

8837/331

1846 V

8837(33)

103

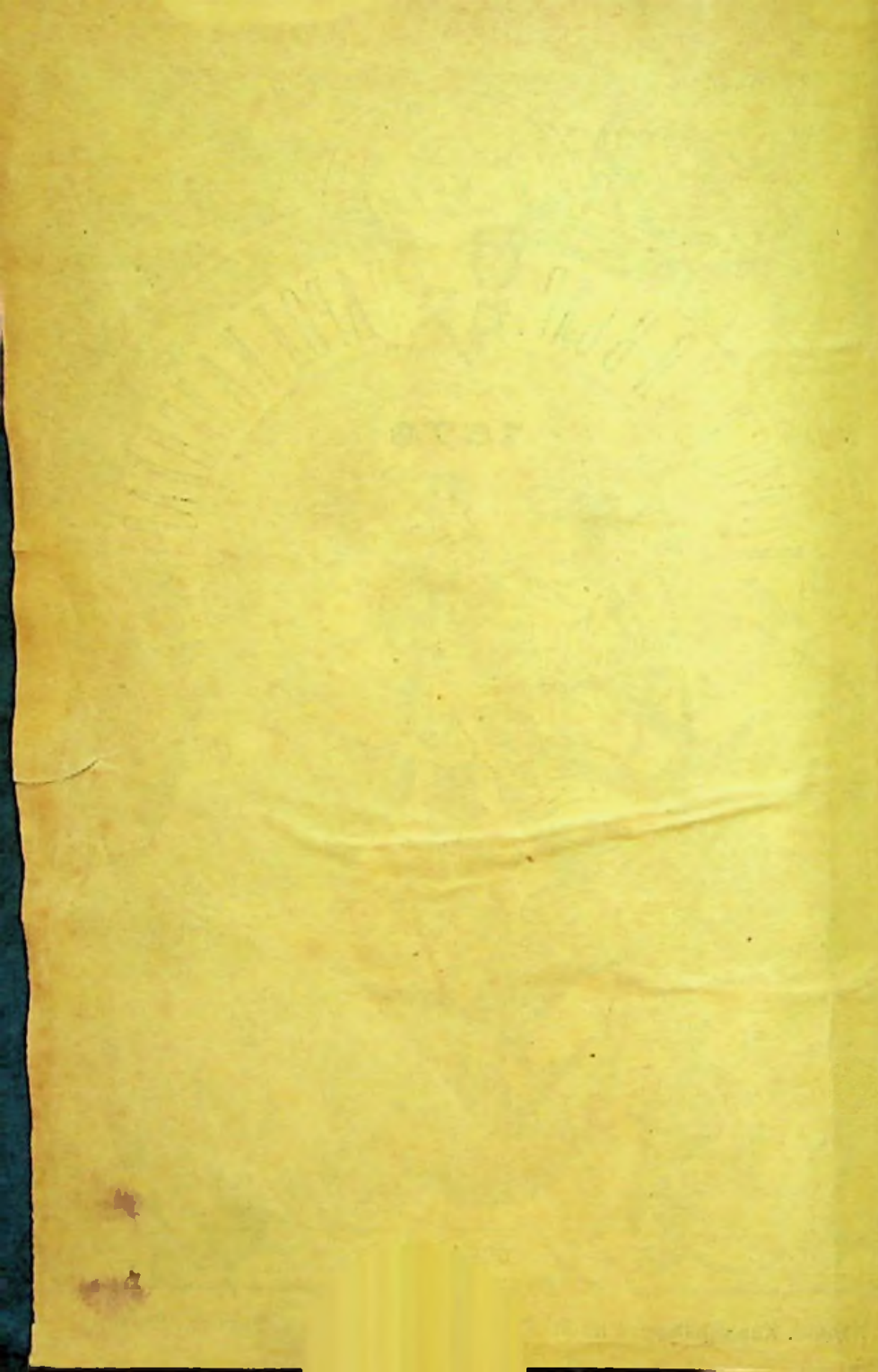
059
176
1523

150

1083
195

150
1603
195

Пътническа правда по желѣзния пътъ.

По желѣзния пътъ има правда и длъжностъ,
Както всякадѣ долѣ на земя-та:
Знаешъ ли ги добръ, послужи си съ тѣбѣ,
Но приятелски, учтиво и рѣшително.

Питание.

1. Сѣбѣ ли пътникъ да си прѣдаде калалѣжка само прѣзъ хамалина?

2. Отговаря ли управление-то на желѣзница-та за хамали-та?

3. Задълженъ ли е каснеринъ-тъ, който дава билети-тъ да размѣни пари?

4. Какъ трѣбва да са плаща, въ какви пари? Само турски ли?

5. Позволено ли е да са измѣни единъ билетъ, прѣди да е тръгнала желѣзница-та?

6. Позволено ли е тѣй сѣщо да са измѣни единъ билетъ за въ по-долния класъ?

7. Кое е то?

8. Ицо прави пътника, кога дойде късно и нѣма билетъ?

9. Сѣбѣ ли пътника да завземе цѣлъ вагонъ?

10. Позволено ли е да са задържатъ мѣста?

11. Ами ако изтѣ пътъ-тъ слезе пѣкой?

12. Може ли да са иска, до катъ въ други вагони има доста место, да не са наплатили вагонъ-тъ?

Отговоръ.

1. Ти можешъ това да сторивъ и самъ или чрѣзъ друго, макаръ и да не е въ служба на желѣзница-та.

2. Никакъ. То отговаря само за свои-тъ хора, кои-то има въ служба, а за хамали-тъ не ще нищо да знае. Откраднѣ ли са пѣщо, въ този случай притежителъ-тъ има право самъ отъ хамалина да си търси пагуба-та, защото желѣзница-та гарантира само за багажа, до катъ е въ вагона.

3. Не! но той нѣма да ти откаже, ако ти го помолитъ съ добро.

4. Не! Съ злато и сребро, кое-то е познато за добра монета и си има вредноста, и то по тази цѣна, каква-то е извѣстена отъ желѣзница-та.

5. Да. До прѣди 10 минути да тръгне желѣзница-та, а то са може и по-късно, но тогава ще трѣбва да плащашъ вѣтрѣ въ вагона една разлика т. е. по-скѣпо, както е обичая тамъ на управление-то.

6. Никога! Но ако подхвърлишъ на каснера пѣкой и другъ грошъ, той ще ти позволи да са преместишъ отъ втора-та въ третя-та класъ. Отъ това правило има изключение.

7. Въ случай че има много души въ единъ вагонъ и въ една класъ, а за тебе да нѣма место, ти смѣешъ да искашъ место въ по-горенъ класъ. Случи ли са да нѣма и тамъ, а ти си билъ благороденъ и имашъ билетъ за първи класъ, тогава смѣешъ да си искашъ разлика-та при преминуване-то въ по-доленъ класъ.

8. Влезъ въ кола-та и прѣдизвѣсти чиновника, че влизашъ безъ билетъ, защото си дошелъ късно. Може той да ти иска нѣкой и друга пара по-скѣпо, но ако е честенъ, той нищо ти и поминува за таквози нѣщо.

9. Да, 20 минути прѣди да тръгне вагона, отъ като платишъ толкова билети за колко-то души има место въ вагона.

10. Не! и три пѣти никога! Само твое-то место, дѣ-то си са сложилъ, не смѣе никой да ти земе.

13. До колко калабалжкѣ може пѣт-никъ-тъ да земе съ себе си?

14. Дѣ трѣбва да са пуши тютюнъ?

15. Сѣе ли велики пѣт-никъ да от-варя прозореца, ко-га-то си ще?

16. Какъ трѣбва да са отнасяме камъ-единъ пнешицъ?

17. Що са прави съ пѣт-ници, кои-то жиришатъ, или сѣ-болии, та не могатъ да са тѣрпятъ, а ка-то ги попиташи, тѣ отговарятъ, че не-знаатъ какво?

18. Има ли правда пѣт-никъ-тъ да са о-плаче въ случай, че влакопъ-тъ трѣгналъ ежено или пакъ пре-кратилъ пѣтъ-тъ?

19. До кое време може да чака пѣт-ника за калабалжка си?

20. Ами ако остане сѣвдѣка дълго време на желѣзница-та?

21. Що са прави ако вѣщо са е от-крадило отъ сѣвдѣ-ка?

22. Но въ този слу-чай, пѣтника са из-лѣгва?

23. До колко обез-пагубление са дири?

24. Не можешъ ли ни да още нѣкои до-бри сѣвѣти за вла-копъ-тъ?

11. Тогава всякой ще знае, че то е било твое место, дѣто си сѣдѣлъ или си го билъ задѣржалъ.

12. Не. Но по-други-тъ страни има единъ за-копъ, че забранива да са преплакиватъ ме-ста-та, кога-то е много горѣщо.

13. Въ всякой случай само толкова, колко-то можешъ да носитъ, па и съ него ако не прѣчнешъ на другари-тъ си въ кола-та.

14. На всякъдѣ! Само тамъ дѣ-то пише, че вагона е само за пѣт-ници, кои-то не пушатъ. Разбира са, че въ такъвъ случай, ако отъ дружина-та по-много-то не обичатъ да пу-шатъ, тогава и ти не пуши.

15. Не! Само единъ да са намери, че да не позволява, трѣбва тутакси да са затвори про-зореца отъ онази страна, дѣ-то духа вѣтра.

16. Извѣдажъ са ника чиновника да го ди-гне на мавджилжкѣ. Тѣй сѣщо са испижда и онзи, кой-то нѣма добро повѣдѣние.

17. Ако докажешъ това на чиновника, той е длѣженъ или да та извади въ другъ вагонъ, или ти си принуденъ да прекратишъ пѣтувание-то си, разбира са, че ще ти са повѣрие плата-та.

18. Не! ако изостане влакопъ-тъ или прекрати пѣтъ-тъ си, имашъ право да си тѣрнешъ само пари-тъ, друго нищо и то да платишъ само за толкова место за колко-то си са возилъ.

19. Щомъ стигне влакопъ-тъ, въ кой то си го предадѣ. Но можешъ и послѣ 24 часа да идешъ да си го земешъ, отъ като посочишъ би-зета си или пратишъ да ти го зематъ. Освѣтъ това изъ пѣти пакъ можешъ да си земешъ сѣвдѣка.

20. Тогава са плаща за него кирия, и желѣзница-та отговаря само за 8 дни въ слу-чай че са загуби.

21. Тогава иди при управителя на желѣз-ница-та и нека ти подтѣврди, че ти са е далъ сѣвдѣка. Не са ли намери и тогава ти си въ право-то си да искашъ обезпагубление за сѣвдѣка си, като са отнесешъ при дирекция-та.

22. Струва ли ти сѣвдѣка скѣпо, ти кога го предавашъ забѣлжи колко ти струва, и ще платишъ едно усигоривание само. Та кога са изгуби, ти имашъ право да искашъ напѣлно стойноста му.

23. По други-тъ желѣзници плащатъ по е-дна лира на ока-та. —

24. Бѣди строгъ срѣщу сѣт-ници-тъ си, не имъ повѣривай нищо. — Бѣди скроменъ кога говоришъ съ чиновници-тъ, но и мѣжествѣи. — Бѣди благороденъ съ дами-тъ, и галантъ; — не може да са знае, какво добро може да излѣзе отъ това.

НАУЧНОСТЪ
БЪЛГАРСКИ
НАРОДЕНЪКАЛЕНДАРЪ

ЗА ВИСОКОСНА ГОДИНА

1876.

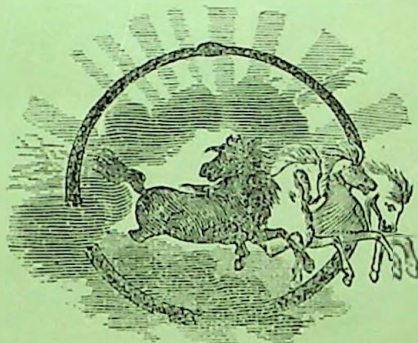
ГОДИШНА КНИГА

ЗА НАУЧНИ И СВѢТОВНИ РАБОТИ, НАПРѢДАКЪ И РАЗВИТИЕ
ВЪ НАРОДНИЙ ЖИВОТЪ; ДОМАШНИ И СТАТИСТИЧЕСКИ
БЕЛЪЖКИ; ЗАБАВЛЕНИЕ.

УРЪЖДА СА ОТЪ

ІАНКО С. КОВАЧЕВЪ.

ОСМА

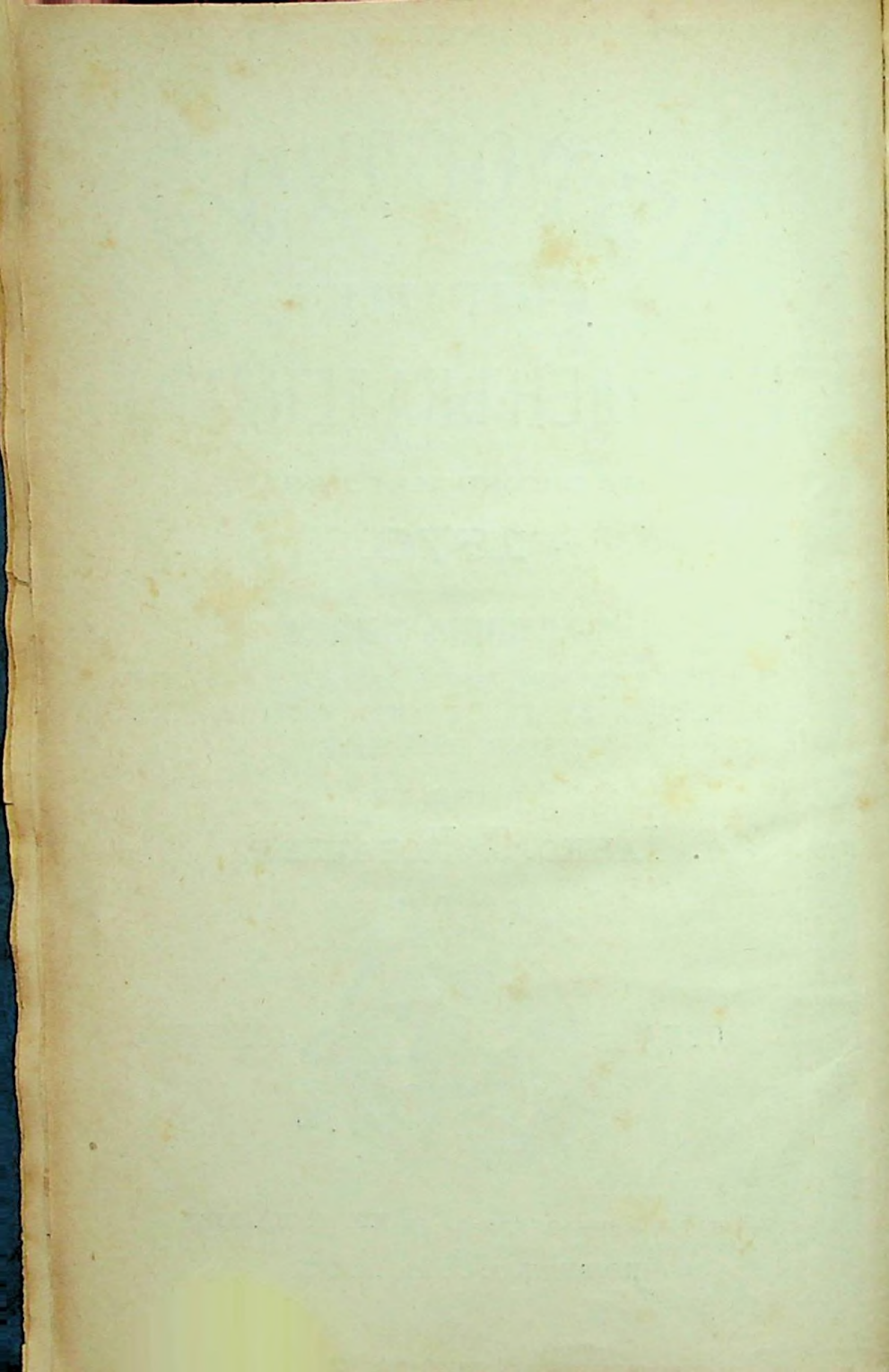

ГОДИШНИНА.

Издава Книжарница-та на ХР. Г. ДАНОВЪ

ВЪ

ПЛОВДИВЪ, РУСЧУКЪ, ВЕЛЕСЪ.

НЪСТОСТРУЖ

БЪЛГАРСКИ

НАРОДЕНЪ КАЛЕНДАРЪ

ЗА ВИСОКОСА ГОДИНА

1876.

СЪДЪРЖАНИЕ

на

ГОДИШНИЙ КАЛЕНДАРЪ.

	стр.
Лѣтоисчисления	III
Владѣюща-та годишна планета	IV
Затмѣния	IV
Вижданне на планети-тъ	V
Четири-тъ годишни времена	VI
Знакове-тъ на Зодияка	VI
Пасхалии	VI
Християнски празници и пости	VI
Царски празници	VII
Какво ще бѣде време-то	VII
Изяснения	VIII
Месецословъ	XII—XXIV

РОДИШЕНЪ КАЛЕНДАРЪ.

Лѣточисленія.

Въ таа 1876-та година отъ Р. Х. броемъ:

Отъ създаване на свѣта по 70-тъ тълкователи . . . год.	7384
“ “ “ “ “ Латинский броежъ . . . “	5880
“ “ “ “ “ Еврейский броежъ . . . “	5636
Отъ катона “	5140
Отъ стжлнотворение-то “	4633
Отъ основанне-то на Римъ “	2629
Отъ началото на Юлианский календаръ “	1922
Отъ основанне на Ц-градъ “	1554
Отъ догматическо-то раздѣленне на Арменци-тъ . . . “	1437
Отъ население-то на Бжлгари-тъ у днешна Бжлгария “	1388
Отъ рождение-то на Мохаммеда “	1298
Отъ Мохаммедовий бѣгъ (хиджретъ) въ Медине, от- кога-то ся почина мюслиманско-то лѣточисленне а спротивъ мюслиманско-то лѣточисленне (начи- на се 16. Іануар. 1876) “	1254 1293
Отъ обнародване-то на Корана “	1246
Отъ смърть-та на Мохаммеда “	1244
Отъ покръщение-то на Бжлгари-тъ “	1014
Отъ основанне-то на Русско-то царство отъ Руррика “	1014
Отъ раздѣленне-то на Западна-та църква отъ Вжс- точна-та “	824
Отъ основанне на Бжлг. Патриаршество въ Търново “	651
Откакъ сж минали Турци-тъ въ Европа “	528
Отъ изнамиране-то на книгопечатанне-то “	436
Отъ прѣвземанне-то на Ц-градъ отъ Мохаммедъ II. “	423
Отъ откритие-то на Америка “	384
Откакъ напa Григорий XIII-й е оправилъ календара “	294
Отъ подч. на Охридска-та Патриар. подъ Ц-градска-та	107
Отъ възцарение-то на Н. Ц. В. Султанъ Абд-ул-Азиза “	16
Отъ съставяване-то на Бжлгарска-та Екзархия . . . “	5

Владѣюща-та годишна планета е Марсъ,

Четвъртий въ рѣда на планети-тъ, първий подиръ Земята, кой-то може да ѝ се доближи въ опозиция на 9 милиона мили, кога-то въ приближаванне-то си са отдалечава отъ нея на 54 милиона мили. Отстранение-то му отъ слънце-то достига въ перихелии 29, въ слънчева-та далечина 34 милиона мили. Пречникъ-тъ му завзема 909 мили, ще рече малко по-голямъ отъ половинъ земния пречникъ. Повърхността му е $\frac{2}{10}$ отъ земна-та повърхностъ, т. е. $2\frac{6}{10}$ милл. четвъртити мили, кога-то неговия обемъ, 393 милл. кубич. мили, е близо седемъ пѣти по-малакъ отъ онзи на Земята. Негова-та маса завзема 9-та частъ отъ земна-та маса. Около ось-та си са завраща въ 24 часове 37 минути 23 секунди. Заобиколка-та си около слънце-то свършва въ 687 дни, тъй що-то надъ него са изминувагъ $669\frac{1}{2}$ дни въ време на заобикаленне-то му. Той нѣма никакви месечини. Надъ него дохожда рѣдъ-тъ на мажн-тъ планети, кои-то люде-то се още нови откривагъ и на кои-то число-то надминува повече отъ 140.

Затмѣния.

Въ 1876 година ще са случать двѣ слънчеви и двѣ месечни затмѣния, отъ кои-то по наши-тъ места ще са видятъ само двѣ-тъ месечни затмѣния въ време на тѣхно-то траяние; въ това време месечина-та залѣзва щомъ са появи първо-то затмѣние.

I. Месечно затмѣние на 27. Февруарий. Начало на затмѣние-то по 6 часа 26 минути сутрѣнъ сръдно виенско време. Най-големо-то затъмняване 3.6 цолла ще стане по 7 часа 27 минути сутрѣнъ. Това затмѣние ще са свърши по 8 часа 27 мин. сутрѣнъ, ще са вижда частъ отъ него въ западна Европа и Африка, а въ цѣло-то си преминување въ Америка. У Виена месечина-та ще залѣзи щомъ са яви затмѣние-то.

II. Пръстеновидно Слънчево затмѣние на 13 Марта. Начало на затмѣние-то изобщо на земята по 6 ч. 29 минути вечеръ. Истинско виенско време. Пръстеновидно-то слънчево протъмняване ще захване по 7 часа 37 минути вечеръ. Ще са свърши по 10 часа 31 минути вечеръ. Край на затмѣние-то изобщо на земята по 11 часа 40 минути вечеръ. Това затмѣние ще са вижда само въ Источна-Сибирия и Севѣрна-Америка.

III. Месечно затмѣние на 22 Августа. Начало на затмѣние-то по 9 часа 21 минути вечеръ. Сръдно виенско време. Най-голѣмо-то протѣмнѣвание 4-1 цолла по 10 часа 28 минути вечеръ. Край на сѣщо-то по 11 часа 35 минути вечеръ. Ще са вижда по западна-та половина на Австралия, въ Азия, Европа, Африка и Южна-Америка.

IV. Цѣло слънчево затмѣние на 5 Септемвр. Начало на затмѣние-то изобщо на земе-та по 8 часа 23 минути вечеръ. Истинско виенско време. Начало на цѣло-то протѣмнѣвание по 9 часа 27 минути вечеръ. Край на сѣщо-то на 6-ий по 0 часа 33 минути сутрѣнь. Край на затмѣние-то изобщо по 1 часъ 37 минути сутрѣнь. Ще са вижда само по Австралия.

Виждане на планети-тѣ.

Меркуръ преминува въ м. Јануарий Козерога и Водолѣя и достига на 16 най-голѣмъ источенъ размѣръ, въ това време наоколо той са вижда на вечерно-то небе. На 27 Февруарий достига западниа си най-голѣмъ размѣръ и остава за малко време Зорница. Месечина-та го затулява на 11 Марта по 10 часа вечеръ и на 7 Септемвр. по сръдъ нощъ.

Венера са вижда въ първа-та половина на година-та на вечерно-то небе; въ най-голѣма-та си свѣтливостъ са вижда на 27 Майя и на 6 Августа. Кждѣ края на Септемвр. тя става Зорница. Въ Октомвриа тя пѣтува по Дѣвица-та, въ Ноемвриа по Кѣпнаи-тѣ, въ Декемвриа по Скорпия-та и то се по-низко и по-низко надъ хоризонта.

Марсъ остава до половина-та Майя Вечерница, изгубя са въ тъмнота-та, изъ коя-то той са посочва въ Октомвриа на сутрѣшно-то небе и остава до свѣршване на година-та като Зорница.

Юпитеръ стои до начало-то на Октомвриа въ Скорпия-та, послѣ до свѣршване на година-та въ стрѣлецъ-тѣ; — въ първо-то си време са явява като Зорница, въ м. Майя остава най-дълго време на хоризонта, спада вечеръ се по-низко и по-низко, въ края на Септемвр. са изгубя съвсемъ за да са посочи пакъ кждѣ края на Декемвр. на сутрѣшно-то небе.

Сатурнъ е до края на Јануария Вечерница, послѣ са изгубя за да са покажи пакъ около начало-то на Марта като Зорница. Най-дълго време са застоява надъ хоризонта по Августа и Септемвр. послѣ са снишава кадѣ вечеръ по надолѣ, но са посочва пакъ около сръда-та на Декемвр. за три часа още.

Четири-тѣ годишни времена.

Пролѣтно-то равноденствие, или входъ на слънце-то въ знакъ Овенъ, ще бѣде на 8-й Марта на 9 ч. 40 м. заранъ-та. Начало на пролѣтъ-та.

Лѣтне слънцестояние, или входъ на слънце-то въ знакъ Ракъ, ще бѣде на 9 Юн. на 2 ч. и 4 м. заранъ-та. Начало на лѣто-то.

Есенно равноденствие, или входъ на слънце-то въ знакъ Къпанн ще бѣде 11 Септември на 8 ч. и 26 м. слѣдъ пладне. Пачина са есенъ-та.

Зимно слънцестояние, или входъ на слънце-то въ знакъ Козерога, ще бѣде на 10 Декември на 2 ч. и 23 м. слѣдъ пладне. Влиза зима-та.

Знакове-тѣ на Зодияка.

0. Овенъ . . . 0	Градуса	VI. Къпанн . . . 180	Град.
I. Бикъ . . . 30	"	VII. Скропия . . . 210	"
II. Близнаци 60	"	VIII. Стрѣлецъ. . . 240	"
III. Ракъ . . . 90	"	IX. Козий-рогъ . . . 270	"
IV. Лъвъ . . . 120	"	X. Водолей . . . 300	"
V. Дѣвица 150	"	XI. Риби . . . 330	"

Пасхалии.

Лунний кръгъ 12	Латинска Пасха, Апр. . . . 16
Епакти VI	Еврейска Пасха, Мар. 28—Апр. 3
Слънчевий кръгъ 20	Великъ-день, Априлий . . . 4
Индиктъ 4	Възнесение, Майя 13
Недѣлна буква Д и Г	Пятдесятница, Майя 23
Основание 15	Петрови заговѣзъ, Майя . . . 30
Мясници, дни 46	Петрови-пости, дни 29
Триподъ-тъ пачина на Іани. 25	Петровъ-день въ вторникъ
Мясно заговѣвание Февр. . . 8	Рождество Христово въ
Сирио заговѣвание Февр. 15	Смѣбота.

Християнски празници и пости.

Християни-тѣ, Православни-тѣ, Римо-католици-тѣ и Арменци-тѣ, пматъ много празници и пости. Освенъ Недѣля-та, тии празнуватъ неподвижни и подвижни празници.

Неподвижни празници сж тия, кои-то не са местятъ, а всяка година са празнуватъ все въ сжщий день на месеца; а подвижни сж, кои-то са празнуватъ все въ единъ день на седмица-та, въ всяка година не въ сжщий день на месеца. Такива сж: Великъ-день, Възнесение, Петдесетница и пр.

Римокатолици-тъ тачятъ иѣконъ отъ неподвижни-тъ празници и то 12 дни прѣди деня, въ кой-то ги празнуватъ православни-тъ, а освенъ тѣхъ имать и иѣконъ свои празници, какво-то празникъ-тъ *fete Dieu*, 60-ий день слѣдъ Пасха-та и Недѣля Всѣхъ-Святыхъ на 1-ий Ноември. А пакъ подвижни-тъ празници празнуватъ иѣкой пакъ заедно съ православни-тъ, а иѣкой пакъ по-напрѣдъ.

Православни-тъ постятъ за Великъ-день 49 дни, за Петровъ-день неопрѣдѣлено число дни като наченатъ въ Понедѣльникъ — една седмица слѣдъ Пятдесетница-та; за Богородица 15 дни, отъ 1 до 15 Авг.; за Рождество Христово 40 дни, отъ 14 Ноември до 24 Декември, а при това на 5 Януар., 29 Авг., 14 Септември и всички срѣди и петъци, освенъ прѣзъ седмици-тъ, наречени рядовна, сирна и свѣтла.

Римокатолици-тъ имать и особени пости въ начало на всяко отъ четире-тъ годишни врѣмена, прѣзъ кои-то постятъ по три дни въ Срѣда, Петакъ и Сѣбота.

Царски празници.

Джулус-и-Хумаюнъ или въцарение на Н. Ц. В. Султанъ Абдул-Азиза Іуний 13.

Велядетъ-и-Хумаюнъ или Рождение на Н. Ц. В. Султанъ Абдул-Азиза, Шабанъ 15 (Августъ 26).

Забѣлѣжаванне. Освѣтление, за въцаряване-то става прѣзъ нощъ-та между 13 и 14 Іуния, а за рождение-то на царя става прѣзъ нощъ-та между 14 и 15 Шабанъ.

Какво ще бѣде време-то ?

На това питанне всякой би искалъ да знае да отговори; за това ние пакъ щемъ посочимъ на чичатели-тъ си на „Лѣтоструя“ едно правило, кое-то иѣконъ хвалятъ за вѣрно да ся лучи по него за време-то. Ето това правило:

Какво-то е време-то въ петий день слѣдъ новина-та (нова месечина), тѣй ще бѣде съ малки промѣни и цѣль мѣсець. Ако бѣде и въ шестий день време-то какво-то бѣше въ петий день напр. ако на 7 Іани. имаи новина, то петий день отъ нова месечина ще е 11 Іани. Гледай сега, ако и на 12 Іани. време-то бѣде тѣй какво-то е било на 11 Іани., то наздраво знай, че тѣй ще бѣде время-то и цѣль мѣсець, сир. до друга новина. Това правило, кое-то о-пятахъ и изнамѣрихъ за право французский маршалъ Бюжо, казватъ, било така общо, що-то въ 12 месеца 11 нѣти все са сбѣждало.

Има и друго правило, но то по-често кривило, сир. въ 12 месеца само 9 нѣти сполучвало. То е: какво-то е време-то въ четвъртий день слѣдъ новина, тѣй ще бѣде то и цѣль мѣсець (съ малко промѣни), ако и шестий день слѣдъ новина-та бѣде, какво-то е било въ четвъртий день. А пакъ кога-то въ шестий день по новина-та време-то бѣде не какво-то е било въ четвъртий и петий день, тога не може са държи человекъ ни за едно отъ тия правила.

И прочутии на днешне-то време метеорологъ Коиниикъ намерилъ тия правила за вѣрни прѣзъ цѣла година, само че по нѣкога кривятъ прѣзъ Марта, Априлия, Октомврия и Февруария.

Кой-то обича, нека сжгледа и опита самъ до колко сж вѣрни тия правила.

Изяснения.

Почти всички Християнски народи броятъ, съ исключение само на нѣкои, захващанне-то и траяние-то или раздѣленне-то на една година, по онова Римско Лѣточисление, кое-то наредѣи най-напрѣдъ Іулий Цезаръ, а по-послѣ оправено отъ Папа Григория. Настояща-та употребителна Християнска Ера има за основателъ Дионисий Ексигу-уса, кой-то заночнуваше да чете година-та отъ Въскресение Христово отъ 532. Дионисий смѣташе Рождество Христово на края отъ пѣрва-та година на Ера-та си отъ 754-тѣ година на гр. Римъ. Іулий Цезаръ въ 45 год. по Рож. Хр. опрѣдели траяние-то на една година отъ $365\frac{1}{4}$ дни и това траяние са нарече по име-то му Іулианска година. Грѣшника-та отъ 11 мин. и 12 сек., коя-то са криане въ това опрѣделение, кога-то година-та сждржа само 365 дни 5 часа 48 минути,

направи за 128 години една разлика отъ единъ день. Въ течение-то на това време надминувахе отъ тази разлика до 1582 около 10 дни повече и Григорий XIII нарѣди, що-то безъ да са прекъснова течение-то на недѣлни-тъ дни, да са пине послѣ Четвъртакъ 4 Октомвр., Петъкъ 15 Октом. 1582 и за напрѣдъ секуларни-тъ години, кои-то не са раздѣлятъ съ 400, да не бждатъ високосни. По причина на това е произлѣзла разлика-та отъ 12-тъхъ дни между григорианския и Юлианския Календари.

Лунни кръгъ е онова число, кое-то показва коя година е настояща-та година отъ деветнадесетия Лунни кръгъ, въ продължение на кого-то месечни-тъ четвъртини спадатъ пакъ на сѣщи-тъ си дни. Откригис-то на този законенъ кръгъ, че послѣ 19 год. Новъ-месець, първа Четвъртина, Пълнеиъ месець и послѣдния-та Четвъртина спадатъ пакъ въ сѣщи-тъ дни на година-та, имаше голѣма важностъ за стария погрѣшенъ календаръ, заради това и са нарѣдило това число да са забѣлѣзва съ златни букви. Това златно число, кое-то си остава се едно и за стария и за новия календари, въ коя да било година, завраща са периодически пакъ въ 19 години. Това число са намира, като са отнеме отъ годишно-то число 2, и сумма-та са раздѣли на 19; остатъкъ показва златно-то число или Лунни кръгъ. Случи ли са остатъка 0, тогава ся туря 19 за златно число. Напр. $1876 - 2 = 1874 : 19 = 98$ и остатъкъ 12; и тѣй златно-то число за 1876 год. ще е 12.

Епакти-тъ означаватъ възраста на месечина-та въ день-тъ на Нова-година, сир. тѣ показватъ колко дни сѣ са изминали отъ послѣдния Новъ-месець въ ветха-та година, до день-тъ на Нова-та година. И тѣй Епакти-тъ магатъ да растѣтъ отъ 0 до 30, защото за онова време отъ една черковна, неастрономическа нова месечина до друга, са броятъ 30 дни. Епактики-тъ биватъ и въ два-та календари различни.

Слънчевий кръгъ е единъ периодъ отъ 28 години, на кого-то по истечение-то му недѣлни-тъ дни спадатъ пакъ на сѣщи-тъ месечни дни. Кога отнемемъ отъ дадено-то годишно число 8 и раздѣлимъ сумма-та съ 28, то получваме въ остатъка число-то на Слънчевия кръгъ. Напр. $1876 - 8 = 1868$; $1868 : 28 = 66$, остатъкъ 20. Ако ли остане 0 остатъкъ, то са туря на мѣсто-то му 28. Число-то на Слънчевия кръгъ си остава се едно и за Григорианския и за Юлианския календари.

Недѣлна-та буква е свързана съ Слънчевий-тъ кръгъ. Тя е онази буква, коя-то спада точно на първа-та недѣля отъ

Нова година, кога захванемъ да бромъ 1. Јануария съ А, 2. Јануар. съ В, 3. Јануария съ Г и т. и. По този начинъ са слѣдва до И (исключватъ са Б и Ж) и тогава пакъ са почва съ А. тѣй що-то на сѣщи-тѣ недѣлни дни да са паднатъ сѣщи-тѣ букви. Въ високосна година, високосния 24 Февруарий не получава никаква буква, за това има въ таквази година двѣ Недѣлни букви, отъ кои-то една-та служи до 24 Февруария, втора-та послѣ този денъ. Въ 1876 първия денъ на Јануария ще са падне въ Четвъртакъ, ще са рѣче че въ Четвъртакъ А, въ Петакъ В, въ Сѣбота Г, Недѣля Д. И тѣй тазгодишна-та недѣлна буква е Д, а отъ 24 Февр. буква Г.

Римский индиктъ или лихвенно-то число. По време-то на царя Константина са введе единъ периодъ отъ 15 години, кой-то захващаше три години прѣди начало-то на Дионисиевата Ера; види са да е билъ нарѣденъ, за да би са посрѣщала тазп година по-живо като за напоминание на година-та Рож. Христо, коя-то, както е знайно, бѣше са случила въ една прѣцѣнителна година. И тѣй онова число, кое-то показва коя година е настояща-та въ този периодъ, нарича са Римский индиктъ или римско лихвено число. Сѣбира са при годишно-то число 3, раздѣля са сума-та на 15, въ остатѣкъ-тъ са намира римско-то лихвено число. На пр. $1876 + 3 = 1879 : 15 = 125$ остатѣкъ 4.

Знакове-тѣ на Зодияна. Человѣкъ трѣбва да си премисли по-отнапрѣдъ, че Зодиякъ-тъ е една пѣтчка по звѣздо-то небе между два кръга турени и отъ двѣ-тѣ страни на Еклиптика-та параллелно, въ коя-то пѣтчка планети-тѣ всякога са намерватъ — съ исключение на пѣкои отъ малки-тѣ планетонди, кои-то са намиратъ между Марса и Јупитера и кои-то прескачатъ извънъ Зодиака. Въ Зодиака са образувать 12-тѣ сѣзвѣздни образи, спроти кои-то сѣ наречени имена-та на 12-тѣ знакове по Еклиптика-та, отъ кои-то всякой единъ завзема 30 градуса. Че днесъ тѣзи знакове и едноименни-тѣ сѣзвѣздни образи не завзематъ вече сѣщи-тѣ места по Еклиптика-та както отнапрѣдъ, а въ днешни-тѣ времена правятъ разлика близо до 30 градуса единъ отъ други, изсиява са отъ тѣй нарѣчено-то приближение на равноденствие-то (ноцио), кое-то прави разлика въ 100 години близо 1. градусъ; при това ако би да речемъ: сѣнице-то е влѣзло въ Лѣвъ-тъ, то не означава, че сѣнице-то захваща сега да минува презъ звѣздния образъ на Лѣвъ-тъ, а означава встѣпване-то на сѣнице-то въ небесния знакъ „Лѣвъ“ и сѣнице-то встѣпва дѣйствително въ сѣзвѣздо-то отдѣление, кое-то са нарича Ракъ, то

всѣхъ въ сѣзвѣздинъ образъ на Рака. Небесни-тъ знакове сѣхъ всички равно голѣми. Кога-то небесни-тъ знакове стигнатъ Овенъ 0° до 30° , Бикъ, отъ 30° до 60° , Близнаци отъ 60° до 90° и т. н., сѣзвѣздинъ-тъ знакове стоятъ: Овенъ 25—50, Бикъ 50—90, Близнаци 90—115, Ракъ 115—135, Левъ 135—170, Дѣвица 170—215, Кѣпани 215—235, Скорпиѣ 235—265, Стрѣлецъ 265—300, Козий-рогъ 300—325, Водолейъ 325—350, Риби 350—25.

Защо-то на всякой небесенъ знакъ на напрѣдъ са броятъ 30 градусуса, тогава може и чловѣкъ самъ да си назначи за задавка два градусуса по еклинтика-та. На пр. може да са употрѣби по единъ подобенъ начинъ: namесто 25 градуса, назначение-то 6 града или I Z 6 града, namесто 81 Градуса или II Z 21 града, namесто 98 Градуса, назначение-то 8 Града или III Z 8 града и т. н. като са слѣзва по единъ такавъ подобенъ начинъ.

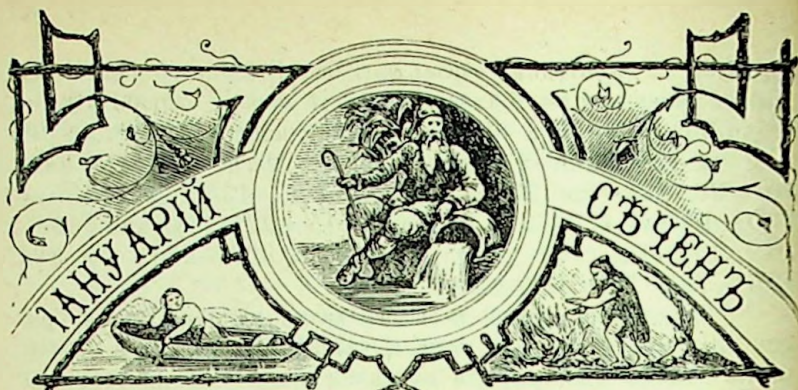
 Въ месецослова има да са забѣлежи: Ние бромъ по Юлианския или Вѣтхия Календаръ, нарѣденъ отъ Юлий Цезара въ 45 год. прѣди Р. Х.; отлѣво въ образъ-тъ стои всеобщето наименование на месеци-тъ, а отдѣсно по словѣнски; заглавни-тъ образи представляватъ въ сѣще-то време Зодняка; подъ образа отлѣво е рѣдъ-тъ на месеци-тъ, а отлѣво дни-тъ му.

На всяка страница числа-та въ пѣрвий рѣдъ отлѣво показватъ дни-тъ на месеца по Старий или Юлианский Календаръ, а въ вторий стѣлбъ букви-тъ показватъ седмични-тъ дни. А пакъ отдѣсно числа-та въ пѣрвий рѣдъ показватъ дни-тъ на месеца по Новий или Григорианский Календаръ; у послѣдний рѣдъ, дни-тъ на месеца по Аранский Календаръ. Празднични-тъ дни сѣ показани съ $\dagger$.

Знакове-тъ въ Месецослова извѣтрѣ иматъ значение:

Новъ меець;	пѣрва четвѣртина;
Пѣленъ меець;	послѣдня четвѣртина.

1. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

1	Ч.	† Обрѣзание Христово и Св. Василий Вел.	13	16
2	П.	Св. Силвестръ, папа Римскій. (Зилх. Адаръ.)	14	17
3	С.	Св. пророкъ Малахія и мѣч. Гордій.	15	18

2. Нед. Прѣдъ Богояв. Гл. 5; Ев. отъ Марка гл. 1. стих. 1—8.

4	Н.	Д† Соборъ на Св. 70 Апост. и Св. Теоктистъ.	16	19
5	П.	Прѣдпраздненство на Богояв. Постъ.	17	20
6	В.	† Богоявление Господ. (Ев. Мт. 3, 13—17) ☩	18	21
7	Ср.	† Соборъ на Св. Іоаннъ Кръститель.	19	22
8	Ч.	Прѣпод. Доминка и Св. Георгій Хозевитъ.	20	23
9	П.	Св. мѣчен. Полиевктъ.	21	24
10	С.	Св. Григорій Еп. Нише. и Св. Дометіанъ.	22	25

3. Нед. По Богив. Гл. 6; Ев. отъ Матея гл. 4. стих. 12—17.

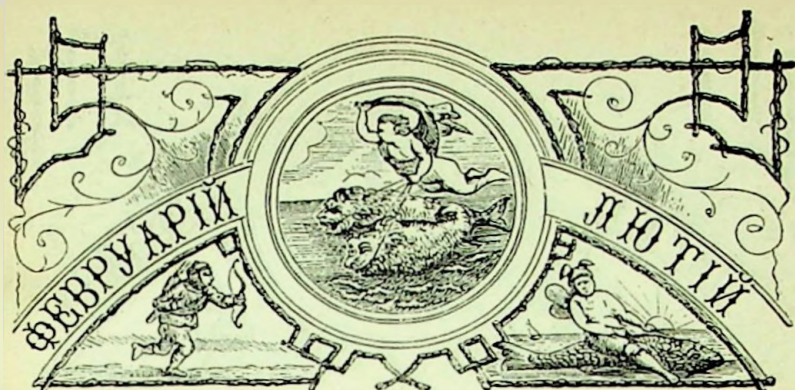
11	Н.	Д† Св. Теодосій.	23	26
12	П.	Св. мѣченица Татіана.	24	27
13	В.	Св. мѣч. Ермилъ и Стратоникъ.	25	28
14	Ср.	Св. Савва архіепископъ Сръбскій.	26	29
15	Ч.	Св. Павелъ Тивейск. и Св. Іоаннъ Кал.	27	30
16	П.	Поклоенье на вериги-тъ на ап. Петра.	28	1
17	С.	Св. Антоній Великій. (Ар. Мухар; Евр. Нисанъ.)	29	2

4. Нед. 33. Гл. 7; Гл. 7; Ев. отъ Лука гл. 17. стих. 12—19.

18	Н.	Д† Аванасій и Кириллъ арх. Александр.	30	3
19	П.	Св. Макарій Египетскій.	31	4
20	В.	Св. Евгимій великій.	Ф. 1	5
21	Ср.	Св. Максимъ исповѣдникъ.	2	6
22	Ч.	Св. Ап. Тим. и Атан. Пере.	3	7
23	П.	Св. Мѣч. Климентъ и Агатагелъ.	4	8
24	С.	Св. прѣподобна Ксения.	5	9

5. Нед. Миг. и Фарисей; Гл. 8; Ев. отъ Лука гл. 18, ст. 10—14.

25	Н.	Д† Св. Григорій Богословъ.	6	10
26	П.	Св. прѣпод. Ксенофонъ и дружина.	7	11
27	В.	Прѣнесение мощи-тъ на Св. Іоан. Злат.	8	12
28	Ср.	Св. Ефремъ Сиринъ.	9	13
29	Ч.	Прѣнес. мощи-тъ на св. мѣч. Игнатіа.	10	14
30	П.	† Св. 3 Свят. Васил., вел. Гр. Бог. и І. Зл.	11	15
31	С.	Безсърѣбренници Киръ и Іоанъ.	12	16

2. МЕСЕЦЪ 1876. 29 ДНИ

6. Нед. на блудный ещъ. Ев. отъ Лук. гл. 15. ст. 11—32.

1	Н.	Д + Св. мучен. къ Трифонъ.	13	17
2	П.	† Срѣтение Господне.	14	18
3	В.	Св. Симеонъ и Анна пророчица.	15	19
4	Ср.	Св. Нендоръ Пилуенотъ.	16	20
5	Ч.	Св. мжч. Агатия.	17	21
6	П.	Св. Вуколь еписк. Смирнскій.	18	22
7	С.	Св. Партепий епископъ.	19	23

7. Нед. Месочует. Ев. отъ Матея. гл. 25. ст. 31—46.

8	Н.	Д + Св. Теодоръ страт. Зѣдушница.	20	24
9	П.	Св. мжч. Никифоръ.	21	25
10	В.	† Св. мученикъ Харалампій.	22	26
11	Ср.	Св. Власій.	23	27
12	Ч.	Св. Мелетій архиеп. Антиохійскій.	24	28
13	П.	Св. Симеонъ Мироточецъ.	25	29
14	С.	Св. Авксентій.	26	30

8. Нед. Сиронуетна Ев. отъ Матея гл. 6, стих. 14—21.

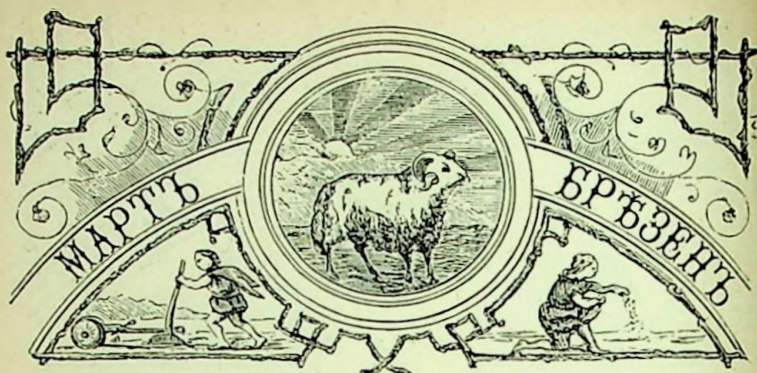
15	Н.	Д + Св. Ап. Онисимъ. (Ар. Сафер, Евр. Іаръ.)	27	1
16	П.	Св. мжч. Намфілій	28	2
17	В.	Св. Теодоръ Тиронъ.	29	3
18	Ср.	Св. Лжиъ. Папа Римскій.	Mr. 1	4
19	Ч.	Св. Апостолъ Архимъ.	2	5
20	П.	Св. Лжжъ. епископъ Катарскій.	3	6
21	С.	† Тодоровъ день.	4	7

9. Нед. 1. Привоела не. Ев. отъ Іоанна гл. 1, стих. 44—52.

22	Н.	Д + Св. муч. Евгений.	5	8
23	П.	Св. Поликарпъ.	6	9
24	В.	1-во и 2-ро обр. глава-та на Св. Іоанна.	7	10
25	Ср.	Св. Тарасій архиеп. Цариградскій.	8	11
26	Ч.	Св. Порфирій еписк. Газскій.	9	12
27	П.	Св. Проконій Декаполитъ.	10	13
28	С.	Св. Василій исповѣдникъ.	11	14

10. Нед. 2. отъ В. Пости; Еван. отъ Марка гл. 2. стих. 1—12.

29	Н.	Г + Св. Кассіанъ римлянинъ.	12	15
----	----	-----------------------------	----	----

3. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

1	П.	Св. прѣпод. Евдокимъ.	13	16
2	В.	Св. Теодоръ.	14	17
3	Ср.	Св. мѣч. Евтропій, Клеоникъ и Василискъ.	15	18
4	Ч.	Св. прѣпод. Герасимъ.	16	19
5	П.	Св. мѣч. Капонъ.	17	20
6	С.	Св. 42 мученика у Аморія.	18	21

11. Нед. 3. Крестопоклонна; Ев. отъ Марка гл. 8 ст. 31—38.

7	Н.	Г + Св. Василий Херсонскій.	19	22
8	П.	Св. Теофилактъ.	20	23
9	В.	Памятъ на Св. Григорій и Св. 40 м-ци.	21	24
10	Ср.	Св. мѣч. Кодратъ и дружина.	22	25
11	Ч.	Св. Софроній патриархъ Иерусалимскій.	23	26
12	П.	Св. Теофанъ исповѣдникъ.	24	27
13	С.	Прѣпосен. моц. на Св. Никифора патр.	25	28

12. Нед. 4. Св. Іоан. ѡбѣтвичникъ; Ев. отъ Марка гл. 9. ст. 17—31.

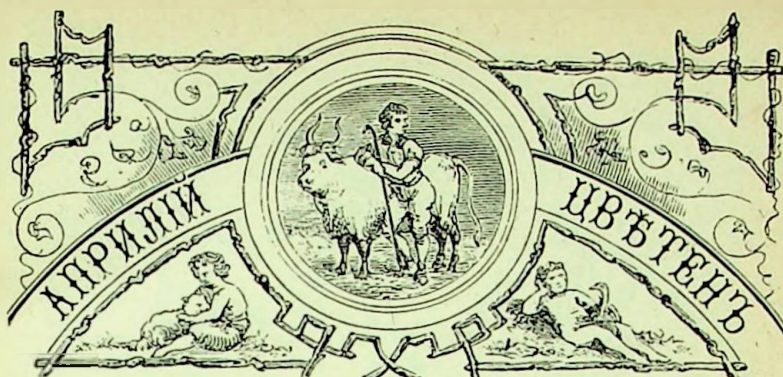
14	Н.	Г + Св. Прѣпод. Венедиктъ.	26	29
15	П.	Св. мѣч. Аганий. (Ар. Реб. Юл. Ев. Евр. Сав.)	27	1
16	В.	Св. Савинъ.	28	2
17	Ср.	Св. Алексій человекъ Божій.	29	3
18	Ч.	Св. Кириллъ Патр. Иерусалимскій. Вел. канонъ.	30	4
19	П.	Св. мѣч. Хрисантъ и Дарій.	31	5
20	С.	Св. Отци у обитель на Св. Савва. Акатистъ.	Ап. 1	6

13. Нед. 5. Мар. Египтянка; Ев. отъ Марка гл. 10. стих. 32—45.

21	Н.	Г + Св. Іаковъ исповѣдникъ.	2	7
22	П.	Св. свѣц. Василий.	3	8
23	В.	Св. Никонъ.	4	9
24	Ср.	Св. прѣпод. Захарій.	5	10
25	Ч.	+ Благовѣщеніе на Св. Дѣва Марія.	6	11
26	П.	Свѣборъ на Арх. Гавриила.	7	12
27	С.	Св. прѣпод. Матрона Лазарова сѣбота.	8	13

14. Нед. 6. Цвѣтница; Ев. отъ Іоанна гл. 12. стих. 1—8.

28	Н.	Г + Св. прѣпод. Иларионъ.	9	14
29	П.	Св. Марко еписк. Аргусскій.	10	15
30	В.	Св. Іоанъ ѡбѣтвичникъ.	11	16
31	Ср.	Св. Ипатій епископъ Гангрскій.	12	17

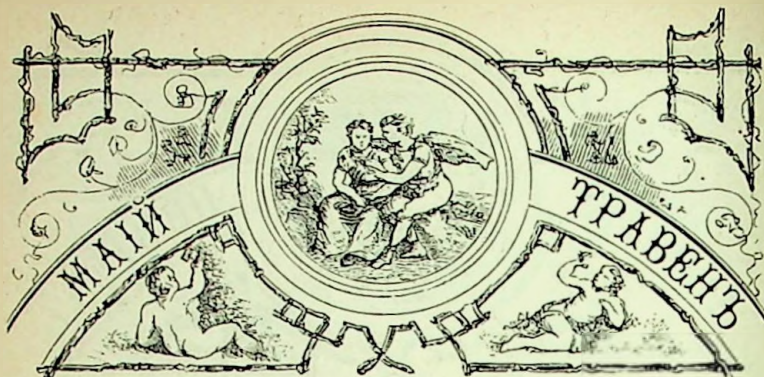

4. МЕСЕЦЪ

1876.

30 ДНИ

1	Ч.	Великий Четвертакъ.	13	18
2	П.	Великий петакъ.	14	19
3	С.	Велика-та сабота.	15	20
15. Нед. 7. Въскресение. Ев. отъ Іоанна гл. 1, стих. 1—7.				
4	Н.	Г + Воскресение Христово.	16	21
5	П.	+ Свѣтлый пон. и Св. муч. Клавд. и Лазаръ.	17	22
6	В.	+ Свѣт. Вторникъ и Св. Евтих. патр. Ц-кий.	18	23
7	Ср.	Св. Георгій еп. Митл.	19	24
8	Ч.	Св. апостол. Продионъ.	20	25
9	П.	+ Живопр. источн. и Св. мѣч. Евпсихій.	21	26
10	С.	Св. муч. Тарентій.	22	27
16. Нед. Томина. гл. 1; Ев. отъ Матея гл. 20, стих. 19—37.				
11	Н.	Г + Св. муч. Антипа.	23	28
12	П.	Св. Василій еп. Ларійскій.	24	29
13	В.	Св. Мартинъ. (Ар. Реб-Ахъ; Евр. Тамузъ.)	25	1
14	Ср.	Св. Ап. Аристархъ.	26	2
15	Ч.	Св. мѣч. Криспакъ.	27	3
16	П.	Св. мѣч. Агаша, Ирина и Хионин.	28	4
17	С.	Св. Симеонъ перенесенный.	29	5
17. Нед. Миропоенни. гл. 2; Ев. отъ Марка гл. 15, стих. 43—47.				
18	Н.	Г + Св. Іоаннъ.	30	6
19	П.	Св. мѣч. Пафнутий.	Mail	7
20	В.	Св. прор. Теодоръ.	2	8
21	Ср.	Св. прѣп. Іануарій.	3	9
22	Ч.	Св. Теодоръ Сиксотъ.	4	10
23	П.	+ Св. Великомученикъ Георгій.	5	11
24	С.	Св. прѣп. Елисавета.	6	12
18. Нед. Разслабленій, гл. 3; Ев. отъ Іоанна гл. 5, стих. 1—15.				
25	Н.	Г + Св. Евангелистъ Марко.	7	13
26	П.	Св. Василій еп. Амасійскій.	8	14
27	В.	Св. мѣч. Симеонъ.	9	15
28	Ср.	Св. мѣченици въ Кизикъ.	10	16
29	Ч.	Св. ап. Іасонъ и Сосипатръ.	11	17
30	П.	Св. ап. Іаковъ братъ на Св. Іоан. Богосл.	12	18

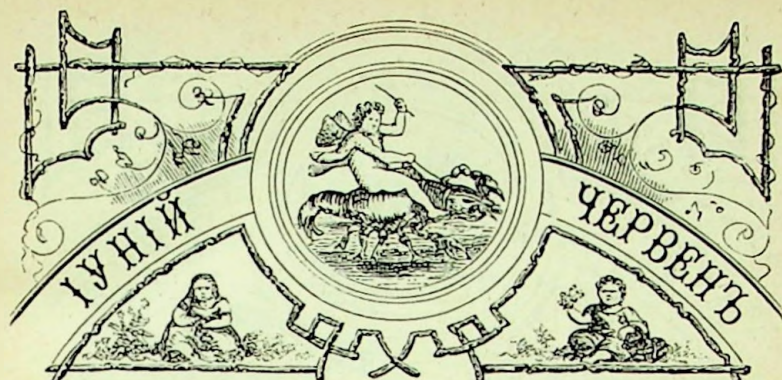

В. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

1	С.	Св. прор. Иеремии.	13	19
19. Нед. на Самаринка-та гл. 4; Ев. отъ Иоанна гл. 4, стих. 5—43.				
2	П.	Г† Св. мощи на Аѳанасия Великий.	14	20
3	П.	Св. мѣч. Тимотей и Мавра.	15	21
4	В.	Св. Пелагия.	16	22
5	Ср.	Св. великомѣченица Ириша.	17	23
6	Ч.	Св. многостр. Іовъ.	18	24
7	П.	Св. мѣч. Акакий и Кодратъ.	19	25
8	С.	Св. Іоанъ Богословъ.	20	26
20. Нед. на Сѣвний гл. 6; Ев. отъ Иоанна глав. 9 стих. 1—38.				
9	Н.	Г† Св. прор. Исаия и мощи на св. Николая.	21	27
10	П.	Св. апостолъ Симонъ Зилотъ.	22	28
11	В.	† Народ. празд. Св. Кирил. и Мееодий. ☉	23	29
12	Ср.	Св. Епифаний и Германъ. [Евель Евр. Абъ]	24	30
13	Ч.	Възнесение и Св. мѣч. Гликерия. [Ар. Джем.]	25	1
14	П.	Св. мѣч. Исидоръ.	26	2
15	С.	Св. Пахомий Великий и св. Ахилъ.	27	3
21. Нед. на Св. Отци. гл. 6; Ев. отъ Иоанна гл. 27, стих. 1—13.				
16	Н.	Г† Св. Ѳеодоръ освященный.	28	4
17	П.	Св. Апостоли Андроникъ и Іуний.	29	5
18	В.	Св. мѣч. Петръ и Друж.	30	6
19	Ср.	Св. Патрикий Прусский.	31	7
20	Ч.	Св. мѣченикъ Таллелей.	Іун	8
21	П.	† Св. Равно-апост. парие Конст. и Елена.	2	9
22	С.	Св. мѣч. Василий. — Задушница.	3	10
22. Нед. Пятдесятница гл. 7; Ев. отъ Иоанна гл. 7, стих. 37—52.				
23	Н.	Г† Пятдесятница и Св. Мих. еп. синаитский.	4	11
24	П.	† Св. Духъ (Св. Троица и Св. прѣп. Симеонъ.	5	12
25	В.	Трете Обрътение.	6	13
26	Ср.	Св. апостолъ Карпъ.	7	14
27	Ч.	Св. мѣченикъ Елладий.	8	15
28	П.	Св. Евтихий еп. Митлищенскій.	9	16
29	С.	Св. мѣченикъ Теодосій.	10	17
23. Нед. 1. По Пятдес. Вен Святий гл. 8; Ев. Матея гл. 10, ст. 32—38.				
30	Н.	Г† Св. прѣпод. Исакий. — Петровъ постъ.	11	18
31	П.	Св. мѣч. Ереми.	12	19

6. МЕСЕЦЪ

1876.

30 ДНИ

1	В.	Св. м.ч. Іустинъ ф.	13	20
2	Ср.	Св. Никифоръ.	14	21
3	Ч.	Св. м.ченикъ Лукилапъ.	15	22
4	П.	Св. Митрофанъ патр. Ц-градскій.	16	23
5	С.	Св. Доротей еп. Тирск.	17	24

24. Нед. 2. по Пятдесяти. гл. 4; Ев. отъ Матея гл. 4, стих. 18—25.

6	Н.	Г + Св. преподоб. Иларіонъ.	18	25
7	П.	Св. Теодоръ еп. Ангирскій.	19	26
8	В.	Св. Теодора.	20	27
9	Ср.	Св. Кириллъ александ. — Петровъ постъ.	21	28
10	Ч.	Св. м.ч. Александръ и Антонина.	22	29
11	П.	Св. ап. Вартоломей и Варнава. (Елюль.)	23	1
12	С.	Св. прѣп. Онуфр. и Петръ. Ар. Джем. ах. Евр.	24	2

25. Нед. 3. гл. 2; Ев. отъ Матея гл. 6, стих. 22—23.

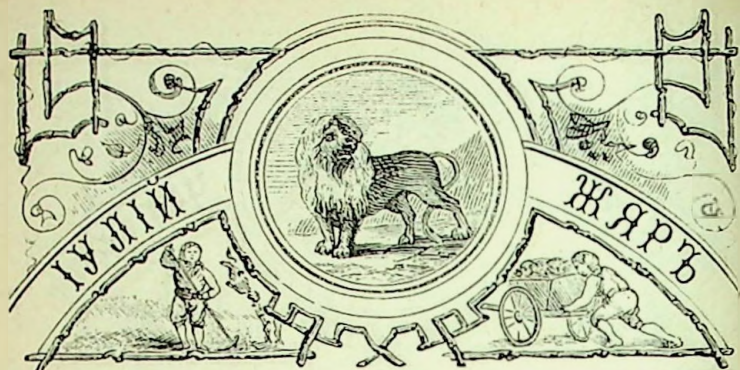
13	Н.	Г + Св. муч. Акилина (воцареніе на султана.)	25	3
14	П.	Св. прор. Елисей и Методій Ц-скій.	26	4
15	В.	Св. Пророкъ Амось.	27	5
16	Ср.	Св. Тихонъ Азатунскій.	28	6
17	Ч.	Св. м.ци Мануилъ, Павелъ, Пеманлъ.	29	7
18	П.	Св. м.ченикъ Леонцій.	30	8
19	С.	Св. апостолъ Іуда.	I. 1	9

26. Нед. 4. гл. 3; Ев. отъ Матея гл. 8, стих. 5—13.

20	Н.	Г + Св. Метод. еп. Патарск.	2	10
21	П.	Св. м.ченикъ Іулианъ.	3	11
22	В.	Евсевій епископъ самосатскій.	4	12
23	Ср.	Св. м.ченица Агрипина.	5	13
24	Ч.	Рождение на св. Іоанна Кръстителя.	6	14
25	П.	Св. прѣп. Февронія.	7	15
26	С.	Св. Давидъ Тессалоникскій.	8	16

27. Нед. 5. гл. 4; Ев. отъ Матея гл. 8, стих. 28—34 и гл. 9, 1.

27	Н.	Г + Св. Симеонъ страноприем.	9	17
28	П.	Св. мощи па Кира и Іоана.	10	18
29	В.	+ Св. Върховный апост. Петръ и Павелъ.	11	19
30	Ср.	+ Св. 12 Апостоли.	12	20

7. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

1	Ч.	Св. Безервѣреннии Козма и Дампашъ.	13	21
2	П.	Честнии ризи на Св. Богородица.	14	22
3	С.	Св. мѣч. Іакимъ и Анатолій.	15	23

28. Нед. 6. гл. 5; Ев. отъ Матей гл. 9, стих. 1—9.

4	Н.	Г + Св. Андр. Критский.	16	24
5	П.	Св. Атанасій Атонский.	17	25
6	В.	Св. прѣвод. Сисой.	18	26
7	Ср.	Св. великомѣченица Недѣля.	19	27
8	Ч.	Св. великомѣченикъ Прокопій.	20	28
9	П.	Св. Паисратій.	21	29
10	С.	Св. 43 мѣченици въ Арменни.	22	30

29. Нед. 7. гл. 6; Ев. отъ Матей гл. 9, стих. 27—35.

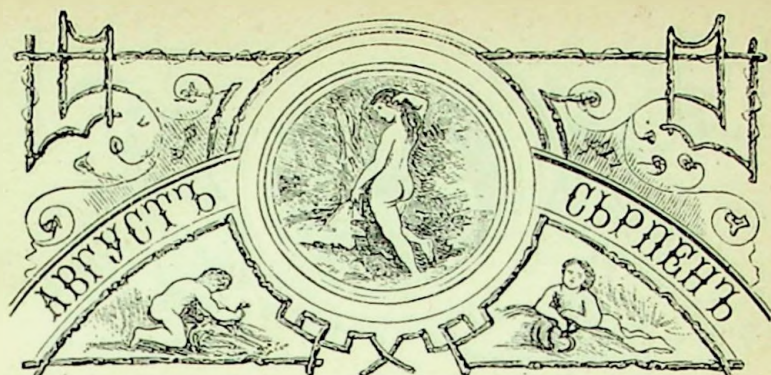
11	Н.	Г + Св. м-ца Евфимія (Ар. редж. Евр. Тишри.)	23	1
12	П.	Св. мѣч. Прокъ и Иларій.	24	2
13	В.	Сѣборъ на Св. Архангелъ Гавриилъ.	25	3
14	Ср.	Св. апостолъ Акѣла.	26	4
15	Ч.	Св. мѣченици Кирикъ и Іулита.	27	5
16	П.	Св. свинеценомѣченикъ Антиногенъ.	28	6
17	С.	Св. свинеценомѣченица Марина.	29	7

30. Нед. 8. гл. 7; Ев. отъ Матей гл. 14, стих. 14—22.

18	Н.	Г + Св. мученикъ Емилианъ.	30	8
19	П.	Св. прѣп. Дій и Макрина.	31	9
20	В.	+ Св. пророкъ Илія.	Ав. 1	10
21	Ср.	Св. Симеонъ Юродивій.	2	11
22	Ч.	Св. Марии Магдалина.	3	12
23	П.	Св. мѣч. Фока и прор. Іезекииль.	4	13
24	С.	Св. великомѣченица Христина.	5	14

31. Нед. 9 гл. 8; Ев. отъ Матей гл. 14, стих. 22—34.

25	П.	Г + Успеніе на Св. Анна.	6	15
26	П.	Св. мѣч. Ермолай и Св. Параскева.	7	16
27	В.	+ Св. Пантелеймонъ и Св. Бѣлг. Седмоч.	8	17
28	Ср.	Св. ап. Прохоръ, Никаноръ и Парименъ.	9	18
29	Ч.	Св. мѣч. Калиникъ и Теодотъ.	10	19
30	П.	Св. апост. Силла и дружина.	11	20
31	С.	Св. праведникъ Евдокимъ.	12	21

8. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

32. Нед. 10. гл. 1; Ев. отъ Матей гл. 17, стих. 14—23.

1 Н.	Г + Пронск. на Ч. Кръсть. постъ богород.	13	22
2 П.	Мощ. на изрвосвищен. Стефанъ.	14	23
3 В.	Св. пръв. Исакий и Фаветь.	15	24
4 Ср.	Св. 7 отроци у Ефесь.	16	25
5 Ч.	Св. мъченикъ Евсигний.	17	26
6 П.	+ Прѣображение Христово.	18	27
7 С.	Св. прѣвод. Дометий.	19	28

33. Нед. 11. гл. 2; Ев. отъ Матей гл. 18, стих. 23—35.

8 Н.	Г + Св. Емилианъ еписк. Кизикский.	20	29
9 П.	Св. апостолъ Матна (Ар. Шабанъ, Евр. Мехр.)	21	1
10 В.	Св. мъч. Лаврентий.	22	2
11 Ср.	Св. мъч. Евплий.	23	3
12 Ч.	Св. мъч. Фотий и Анненъ.	24	4
13 П.	Св. Максимъ исповѣдникъ.	25	5
14 С.	Св. пророкъ Михей.	26	6

34. Нед. 12. гл. 3; Ев. отъ Матей, гл. 19, стих. 16—26.

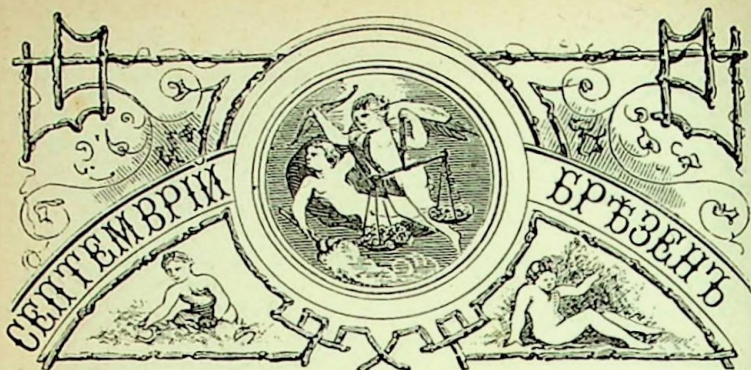
15 Н.	Г + Успѣние на Св. Богородица.	27	7
16 П.	Св. Убрусь и Св. Диомидъ.	28	8
17 В.	Св. мъченикъ Мпронъ.	29	9
18 Ср.	Св. мъч. Флоръ и Лавръ.	30	10
19 Ч.	Св. мъч. Андрей стратилъ.	31	11
20 П.	Св. пророкъ Самуиль.	Сеп1	12
21 С.	Св. апостолъ Тадей и мъч. Васса.	2	13

35. Нед. 13. гл. 4; Ев. отъ Матей гл. 21, стих. 33—43.

22 П.	Г + Св. мъченикъ Агатоникъ.	3	14
23 П.	Св. Ап. Луппа.	4	15
24 В.	Св. мъченикъ Евтихий.	5	16
25 Ср.	Св. ап. Титъ и мощ. на Св. ап. Вартол.	6	17
26 Ч.	Св. мъч. Адрианъ и Наталий.	7	18
27 П.	Св. прѣвод. Пимень.	8	19
28 С.	Св. Мойсей Етиопянинъ.	9	20

36. Нед. 14. гл. 5; Ев. отъ Матей гл. 22, стих. 2—14.

29 Н.	Г + Успѣновение гл. на Св. Іоаннъ Кр.	10	21
30 П.	Св. Александръ арх. Ц-градский.	11	22
31 В.	Честный поносъ на св. Богородица.	12	23

9. МЕСЕЦЪ

1876.

30 ДНИ

1	Ср.	Сѣборъ Богородиченъ и Св. Симеонъ.	13	24
2	Ч.	Св. мѣч. Мамантъ и Иоанъ постникъ.	14	25
3	П.	Св. мѣчен. Антимъ и прѣп. Теоктиегъ.	15	26
4	С.	Св. Вавила и прор. Моисей.	16	27

37. Нед. 15. гл. 6; Ев. отъ Матей гл. 22. стих. 35—43.

5	Н.	Г + Св. прор. Захарий.	17	28
6	П.	Чюдо на Архангела Гаврила.	18	29
7	В.	Св. мѣч. Созонтъ.	19	30
8	Ср.	+ Рожд. на Св. Богор. (Ар. Рамаз. Евр. Кис.)	20	1
9	Ч.	Св. Иоакимъ и Анна и мѣч. Севирнапъ.	21	2
10	П.	Св. м-ци Мишодора, Мигродора и Нимф.	22	3
11	С.	Св. прѣпод. Теодора.	23	4

38. Нед. 16. гл. 7; Ев. отъ Матей гл. 25. стих. 14—30.

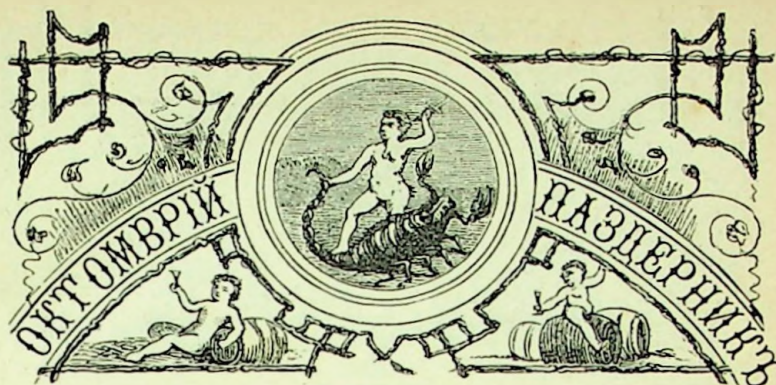
12	Н.	Г + Св. мѣч. Автомать.	24	5
13	П.	Св. мѣч. Корнилий сотникъ.	25	6
14	В.	+ Воздвиж. на честн. кръсть. — Постъ.	26	7
15	Ср.	Св. мѣченикъ Никита.	27	8
16	Ч.	Св. великомѣч. Евфр.	28	9
17	П.	Св. мѣченица София.	29	10
18	С.	Св. Евменій епископъ Гортинскій.	30	11

39. Нед. 17. гл. 8; Ев. отъ Матей гл. 15. стих. 21—28.

19	Н.	Г + Св. мѣч. Трофимъ, Савватий и Доримед.	Ок. 1	12
20	П.	Св. великомѣч. Евстатий.	2	13
21	В.	Св. ап. Кодратъ и прор. Юпа.	3	14
22	Ср.	Св. мѣч. Фока еп. Синопскій.	4	15
23	Ч.	Зачятіе на Св. Иоанъ прѣд.	5	16
24	П.	Св. първомѣч. Текла.	6	17
25	С.	Св. прѣпод. Ефросина.	7	18

40. Нед. 18. гл. 1; Ев. отъ Лука гл. 5. стих. 1—14.

26	П.	Г + Прѣдставление на св. Иоанна Богослова.	8	19
27	П.	Св. мѣч. Каллистратъ и др.	9	20
28	В.	Св. Харитонъ и прор. Варухъ.	10	21
29	Ср.	Св. Кириакъ отшельникъ.	11	22
30	Ч.	Св. Григорий еп. на Велика Армения.	12	23

10. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

1	П.	Св. ап. Ананий и Романъ пѣноп.	13	24
2	С.	Св. мѣч. Кирианъ и Іустинъ.	14	25

41. Нед. 19, гл. 2; Ев. отъ Лука гл. 6, стих. 31—36.

3	Н.	Г† Св. мѣч. Дионисій Ареопагитскій.	15	26
4	П.	Св. Іеротей еп. Атинскій.	16	27
5	В.	Св. мѣченица Харитина.	17	28
6	Ср.	Св. апостолъ Тома.	18	29
7	Ч.	Св. мѣч. Сергій и Вакхъ.	19	30
8	П.	Св. прѣпод. Пелагія. (Ар. Шеваль; Евр. Теб.)	20	1
9	С.	Св. ап. Іаковъ Алфеевъ.	21	2

42. Нед. 20, гл. 3; Ев. отъ Лука гл. 7, стих. 11—16.

10	Н.	Г† Св. м-ди Евлапій и Евлапія.	22	3
11	П.	Св. ап. диаконъ Филиппъ.	23	4
12	В.	Св. мѣч. Провъ, Тарахъ и Адроникъ.	24	5
13	Ср.	Св. мѣч. Карлъ, Папиль, Агагедоръ.	25	6
14	Ч.	† Св. прѣп. Параскова (Св. Петка).	26	7
15	П.	Св. мѣч. Лукнашъ.	27	8
16	С.	Св. Лонгинъ солт.	28	9

43. Нед. 21, гл. 4; Ев. отъ Лука гл. 8, стих. 5—16.

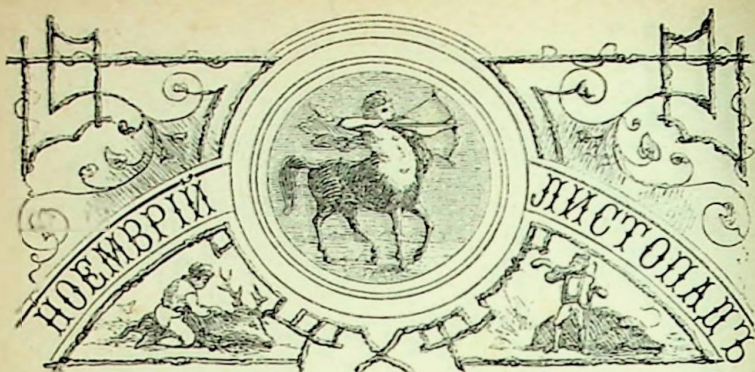
17	Н.	Г† Св. прор. Осія и прѣпод. Андрей.	29	10
18	П.	Св. Евангелистъ Лука.	30	11
19	В.	† Св. Іоаннъ рилскій и прор. Іоилъ.	31	12
20	Ср.	Св. велк. Артеміи и Герасимъ.	Н. 1	13
21	Ч.	Св. прѣпод. Іларіонъ.	2	14
22	П.	Св. апост. Іаковъ братъ, Божій.	3	15
23	С.	Св. Аверкій.	4	16

44. Нед. 22, гл. 5; Ев. отъ Лука гл. 9, стих. 6—17.

24	Н.	Г† Св. муч. Арета.	5	17
25	П.	Св. мѣч. Маркианъ и Мартирій.	6	18
26	В.	† Св. великомученикъ Димитрій.	7	19
27	Ср.	Св. мѣч. Несторъ.	8	20
28	Ч.	Св. мѣч. Тарентъ и Неонилла.	9	21
29	П.	Св. прѣп. Анастасій и Св. Аврамій.	10	22
30	С.	Св. мѣч. Зиновій и Зиновъ.	11	23

45. Нед. 23, гл. 6; Ев. отъ Лука гл. 10, стих. 7—18.

31	Н.	Г† Св. ап. Стахий, Апелій, Амплій и др.	12	24
----	----	---	----	----

11. МЕСЕЦЪ

1876.

30 ДНИ

1	П.	Св. Безсърбеници Козма и Даминъ.	13	25
2	В.	Св. мъченикъ Акиндиѣ.	14	26
3	Ср.	Св. мъч. Акексима, Иосифъ и Антала.	15	27
4	Ч.	Св. мъч. Иоанний, Никандръ и Епистимъ. ☉	16	28
5	П.	Св. мъч. Галактионъ и Ермей	17	29
6	С.	Св. Павелъ арх. Ц-градск (Ар. Зилк. Евр. Шаб.)	18	1

46. Нед. 24, гл. 7; Ев. отъ Лука гл. 8. стих. 40—56.

7	Н.	Г† Св. 33 муч. у Мелитинъ и проз. Лазаръ.	19	2
8	П.	† Св. Архангелъ Михаилъ.	20	3
9	В.	Св. мъч. Оппсифоръ, Порфирій и др.	21	4
10	Ср.	Св. ап. Ерастъ, Озвинъ и пр.	22	5
11	Ч.	Св. мъч. Мина, Викторъ и Биксатий.	23	6
12	П.	Св. Иоаннъ милостивий и Нилъ. ☽	24	7
13	С.	Св. Иоаннъ Златоустъ.	25	8

47. Нед. 25, гл. 8; Ев. отъ Лука гл. 10. стих. 25—37.

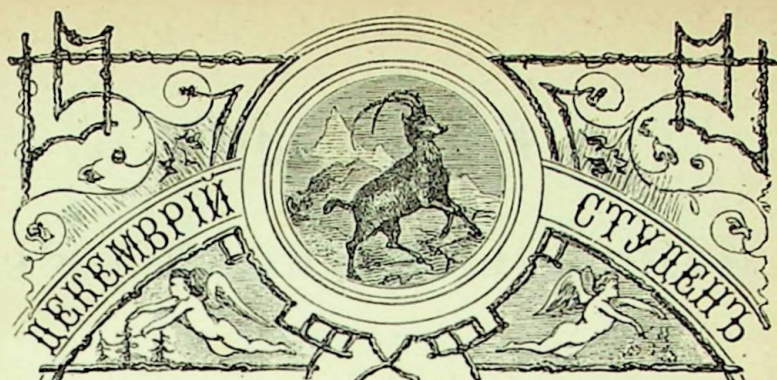
14	Н.	Г† Св. апостолъ Фил. Заговѣзи.	26	9
15	П.	Св. мъч. Гурии, Самона и Авива.	27	10
16	В.	Св. Евангелистъ Матей.	28	11
17	Ср.	Св. Григорій еп. Неокесарійскій.	29	12
18	Ч.	Св. мъч. Платонъ и Романъ.	30	13
19	П.	Св. прор. Авдия и Варлаамъ. ☉	Д. 1	14
20	С.	Св. Прокль арх. Цариградскій.	2	15

48. Нед. 26, гл. 1; Ев. отъ Лука гл. 12. стих. 16—31.

21	Н.	Г† Вовед. на Св. Богородица.	3	16
22	П.	Св. ап. Филимонъ, Аппиа и пр.	4	17
23	В.	Св. Григорій еп. Акрогантийскій.	5	18
24	Ср.	Св. великомъченица Екатерина.	6	19
25	Ч.	Св. Климентъ папа Римскій.	7	20
26	П.	Св. Кионитъ и Никонъ. ☉	8	21
27	С.	Св. мъч. Іаковъ Персинитъ.	9	22

49. Нед. 27, гл. 2; Ев. отъ Лука гл. 13. стих. 10—17.

28	Н.	Г† Св. мъч. Стефанъ.	10	23
29	П.	Св. мъч. Парам. и Филум	11	24
30	В.	† Св. ап. Андрей призваный.	12	25

12. МЕСЕЦЪ

1876.

31 ДЕНЬ

1	Ср.	Св. пророкъ Наумъ.	13	26
2	Ч.	Св. пророкъ Авакумъ.	14	27
3	П.	Св. пророкъ Софоний.	15	28
4	С.	Св. великомъч. Варвара и Иоаннъ Дамаск.	16	29

50. Нед. 28. гл. 3; Ев. отъ Лука гл. 14, стих. 16—24.

5	П.	Г + Св. Савва освященный. (Ар. Зилх; Евр. А.)	17	1
6	П.	+ Св. Николай еп. Мир-ликийский	18	2
7	В.	Св. Амврос. еп. Медиол.	19	3
8	Ср.	Св. прпч. Патапий.	20	4
9	Ч.	Зачитие на Св. Аша.	21	5
10	П.	Св. мъч. Мина, Ермогенъ и Евграфъ	22	6
11	С.	Св. Даниилъ етхланикъ.	23	7

51. Нед. 29. гл. 4; Ев. отъ Лука гл. 17. стих. 12—19.

12	Н.	Г + Св. Спиридонъ.	24	8
13	П.	Св. Евстатий и м-ца Лукки.	25	9
14	В.	Св. мъч. Тиреъ и Св. Прюгци.	26	10
15	Ср.	Св. мъч. Елевтерий.	27	11
16	Ч.	Св. прор. Ангей.	28	12
17	П.	Св. Даниилъ и Св. три отрока Ананий.	29	13
18	С.	Св. мъч. Севастнанъ.	30	14

52. Нед. 30; прѣдъ Р. Христ. Ев. отъ Матей гл. 1, стих. 1—25.

19	Н.	Г + Св. Бонифатий.	31	15
20	П.	Св. мъч. Иппатий Бог.	Jan. 1	16
21	В.	Св. мъч. Иулиана.	2	17
22	Ср.	Св. великомъченица Анастасия.	3	18
23	Ч.	Св. 10 мъченици въ Критъ.	4	19
24	П.	Прѣдразд. на Р. Х. и прпч. Езгепия.	5	20
25	С.	+ Рождество Христово, Мат. гл. 2 ст. 1—12.	6	21

53. Нед. 31. по Р. Христово Ев. отъ Матей гл. 2, стих. 13—23.

26	Н.	+ Г Сѣборъ на Св. Богородица.	7	22
27	П.	+ Св. Архидиаконъ Стефанъ.	8	23
28	В.	Св. мъч. Никомидий.	9	24
29	Ср.	Св. 14 хил. дѣт. и прор. Марк.	10	25
30	Ч.	Св. мъч. Описиа.	11	26
31	П.	Св. прпч. Мелания.	12	27

СЪДЪРЖАНИЕ

на

ИСТОРИЧЕСКИЙ КАЛЕНДАРЬ.

	стр.
История на година-та 1874	1
Погледъ на прѣминали-тъ години 1874—1875 до Сеп- темврия	6
Българска-та Черкова	8
Германия	13
Австро-Унгария	16
Швейцария	19
Дания	20
Холландия	20
Белгия	—
Франция	21
Испания	22
Италия	26
Англия	27
Россия	30
Япония	31
Китай	32
Америка	—
Иларионъ Ст. Михайловский	35

ИСТОРИЧЕСКИЙ КАЛЕНДАРЬ.

История на година-та 1874.

Январий.

10. Негово Блаженство подава на В. Порта таκριрь за подтвърждение-то на екзархийски-тъ съвѣтници.
- В. Порта, съ едно тескере до Екзархия-та иска да са вдигнатъ испратени-тъ безъ дозволение владии въ смесени-тъ епархии (Едирне, Солунъ и Охрида) и да не поставя священици тамъ прѣди рѣшение-то на 10-й членъ.
- Едно императорско Ираде удобри уничтожение-то на вътрешни-тъ гюмрюци (кара-гюмрюкъ) въ Турция.
- Въ Россия военна-та служба става задължителна.
12. Скопский Доротей са завръща изъ Едирне въ Цариградъ.
- Английский командантинъ изгаря столица-та на Ашанти-тъ.
12. Волселей пристига въ Фомана противъ Ашанти-тъ. — Кратонъ въ Ачинъ са превзема отъ Холландци-тъ.
18. Н. Блаженство Екзарха придруженъ отъ Н. Благ. Георгакъ Ефенди ходи при министера на външни-тъ работи да му честитятъ празника Курбанъ-Байрамъ.
19. Волселейва побѣда при Амоафулъ надъ Ашанти-тъ.
23. Волселей влиза тържествено въ Кумаси.

Февруарий.

1. Везикъ Везиръ си дава оставка-та.
- Н. Бл. Екзарха ходи при В. Везиръ, Хюсениъ Авни Паши и са разговаря за черковни-тъ работи по Македония.
12. Карлсти-тъ побѣдяватъ при Сомморастро.
14. Министерство-то на иностранны-тъ дѣла удобрява избрани-тъ членове, за съставяние-то на екзархийский съвѣтъ.
16. Сарано (Испания) отива за Сантандръ.

Мартъ.

4. Принцъ Наполеонъ са обявява за пълно-възрастенъ.
8. Рошефортъ избѣгва отъ Нова-Македония.

9. Нег. Превъх. Мидхадъ наня, Солунский Валия, ходи у Велесъ да разгледа българи-гръцка-та распра за черкови-тѣ.
16. Н. Блаженство Екзарха, придруженъ отъ владии-тѣ, ходи при Н. Превъх. Рашидъ наня и са разговаря за пратеници-тѣ съ проение по българи-гръцка-та распра изъ Велесъ.
- Н. Пр. Вратчанский Аверкий, по желание-то отъ Епархия-та му, повика са за неопредѣлено време въ Цариградъ.
23. В. Порта извѣстява Екзархия-та съ едно тескере, че бера-ти-тѣ на Скопский и Охридский митрополити излѣзли; иска да ѝ посочи едно достойно лице за членъ въ испитателна-та комисия за смѣсени-тѣ епархии изъ Македония. Едно тескере отъ Министерство-то на иностранни-тѣ дѣла до духовни-тѣ начальници въ Турско, унищожава печати-тѣ на граждански-тѣ общини, а припознава само печати-тѣ на духовни-тѣ начальници и намѣстници.
25. Митрополитска-та черкова Св. Климентъ въ Охрида са повраца пакъ на Българи-тѣ.
- Н. Пр. Вратчанский Аверкий новиканъ чрѣзъ Екзархия-та по заповѣдъ на правителство-то, пристигва въ Цариградъ.
26. Т. Т. Пр. Пр. Св. Скопский Доротей, и Св. Охридский Натанаилъ трѣгватъ за епархии-тѣ си.
30. Н. Пр. Скопский Доротей пристигва въ седалище-то на епархия-та си — Скопие.

Априлий.

3. В. Порта приканва съ едно тескере Нег. Блаженство Екзарха да пише въ Велесъ, Кюстендилъ, Враня и Команово да са отстѣпни по една черкова на гръцки-тѣ привърженици.
- Предлага са въ Австрийска-та камара исканье-то на Иезуити-тѣ.
5. Россия приканва кабинети-тѣ за конференция-та у Брюксель.
14. Генералъ ванъ Светенъ остава Ачинъ.
16. Второ-то нападение на Сарано при Соморастро.
17. Ариимъ извѣстява у Парижъ за новикване-то му назадъ.
19. Сарано побѣдява този нѣтъ при Соморастро.
20. Билбао са зема отъ Генералъ Конха.
23. У Венезуела са дигатъ манастири-тѣ.

Май.

1. Н. Пр. Св. Пелагонийский, Евстатий, трѣгва за Вратна, за да разгледа нѣкои епархиални работи тамъ.

3. Графъ Арнимъ са оттеглява отъ служба-та сл.
10. Въ Велесъ са появява распри между Кунувласи-тъ и Българи-тъ за черкови-тъ.
- Н. Пр. Св. Охридский Натанаилъ са оплаква на Цег. Бл. Екзарха за лоше-то поведение на тамошния каймаканинъ.
22. Н. Блаженство Екзарха ходи при Великий Везиръ, Рашидъ паша, и са разговаря за положение-то на Охридски-тъ и Велешки черковни работи.
30. Митрополитската Черкова въ Охридъ са прѣдава втори пѣтъ на Българи-тъ и Н. Пр. Св. Охридский отслужва тържествена служба въ нея.
31. Запретяватъ са всички бонопартеки и републикански вѣстници у Франция.

Іуний.

9. Н. Блаженство Екзарха заедно съ Св. старици посѣтява Шейхъ-Юлъ-Исляма, кой-то ги приема твърдѣ учтиво.
15. Генералъ Конха пада жертва въ бой-тъ.

Іулий.

1. Нишкий санджакъ преминува въ Рустушкий Велаетъ, а Шкодренский и Призренский са унищожаватъ и присъединяватъ на новосъставения-тъ Влтолеский санджакъ. Бисмарково-то приключение у Кисенигенъ.
2. Н. Блаженство Екзарха ходи при Аарифи Паша на Бебекъ, и са разговоря на дълго за екзархийски-тъ работи.
4. Манифестъ-тъ на Донъ Карла.
5. Скопский митрополитъ Доротеи си дава писмено оставката на Екзархия-та и заминава за Русчукъ.
8. В. Порта прави внимателна Екзархия-та врѣхъ поведение-то на Български-тъ митрополити по области-тъ.
14. За намѣстникъ на Скопский Митроп. Екзархия-та испраща временно Епископъ-тъ Кирила Вѣлоградичский. В. Порта испраща едно тескере до Патрнархия-та и иска да са махне грцкий владика отъ Охрида и да са замести само съ единъ священникъ.
15. Отваряне-то на Блюкселската Конференция.
18. Данския Кралъ у Исландия.
19. Обявление Исландия въ обсадно положение и секвестирване на карлиетски-тъ имоти.
20. Тържественъ празникъ — Іубилеумъ — у Исландия.
30. Побѣгване-то на Генералъ Базена отъ твърдина-та на о-въ Св. Маргерита.

Августъ.

8. Н. Пр. Доротей пристигва въ Цариградъ. Екзархия-та прави нови постѣлки за потвърждение на уставъ-тъ.
16. Затваряне-то на Брюкселска-та конференция.
17. За четвъртий членъ на Св. Синодъ са избира Н. Пр. Св. Нишкий Викторъ, кой-то са и повизва.
24. Население-то на Дебръ праща прошение до Н. Блаженство и моли да имъ са прати единъ Архиепископъ. Н. Пр. Доростолочервенский, Григорий, приема заповѣдъ да отиде за Нишъ.
24. Нѣмски-тъ корвети са замѣрватъ отъ Карлсти-тъ.
30. Генералъ ванъ Светенъ пристигва въ Хаагъ.

Септемврий.

3. Грантова-та (Севѣрна-Америка) прокламация противъ вѣстаници-тъ у Новий-Орлеанъ.
5. Предложение-то за дигане-то на монастири-тъ у Солотурнъ са приема.
7. Споразумение между Самоковци-тъ и Рилский-тъ монастиръ за въздигане-то една гимназия у Самоковъ, за коя-то Рилский монастиръ обѣщава годишно по 150 лири турски.
14. Горчаково-то писмо за Брюкселска-та Конференция.
21. Графъ фонъ Арнимъ са запира.
22. Въ Кантонъ Солотурнъ са дигатъ монастири-тъ.
Испания са оплаква повторително на Франция.
25. Н. Пр. Св. Търновский Иларионъ заминува отъ Цариградъ за Епархия-та си.
30. Франция дава заповѣдъ да ся върне „Орлиноко“ отъ Чивита-Векия назадъ.
Кралевска-та майка (Бавария) преминува въ Католическо вѣроисповѣданне.

Октомврий.

5. Екзархийский Сѣвѣтъ рѣшава да са зематъ мѣрки за устроение-то на едно висше училище въ Цариградъ.
- 7—8. Кърваво-то злощастие у Подгорница.
12. Димитраки Теодоровичъ членъ отъ Екзархийский Сѣвѣтъ си дава оставка-та писмено.
19. Нег. Прѣосвященство Св. Нишавский, Партений, си дава оставка-та отъ Епархия-та по причина на болѣдуване-то си.
26. За приврѣменеиъ намѣстникъ на бившии Нишавский са

опредѣлява Нег. Пр. Св. Пелагонийскій Евстатій, докѣ са избере новъ пастиръ отъ пратени-тѣ кандидати.

29. Побѣда надъ Карлисти-тѣ при Св. Марко.

Ноемврий.

9. Н. Пр. Св. Вратчанскій, Аверкий, си дава оставка-та отъ Епархия-та си.

11. Н. Блаженство Бжлг. Екзархъ ходи на Висока-та Порта при Министера на външн-тѣ работи и са разговаря наджлго съ него.

15. Вжстание-то въ Урагвай (Южна-Америка).

16. За приврѣменеъ управителъ на Вратчанска-та Епархия са опредѣлява отъ Екзархия-та Нег. Боголюбие Архимандритъ Константинъ.

19. Манифестъ-тъ на принца Алфонса.

27. Отварение на процеса на Графъ Арнима у Берлинъ.

Декемврий.

3. Процеса на Графъ Арнима са свършва.

5. Бисмаркъ си дава оставка-та на Вилхелма, но не са приема.

7. Графъ Арнимъ са осжда.

9. Нег. Боголюбие, Архимандритъ Константинъ, тржгва за мисия-та си у Вратца; тжй сжщо и Нег. Пр. Св. Пелагонийскій, Евстатій, тржгна въ качество на Екзархийскій намѣстникъ за Пиродъ.

Н. Пр. Св. Нишкій Викторъ са призовава втори пжтъ да дойде на опредѣление-то си за синодаленъ членъ въ Ортанюй.

Нег. Блаженство Бжлг. Екзархъ прави нова постжпка чрезъ Министерство-то на инострани-тѣ дѣла за подтвърждение на органическиъ уставъ на Бжлг. черкова. — Отговоръ благоприятъ.

17. Алфонсъ XII са прогласява за кралъ у Испаня.

19. Министерство-то Сагаста си дава оставка-та и са замества отъ министерство-то на ново-то Регентство.

25. Нег. Прѣосвящен. Аверкий, бившій Врачанскій, са назначава пристоящъ Архирей на Бжлг. Черкова въ Цариградъ.

27. Нег. Блаженство Бжлг. Екзархъ извършва тжржественна-та служба съ Т. Т. П. П. Св. Пловдивскій Папарета и Св. Вратчанскій Аверкия, въ празника на храма на Бжлгарска-та Черкова въ Цариградъ.

ПОГЛЕДЪ НА ПРЕМИНАЛИ-ТЪ ГОДИНИ

1874—1875 до Септемврия.

Цѣло-то челоуѣчество въ днешно време нищо повече не жѣлае, освенъ всеобщъ миръ по всичко-то земно кѣло. Хората уморени вече въ тойзи лѣжовенъ свѣтъ да са препиратъ помежду си и да си завиждатъ единъ на други, по-голяма-та частъ отъ тѣхъ са рѣшаватъ и жѣлятъ да осмѣществятъ единъ дълго-траенъ миръ по всички-та населена земя. Но сполучава ли тази прекрасна мисль да убѣди всички люде на този свѣтъ? Ако да бѣше това въ рѣка-та на проегия народъ т. е. въ масса-та на земно-то население, безъ изключение всички биха са рѣшили да живѣятъ братски и миролюбиво по между си; защото-то тѣ сами нѣматъ що да дѣлятъ, за тѣхъ щеше да е сѣ едно, само ако да има миръ въ колиба-та имъ. Но работата са състои въ това, че миролюбива-та масса всякога врѣчва своя-та еждба въ рѣцѣ-тѣ на отдѣлни — по-горни — личности, ако и избрани отъ срѣда-та ѣ, тѣ да я рѣководятъ въ общественни-тъ ѣ животъ. Тѣзи пейни водители — главатарии, често предначжраватъ различни посоки за управление на народъ-тъ си и това различие докарва и вкарва хората въ неспоразумѣния. Безъ тона, могли би да не бждѣтъ у народи-тѣ тѣи разни интереси-тѣ и да нѣма тѣзи взаимни противодѣйствия. Но тѣи като всяко нѣщо си е имало своя-та причина, то и помежду народи-тѣ не е можло да бжде никакъ; такива отношения ще продължаватъ да съществува въ всякога. Главатарии е имало отъ памги-вѣка и пакъ ще ги има, безъ кои-то нѣкъ народи-тѣ въ такива обстоятелства не биха биле влезли въ сношение съ сѣседни-тѣ си далечни народности. Тѣзи народни водители сж единични-тѣ, кои-то служатъ въ полза на народъ-тъ си, а твжрдѣ често наставатъ таквизи убийствении минути между водители-тѣ, що-го биватъ причина за съвжршенно пропадане на цѣли народности. Ами и безъ тези главатарии можеше ли нѣкъ единъ народъ да унази народность-та си непокжтната? Ние ще отговоримъ отрицателно и прилагаме още, че безъ тѣхъ кой знае нѣкъ що би са случило. И тѣи само добри-тѣ водители, само онѣзи, кои-то мислятъ за добро-то на народи-тѣ си, сж предпочетии въ днешно-то образование време, да управляватъ цѣлъ кунъ — миз-

люпи народъ. Това ясно са доказва като поразгледа челоуѣкъ преминали-тѣ двѣ години, особно отъ послѣдния страшенъ бой между Французи и Нѣмци, бой какъвъ-то История-та не е описала и не помни въ аниали-тѣ си.

Тѣй като тойзи бой плашеше и подиръ свѣршване-то си много народи въ гжето населена-та Европа, то европейски-тѣ най-силни трима царе, кога-то са срецнаха въ прочуто-то лековито мѣсто, Емсъ, са едумаха помежду си да турятъ край на тѣзи нечелоуѣчески клания, взаимно да са трудятъ всякакъ да увардятъ миръ-тъ поне въ най-малката частъ отъ Вселенная, въ коя-то тѣ сами сж управители и народни водители. Ако и да има отиослѣ нѣкои противни явления на това рѣшеніе, както ще са каже на мѣсто-то му; но накъ тройно-то влияние на императори-тѣ не даде пламакъ-тъ да обхване и по-далеко, напотивъ тѣ положила венчки-тѣ си сили да го изгасятъ. Наистина тѣзи братски споразумѣния заслужаватъ общо уваженіе, зашто-то тѣ, трима-та, до тази минута удържаха цѣлокупенъ европейскій-тъ миръ и полагатъ още голѣми старания да не би нѣкакси са испречеше нѣщо противъ планъ-тъ имъ. Не трѣбва да забравяме, че тѣзи трима владѣтели си иматъ свои тайни планове, кои то журналистика-та не бѣ въ сжстоиніе и до днесъ да узнае на вѣрно какви сж, а само са предполага, че може да е това или оноа.

По цѣла Европа оржия-та почиватъ; по-много-то царцини си такматъ вътрѣшнии-тѣ работи, и гледатъ колко-то е възможно повече да угодятъ на поданици-тѣ си. Само въ Азия не отива по тойзи накъ: тамъ има постоянно вжзненіе и бойове между многочислени-тѣ племена, кои-то живѣятъ още като звѣрове-тѣ прѣстнати по гори-тѣ; само у тѣхъ е остало още кржвожадие-то; само тѣ живѣятъ тѣй варварски, безъ да погледнатъ на образовани-тѣ народи, кои-то имъ сж най-доброжелатели и ходятъ да са трениатъ и да си губятъ жпвотъ-тъ, да ги изнабѣрватъ и просвѣтлватъ.

Ако са повърнемъ накъ въ наша-та образована страна — Европа, ние намираме у по-голѣма-та ѣ частъ вътрѣшнии не-благодарности между различни-тѣ народности поставени подъ единъ скиптръ, а тѣй сжщо и Европейска Турция. Като поменуваме тѣй повърхностно за Европейска Турция, не трѣба да не кажемъ нѣщо и за херцеговско-то вжстание, кое-то са яви презъ Августа на минала-та година и споредъ послѣдни-тѣ извѣстия, наближавало да отише. Главни-тѣ причини на това вжзбунтувание въ най-северозападный край отъ Отоманската Империя, споредъ сами-тѣ царградски официални извѣстия,

било просто едно незадоволство на тамошното население отъ нови-тъ реформи, кои-то императорско-то правителство пожела да приложи и въ тази частъ на държава-та си. А за да са увърн по-отблизо, то отправи свой комиссариатъ, кой-то извѣсти Висока-та Порта, че всичко ще бѣде скоро умирено. Императорско-то правителство, по примѣръ-тъ на други-тъ сѣседни царщини, издаде особни заповѣди до всички главни управители на държава-та да гледатъ на всички-тъ му поданици като на едно племе, да турятъ край на всички обезправдания. Освенъ това Н. П. В. Султана обѣща още по-големи улучшения изобщо на всички народности, като смали въ нѣкои отношения данаци-тъ на население-то.

Частно ако разгледаме наше-то отечество, ние намираме че нашиятъ естествено миролюбивъ българскій народъ има нужда отъ образование и мѣсти са наистина отъ денъ на денъ повече да напреднува: отваря си училища тамъ дѣто нѣма, постави си добри учители да образуватъ младежъ-тъ ни; за това трѣбва да припознаемъ че и нашиятъ народъ прави образовани стѣпки, кой-то не отдавна са събуди—дори бѣше съвсемъ изгубенъ. Въ продължение, на едно толкозъ нѣско врѣме, той са стрѣсна отъ сжливостъ-та си, въздигна си завѣдения всѣду, постави си на повече-то места добри настиреначалиници и пр., само едно остава да са жѣлае и то е: сега е потрѣбно внимателно избиране на всичко, додѣ е още всичко въ развитието си; защото мѣсто ще е испосаѣ, кога завземе пристрастие-то коренъ въ общественни-тъ ни работи, кога завладѣе пакъ просташко-то онова чорбаджийско и убийствено за напръдакъ-тъ на народъ-тъ ни око, да са силимъ пакъ изново да урѣждаме работи-тъ си—тогава напразно пакъ ще са каемъ за преминало-то и сами ще осаждаме настояще-то. Колко-то повече са усиља този напръдакъ, колко бѣде той разуменъ и сжзнателенъ при възраждане-то ни, толкова повече ние можемъ са нада на свѣтло бляще и сегашно укрепяване на духовна-та ни независимостъ. — При всички тѣзи наши жѣлания, преминала-та година остава единъ голѣмъ ударъ надъ наша-та

Българска Черкова,

ударъ, кого-то цѣлий-тъ народъ не ще може лесно да забрави. Този ударъ е пакъ важенъ сега за сега за насъ, защото презъ духовно-то ни управление са проявява нашиятъ общественъ животъ. Едва наши-тъ работи бѣха зели по-добръ

рѣдъ, повдигна са униятско-то еолунско движение, кое-то бѣше потърсило цѣла-та онази околностъ, както е извѣстно, то бѣ извикано отъ русенскій-тъ понъ Нила, ако и наши-тъ еднокрѣвни братия Македонци да не го последваха за дълго време; зашто-то узнаха твърдѣ скоро неговѣ-тъ зли намерения. Като слѣдствие на много причини, както и оиѣзи донесени отъ него, въ сѣдалище-то на наша-та Екзархия са появявать нови вжлненія: едни теглятъ насамъ, други пататакъ. А това доказаваше явно, че въ Екзархия-та нѣма потребна-та сръдоточна сила, а още повече необходимо-то повинование отъ страна на Екзархийски-тъ членове; зашто-то всякой иска да си налага миѣние-то, всякой заповѣдва, всякой дава мѣдри-тъ си сѣлѣти на Екзархия-та, ужъ сѣ за добрии вжрвежъ на народо-цѣрковни-тъ ни работи. Разбѣра са, кога са появить толкова много безъ истенно доброжелателство — сжвѣтници, можеше ли да са чака друго по-добро слѣдствие, отъ колко-то явни разногласия сжвсемъ убѣдѣтелни за вжрвежъ-тъ на черковни-тъ ни работи? И тука истина-та свидѣлствува, че заповѣди-тъ издадени отъ Българска-та Екзархия у Цариградъ, кои-то трѣбване и трѣбва всякога да са цѣнятъ много високо и да са испялнявать буквально; напротивъ, никадѣ не са изжривать: нито отъ народъ-гъ, нито нѣкъ отъ сами-тъ нейни митрополити, кои-то наместо да са силятъ и да поддържатъ всякакъ екзархийски-гѣ работи и да даватъ точна смѣтка на Екзархия-та, тѣ са замѣлчаваха по цѣли месеци дори и по цѣла година, безъ да знае черковно-то ни управление що са вжрили отъ неговѣ-тъ пратеници — вжнѣ отъ столицата. Нѣка ни е позволено да хвѣрлимъ единъ кратакъ погледъ вжрху горне-то и да го подтвърдимъ съ доказателство.

Наши-тъ читатели помнятъ още за мѣ Ссений-тъ Сжвѣтъ при Екзархия-та и послѣ за избѣраніе-то на Святій-тъ Синодъ, членове на кого-то бѣха са избѣрали епархиялни-тъ владыци. Икако е напестина да споменуваме тука за противни-тъ постѣжии на синодални-тъ членове, но може ли нѣкъ да са премѣлчавасть таквизи важни минути въ таквизи случки? Нишкий Владика по много причини бѣше избѣранъ и по телеграфъ-тъ повиканъ да земе место-то си като избѣранъ синодаленъ членъ въ Екзархия-та, но Н. Пр. са отрѣче сжвсемъ, като показа твърдѣ маловажни причини, кои-то не заслужавать нито да са споменувать. Трѣбва ли таквизи народни водители, какви-то за насъ сж Владии-гѣ ни и др. да бѣдѣтъ водени отъ сръбролюбие-то и до толкова, що-то да гледать надъ народно-то дѣло като на пищо? Ние сме увѣрени напълно, че наши-тъ

читатели ще са съгласятъ съ насъ, ако бихме са произнесли простичко, че главна-та и първа-та цѣль на наши-тъ Владици е да бждатъ камъ народъ-тъ ни по-отегжливи, да го водить и сквѣтуватъ по-умно, да са стараятъ за добрий-тъ му напръдакъ, а най-вече да му даватъ духовна храна, да му помагатъ да си отвара училища всѣду, дѣто има българско име, да му дадатъ умни и достойни поучители. Вѣщо това е нужно за развитието на единъ младъ народъ, кой-то наистина има воля и желание да се образова. За послѣдно-то достойнство свидѣтелствуватъ дѣла-та на народъ-тъ ни, а тѣй сжщо и евронеиски-тъ писатели, кои-то много погорѣ ни цѣнятъ и прѣдставятъ прѣдъ учений-тъ свѣтъ, отъ колко-то ние сами сме са узнали. — Други отъ Владици-тъ повикали отъ Екзархия-та на време да се завърнатъ въ Цариградъ и заематъ длжности-тъ си, тѣ са сториха глухи, та едва подиръ нѣколко месеци испълниха това, кое-то още при първо новикване бѣха длжани да сторятъ.

Народъ-тъ като гледаше тѣзи разногласия и четеше непрестанно въ наши-тъ цареградски вѣстници, често прекалено изложени неповиновения отъ страна на народни-тъ ни Владици скрямо Екзархийско-го Началство, отъ друга страна и непрестанни-тъ наргни между сами-тъ цареградски Българи, отъ кои-то единъ некалъ само тѣхно-то да са чуе въ Екзархийски-тъ Свѣтъ, като хора всичко тѣ извършили, други пакъ да искатъ сега още да влизатъ въ споразумения съ Гръцка-та Патриаршия, безъ коя-то ужъ не са могло да се урѣди нищо, трети намѣсиха интереси-тъ си въ управление-то — съ една рѣчь народа като гледаше една такава вавлония съ несвѣрпакъ вжнъ въ Епархии-тъ, наместо да гледатъ да са сврѣ това зло, и тѣмъ имъ са пощѣ да послѣдватъ този убийственъ примѣръ и съ това още повече заплѣтоха Екзархия-та.

Вратчанска-та Епархия по разни прищѣвски бѣше първа-та, коя-то са яви прѣдъ Екзархия-та да нещѣ владика-та сп Г-на Аверкия, че не можалъ да управлява добръ Епархия-та си и по нѣкои ненависти и отъ тамошния управитель докаралъ работа-та дору до царско-то правителство, що-то послѣдно-то са видѣ принудено да повика Н. Пр. да се вжрне въ Цариградъ и да са оправдае срѣщу обвинения-та. Екзархия-та не остана хладнокривна камъ тази постыжка, за това испрати Н. Пр. Г-на Евстатия Целагонийскаго въ Вратца да испита работа-та по-отблизо и да даде точни сведения за Вратчанска-та Епархия. Н. Пр. Г-нъ Аверкий, като видѣ работа-та, че него-

ви-тъ противници отъ чиста една злоба сж са подигнали срѣщу му, даде си оставка-та прѣдъ Екзархия-та, като остана и до днесъ да пребивава въ столица-та безъ да е получилъ Епархия. Отъ по-прѣди бѣха възникнали доста силни недоразумѣния отъ страна на Берковчане спрямо Митрополитъ-тъ нѣмъ Г-на Мелетия Софійскій, като искаха отдѣляване-то си. При това зло са приседали и друго: голѣми недоразумѣния изникнаха отъ страна на една партия въ София срѣщу Н. Пр. Г-на Мелетия. Тази партия дѣйствувае подъ влиянието на лични страсти и съ такава яростъ, що-то Екзархия-та се видѣ принудена да изпрати свой прѣдставителъ да иде и да разгледа на мѣсто-то работи-тъ. За такъвъ са избра Н. Високопрѣподобие Архимандритъ Константинъ и му са поръчиха освенъ тѣзи преглеждания още много други важни екзархийски работи. Тойзи образованъ и достоенъ екзархийскій пратеникъ сполучливо изравни произлезли-тъ въ София неспоразумѣния; ходи въ Кюстендилъ, дѣто сжгѣда отъ близо недобрий-тъ вжрвежъ на тази страна подъ прѣстарела-та рѣка на тамошнѣи Митрополитъ Г-на Илариона, и послѣ са завърна въ Вратца като времененъ намѣстникъ, дѣ-то и до сега съ мъдростъ управлява сжщата Епархия. — Почти сжщевременно и въ Пиротска-та Епархия народъ-тъ са показа по различни причини неблагодаренъ камъ Митрополитъ-тъ си, дѣ-то Екзархия-та подиръ нѣколко свѣтования отъ своя страна и презъ разни свои пратеници, са убѣди, че Г-нъ Партевий неже може са удържа въ тази Епархия, и рѣши да го повика въ Цариградъ. Тамъ той си даде уставка-та, а за неговъ намѣстникъ са изпрати на тази Епархия привременно да я управлява Св. Пелагонийскій Г-нъ Евстафій. — Сжщи-тъ недоразумѣния са повтарятъ и въ Велесъ: тамошни-тъ Българи безъ да са сжображиватъ съ сегашни-тъ обстоятелства, вжстануватъ срѣщу Митрополитъ-тъ си и искатъ махуване-то му, кого-то и представиха предъ Екзархия-та като че билъ отъ всяка страна недостоеенъ да ги прѣстави прѣдъ Императорско-то Правителство. Ине ще са удържиме да кажемъ пресежда-та си, ако и да сме извѣстни за способноста и за неспособноста на Г-на Дамаскина, ще кажемъ само, че грѣшка-та е въ избиране-то на този рилскій св. монастирскій старецъ. Велешани сж хора сжбудени и доста опорити, при това въ тази околностъ са иска борба съ грѣхизмъ-тъ, иска са енергия да му са сирѣ вжрвежъ-тъ, а това напѣтина нѣма у Н. Пр. Г-на Дамаскина. Екзархия-та за да сирѣ зло-то, опрѣдѣли Г-на Дамаскина за сподаленъ членъ и го повика да засѣдава въ Цар-

градъ като испроводи за неговъ наместникъ Софійскій Помъ Тодора. — Още по-чудно явление се показа въ Скопска-та Епархия. Пенадѣлно безъ да е ставало нѣкое важно неспоразумѣние между население-то и Н. Пр. Г-на Доротей, Екзархия-та доби-ва извѣстие за оставка-та му и за негово-то безъ забава оплътване за Русчукъ за да се види съ тамониния Валия. Какви причини напараха тѣй нечакано Г-на Доротей да остави Епархия-та си безъ наместникъ и до сега оставаха неявни. Н. Пр. са върна послѣ у Цариградъ, дѣ-то и престои цѣла година. Екзархия-та, за да не държи безъ Священноначалиникъ тази Епархия, избра ѿ за Митрополитъ Г-на Кирилла — Видинскій наместникъ.

На кратко, такава бѣше жалостно-то състояние на тука изложени-тѣ нѣколко Епархия, въ кои-то неспоразумѣния-та въ нѣкои са изравниха, а въ други за жалостъ продължавать и до сега да съществувають. Читатели-тѣ виждать, че екзархийски-тѣ ни работи не отиваха добръ, а като владѣяха и въ сама-та Екзархия голѣми недоразумѣния както и поминахме вече, повтаряме че въ Екзархия-та произлизаха тѣзи перѣдовности само отъ това, защо-то всякой искаше да заповѣдва — на кѣсо да рѣчемъ, Н. Блаженство Екзарха, Г-нъ Антимъ I, не бѣше и не е окруженъ отъ миролюбиви съвѣтници, та ако и той да искаше да въдвори миръ ноне въ столица-та, но нѣмаше кой да го слѣдва. Не можемъ да откажемъ, че Цареградски-тѣ Българи не знаяха отъ близо народо-черковни-тѣ ни работи и виждаха убойственини-тѣ разногласия въ Екзархия-та камъ кадѣ водять, но и тѣ не можаха да хвърлятъ сичко друго на страна да станатъ и да сиржгъ зло-то, а съ хладнокривие-то си поддържаха това недоразумѣние. Наместника направиа постѣпка нѣколкоина отъ Цареградски-тѣ Българи, като напиравать тайно едно събрание на 2 Май 1875, въ кое-то засѣдають 11 души и разисквають за народо-черковни-тѣ ни работи. Но това събрание, както са и случи, не можаше да достигне до нѣщо добро, защо-то бѣше основано на произволъ. Безъ знание-то на народъ-тѣ, на Н. Блаженство, народенъ съборъ да събирашъ, ще рѣче беззаконно да постѣживашъ. Ето защо това събрание са осуди като беззаконно, не само отъ Екзархийскій-тѣ Съвѣтъ, отъ сами-тѣ цареградски Българи, ами и отъ цѣлий-тѣ Български народъ, кой-то доказа съ безчислени-тѣ си протести до Екзархия-та, че той е буденъ и безъ негова-та воля нищо не трѣбва тайно да са работи.

Послѣ тѣзи приключения, зла вѣсть иде по телеграфъ-тѣ отъ София, че Н. Пр. Г-нъ Ловчанскій Дионисей са поминалъ.

Това бѣше пхрвий смъртенъ ударъ отъ распрацанне-то на народни-тѣ ни владии на Българско. Покойний не можѣ да дълго време да се радва на любимото си стадо, надъ кое-то бѣше съ особно благодарение предизвиканъ и едва преди година време бѣ поставенъ да управлява Ловчанска-та Епархия. — Въ това време Екзархия-та приканваше синодални-тѣ си членове да засѣдаватъ въ съборъ-тъ, членъ отъ кого-то бѣше и Н. Пр. Свято-Тѣриовскій, Пларіонъ. Н. Пр. пристига въ Цариградъ иъ не са минуватъ много дни на $\frac{4}{16}$ Іуний 1875, въ срѣда вечеръ по 2 $\frac{1}{4}$ часа по турски, апонлекения го ударва и той пада мъртва въ на место-то си. Читатели-тѣ ще намерятъ тука на друго место едно братко животоописание за Н. Пр. Пларіона, като и образъ-тъ му. — Въ заключение на черковни-тѣ ни работи, кога-то иинахме тѣзи рѣдове, вѣстникъ-тъ ни извѣсти и други смъртенъ ударъ отъ помежду срѣда-та на наши-тѣ Владии, а именно смъртъ-та на Н. Пр. бившии Скопскій Митрополитъ, Доротея. По неже време-то ни бѣше кхсо, ине обѣщаваме отъ сега още на наши-тѣ читатели, идуща-та година да донесемъ животоописание-то, както на Г-на Днописия, тѣй също и на Г-на Доротея, заедно съ образи-тѣ имъ. За това ще помолимъ най-покорно наши-тѣ почтении читатели да ни доставятъ повѣрни источиници, за тѣхний-тъ животъ и тѣхна-та дѣятелностъ въ черковно отношение.

Германия.

Въ Нѣмско прислѣдванне-то на Католици-тѣ не преставаше никакъ, дори са продължава още и тази минута по цѣла-та държава. Но тѣзи законни прислѣдвания не сѣ никакъ противъ интереси-тѣ на Германия, защото-то както знае читателъ-тъ, монашеска-та класа си е позволявала много работи въ прѣминали-тѣ години, на и днесъ още нека тя сама да бжде управляюща-га сила тамъ дѣто народъ-тъ са е въздигналъ толкузи много отъ нѣкое време насамъ и образува таквази силна държава, каква-то въ цѣла Европа нѣма ней подобна. Нѣмци-тѣ иматъ много добри и учени водачи въ народни-тѣ си работи, кои-то всички наедно са стараятъ всякакъ да упазятъ честъ-та и свобода-та на Германия. Но кога дойде дума да са говори за Нѣмско, на чело стои самъ-си князь Бисмаркъ, кой-то, тѣй да рѣчемъ, безъ него нищо не са поклатва въ цѣла-та империя. Защо-то той е глава на всичко, за това той има и

много неприятели, особно въ черковна-та пренирия съ Ултрамонтани-тъ; тѣ го намразиха много и дързнаха, спорѣдъ нѣкои увѣрениа, да наговорятъ единъ тѣхенъ привърженикъ — Кулманнъ — да посегне на живогъ-тъ на този толкова прочутъ мжжъ въ всички-тъ образовани държави. На 13^и Тулия 1874, въ Киссингенъ (прочуто мѣсто за бани), кога-то князь-тъ излѣзваше по обѣдъ, както обикновенно, да отиде да си прави бани, въ минута-та са исправи отъ страна единъ ловавъ чело-вѣкъ въ ржка съ единъ ржжидясалъ пищовъ и хржря вржхъ

Приключение-то Бисмарково у Киссингенъ.

князь-тъ въ каруца-та му, но за щастие не можя да го рани опасно, а само сачми-тъ докачили една-та му ржка и то твърдѣ легко. Въ сѣщия денъ още, телеграфи-тъ распространиха тази новина по цѣлия свѣтъ и въ сѣща-та вечеръ, князь Бисмаркъ получи съчувствителни депеши, ерѣцу кои-то той съ радость са произнесалъ: «Вѣлико-то дѣло, на кое-то и азъ помагамъ до колко-то ми позволяватъ сили-тъ, не ще може да са сжение тжй лесно чрезъ таквези посигания, прѣдъ кои-то Всевиниий ма опази днесъ». Спорѣдъ нѣкои други вѣстници, царъ Вилхелмъ бѣше заминалъ въ сѣщия-тъ денъ за Инселъ (Австрия) и кога го пристигва телеграфъ-тъ съ тази новина, той са усмихналъ и си реклъ: това сж Бисмаркови комедии. Сждовище-то у Вюрцбургъ отежди убиецъ-тъ на 30 Октомври 1874 за 14 години тѣжекъ затворъ и по-слѣ истечение-то на това наказание за други още де-

сятъ години подъ полицейски надзоръ и лишень отъ всякакви граждански правдини. Съ тази случка римската черкова удари много назадъ, защото преслѣдванія-та са умножиха още повече, до дѣ-то най-сетѣ пакъ са сжживи, кога-то кралевската вдовица Марія отъ Баварія на ³⁰/₁₂ Септемвр. 1874 премина въ обятия-та на католическата черкова. Последния-та е една дщера на умрѣлия принцъ Вилхелмъ отъ Прусеня (1825 род., 1842 ужен. съ тогавашний наследникъ, испослѣ кралъ Максимиліанъ II — † 1864 —.) Освенъ тази висока жена, други премицуванія въ римско-то вѣроисповѣданіе не сж са случвали; забѣлзано е, че число-то на Католици-тѣ въ Европа отъ день на день сѣ повече и повече намалява. — Докатъ черковно-политически-тѣ движения са продължаваха, яви са на свѣтъ ижкъ многотрунния процессъ

на Графа Арнима, кой-то са появи още презъ Іулия 1874 и възбуди по цѣлий-тъ свѣтъ вниманіе-то на всички дипломатически държавни мъже. Харри Куртъ фонъ Арнимъ, род. на ²¹/₃ Септемвр. 1824 отъ една много прочюта фамилия, служяше като дипломатъ отъ 1851 насамъ и представляваше Прускія и Северния Германски Сюзъ въ Мюнхенъ и Римъ; въ

Графъ Арнимъ.

1870 год. той стигна високъ чинъ — стана графъ и по диръ малко са назначи като комисаринъ при свързване на миръ-тъ съ Франция, а на 1872 год. 29 Декемвр. са опредѣли за посланикъ у Парижъ. Твърде често той имаше свободенъ достъпъ у най-горни-тѣ дружества въ Парижъ, между кои-то можа скоро да имъ привлече вниманіе-то си, по иѣкой пжтъ са изказваше сжгласень съ легитимистическата пропаганда, коя-то не поносваше на иѣмската политика особно на княза Бисмарка, за това тѣ двама-та имаха често преприя въ кореспонденция-та си. Като не можаха тѣзи двама мъже да са споразумѣятъ помежду си никакъ и като забелѣжваше Бисмаркъ противно-то, графъ Арнимъ са дига отъ послани-

чество-то си на $27/15$ Май 1874, а наместо-то му са испрати князь Хоселое-Шиллингсфюретъ. Кога-то са наредъ послѣдний на служба-та си у Парижъ, узна да линевать иѣкои посланически документи изъ архива-таи кога-то сжбощи това на князь Бисмарка, раснута са и графъ Арнимъ са припозна да ги има при себе си, а отказваше да ги предаде съ извинение, че иѣкои отъ тѣхъ ся отнесахъ частно за негови-тѣ неспоразумѣния съ Бисмарка, а други са изгубили. Той са извиниваше, че зель онѣзи 13 документи, за кои-то стана главна-та пренيريا съ намерение да не би да направятъ лоше впечатление на наследникъ-тъ му, зацо-то са отнесахъ чисто до католически-тѣ двѣженія (читатели иѣка не забравя, че князь Хоселое е католикъ). Въ слѣдствие на това, князь Бисмаркъ наредъ да са затвори графъ Арнимъ, кое-то и са случи $22/4$ Сент. 1874, кога-то той са намираще на имотъ-тъ си на село и празнуване именинъ-тъ си день. Послѣ дълги преговори, най-сетѣ на $27/9$ Ноемвр. са захвана явекъ процесъ у Берлинъ и трая до $7/10$ Декемвр., на кой-то день сждовище-то оправда графа Арнима като незлоупотребитель на държавни-тѣ документи, а го намери кривъ само зацо да пренесе онѣзи 13 черковни документи у Карлсбадъ, чрезъ кое-то било са побъркало работа-та, и зацо да ги предаде чакъ кога-то го затворили; но тази причина, сждовище-то го отсиди на 3 месеца затворъ, но и двѣ-тѣ страни не останаха благодарни и аелираха. Отъ друга страна на $12/24$ Іуния 1875 сждовище-то на каммара-та го отсиди за 9 месеци затворъ, като доказа повторомъ, че той наистина злоупотребилъ повѣрени-тѣ нему документи. Между 13-тѣ документи най-главно-то писмо бѣше и онова отъ князь Бисмарка, въ кое-то са говоряше за избирание-то на папа-та за въ бѣдѣще. — Освенъ иѣкои въздигания напигници на иѣкои славни иѣмски мѣже, както и увѣщание-то на царска-та камбана въ черкова-та на Келнския домъ, празнуване-то на царъ Вилхелма и онова на князь Бисмарка за 60 годишния му день по-забелѣжителни всеобщи случки не станаха у Германия. — До кѣт' владѣше католическо-то движение въ Иѣмско, отсамъ въ

Австро-Унгария

мируване всечко, всѣду по цѣла-та държава владѣше миръ съ исключение на ултрамонтански-тѣ крѣгове, кои-то и тукъ

не намираха миръ. До колко-то въ Германия народи-тъ са стараяха да оставатъ въ всяко едно отношение съгласни въ промишлени-та си, тука отивае всичко напротивъ: Унгари-тъ теглятъ на друга страна, Австрийци-тъ искатъ друго, а Славини-тъ, кои-то сж прженати по цѣла-та държава, не искаха да бждатъ съ никоя партия съгласни, ще рече тука не можеше да са мисли за патриотичество въ народи-тъ. Реформи-тъ, кои-то правили Австрия въ черковно отношение, както и въ войската, бѣха сжвсемъ противни за Унгари-тъ, кои-то са борятъ и днесъ още въ финансиално-то си положение. Унгари-тъ въ послѣднѣ време захванаха твърдѣ явно да гонятъ Немци-тъ и нѣмеккии языкъ: тѣ отрѣдиха единъ срокъ за всички чиновници въ областа си, и слѣдъ истечение-то му, никой чиновникъ нѣма да са задържи въ държавна служба, ако не знае унгарски; защото отъ онзи денъ, всежду ще са ише и отговаря само на унгарски, дори и по желѣзни-тъ станции чиновници-тъ трѣбова да сж Унгари. Истинна лудя реформи; кои-то други-тъ народи са мхчатъ да употребяватъ въ такви-и отношени-и чело-вѣци съ разни язици за улечени-и на иктини-тъ — тука напротивъ, всичко наопаки отива, явно са види, Унгария иска да направи маджиреккии языкъ все-свѣтovenъ. Въ Райхсрата са издадоха набързо нѣкои черковни закони, кои-то сж протестираха твърдѣ слабо изъ Ватиканъ, защото то бѣше страхъ да не би изведнажъ да добне много неприятели. Царъ-тъ ходи за нѣкои уллучени-и на Чехи-тъ въ Прага, дѣто са прие твърдѣ радостно отъ население-то. Францъ Йосифъ обиколи въ 1875 год. много градове у Бохемия, въ кои-то население-то както нѣмско-то тѣй и чехско-то, увѣривае царя за прѣданностиа си, дори много оратори и отъ двѣ-тъ народности държаха прилични слова предъ царя, но слѣдствие-то доказа, че всичко било само за минута. Отъ Бохемия, царъ-тъ са отирави за Триестъ. Кога-то дойде въ послѣдний градъ той са отиде да види монументъ-тъ на любими си братъ, нѣкога-иенъ Мексикански царъ, кой-то толкова трагическо слѣдствие получи. Истинна царъ-тъ не можа да скрие склзи-тъ си, кога поглѣдна на толкова богато украсена-та статуя на брата си и си помисли за негова-та звѣрска смъртъ! Отъ тука отиде да испали желание-то на Викторъ Емануила у Венеция. Въ случай на тѣхно-то свиждане, народъ-тъ приготви голѣмъ приемъ въ Венеция. Царъ-тъ имаше планъ да обиколи цѣла Далмация, искане самъ да са увѣри въ преданностиа на население-то въ тѣзи славянски земи. На всяко место са при-

емаше много блѣскаво и всякой градецъ са мъчеше да направи на царь-тъ по-добрь приемъ. И тъй дѣто минаваше царь-тъ, население-то го посрѣщаше съ „*cuccia*“ и съ „*vivio*“. Много привлѣчаха внимание-то на царь-тъ славянски-тъ сезски увеселения, тѣхни-тъ обичаи, тѣхни-тъ пѣсни и игри, кои-то ставаха въ честъ на Австрийский монархъ. — Въ това време, въ Грацъ ставаха голѣми демонстрации противъ Донъ Алфонса и неговата жена, кои-то и двама-та са бияха въ войната на Карлисти-тъ и кои-то оставиха жалостни толкози напомнивания за испанския народъ. Испанско-то управление моли всички правителства да му са предадатъ тѣзи убийци, но никоя държава не отговори на молба-та, само Германия са помъчи да ги улови — като крадци — и бѣше заповѣдала по прѣдѣлци-тъ градища да ги хванатъ.

Не само у Берлинъ занимаваше публика-та онзи любовнителъ процессъ между двама-та държавни мъже, и он у Виена не липсваше същето дѣйствиe. Търговско-то министерство отвори процессъ срѣщу Ритгеръ фонъ Офенхаймъ, пѣкогашенъ генералъ директоръ на Лембергъ-Черновската желѣзница. Напестина такъвъзи процессъ не са е случвало у Виена отъ години, кой-то държа повече отъ месецъ време и кой-то разболѣ повече-то съдишни. И двѣ-тъ страни са държаха за юридически-тъ закони и само съ тѣхната сила, бѣше възможно на защитникъ-тъ на паклеветения да избави Ритгера фонъ Офенхайма, макаръ че бѣше несправедливо, защото всичко злоупотребно бѣше на бѣлъ свѣтъ, цѣло-то население искаше наказание-то му. Като бѣха много голѣми личности побъркани въ тази работа, дори най-сетнѣ и самия министеръ, главно-то съдъвище са видѣ принудено да оправдае Офенхайма като праведенъ. Слѣдствие бѣше и това, и министеръ-тъ на търговия-та както и онзи на земледѣлие-то са отстраниха отъ служби-тъ си и са замениха съ други. — Прага бѣше презъ 1875 год. зрѣлице на една историческа случка: стария царъ Фердинандъ I, нареченъ милостивъ, умрѣ на 17/20 Юния 1875 въ палатъ-тъ си у Храдишъ, на 82 годинина възрастъ. Макаръ че отколѣ са чакаше да са чуе смъртъ-та на тойзи старъ царъ, много сжрца са насжърбиха, щомъ приеха първо то извѣстие за почиванне-то му. Той са отличавалъ въ всяко политическо отношение съ милость камъ народъ-тъ си, за това и народъ-тъ го много почиташе за негово-то челоуѣколюбие. Негови-тъ исторически думи: „не оставихъ да пушкатъ на мон-тъ Виенези“, стоятъ съ златни слова написани

надъ гробна-та му плоча, както и дума-та « милостивъ » блъщи въ история-та му.

Въ прѣкрасна-та и прѣлестна сѣседна страна

Швейцария,

население-то са занимаваше много съ сжениване-то на черковно-политически-тъ правдини на Ултрамонтани-тъ, кои-то, като по-близо до Ватиканъ, дѣйствуваха и по инакъ, по Швейцарци-тъ останаха побѣдители въ това отношение. По Августъ 1874 правителствении-тъ сѣвътъ у Бернъ опредѣли десетъ католически свѣщенници за параклиси-тъ у Юра, по месецъ Септем. напротивъ, главно-то управление-то у Женевъ сваля 19 катол. попове отъ служба-та имъ, защото нерачека да положатъ желаема-та клетва. Послѣ това Кантон-ский-тъ сѣвътъ у Солотурнъ предложи на управление-то да са дигне манастиръ-тъ Мариа-штайнъ и други още три. — Отъ голѣма важностъ бѣше събрание-то на едно пощенско дружество, кое-то стана по предложение-то на главния директоръ Стефанъ въ сѣюзния палатъ на швейцарски-тъ парламенти въ Бернъ. Всяка една държава, която искаше да са види съ една урѣдна поща, зѣ участие на това събрание, на кое-то са намериха застъпници отъ 22 земи за да основатъ едно всемирно-пощенско дружество; това дружество влезе въ дѣйствиe отъ 1 Юлий 1875. Всички-тъ представители са съгласиха да посрѣдничествуватъ единъ на други да ставатъ корреспонденции-тъ имъ по-бързи, на кои-то областа са простира по нѣла Европа заедно съ Русска Азия, Азиатска Турция, Египетъ, Алжирія, Испански-тъ владѣния по Севѣрна-Африка, Канарски-тъ острови съ Мадейра, послѣ Сѣюзни-тъ Държави на Америка, Канада и други-тъ Британски владѣния по Северна-Америка и Гренландия и нарекоха това съгласие Междуна-роденъ-Пощенски-Сѣюзъ. И В. Порта бѣше испратила единъ посланикъ. — Колко то прекрасно положение и да има Швейцария, кое-то я отличава особно отъ други-тъ европейски места, толкова още по-страшна са показва тя въ опасности-тъ си. Най-голѣма-та опасностъ за нѣтъни-тъ е въ извѣстни годишни времена, кога-то са преминува Ст. Берихардъ, дѣто ненадѣйно падатъ голѣми прѣсни снѣгъ отъ планина-та изатрун-ватъ всички нѣтъници подъ себе си, никое човѣческо око не може да сжпикаса по-отрано това приближение, а само носове-тъ на вѣрши-тъ кучета подуватъ таквези случки, кои-то калу-

гери-тъ обикновено водятъ съ себе си. На 7/10 Ноемвр. 1874 са случи едно странно струнуление отъ прѣсни снѣгъ, какво-то отъ 50 години насамъ не са е запоминовало. Страшнии оизи леденъ вихрушка-вѣтръ Веура, бѣше подигналъ голѣмъ снѣгъ на пѣтъ-тъ сръщу безстрахливи-тъ мъже, кои-то са осмѣлили да минатъ презъ планина-та.

Ако са завърнемъ отъ южно-то нѣмско поколение и отидемъ най-на северъ, ние намираме да са празнува единъ хилядогодишенъ празникъ въ

Дания,

въ нейно-то отколенно владѣние Неландия, кое-то ѝ принадлежи отъ 1387 год. На 9/21 Іулий краль Християнъ IX и принцъ Валдемаръ са ожиха за Неландия, пристигнаха на 15/2 Іулий на Фарерски-тъ острови, на 18/30 достигнаха на предначертана-та си цѣль, дѣто са прияха съ голѣмо тѣжество. Празникъ-тъ стана въ градъ Райкниавикъ, лѣжанъ по за надно-то крайбрѣжие, послѣ са отправи королевска-та дружина камъ Гайзера, прочути-тъ онѣзи водоскоци, между кои-то най-забѣлежителния, Стокръ, испуца водни зари отъ 8—10' въ пречника и 15—100' високо. Краль-тъ донесе на подавници-тъ си много скъпоцѣнни дарове: дари имъ отъ много години насамъ желасма-та конституция, припозна имъ единъ тамошенъ представителъ при королевския дворъ у Копенхагенъ и единъ Райхстагъ, съставенъ отъ тамошни хора за да разглеждатъ вътрешни-тъ си работи.

Другъ единъ тѣжественъ празникъ са случи въ

Холландия

на 27/9 Іануария 1875, т. е. третия секуларенъ празникъ отъ основание-то на университетъ-тъ Лайденъ въ 1575, най-стара-та и най-прочута-та Висша-школа на Холланди-тъ, коя-то отъ само-то си отваряние до сега е посетена отъ 70,000 студенти, а по настоящемъ брой 842 рѣдовни ученици. Не далеко отъ тука са случи въ сѣседна-та страна

Белгия

единъ празникъ на разорение-то, кой-то пакъ не можа да постигне цѣль-та си и за това може да са причисли въ рѣдъ-тъ на миролюбиви-тъ празници. На 5/17 Августа 1874 бѣха 300

години сж изминали, кога-то Албасъ бѣше заповѣдалъ да се даде едно мѣстине за построение-то на една черковница въ едно прѣдградие въ Антверпенъ, кое-то са населяваше отъ много добри и работни хорица, а защо-то са отказаха да испълнятъ заповѣдъ-та му, тѣ бидоха всички съ земе-та истребени. Това испанско принудително градище, кое-то е свързано съ много подобни вървани наименования, са разрути на 300 год. наметенъ-денъ въ присѣдствие-то на кралъ Леополдъ II, и скоро ще бѣде пакъ това мѣсто населено съ работници, кое-то въ онова време служеше само за планило на града-тъ. — Испадени тѣ изъ Нѣмско Іезуити, намериха прибѣжище тука и тѣй злѣ дѣйствуваха противъ Прусия, що-то князь Бисмаркъ са видѣ принуденъ да отпрати една нота на белгийско-то правителство, съ молба да са зематъ въ внимание дѣла-та на Іезуити-тѣ, кои-то могатъ да докаратъ нѣкои зли работи въ парциина-та. Размѣниха са нѣколко приятелски поти между два-та тѣзи двора, и работа-та са умири най-сетиѣ. — Въ Белгия католическа-та черкова откри едно чудесно сжщество, т. е. едно валлонско селско момиче, кое-то имало на тѣло-то си една чудесна язва христова (Stigmata). Нейно-то име е Луиза Лато Ваа д'Енъ, отъ едно сиромашко селце, въ кое-то никой не са сжмнева, че всякой петакъ тече кръвъ изъ рани-тѣ ѝ и че ти наистина била една чудесна тваръ. Не само тука са вѣрватъ тѣзи суетни нѣща, кои-то занимаватъ още Евронейци-тѣ, ние срѣщаме други нови католически чудеса въ прочута-та

Франция,

дѣ-то води-тѣ отъ Лурдъ още не сж пресѣхнали, поклонници-тѣ отъ година на година се повече са собирать въ Paray-le-Monial, дори въ срѣда-та на Парижъ минала-та година на $\frac{4}{10}$ Іулий са положи основния камакъ за една нова прекрасна черкова посвѣтена на «Sacré Cœur de Jésus.» На тойзи денъ сир. са пада 200 год. памятенъ денъ на минмо-то явление на нашия спасителъ, съ кое-то той зарадва въ 1675 г. Марія Алакокъ, като ѝ показалъ сжрце-то си. Надъ него отгорѣ са издигалъ кръстъ забиколень отъ единъ тръхливъ вѣнецъ и пронизанъ отъ единъ ланецъ. Марія получила заповѣдъ да проповѣда по цѣлия свѣтъ да са молятъ Християни-тѣ на това сжрце, като изворъ на сжжеление (!). И тѣй цѣлия свѣтъ прия особна благословия отъ нана-га да са моли на «свято-то сжрце.» — Франция отъ старо време още е била обиталище на незадоволствия-та; отъ тука са прѣскаше и вѣщоко по цѣлия свѣтъ. Тя бѣше дости-

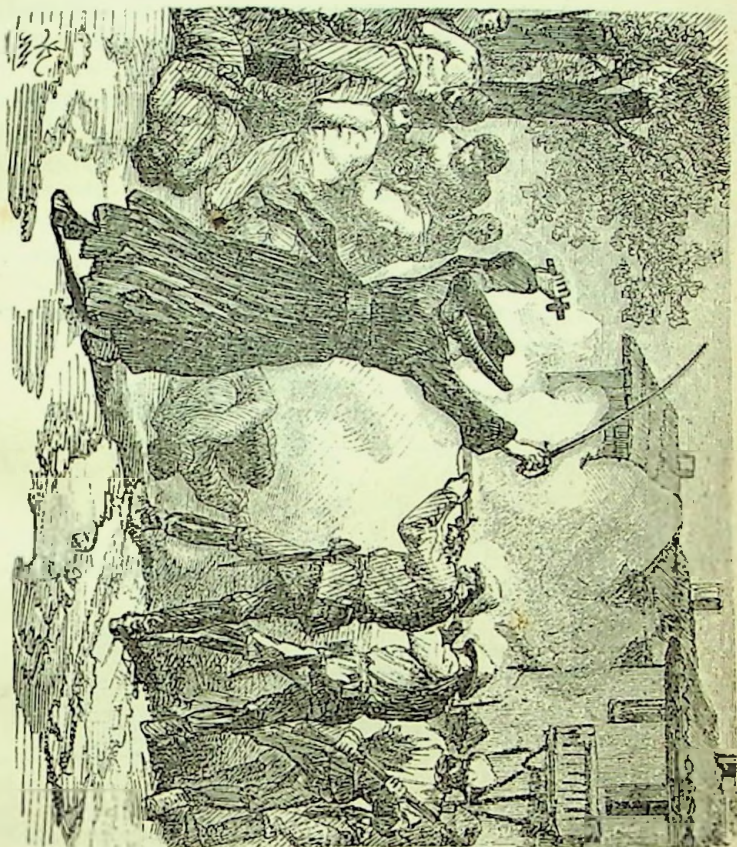
гнала до предпослѣдния-та война толкова висока слава, що-то нѣ-
 лия свѣтъ треперяше отъ нея; тя бѣше станала да диктува на
 други-тъ държави и що-то рѣчение, ставане. Но страшилия урокъ
 кого-то опита въ послѣдния-та война съ Германия, не ще може
 твърдѣ скоро да го забрави. Работи-тъ ѝ сж тѣж разбъркани,
 що-то и сами-тъ Французи не знаятъ какво ще се случи иду-
 щата недѣля, кой вѣтръ на какъ ще ги завѣе, дали импе-
 раторския, или кралевския, или калнавия републиканскъ,
 свободомишлящия, или лудия ще ги затласка на нѣкадѣ. Въ
 ново време консервативни-тъ републиканци зеха главно-то
 управление, но тойзи е такъвъ единъ вѣтръ, кой-то хвърля
 само прахъ въ очи-тъ, за да не се забелѣзва фабрикация-та
 задъ буйни-тъ облаци. — Читатели-тъ си напоминувать за избѣг-
 ванне-то на Базена кой-то, види се, подкупи пазачи-тъ си е
 побѣгна. Правителство-то употреби всичко да улови винов-
 ти-тъ, но и до днесъ всякой отдаде кривица-та на пазачи-тъ.
 Кой-то го не вардяли добръ. Странни-тъ вѣстници приеха тази
 повинна съ голѣмо благодарение и изказаха голѣма симпатия
 за Мецкия геній. — Макарь че вътрѣшни-тъ работи на Фран-
 ция не отивать напредъ и мирно, учени-тъ ѝ люде не са
 отказватъ да слѣдватъ отрития-та си. Голѣмо едно съчувствие
 показа цѣлия свѣтъ кога са научи за жертви-тъ въ нещаст-
 но-то пхтувание съ балонъ-тъ Зенитъ. Тодоръ Сивелъ,
 пѣкогашенъ мореходецъ и зетъ на прочута-та въздухоп-
 лавателка Г-жа Поатевинъ, и Кросе-Синцелли, единъ
 инженеринъ — бѣха главни-тъ плаватели въ балонъ-тъ. Тѣзи
 двама мъже, въ дружество съ Братия Тиссандиеръ отъ 1870 год.
 насамъ предприемаха много пхтувания съ балонъ-тъ, на и сега
 на ³/₁₅ Априлия 1875 възкачиха са отново въ Сивелова балонъ-
 за да направятъ пѣкои експерименти, колко-то е възможно
 по-високо надъ земе-та. Възкачиха са 8000 метра високо. Тис-
 сандиеръ изнеможа, на и другари-тъ му лежахъ омаени въ
 гимийка-та; Тиссандиеръ са посжвзе подиръ малко, изхвърли
 малко товаръ изъ балона, отиита са да събуди другари-тъ си, но
 по злощастие, той сапкаса, че Сивелово-то лице бѣше черно като
 въгленъ, очи-тъ му изнемощели, уста-та му отворени и пѣ-
 ши съ кръвъ; на Кросе уста-та бѣха затворени, но и тѣ бли-
 каха кръвъ. Тиссандиеръ разбра каква е работа-та, изхвърли
 още товаръ и гледаше по-скоро да са приближи до земе-та.
 На ⁸/₂₀ Априлия въ Père la Chaise у Парижъ са погрѣба
 ха съ голѣмо тържество двама-та нещастници.

Войниственна страна за Европа остава още

Испания,

въ кой-то население-то обрѣгна вече да гледа кървави пхтеки отъ испански патриоти. Пие свършихме миналата година нашия погледъ върху Испания съ прогласение-то на Република-та, а оттука са продължаваха непрестанно боеве-тъ между Републиканци и Карлисти. Изрив-тъ пострадаха твърдъ много, като изгубиха най-първи-тъ си Генералитъ, маршалъ

Карлистътъ застрѣляватъ карбонистъ си.

Донъ Мануелъ да ла Конха, защото той бѣше единиченъ, кой-то излизаше на глава съ Карлисти-тъ, макаръ, че бѣше вече на 80 години: дѣ-то са покажеше той, всякадъ му са предаваха карлисти-тъ; войска-та му бѣше много добръ вжоржана и той заробваше едно место подиръ друго. На 16/24 Юний 1874 стана единъ страшенъ бой при Мур-о-Аба-

сурса; тука Карлиети-тъ са опрѣха юнашки и баталионъ подиръ баталионъ са държане назадъ, та най-сетѣ са турѣ на чело самъ-си генерала и поведе войска-та си съ трогателни думи изъ ново противъ неприятеля. Но тука го случи единъ неприятелски куршумъ и изведнажъ го прострѣ мъртавъ на земята. Два дни послѣ са случи застрѣляние-то на пѣмекия пажководецъ Шмита отъ страна на Карлиети-тъ, а слѣдствие-то докара едно неспоразумѣние между Германия и Испания и по тази причина отплуваха два-та бронини кораби за тамъ да искатъ удовлетворение, кое-то и стана. Отъ тука пататакъ варварски-тъ дѣла на Карлиети-тъ захващатъ сѣ по-често да са чуватъ. На $\frac{1}{16}$ Юний Карлиети-тъ превзеха градъ Куенца, предводими отъ Донъ Алфонса. Нещастния градъ стана прахъ и пепелъ отъ хайдучки-тъ си гости, кои-то не пожалиха нито стари ни бабички, като да бѣше всичко за тѣхъ друго племе. По правителство-то не остави тѣй работа-та; изведнажъ повика 120,000 души войска на кракъ и обяви цѣла Испания въ обсадено положение и турѣ рѣка на опѣзи имоти и хора, кои-то помагаша на карлиети-тъ. Донъ Карлосъ испрати до всички европейски сили единъ манифестъ, съ кого-то искаше да докаже всички обвинения за неистинни, по никой го нечтваше — напротивъ въ това сѣщо време са припозна испанска-та Република съ исключение на России. Скоро отидоха Карлиети-тъ назадъ, още оовече пакъ съ прогласени-то пакъ на Кралевство-то, надъ кое-то за глава пови-

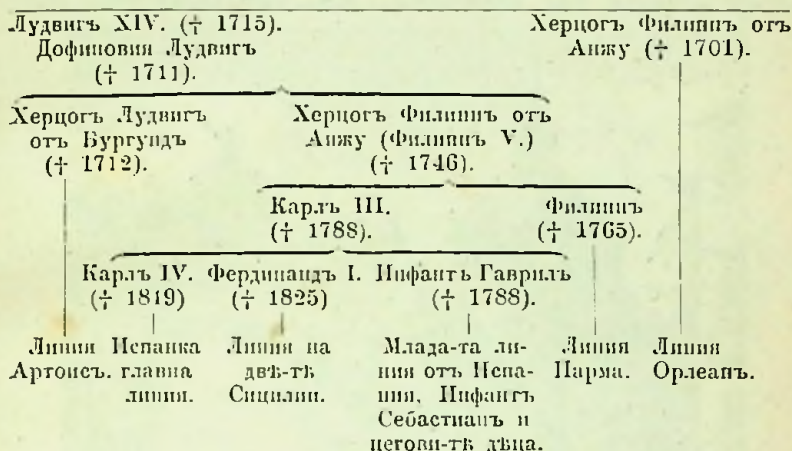

Алфонсъ XII.

бахъ Алфонса XII, синъ на послѣдния-та испанска кралица Изабела, коя-то бѣше испадена отъ 1868. Воля-та на Испаници-тъ бѣше пакъ да възобновятъ господаруване-то на Бурбонци-тъ въ Мадридъ за това и повикаха 17 годишно-то момче изъ виенския Терезианумъ (гимназия). Слѣдующа-та таблица представи племе-то на кралевска-та фамилия Бурбонъ.

Бурбонска-то фамилия.

Лудвигъ XIII († 1643).

Главна-та испанска линия на фамилия-та Бурбонъ бѣше Краля Фердинандъ VII (род. 1784, нар. 1808—1833), баща на Изабелла и на трима-та по-стари братия на Имфанта Карла (род. 1788 послѣ възлизание-то му на прѣстолъ-тъ 1845 графъ отъ Молина † 1855). Кога умрѣлъ Фердинандъ VII, за наслѣдникъ са назначи на 17/20 Марта 1830 негова-та единичка дъщеря, Изабелла, която бѣше още на три години. Слѣдствие-то на това бѣше, че нейния вуйка са възпротиви противъ това наслѣдство и отъ тогива насамъ — той и неговия синъ (графъ отъ Монтемолинъ † 1861) са биха кърваво за наслѣдство-то.

Цѣла-та страна, дѣ-то са намиратъ Карлисти-тъ са е обжрнала на пустиния — пълна съ неизлѣчими варварски дѣла. Причината на тѣзи варварски случки не сѣ само Карлисти-тъ криви, но и само-то правителство, кое-то не умѣе, нѣма нищо сила, нито патриотизмъ, да може да умири тази гражданска война. Нека не забравятъ читатели-тъ, че Испания е била и остава за всякога люлка-та на междоусобна-та война; доказателство имаме прѣдъ очи, История-та, която ни освѣтлява въ всичко-то преминало за Испанския народъ. Испанци-тъ днесъ са биятъ не за себе си, а просто за Иезуити-тъ, кои-то са намиратъ и въ двѣ-тъ партии, и умѣятъ доста добръ да са ползватъ отъ настаналия случай. Тѣ каратъ омраза-та да хване

корень въ народъ-тъ, до дѣ пай-сетиѣ тѣ сами останатъ да намерятъ дѣ е правда-та и дѣ е кривда-та. Карлисти-тѣ безъ милость разсичатъ и застрѣлватъ заробени-тѣ си съжотечественници като тѣ да бѣха съвсемъ отъ чуждо пѣлѣтъ, не сѣщи Испанци, ами Африканци. Безъ сѣжаление Донъ Кар-

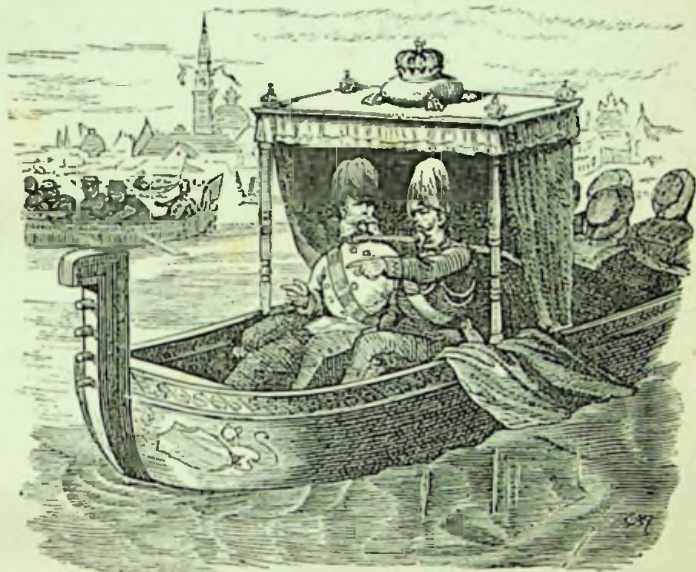
Тържествено-то влизане на Алфонса XII въ Мадридъ.

лосъ заповѣда всички заробени да обиватъ както показва на-ша-та картина, тукъ въ единъ и сѣщи денъ, между други-тѣ уловени, застрѣлиха са нѣколко стотини Кюрасснери. Тука сѣ станали тѣзи омразни крвопролития обичай на тази нещаст-на, но отъ природа-та богато обдарена страна!

Италия

може да са счита за много щастлива, макаръ че въ главния ѣ градъ са намира сѣдалище-то на Папа-та. Кралъ-тъ ѣ ма-каръ че желае да са примири пакъ съ „заробени-тѣ си“ въ Ватиканъ, но за него не може вече да има опасность да са появи нѣкой претенданти за престола; въ Италия престана

този фанатизмъ отколѣ и за сега всички Италия живѣе въ миролюбива епоха. Най-мили и най-правия претендантииъ можеше да е Австрия, но нейния Монархъ въ лице-то на царь Францъ Иосифа, показа се най-приятелски, че особено-то му желание е да живѣе въ миръ съ сѣседи-тѣ си и за доказателство, той повърна визита-та си на Викторъ Емануела, като се рѣши самъ

Францъ Иосифъ съ Викторъ Емануела у Венеция.

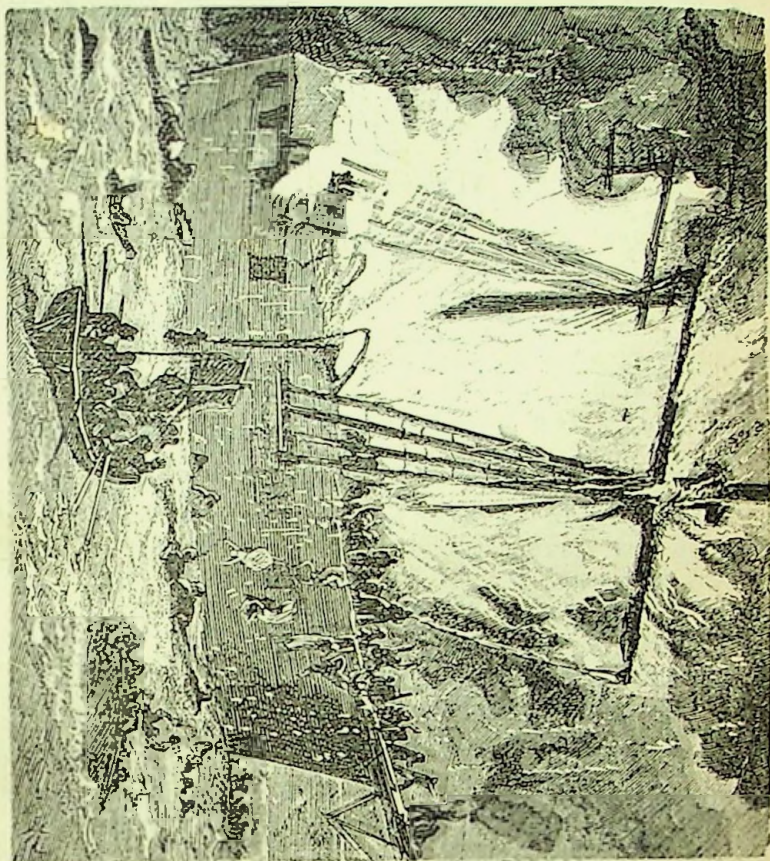
да отиде въ иѣкогашния си градъ, Венеция, да поздрави сегашния италиянски владѣтелъ като приятелъ и братъ. Приятелски-тѣ часове на това посѣщение ще останатъ вечно напоминание за Италиенци-тѣ, кои-то тѣй весело носрѣщнаха австрийския монархъ и съ толкози голѣмо тѣжжество биде испратенъ. — Главния италиянски кралевски градъ има честа да поздрави прочутия си герой Гарибалдя, кой-то се пресели въ градъ-тѣ на нани-тѣ. До кѣто католицизмъ-тѣ отъ денъ на денъ сѣ по-голѣми и по-голѣми удари усѣщаше въ само-то си отечество, напротивъ католическа-та черкова на-прѣдна много въ англо-саксески-тѣ плѣмена и то въ всемирна-та

Англия,

въ кой-то вѣроисповѣданне-то е завързало по-дълбоки корени, отъ колко-то на всякадѣ-другаде — Англия е била и остава свободна черковна държава. За забелѣжаване е, че и тука

преминаха нѣкои голѣмци въ обятия-та на напата; въ Кенсингтонъ са отвори единъ католически университетъ. Архиепископъ Майнингъ отпрати едно писмо до паство-го си, въ което му припомниваше, че кой-то католикъ не припознава не-погрешимоста на Папа-та, ще бѣде изключенъ отъ свята-та черкова, отъ католическо-то миролюбиво дружество, и всякой, кой-то би премълчалъ да исповѣда тази истина и я скрие при исповѣданне-то си, струва голѣмъ грѣхъ. — Отъ Индия въ края на 1874 дойде извѣстие че прочутия Папа Сахибъ, страшии оизи причинителъ на кървави-тѣ пролития у Кавапуре въ 1857, послѣ седемнайсетъ годинино тѣрсеие, са намѣрилъ и го уловили. Но отъ послѣ са узна, че той сѣ-щій не е, а какво ли наказание би приелъ тойзи злодѣецъ отъ Англичани-тѣ, кои-то съ хиляди кѣтви го обвинаха? Въ първа-та половина на 1875 са появиа много размирици и заплѣти за Англичани-тѣ у Индия, кои-то сениаха много повече тамошно-то управление, отъ колко-то улавение-то на онзи хайдутинъ. Кралъ-тъ отъ Бирма издаде единъ указъ, съ който запретиаваше изнасяние-то на коне за Британска Индия, кой-то породи нѣкои неспоразумения между двѣ-тѣ правительства. Но най-голѣмо внимание привлече тамъ процесъ-тъ противъ Мулхаррао, единъ мохаратски васаленъ князь — Гайковарския отъ Барода, кой-то са обвиняваше, че са опитвалъ да устрои британския управителъ Файре, по сѣдвинце-то го освободи. Индийско-то правителство, т. е. Лордъ Нордброокъ го дигна отъ служба-та му, защото не го намѣрваше достоенъ да изпълня предначертани-тѣ реформи въ държава-та и поради негово-то лоше обнасяние, замети го съ други, Гоналъ Рао, кой-то приа тѣжжественно служба-та си на ¹⁵/₂₇ Май 1875. Гайковарския князь протестира противъ заместване-то ся, кое-то бѣше свѣрзано съ единъ видъ заточение вжнъ отъ земя-та и искаше да му са опредѣли место въ Британска Индия. Въ следствие на тѣзи размирици, Английско-то правителство са намѣри въ неспокойствие и по тази причина намисли да отпрати Принца отъ Валесъ да направи едно пѣтувание по онѣзи мѣста, за кого-то вѣрватъ че ще успокои духове-тѣ на тамошно-то население. — Отъ друга една страна Английски-тѣ владѣния са уго-лѣмнаа чрезъ присъединение-то на Фиджи-Острови, много плодородни, съ богато местоположение и пѣлни съ венчки благородни метали. Тѣ захващатъ едно пространство отъ 377 □ мили съ 142,000 жители. Въ 1835 са поселиха тамъ бѣли хора, на кои-то число-то въ 1859 год. бѣше достигнало до 100

души, въ 1867 на 500 души, а въ 1874 са вжскачи на 1786. Безъ голѣми пѣкои условия, Англия си присвои тѣзи богати места, кои-то са намиратъ по Тихия Океанъ и обѣща на кралятъ имъ Такомбау (Какобау) и негови-тъ голѣмци да имъ плаща една годишна пенсия, а отъ своя страна постави

Проникване-то на богатството

еднѣтъ английски управителъ. Този Фиджи-Кралъ обѣща да направи посѣщение на кралица Викториа, но още не го е пенжлил. Наместо него, у Лондонъ са яви по Юния 1875 Запзибарекния Султанъ, кой-то съ голѣмо любопитство очюдаваше образованиия и богатия Лондонъ. — Въ послѣдно време са случили много голѣми нещастия по море-то, отъ кои-то за забелѣжаване е пропадане-то на великия преселителенъ парходъ „Коснатрикъ“, кой-то на 30^{та} Августа 1874 бѣше

тръгналъ съ 479 пассажири отъ пристанище-то Гравесендъ да отиде за Нова-Зеландия; той плуваше до $5/_{17}$ Ноемв. много щастливо, но изведнажъ, 200 млн на юго-истокъ отъ Носъ Добра-Надѣжда, избухва огниъ извѣтрѣ, кой-то не бѣше за изгасяване. Твѣрдѣ малцина можаха да са отгърватъ, а и тѣ отъ като са скитази дълго време безъ хлѣбъ и вода по море-то, на $15/_{17}$ Ноемвр. бѣха останли само 5 души, но живи-мъртви; само трима-та достигнаха до британско-то крайбрежие, кои-то бѣше сжърѣлъ единъ английски параходъ и ги избави.—Страшенъ единъ проектъ са измисли за да са избѣгне морска-та болестъ и тури въ дѣйствиe и то: подморска-та желѣзница между Франция и Англия. Колко голѣми триумфи ще спечели механика-та, кога са привърши това чудно дѣло — тогава Англичяне и Французи ще си подаватъ ръка и подъ море-то. Освенъ този проектъ, единъ джрзостливъ чловѣкъ преплува каналъ-тъ въ 24 часове. За да са избѣгнатъ колко-годѣ тѣзи всѣкидневни злощастия, кои-то биватъ причина да пропадатъ много чловѣчески души въ пространно-то море, Капитенъ Байтонъ—тѣй е име-то на тойзи мжжъ—изнамери едно спасително облѣкло направено отъ гумиеластикъ, кое-то дава възможность на плувача глава-та си и крака-та да държи надъ вода-та, съ рѣцѣ-тъ си да тегли лопата, да оптегне платна като на гемия, да може да свирѣ, да иде и пр. и придруженъ отъ единъ параходъ, той премина каналъ-тъ между Булонъ и Доверъ. И тѣй въ несчастни случаи, напр. кога падне нѣкой параходъ въ зло положение, пѣтници-тъ могатъ да са избавятъ само по такъвъзи начинъ съ забелѣжаванне, че по студени-тъ течения, не ще е толкова приятно на пѣтника, както и въ онѣзи места дѣ-то са намиратъ китове-риби и крокодили. — Англия изгуби презъ прѣминала-та година великия си и прочуть въ цѣла Европа геологъ Сиръ Шарль Лиеглъ ($\dagger$ $10/_{12}$ Февр. 1875), тѣй сѣщо и въ Германия прочутия си романистъ стихотворецъ Шарль Книгселей ($\dagger$ $11/_{23}$ Януария 1875).

Въ голѣмо-то пространно царско царство въ

Россия

прѣзъ тѣзи години са направиха много голѣми преобразования въ школи-тъ; сама-та Сибирия, и въ нея са мисли да са построи Университетъ, както има вече желѣзенъ пѣтъ; прѣставители-тъ на женския полъ, са занимаватъ по настоящемъ съ единъ планъ за отваряние-то на единъ Университетъ за жени-тъ;

по Юния 1875 въ Петербургъ стана една международна телеграфическа конференция. Както въ сѣседни-тѣ ѿ държави — Пруссия и Виена — и тука пренесел-тѣ не пожалиха Русси-тѣ: между по-важни-тѣ процеси, кои-то занимаваха по-горния-та класса, голѣмо внимание привлече процесъ-тѣ на калугерка-та Митрофанія, коя-то са яви на 5/17 Октомвр, 1874 като виновна прѣдъ сѣдилище-то въ Москва. Митрофанія, игуменка на Серпуховския владичии манастиръ на Сестри Милосердія, дѣщеря на Баронъ Розенъ, нѣбогашенъ управителъ на Кавказъ, бѣше си позволила за обогатяване-то на манастиръ-тѣ си да издаде лжовни мѣнителници, на кои-то количество-то достигаше до 1.200,000 Рубли. На 31 Октомвр. са осѣди и са испрати на заточение у Сибирія.

Русски-тѣ завоевания въ Азия са продължавать и разширявать безмѣрно, тѣй що-то скоро ще стигне да владѣе една голѣма частъ отъ Китайско-то царство. Тѣй сѣщо и севѣронесточний-тѣ най-горенъ островъ на Японія, отъ кого-то може най-лесно да са стигне на китайски-тѣ граници, премина подъ особни условии въ руски рѣцѣ. На всякой начинъ, онѣзи места ще бѣдять за въ бѣдѣще голѣмъ страхъ за миръ-тѣ между Велики-тѣ сили въ Европа.

Россия въ послѣдни-тѣ години полага голѣми старания за увардване-то на Европейскій миръ, а въ сѣщо-то време са ползува отъ благоприятний-тѣ случай и повече-то са занимава съ вътрѣшна-та си политика, урѣжда си вътрѣшни-тѣ работи. Нейпо-то главно внимание е хвърлено въ Азия, особно въ завладѣни-тѣ въ ново време азиатски провинции, надъ кои-то главенъ управителъ е поставенъ Генералъ Губернаторъ Кауфманъ. Бухариц-тѣ и други-тѣ малочислени околни племена на нѣколко пѣти са подигаха противъ нови-тѣ си владѣтели, но голѣма-та сила ги надви, и въ тази минута тамошни-тѣ провинции са намиратъ въ миръ. Голѣми-тѣ културни крачки, кои-то прави Россия както въ собствена-та си страна, така и въ Азия, явно доказватъ миролюбиви-тѣ ѿ намерения, а особно пѣкъ отъ повторително-то свиждане на нейния самодрежецъ съ други-тѣ Европейски владѣтели и презъ 1875 год.

Като изложихме на кратко преминали-тѣ сѣбитія въ Европа, нека преминемъ въ

Японія,

въ кои-то отъ 1868 насамъ е отворенъ пѣтъ на християнство-то и цивилизация-та. Японци-тѣ сѣ един-тѣ отъ Азиатски-тѣ на-

родности, кои-то подражаватъ всичко що е европейско: самитъ царски дворъ и войска-та, ученици-тѣ и моряци-тѣ, финан-ци-тѣ и митарства-та, съ една рѣчь, всичко е обърнато по европейски начинъ. Япоиска-та дипломация политизира на-равно съ европейски-тѣ дипломати, а най-важно-то е, че на Будисти-тѣ фанатици, правителство-то не дава никаква под-порка. Отъ само себе си са разбира, че кога желание-то у Япоинци-тѣ е толкова голѣмо да подражаватъ като майму-ни Европейци-тѣ, случватъ са и много смѣшнии работи; ка-то голѣмо и малко са мъжи да са облича на европейски, осо-бно по маниеръ-тѣ на Английски-тѣ благородни. Колко смѣшно са представлява на пжтникъ-тѣ кога поглѣдне Япоинеца обле-ченъ въ фракъ, съ бѣла жилетка и бѣла вѣрзанка, на кого-то лице-то много по приличане въ народно-то му облѣкло. Както и да е, тази е една-та страна въ толкова пространна-та Азия, въ коя-то са показва искра за образование, въ коя-то и входъ-тѣ на Европейци-тѣ е много свободенъ, отъ ко-ко-то на всякадѣ другадѣ. Въ преминала-та година, Япоиния направи една Експедиция противъ диваци-тѣ по источна-та страна на островъ Формоза, а слѣдствие-то биде това, че Китайци-тѣ, кои-то населяватъ западна-та страна, влезоха въ неприяности съ Япоинци-тѣ и наемалко бѣше остало да са породн една страшна война между два-та тѣзи необразовани на-роди. Мѣдри-тѣ представления на Япоинския князь Окубо предъ дворъ-тѣ у Пекингъ, принуди Китайци-тѣ на ¹⁹/₃₁ Октомври 1874 да са изравнятъ; Китай заплати 500,000 Таелсъ (око-ло 160,000 лири) като обезпачуѣние, и тѣж на ²⁰/₂ Ноември Япоинци-тѣ оставиха о-въ Формоза и Япоиния припозна сувере-нитета на Китай надъ цѣлия островъ. — Отъ

Китай

дойде извѣстие на ³¹/₁₂ Декемвр. 1874 че младия царъ умрѣлъ; за неговъ наслѣдникъ са отрѣди три годишния синъ на прин-ца Чунъ подъ титла Квангсѣю. Както въ 1861, и сега ста-нало пужда да са избере едно временно правителство, кое-то са прѣдставлява отъ двѣ жени. Въ нѣкои провинции на държавата имаше вѣстания, но умни-тѣ двѣ царици, успѣха врѣменно да умирятъ тѣзи размирици.

Политически-тѣ обстоятелства въ

Америка

не еж отъ най-добри-тѣ. Втория периодъ на сегашния Северо-Съюзенъ-Американски президентинъ, Улиссъ Грантъ, съ

тази година са свършила, но за ново избиране, не може ни-то да са мисли, защото отъ 1874 год. още са е заговорилъ за новъ президентинъ. Негови-тъ противници и днесъ още му са подехиватъ и дори са мисли, че противна-та му партия има по-голямъ майоритетъ. Венчкн-тъ вѣстници, кои-то преди малко описваха свадба-та на дъщеря му, смѣятъ му са

Въстание-то у С.—Америка.

явно и го подиграватъ. Явно по улици-тъ са пѣе пѣсенъ противъ синъ-тъ му, кой-то почти при изпитание-то си падна, но пакъ е въздигнатъ на Лиотенантъ. Още повече го подиграватъ хумористически-тъ вѣстници. — Въ послѣдния-та година имаше множество неспокойствия по Америка. По Августъ 1874, Нерри-тъ са подигнаха въ Арказансъ и Тенес-

ско езеро, по Септемврия пбухна въстание въ Новий-Орлеанъ, кое-то имаше повече характеръ на междусобна война. Региментъ-тъ на тамошния управителъ, единъ Негръ Келлогъ, предизвика голѣми неблагоприятности помежду бѣли-тъ, кои-то въ едно събрание са рѣшиха да го принудятъ самъ да са откаже отъ управление-то. Последний отказа да приеме депутация-та, за това противници-тъ му грабнаха оръжие-то и работа-та бѣше готова за бой, ако Грантъ не ги заплаши съ войска. Въстаници-тъ са покориха и познаха пзново власта на Келлога, но демократическа-та партия зѣ въ внимание тази постѣпка на президента и много препатства сторя при избора между черни-тъ въ Алабама. — Война-та въ Съединени-тъ Държави съ Индианци-тъ не преставаше никакъ, врѣхъ коя-то тѣй различно са съди. Кога-то отишл Индианци-тъ да са оплачатъ на президента, той имъ отговори, че понеже сте по-слаби отъ бѣли-тъ, ви трѣбва да са покорите на по-голѣма сила, трѣбва да припознаете бѣли-тъ за господари, за това азъ не мога ви помогна никакъ. Въ свѣршване-то на Октомвр. 1874, война-та съ Кюова съ са свърши, като сполучи Генералъ Милесъ да ги нападне ненадѣйно и да ги разори съвсемъ: тѣ бѣха принудени заедно съ Команчи-тъ да са предадатъ и да молятъ за миръ. Въ ново време са заявиха пакъ индиански размирици: главатарии-тъ отъ Спуксъ бѣха дошли у Вашингтонъ да имъ са отетѣли „Блакъ Хилсъ“, но като узнаха отъ президентина че управление-то не приема никакви предложения, тѣ са разсѣриха и оставиха градъ-тъ. Другъ по-добръ приемъ отъ колко-то на индийски-тъ главатарии, са отдаде на кралъ-тъ отъ Сандвически-тъ острови. Давидъ Калакана избранъ едногласно на 31го Януар. 1874 отъ законодателно-то събрание за кралъ, е на 39 години и има едно добро въспитание. На 3го Декемвр. 1874 ходи да направи посещение на президентина Гранта, предметъ бѣше да свѣрже приятелски сношения съ Съединени-тъ Държави както и иѣкои други търговски договори.

Въ Бразилія Ултромантани-тъ са пѣдятъ, а напротивъ въ Северна-Америка католичество-то прави таквици голѣми крачки, какви-то и въ Европа не съ са случвали. За доказателство ние напомнюваме за тѣй наречена-та митрополія на интелегенция-та въ Новия-Свѣтъ. Въ диоцеза у Бостонъ има по настоящемъ 175 священники, 109 готови черковни, и 15 сега са градятъ 35 параклиси съ 311,000 католици. Това доказва, че въ една година са е уголѣмила католическа-та черкова съ 22 черковни, 8 параклиса, 18 попове и 10,000

миряне. На 15/27 Априля 1875 въ Ньюйоркъ господинъ Ронсетти донесе една папска брева, въ коя-то са назначава-не за Кардиналъ Архиепископа Макъ Клоскей, а господинъ Грандъ са намери въ пужда да отпрати едно писмо до папа-та, въ кое-то му искаваше благодарността си, и отъ тогива насамъ въ Ватиканъ почна да са мисли за ново царство въ отвѣдъ Океана.

Въ Южна-Америка са случиха множество революции, като на островъ Куба, у Венесуела, Монтевидео, но най-вече въ Арджентинска-та република, най-значителна-та свободна държа-ва въ Южна-Америка.

ИЛАРИОНЪ СТ. МИХАЙЛОВСКИЙ

Митрополитъ Търновский.

† 4/16 Іуний 1875.

Иларионъ Михайловский е роденъ на 1810, въ село Елена, Търновско окръжие, отъ родители почтени, и благо-честиви, Стоянъ и Бойка, и въ кръщение-то си билъ на-именованъ Стоянъ. Въ дѣтннство той са училъ въ селска-та при-черкова-та келня по Черковно-Български, а като поотрасалъ училъ са въ Арбанаси и въ Търново по грѣцки. Отъ млада още врѣстъ той уѣщалъ неоторимо влечение къмъ монашеско-житие, и кога-то получилъ благословение-то на родители-тъ си за това, на 1833 отишелъ въ Света-Гора и тамъ въ Хиландар-ский-тъ манастиръ далъ обѣщание Богу и са постригалъ, на-именовалъ въ монашество-то си Иларионъ.

Наклоненъ на книжно учение отъ малакъ, Иларионъ и подиръ удалечение-то си отъ миръ непрестаналъ отъ да са-трудн усердно за да обогати себе си колко-то било възмож-но съ по-големн познания, затова и наскоро слѣдъ постригва-ние-то си постигналъ въ грѣцко-то на Карея училище въ Св. Гора. Но като видѣлъ че учение-то кое-то учалъ въ това училище не може да утоли жажда-та му за по-високи познания, на 1839 отива въ Гърция, коя-то тогазъ са славеше съ учени-мѣже и съ училища по-добръ наредени, и дѣ-то всички уче-полюбиви и по-заможни отъ турско са стичали за учение, между кои-то имало и доста Българи въ качество-то на Гърци.

Види са че бѣдѣщій-тъ тогава още подвижникъ не излѣзълъ отъ календаръ неогласенъ въ вѣра-та на бѣдеще-тъ на свой-тъ народъ и безъ богатъ занасъ отъ народно чувство на кое-то най-обилень разсадникъ по това врѣме билъ той реченний-тъ манастиръ, и това са разбира най-добрь отъ сѣлствия-та на сношения-та му съ бивши-тъ тамо учени Българи, извѣстни-тъ послѣ личности, Докторъ Ю. Селимскии, дневни-тъ Свето-Пловдивскій, братъ му Д-ръ К. Михайковъ и Д-ръ Ст. Чомаковъ. Като ученикъ и послѣдователъ на Отецъ Паисиева-та школа, П. Михайловскій усѣлъ вжтрѣ въ сѣм-та столица на Гърция да огласи въ народно схъзнанне и да кали въ народно чувство тѣзи свои схотечественници и сѣученици, кои-то въ качество-то на гърци били дошли да свършатъ гръцко-то учение и да станатъ свършеници гърци, а по неговъ идхновение излѣзли свършеници Българи и добри патриоти.

На 1841 П. Михайловскій дошелъ отъ Гърция въ Цариградъ и тука въ голѣмо-то гръцко народно училище, инакъ куручешменско наричано, слушалъ богословски науки до 1844. Но вмѣсто да мине въ станъ-тъ на Гърци-тъ, по своскористни схображения, както мнозина други прѣди него и послѣ той напротивъ прѣдпочелъ да заяви отрицателно-то си отъ този пѣтъ направление и да заяви свои-тъ въ служение на народъ-тъ си прѣдначертания. Въ това време той прѣвелъ и издаде на български така наричано-то Платоново Богословие на кое-то въ край-тъ приложилъ и онази пѣрва и забѣлжательна по българско-то правописание статия. Съ това си дѣло той обжрна на себе си за пѣрвъ пѣтъ внимание-то на Гръцка-та патриархия.

Още повече обжрна върху си внимание-то на Гръцка-та патриархия Патрионъ, като го забѣлжиха че бѣше се обилижилъ и влѣзълъ въ сношение съ обявеный-тъ вѣщъ нейнъ противникъ, Отца Неофита Бозвели, кой-то пзбѣгналъ отъ понапрѣжне-то си въ Св. Горѣ заточение, нахождаше са по това време въ Цариградъ и слѣдуваше пакъ явно да проповѣдува между Българи-тъ свои-тъ за Българщина-та идеи. Да утѣсняватъ мѣхчители е свойственно на доблествени-тъ души.

Племени-тъ Бозвели обхождаше венчки-тъ крайща на Цариградъ да тжрен Българи-тъ да имъ проповѣдува, и единъ наставляваше съ кротость, а на други са караше и строго и гадяше за тѣхно-то въ гърцизмъ-тъ кженение, за равнодушие-то и малодушие-то имъ въ заявение на народноста си. Ужри-тъ му вржъзъ патриархия-та и вжобще вржъзъ гръцко-то духовенство биваха дори отвратителни по нѣкога. Но придружа-

ванше-то на Михайловскаго даде по-друго направление на буйни-тъ негови проповѣди, придаде имъ повече сериозность и по-голяма тяжесть. Негова-та кротость и любезность го правяха да бѣде по умѣренъ и да разсѣждава по-хладнокрѣво въ свѣщания-та и скразмишления-та, кои-то вече правяха съ нѣкон по-първи тогазъ отъ наши-тъ тука еднородци.

Прѣдметъ на тѣзи тѣхни свѣщания и разисквания билъ и тогазъ все пакъ въпросъ-тъ за придобиванне-то на черковни-тъ ни правдини потѣжкани беззаконно отъ Цариградска-та патриархия и главно, какъ да са направи най-напрѣдъ една народна Българска черкова въ прѣстолниѣ-тъ този градъ на империя-та, около коя-то да може да са сжерѣдоточи нѣ-какъ распокжсаниѣ-тъ и прѣжнатий Българскій народъ. Въ-що и увлекателно. Липнени отъ черковни правдини и безъ ни-какъвъ центръ Българи-тъ не могатъ да са развиятъ като особенъ народъ ниго да покажатъ нѣкакъвъ усиѣхъ въ прав-ственнино и нещественно отношение. Таквизи бѣха мисли-тъ и начала-та на двоица-та пѣрни поборници на народо-черков-ни-тъ ни правдини, и тѣзи мисли и начала са стараяха тѣ да всадятъ въ скрца-та на Българи-тъ, и особенно у тѣзи кои-то живѣяха въ столица-та.

Но грѣцка-та патриархия, коя-то бѣше са толкозъ тру-диза и работила да докара Българи-тъ до такъвъ положение, що-то да ги дѣржи вѣчно въ духовно порабощение стоеше на шрекъ, готова всякога да задуми и най-малко-то проявле-ние на таквизи мисли у Българи-тъ; за това, щомъ поду-ши какви са стремления-та на тѣзи двама хилендарски спо-стрижници и сподвижници, прибрза да ги хване насплствен-но и да ги испрати на заточение въ Св. Гора. Това биде на 1845.

Ограничени и затворени подъ строгъ надзоръ и на осо-бно, наши-тъ страдалци минуваха печални-тъ дни на заточе-ние-то си; но безъ надежда за освобождение и въ голѣми нуж-ди по причина на спромания-та си. И инакъ изнуренъ отъ злострадания Отецъ Неофитъ не прѣживе това послѣдие-то си нещастие, кога-то исто-то нещастие намѣри по-добъръ при-емъ у Михайловскаго: при злочестина-та да бѣде заточенъ той взима величие-то да обикне заточение-то и злострадания-та за народъ-тъ си, крѣпеше са духомъ и като да зрѣяше на нови подвиги въ това печално уединение. Досегашни тѣ меч-тания само станаха задача на всичкий му животъ. Каленъ въ това бѣдствие, при надѣжда-та за избавление що имане, той са приготвяше да възбуди и привлече на този подвигъ цѣлъ

народъ; това бѣше жизненна-та работа, коя-то си зададе, на коя-то са рѣши и при кое-то рѣшеніе остана за всегда.

Поборници-тъ на народно-то право и слово гиняха и скануваха са въ заточение, но не гинеше посѣянино-то отъ тѣхъ сѣме на народно-то възбужданіе, тѣхна-та мисагъ за въздиганіе-то на една народна черкова въ Цариградъ бѣше напѣрила добръ приемъ въ сѣрдца-та на Цариградски-тъ Българи и са осѣществи. Съ усердіе-то, кое-то показаха българи-тъ еснафи, съ дѣятелно-то участие на съюгочественика ни А. Екзарха и други, още и съ прѣдстояваніе-то на старий-тъ князь Вогориди, кого-то подъ старостъ уже бѣха прозирли въ народно съзнаніе, наши-тъ народни апостоли, отвори са особенъ храмъ за българи-тъ въ Цариградъ. А на 1849. слѣдъ четирингодишно затворничество, осиротелий-тъ отъ подвижника си Михайловскій съ настояваніе-то на Князь Вогориди биде освободенъ и повиканъ въ цариградъ за настоятель на отвореній-тъ вече народенъ храмъ.

Година нодиръ това Светогорско-то манастирско общество, увѣрено въ способности-тъ и достоинство-то на свой-тъ питомецъ, опредѣли го за повѣренъ на дѣла-та си въ Цариградъ и той мнѣжъ въ свѣтогорскій-тъ метохъ.

Въ тѣмни-тъ стаи на този светогорскій метохъ въ Цариградъ, азъ имахъ честа на 1854 да посѣтя и да видя нѣкъ пѣтъ отдавна извѣстий-тъ мени народенъ подвижникъ. Момче още на 1840 азъ бѣхъ видѣлъ въ Търново Отца Неофита и веднажъ само бѣхъ го чулъ да говори по народочерковни-тъ ни работи, но признавамъ че думи-тъ му произведоха впечатление въ дѣтскій-тъ ми още умъ, и непожртѣна тѣй силно душа-та ми. Мене ми са виждаше, право напетина, но не толкозъ прилично това що говореше той, и стидно и грозаво ми идеше нѣкакъ да бѣда послѣдователъ на чловѣкъ, кой-то съ таквизи груби маниери защищаваше правдини-тъ на народа си. Но кога-то са срѣцнахъ съ Отца Илариона тогазъ исповѣдувамъ че нодиръ дѣлги-тъ разговорѣи що имахми съ него по народочерковни-тъ ни работи, азъ излѣзохъ отъ душія и сѣрдце вече прѣдаденъ на народно-то дѣло и неотклонимъ апостолъ на негови-тъ идеи и по силѣ-тъ си дѣятелъ за осѣществленіе-то имъ.

Личний-тъ характеръ на тогози чловѣкъ даваше доверіе и поручителство нѣкакво за добрий-тъ исходъ на работата, кой-то би прѣдирнегъ. Той бѣше обаче всякога тихъ и скромнъ (кога не биваше раздраженъ, кое-то твърдѣ рѣдко са случаване), расправяше кротко на опѣзи, съ кои-то раз-

сжиздаване по народни-тъ работи, ужъ като да удовлетвори само тѣхно-то любопитство, но мѣжду това умѣеше да извика въ душа-та на сжбесѣдника си чувства на народно сжзнание, така що-то ни единъ кой-то би са срѣцналъ и разговорилъ съ него по народочерковниѣ въпросъ, не си отиваше отъ при него не оживенъ и безъ новъ запасъ на нравственни сили. Михайловский не идеше въ въсторгъ като Дѣда Бозвелия, кога говореше не поражавање сжбесѣдници-тъ си съ наборъ думи често хубави и увлекателни, но често колко-то язвителни и поразителни толкозъ и нескромни, повечето пжлни съ волнодумни неходки.

Така като казвами ний не искаме да унизимъ Отца Неофита и да отнемемъ отъ важноста на подвигъ-тъ му, а казвами го само да покажемъ различие-то на характера и начинъ-тъ на дѣйстви-та за възбуждане-то на народа у двама-та пжрви подвижници за въспроизвеждане на Бжлгарщина-та. Вуйни-тъ и страстни проповеди на Отца Неофита, кой-то е ималъ случай да обходи по-голяма-та частъ на Бжлгария и да размжрда проста-та масса на Бжлгари-тъ въ Цариградъ, виждаха са като иѣщо грубо на по-развити-тъ хора, но тѣ дѣйствуваха по-силно на неразвити-тъ умове. Състояние-то на работи-тъ и само-то положение на народа като да изискваха този начинъ на дѣйствие, както сми били и сами ний принудени много пжти да са послужимъ съ този манеръ. Инакъ съвѣтъ не бѣ възможно да са оттржгнатъ отъ прѣхласпување-то си подиръ гжрцизмъ-тъ тѣзи, кои-то вече кадыха тамиянъ на гжрци-тъ идоли, освѣтъ съ смѣли хули и укори вржъзъ тѣзи идоли и тѣхни-тъ послѣдователи, за да са възбуди прѣзрѣние къмъ Гжрцизмъ-тъ и да са обжрне внимание-то пмъ къмъ Бжлгарщина-та, къмъ коя-то оставаше испослѣ да са вджне само любовь и уважение. Способенъ на послѣдне-то дѣло Михайловский слабо можеше да послужи за пжрво-то. Отъ това като истинский прѣдтеча на възраждане-то на народа Отецъ Неофитъ възбуждане внимание и приготвяше неразработени-тъ умове, кои-то испослѣ увеличаше и въвождаше въ поприще-то на подвигъ-тъ самъ Михайловский.

Но, както казахми, смжргъ-та прѣдвари та грабна едного-то отъ двама-та явни борци на Бжлгарско-то народно слово и право! При всичко че смиренни-тъ трудове на таксидиоти-тъ, ревностни-тъ старания на поменжти-тъ народни учители и просвѣтители на, и сами-тъ проповеди на падналъ-тъ борецъ не бѣха останали безслѣдствени, но бѣха възбудили и приготвили за този подвигъ сили-тъ на по-млади хора; при

всичко че поборици-тъ на народно-то слово бѣха взели да са явяватъ и въ редъ-тъ на дѣйци-тъ за възраждане на Българщина-та бѣха взели да са подмжнуватъ и подреждатъ хора по-пжргави и неуморени още, на и сама-та масса, народъ-тъ, благодарение на нови-гѣ преобразования въ държавата чрѣзъ таизматъ-тъ, като бѣше са доволно облекчило участи-та и положение-то му, хваналъ бѣ да взема участие въ вѣленіе-то противу грѣцко-то духовенство, на кое-то отдаваше и праведно причини-тъ на свое-то тежко нападение — лишенье

Иларіонъ Ст. Михайловскій.

то отъ ближень другаръ и ревностень смѣтрудникъ бѣше произвело горестно впечатление въ душа-та на самъ останалий-тъ на лице борець. Михайловскій не бѣ забелѣжилъ, или по-право да кажемъ не бѣ схваналъ още добръ проявленіе-то въ народъ-тъ ображение; той гледаше само подвигъ-тъ голѣмъ и тежакъ, други работници на лице още не виждане, ни срѣдства на располагање за борбѣ, затова са белкимъ и оттегли въ манастиръ още схща-та година 1854; а отъ това може би и малко подиръ, той са показа като да са свѣрна на минута отъ предначертаний си пѣтъ или като да склони да понзближи за да влѣзе въ него по прямо, вдаванъ до пейдѣ на влиания-та на свои-тъ сродни и ближни въ Елена.

Забелѣжване отъ Редакция-та на Лѣтоструя. —

До тукъ са свършила първа-та половина отъ биография-та на достопамятний-тъ и заслужилый-тъ на народа ни старецъ, Иларионъ Търновски; тя ни са изпрати отъ Г-на П. Р. Славейковъ, и ние започнахме напечатване-то ѝ съ надѣжда, че спорѣдъ обѣщание-то си ще ни достави въ скоро време и останала-та втора половина: но защо-то тя не може да ни са пристигне на време, а отъ друга страна, като отпечатване-то на Лѣтоструя не търпеше вече отлагане, ние по неволя я оставихме за въ идущия календаръ, дѣ-то мислимъ да ѝ дадемъ прилочно-то место между биографии-тъ и на други-тъ покойни наши пастери.

Наши-тъ читатели виждатъ, че това прѣкъсване направи едно голѣмо нацѣрбяване въ единъ отъ дѣлове-тъ на Лѣтоструя; за това и намъ е криво, но бѣхме принудени така да сторимъ, може би, отъ друга страна и за това, що-то да стане по-точно изслѣдване-то на тази биография, коя-то навѣрно ще има голѣмо значение въ наша-та История.

Тази наша забелѣжка ни докарва наумъ да си припомнимъ, че събиране-то на какви да сѣ достославни събития у насъ става доста мѣчно, защото ние както въ всичко, тѣй и тукъ сме неточни, безредни и слабо знаемъ да цѣнимъ както сами-тъ събития, тѣй и тѣхно-то историческо значение въ какво-то отношение и да било. Това може би да е и доста отклоненъ недостатъкъ и грѣшка у насъ, та по тази причина не само стари-тъ ни памятници сѣ толко рѣдки, и почти безъ хронология, що-то губятъ много отъ важность-та си, но дори и нѣкои доста нови събития сѣ прѣминали прѣдъ очи-тъ ни и сѣ останали въ забравение.

СЪДЪРЖАНИЕ

на

СТОПАДСКИ И ДОМАШЕНЪ КАЛЕНДАРЪ.

	стр.
За сдружаванне-то	43
Какъ трѣба селеницъ-тъ да си развѣжда добитакъ-тъ	44
I. Коя е цѣлъ-та за развѣждане-то на добитакъ-тъ	45
II. Начинъ за развѣждане-то	49
III. Какъ да са пробира добитакъ за подвѣжда	50
IV. За отхрана-та на младий-тъ добитакъ	53
V. Особена грижа за добитакъ прѣзъ зима-та	55
Жаби и Костенурки	56
Добра Къщовица	59
Какви орачески сечива трѣбва да са нампрать въ едно селско стопанство	65
1. Едно добро орало; 2. Една сейна влачулка или едниъ екстиригаторъ; 3. Едно подкочаично-орало; 4. Една добра влачулка; 5. Единъ равначъ-вагъ; 6. Една сейна брѣздна машина; 7. Едно орало за искорея- ване; 8. Една илевачка на корене; 9. Конска гре- булка; 10. Хиренде за ливада-та; 11. Една машина за вършене; 12. Една решетка за пресяване жито- то; 13. машина за сортиране жито-то и воденица-та.	
Градинарство: Мразъ у пролѣтно време; прѣсно грозде зимно време; нова метода за да озрѣватъ овощия-та по-скоро	73—74

СТОПАНСКИ

II

ДОМАШЕНЪ КАЛЕНДАРЪ.

За сдружаване-то.

Ине живѣемъ въ таквози едно врѣме, кое-то може да са парѣче съ правда — време-то на сдружаване-то. Дружества са срѣщатъ на всѣкадѣ, и въ наука-та, и въ искусства-та, въ търговия-та, въ индустрия-та и занаяти-тѣ — съ една рѣчь, между малки-тѣ и между голѣми-тѣ. Само чрезъ сдружаване-то може да са произведе нѣщо голѣмо, да напредне една търговия и да са развие по цѣлий-тъ свѣтъ. Каквото единъ челоувѣкъ самичакъ не може да стори, това извършватъ много сили свързани наедно. Главна-та роля завзематъ пари-тѣ и интелигенция-та; споредъ богатия — и слабия са въздига, споредъ образованія и простия са просвѣтява, държотливия подпомага страхливия, а безсилния чака помоща на други-тѣ. Тѣй сѣщо и въ кръгъ-тъ на земледѣлие-то и на стопански-тѣ занаяти влизатъ горни-тѣ думи, за сдружаване, чрезъ сила-та на кое-то само ще ни е възможно да дигнемъ наше-то орачество на по-висока стѣпенъ. Въ Европа, макаръ, че народи-тѣ стоятъ много по-високо отъ насъ и по-отколѣ работятъ на поле-то съ основни познания, но отъ 1872 год. насамъ сѣ станали толкози много дружества въ всѣко едно отношение, що-то челоувѣкъ са смѣйва като имъ прочете статистика-та. Тѣзи дружества не станаха само исключително за земледѣлие-то, но за разни потреби: отъ една страна са съставиха капиталы, съ кои-то да са помага на земледѣлци-тѣ, отъ друга страна да са осъвършенствуватъ орачески-тѣ сечива по-хорно, що-то да бѣждатъ достѣпни не само на богати-тѣ стопани, а и на сиромаси-тѣ. Тамъ дѣ-то нѣма таквози дружества, население-то ще е принудено вечно да купува потреби-тѣ си скѣпо и скѣпо. За единъ малкъ орачъ машини-тѣ сѣ скѣпи, и тѣй той никога не може да постигне това

си желание, а слѣдствие-то ни доказва, че тамъ не може да има никогѣ напръдакъ; защото само сдружавания-та сж въ състояние да помогнатъ на това зло.

Ние сме имали твърдѣ често случая да чуемъ отъ наши-тъ сжщи предприемчиви Българи, че макаръ и да иматъ истинска воля да предприематъ по-голъми работи, но, отъ една страна, казватъ тѣ у насъ индустриализи-тъ работи са вършатъ повече съ ржцѣ, та ако ли рѣчемъ да докараме машини изъ Европа, ние ставаме причина да останатъ тѣзи работници безъ хлѣбъ. Ние би отговори, че макаръ Европа изъ всички-тъ си кюшета да е препълнена съ фабрики, наржчна-та работа не е престанала и нѣма да престане никогѣ; защото, около машина-та сж потребни хора, а кога една работа съ сила-та на сдружавания-та дава възможность да са расширочи още по-голъма, ще рече, че работници ще трѣбватъ двойно при таквизи предприемания. Отъ друга страна хора-та нѣматъ до-вѣрие вече какъ единъ предприемачъ, макаръ той да е и най-сериозния доброжелателенъ человекъ на народъ-тъ си.

КАКЪ ТРѢБВА СЕЛЕНИНЪ-ТЪ ДА СИ РАЗ- ВЖЖДА ДОБИТАКЪ-ТЪ.

Отъ нѣколко години насамъ отъ много места изъ отечество-то ни са завзеха нѣкои економи (чишликчии) и пратиха млади момци да са учатъ орачество у Европа, та при завращание-то имъ у дома си да ползуютъ колко годъ както себесп, тѣй и неучени-тъ орачи какъ да сеятъ, оржтъ, жжнатъ, вършеятъ и пр. по европейски начинъ. Други са научиха да вършатъ други занаяти: да боядисватъ, да водятъ табаклъжъ, да правятъ сапуни и др. Колко е била полза-та голѣма при тѣхното завращание у градове-тъ си и да ли сж могли тѣхни-тъ ближни да са ползуютъ отъ тѣхна-та наука, това си остава още тайна; знаемъ само че мода-та да са испращатъ момчета да учатъ занаяти у Европа, престана откодѣ, а то е явно доказание, че бащи-тъ имъ не ще да сж видѣли нѣкоя голѣма полза, чрезъ сила-та на коя-то да си улеснятъ по-добръ работата.— Не е наша задавка да сждимъ тука за това, а като ни е мисль-та да покажемъ само нѣкои главни работи, кои-то са случватъ често въ полския животъ, ние преминуваме намъ

предметъ-тъ си съ намерение да разгласимъ това питанне на всякадѣ по насъ, да са въздигне и подобри развъждане-то на добитакъ-тъ ни, кой-то е тъй да речемъ, най-главний-тъ поминакъ на полско-то наше население.

За да може да напредне селенинъ-тъ, било въ развъждане добитакъ, било въ орачество, за да има случаи да подобрява занаятъ-тъ си, той трѣбва по-напредъ или да види, или да му са раскаже, или ижкъ да има помежду орачи-тъ дружества и чрезъ тѣхна-та помощъ да си помагатъ отъ всѣка една страна, — инакъ безъ такакви единъ рѣдъ, всичко ще е у насъ напусто, всичко ще си пропада безъ да са измени сегашно-то имъ положение. — Като нишемъ тѣзи рѣдове, ние си напоминоваме много за наши-тъ млади орачи, кои-то неотколѣ са навъртахъ по европейски-тъ земеделски училища и са завърнаха пълни съ надѣжда да подобратъ у насъ както орачество-то, тъй също и занаятъ-тъ. На тѣхъ си припоминоваме, че шкътъ са завзе поне до колко-то е възможно у насъ да послѣдватъ европейски-тъ училища, европейски-тъ орачи, да са заематъ да подигнатъ що-годѣ наши-тъ прости селачи, да имъ покажатъ правия и лесния нжтъ и най-сетнѣ — най-главно-то — да основатъ всждо орачески дружества, чрезъ помоща на кои-то само ще имъ е възможно да си закупятъ всички оръдия, неизбежно потрѣбни отъ всяка една страна. Всичко това е много нужно у насъ, като си помислимъ, само че насъ Българи-тъ пѣлия свѣтъ нарича о р а ч и, че повече-то отъ наши-тъ търговци са занимаватъ съ житарска търговия, както и твърдѣ много има, кои-то иматъ свои собствени чифлици.

Страници-тъ на „Бълг. Народ. Календаръ“ макаръ че съ малки и не ни позволяватъ да побутнемъ всички тия питання, кои-то имаме на умъ да опишемъ и кои-то спадатъ въ кръгъ-тъ на нашия предметъ; ние сме принудени за тойзи нжтъ да са ограничимъ само връхъ това, кое-то считаме като най-главна частъ отъ наша-та задача и заради това слѣдваме тука да отговоримъ просто на питанне-то си: какъ трѣбва селенинъ-тъ да подрежда работа-та си.

I

Ноя е цѣль-та за развъждане-то на добитакъ.

Какво-то и да предприеме чловѣкъ, било то отъ камъ материнална страна или умствена, той трѣбва преди всичко да

знае, какво ище; той трѣбва да си е научилъ едно нѣщо, кое-то са мжчи денѣ и ноцѣ да постигне и кое-то му е най-главна-та задавка. Тогава чакъ му са явява друго питание, какъ и по кой начинъ би той постигналъ най-скоро и най-лесно намерение-то си.

Най-много-то грѣшки при развѣждане-то на наши-гѣ домашни животни произлизватъ отъ това, че онзи кой-то са е завзелъ да развѣжда добитакъ (тамазлѣкъ), именно онзи за въ полска работа, твърдѣ често са случва, че и той самъ не знае що иска и що да прави; той пуца бикъ-тъ при кравата, или атъ-тъ при кобила-та тогива, кои-то му са дощѣ да има едно теленце или едно конче; онова що-то си е той пресмѣтналъ да върши и чрезъ кое-то са мжчи да постигне намерение-то си, то му са мерджей само прѣдъ очи-тъ; селеницъ-тъ въ тойзи случай върши и работи безъ планъ, безъ да си е начерталъ всичко въ глава-та ясно, за кое-то са завзема, та и по тази причина нарѣдко са случва да са извѣди добръ добитакъ.

Какво-то нѣщо той и да предприеме, се трѣбва да са съобразява съ местни-гѣ обстоятелства, особно да има предъ очи продаване-то на намислено-то, кое-то е главна-та пречка въ всичко; въ по-много-то случаи не е доста само едно повърхно разглеждане, а трѣбва всекога съ перо-то въ ръка да са търси правия пътъ.

Случили са нѣкъ да мисли нѣкой така, че той не би направилъ друго нищо по-благословно, освенъ да впрѣга младия добитакъ по-отрано, защото зелена-та трѣва на поле-то тукурѣчи нищо не му струва; защото добитакъ-тъ тѣй и тѣй лесно расте, а една кравица или едно волче струва вече 300—400—500 гроша, една ока месо са продава близо по 2 гроша! Колко са има за уменъ селеницъ-тъ като си помисли, ако всяка година той продаваше по нѣколко чифта волонце, кои-то самъ да е отхранилъ и получилъ заради тѣхъ нѣколко лѣскави жълтички? Но ако да знаеше горкия колко му струваха тѣзи отъ него отхранени говеда, ако знаеше да смѣтне колко трудъ и храна е далъ въ продължение на четире години и ако си помисляше, че пѣна-та не трай цѣла година, ами дохажда и зима, ако знаеше той да пресмѣтне лихва-та на капиталъ-тъ и др. много за презъ всичко-то това време: тогава би са увѣрилъ самъ, че отъ какъ продаде добитакъ-гѣ си, купувачъ-тъ не му е исплатилъ още една голѣма плата, коя-то той е издалъ подиръ отхраняване-то на добитакъ-тъ си. Тази плата той приносва на

онзи хесапъ въ работа-та на поле-то, въ привозване товара, паторяване земя-та, а тука са породява друго питание, да ли цѣна-та, коя-то той е приелъ, наистина е иѣкакъ си приблизителна за токози трудъ.

Причина-та са състои единствено само въ лошо-то отвѣждаше на добитакъ-тъ, въ незнание-то на економия-та, макаръ у насъ храна-та да не струва на селенина до едно време нищо и макаръ по иѣкой пѣтъ да са продаватъ говедата и по-скѣпо, но селеницъ-тъ не смѣта време-то и трудъ-тъ си никакъ, та неволно ни иде на умъ иѣмска-та пословица: време-то е пари (*Zeit ist Geld*) и турска-та: вакътъ парасъждѣръ.

Съвсемъ друга щеше да бѣде смѣтка-та, ако селяни-тъ знаеше или можеше да смѣта и въ този случай би си казалъ тѣй: „по-скоро да отвѣждаме и да са трудимъ по-скоро да докараме добитакъ-тъ си на пазаря,” или ако той намира по-добра смѣтка като си отвори една мандра да прави сирене, тогава щеше си науми тѣй: „да си отвѣждаме добри и млечни крави — отъ сой — и отъ добро-то имъ хранение да печелимъ повече и повече отъ добро млѣко.” Другиму пакъ ще дойде на умъ да си отвѣди единъ чифтъ добри волове за работа, кои-то да струватъ и на касанина; четвърти ще намери по-добра смѣтка ако са отдадеше да развъжда само младъ добитакъ и да го препродава на спекулантѣ търговци съ по-голяма полза. Се съща-та полза биха принесли и коне-тъ, свине-тъ, овце-тъ, кози-тъ и др., ако знаехми какъ да си отвѣждаме добръ добитакъ.

Достигне ли веднажъ тамазлъчкия-та своята мисль и съгласява ли са въ кяръ-тъ си, тогава той трѣбва непрѣстанно да гони тази работа, никога да я не остава, да върви напрѣдъ безъ да гледа на пречки-тъ, кои-то биха са спречили на пѣтъ-тъ му. — Исклучение би станало само тогава, ако на пр. полски-тъ обстоятелства биха зели друго направление, що-то предначертана-та мисль не би възможно да са гони. Че наистина има облага, кога-то единъ стопанинъ си гледа работа-та и я разбира, нека са обхриемъ камъ Англичани-тъ, кои-то сѣ много практични, мислятъ дълбоко и знаятъ да смѣтатъ добръ.

Кой не ще е чулъ, ако не и видѣлъ да са хортува за кръвени-тъ английски коне и за тѣхни-тъ ползи? Това е резултатъ-тъ на иѣколко стотини години рѣдовно отвѣждане. Освенъ дѣто Англичани-тъ пматъ най-бръзки-тъ коне, ами и

най-силни-тъ за тѣжки товаре, при кои-то наши-тъ коне щѣха да сочатъ като слабаци! Сѣщо-то придоби Англичанинъ-тъ отъ добро-то отъвѣждане да има и добри говеда, да има най-добри-тъ свине, кои-то отъ нѣко време насамъ сѣ отличиха. На всѣкадѣ по Европа са очудватъ за голѣмина-та и тѣжина-та на тѣзи животни, кои-то достигатъ до 300 оки тѣжии и повече; за забелѣжанне е и това, че тѣ твждѣ въ нѣко време са угояватъ и затѣжстватъ, за това и европейци-тъ ги предпочитатъ като за най-благородна свинска-раса.

Стопанинъ-тъ не трѣбва да са задържа да развѣжда исключително само отъ единъ родъ говеда и да работи само една работа; напротивъ той, трѣбва да са мѣчи повече родове добитакъ да завѣди отъ добръ сой, кой-то да му разхубавява стадо-то. Не трѣбва само да гледа да има говеда, кои-то да му оржѣ земя-та, но да са труди да едобие и едрѣ, хубавъ добитакъ; волове-тъ му въ обикновенна-та работа да сѣ яки и силни въ оранъ-та, а още повече да бѣдатъ като цвѣте въ дворъ-тъ му.

Да дава една крава много млѣко, да бѣде единъ волъ едрѣ и месатъ, да узрѣе едно животно по-скоро, всичко това може до нѣкадѣ да са постигне; тѣй сѣщо както са постига да сѣ добри и важности овце-тъ наспротивъ строя на тѣло-то имъ: но нѣкога не е възможно да са постигнатъ много намерения изведнажъ до таквази висока сѣвѣршенность, както би са случило ако напр. стопанинъ-тъ са трудеше само камъ едно намерение.

Ние намираме твждѣ често, че юници отъ добра развѣда, за млѣко опредѣлени, иматъ една долия цѣна; дори напротивъ са случва, че добри млѣчни крави ако и да са хранятъ изобилно, не ставатъ скоро тѣжети. Тѣй сѣщо са доказва, че ранно-то застигане за работа добитакъ и ранно-то загоиване у говеда-та не са сѣгласяватъ никакъ; но още е по-чудно, че има говеда, кои-то нагледъ сочатъ добри и тѣжети, но въ насѣщность иматъ по-долше месо. Сѣщо-то са забелѣзва и при крави-тъ: нѣкои крави даватъ много млѣко, а други по-малко, но кога са сравни и направи разлика между тѣзи два вида млѣко, намѣрва са, че на нѣрва-та млѣко-то излѣзва много по-долше, отъ колко-то онова на по-слаба-та крава — една цѣла петица, коя-то не са ерѣща токо само у един животни, но въ всички сойове добитакъ.

II.

Начинъ за развъждане-то.

Тѣзи нѣколко поучения нека ни послужатъ и ни научатъ да си постигнемъ най-лесно и най-скоро наумена-та цѣль.

Може два нѣтъ да са уловить : стопанинъ-тъ трѣбва да зема или таквизи добичета, кои-то са намиратъ тамъ въ страната, кое-то наричатъ нашенско-земно-развъждане (а ако са той ограничи исключительно само въ това развъждане, тогава са нарича чисто-развъждане) или да докара добичета отъ чужбина и са размесить съ тамошни-тъ.

Отъ послѣдний онитъ сж излѣзли много добри слѣдствия, особно Англичани-тъ сж сполучили твърдѣ много съ тѣзи онити, както видѣхме по-горѣ да хвалять тѣхн-тъ крѣвнати коне, кортори-тъ крави, тѣжети-тъ свине; разнovidни-тъ раси овце, кои-то сж сръщатъ у Англия сж явно доказаніе отъ смѣшаніе-то. При всичко това ние не бихме сжвѣтвали наши-тъ селени да употрѣбляватъ последия-та метода, освѣнъ само при свине-тъ, а при други-тъ животни не бихме имъ и прѣпорѣчали, само за това, защото за да са сполучи единъ задоволителенъ плодъ потрѣбно е доста време, изискватъ са особни познания, за единъ вѣщъ чловѣкъ само въ развъждане-то, кой-то да разбира всички-тъ негодни за развъда животни, та да ги отдѣли, а напротивъ онѣзи да избира, кои-то сечатъ че ще могатъ да принесжтъ полза на стопанина. Само съ дълго тѣрпение, само съ постоянство, само подиръ единъ дългогодишенъ трудъ въ развъждане-то, може чакъ тогава да са придобие полза отъ смѣшаніе-то съ чуждо-земни животни; твърдѣ е близо до умъ-тъ, че тази метода може са извѣрши най-лесно въ лѣхри-тъ на богати-тъ стопани; заради това тя не са препорѣчва на наши-тъ балкански селени, защото ние си имаме за сега твърдѣ добри сойве, кои-то иматъ много добри свойщини, а са изисква отъ стопани-тъ само добръ рѣдъ.

Главна-та цѣль на нашия стопанинъ (тамазлѣкчи) е най-вече тази, нашенски-тъ свойщини да изучи, да знае да ги цѣни, за да може сжщи-тъ отъ денъ на денъ се повече и повече да ги вжздига, да отстранява напротивъ ония лошащини, кои-то са сжшнкусватъ въ добитакъ-тъ, та чрезъ това да облагороди стадо-то си.

Ако найр. са насматъ частни хора — особно нѣкое дружество — и са рѣшатъ да развъждатъ по-добръ добитакъ съ помоща на чуждо-земни-тъ животни, въ този случай ние

имъ препоръчваме строго да пазятъ слѣднѣтъ правила: кога-то избиратъ добитакъ отъ друга страна, да гледатъ, що-то той да нѣма преимущества особи, какви-то, кога го принесе у насъ, не би намерилъ въ нашеско или напр. климатъ-тъ да би му пречилъ, или храна-та да не му уйдисва и др. такива, да гледа повече по тѣлосложение да прилича на това животно, съ кое-то мисли да го смеси; тогава само послѣ изминуване на нѣколко години, родъ-тъ ще са измени малко по-малко и най-сетнѣ трудолюбивия стопанинъ са вижда изведнажъ обрадвайтъ, че сполучилъ вече цѣль-та си — стадо-то му са обогородило.

При селеннѣ-тъ са мѣчи да развива добитакъ чрезъ смѣсване само тамошенъ добитакъ, или той употреблѣ за тази цѣль чуждо-земни животни — и въ два-та случая желаемата му мисль може да са постигне само тогава, кога слѣд-ва строго правило-то.

III.

Какъ да са пробира добитакъ за подвѣда.

Въ кой и да било чифтъикъ, нека да е той най-неурѣднѣй, пакъ ще са намѣри изъ между добитака, нѣкое добро животно, кое-то споредъ способноста си да отговаря най-много на предначертана-та цѣль на стопанина. Такво едно животно да са избере най-много за подвѣда (тамазлѣжъ); такви-зи сѣхъ напр. телета-та, аганца-та и пр., а напотивъ да са отстраняватъ строго онези, кои-то най-малко отговарятъ на цѣль-та.

Измѣжду коне-тъ за най-способенъ може да са земе онзи атъ, кой-то въ пренусканне-то е надминалъ всички, показалъ са е като побѣдителъ — той нека са зема за баща на конетѣ, защото си е ониталъ веднажъ вече способноста. Изъ между свине-тъ да са зема нересъ изъ онзи сой, кой-то са е отличилъ чрезъ особна тѣлестина, но да са гледа и на здравне-то, кое-то е най-главно-то — да е едра.

За да можемъ да прикажемъ на наши-тъ читатели вървежъ-тъ на развиване-то, нека земемъ за примеръ една за-давка изъ нѣкоя наша мандра, какво-то да можемъ да издоимъ съ помоща на наша-та подвѣда повече млѣко; въ сѣщо-то време да подобримъ млѣко-то на наши-тъ крави и овци,

безъ да си докарваме бикове и кочове отъ другъ сой. Най-първа-та ни работа ще са състои въ това, по-напрѣдъ да испитаме способността на крава-та, коя-то ни е предмета, т. е. да са увѣримъ по-напрѣдъ колко млѣко тя дава и то тѣй точно, що-то да можемъ вѣрно да докажемъ послѣ изминуване на година време, че тя крава ни дава толкова оки млѣко, онази еди-колко си оки и пр.

Въ този случай неизбежно нужно е крави-тѣ да са нумериратъ или да имъ са дадатъ различни имена, какво-то стопанина да може лесно да ги разпознава и да държи смѣт-ка отъ денъ на денъ за издоено-то млѣко, или поне ако не на сѣки денъ, да са забелязва отъ 14 на 14 дни по колко млѣко е получилъ отъ една крава. Ние тука показваме единъ, прикѣръ какъ би си държалъ единъ стопанинъ смѣт-ка врѣхъ издоено-то млѣко отъ сѣка една крава.

Смѣтка за издоено-то млѣко.

Денъ-тъ и месецъ-тъ	Брой на доени-тъ дни	Издоено отъ крава № . . .								Насидо ОКН
		1	2	3	4	5	6	7	8	
		телна	беля-та крава	чорна-та крава	янца-та	синка				
О К И										
1 Януаръ. онитъ	1	300	400	телна	150	250	тело	200	130	3.180 држ.
2 „ до издоно	14	15.—	28.—	—	6	18.—	—	17—	13.—	97.200 „
15 „ до „ 4	—	—	—	—	—	—	16.—	—	—	16.— „
12 „ до онитъ	1	200	380	тело	телна	250	2.—	400	050	5.080 ..
16 „ до издоно	15	7	26	—	—	23.—	30.—	19.—	14.—	112.200 „
17 3										
Месецъ Яан. Сума	31	23.300	30.000	—	6.100	44.100	48.—	39	27.180	134.260 држ.

По този начинъ получен-тѣ месечни издоивания, при свѣриванне на година-та кога са сбиратъ (ние тука изоста-вихме начѣртанне-то и на други-тѣ месеци) щеме да са види такъвъзи единъ резултатъ:

№ 1	даде	едно	теле и	720	оки	млѣко
2	„	„	„ „	900	„	„
3	„	„	„ „	800	„	„
4	близина		„ „	500	„	„
5	помѣтнала		„ „	780	„	„

№ 6	даде	едно	теле	и 1200	оки	млѣко
> 7	>	>	>	1000	>	>
> 8	>	>	>	999	>	>

Ако и да не може да са докаже само отъ една година държана смѣтка да ли еди-коя-си крава си струва храна-та са или не, но колко-годѣ горния-та смѣтка напомнива на стопанина да са пита защо крави № 1, 4, 5, дадоха по-малко млѣко отъ колко-то други-тѣ, бोगи-то и на всички-тѣ са е давало еднаква храна и са е полагалъ равенъ трудъ. Да седятъ ли тѣ още по между други-тѣ, крави, или не.

Наша-та смѣтка ни показва, че ние трѣбва да земаме отъ всѣкоя крава годишно най-намалко по 1000 оки млѣко, за да не губимъ трудъ-тъ си, за това и тука показваме една мѣрка, коя-то трѣбва да ни удовлетвори, кога-то пресметнемъ издадена-та храна. Въ този случай намъ нищо друго не остава, освенъ да гледаме, колко-то е възможно по-скоро, да продадемъ крави-тѣ № 1, 4, кои-то най-евтино заплащатъ храна-та си; № 3 за сега задържае у дома си; № 5 са исправила и имаме надежда, защото е още млада и здрава до година да са поправи; и тѣй задържае и тази у двора си.

Таквази една строга смѣтка ни довежда и до друго нищо. Ние земаме за правило, да отивае само тѣлцата-та на оиѣзи крави, кои-то даватъ най-много млѣко, както показва нашия примѣръ № 2, 7, 8, а най-вече № 6. Много ще са зарадваме, ако № 6 ни донесеше едно биче здраво и яко; защото ние знаемъ твърдѣ добръ, че много-то млѣко твърдѣ често са наследва отъ женски-тѣ телци чрезъ мъжки-тѣ рожби на една млѣчна крава.

Слѣдва ли селениць-тъ тази задача, той трѣбва пай-убѣдително да е увѣренъ, че желание-то му да издои отъ една крава 1200 оки, годишно дори и 1400 оки ще му е твърдѣ възможно. Отъ само себе си са разбира, че за да са постигне таквази една печалба, трѣбва изборъ-тъ на животни-тѣ, кои-то сѣ опредѣлени за развъда, наистина да отговарятъ на назначена-та цѣль, защото всичко-то зависи отъ тѣхъ. Най-сетитъ нека забележимъ, че може да има и животни кои-то никакъ да не влизатъ въ кръгъ-тъ на тази метода, тамъ трѣбва съ тѣхъ тѣй да са работи както го изисква тѣхното естество. — На свършване наша-та задача, нека ни е позволено да хвърлимъ единъ кратакъ погледъ връхъ

IV.

Отхрана-та на младий-тъ добитакъ.

Отхрана-та на младия добитакъ, отъ когото зависи изобщо подобрение-то на цѣло-то стадо, постигане-то на цѣль-та и най-сетѣ обогатяване-то на селениць-тъ, отъ камъ тази страна твърдѣ често са случватъ много погрѣшки. Едва ли що са е прѣкиало младо-то теленце отъ майка си и по истински рѣчено, откъснато отъ майчината утроба, изобщо у насъ е обичай изведнажъ да му са направи юларче и да го вхржатъ немилоствиво за нѣкой колъ, по нѣкой пѣтъ и между други добитакъ на едно тѣсно место. На селениць-тъ не му иде на умъ да си помисли, че всѣко едно младо животно, кога-то е здраво иска да скача, да са протѣга, да са бори, съ една дума, да прави движение за да му са развиватъ ставици-тъ по-лесно, ако са смѣта животното да стане силно и за всегда здраво.

Нашия селениць знае добръ, колко скоро пораства и напѣква едно теленце, кога е въ нѣкой суватъ въ балканско место; той знае твърдѣ добръ, че то най-добръ са развива на отворено, на ливада-та, и че подиръ едно тримесечно напасене на планина-та, много по скоро пораства отъ колко-то ако го държеше цѣла една година у дома си вхрзано на кола. За да са увѣреше стопанинь-тъ въ истината на напѣти-тъ думи, нека си припомни състояние-то на добитакъ-тъ, особно на млади-тъ телци, презъ зима-та, кога-то всички-тъ животни сѣ принудени да пазятъ нивниць-тъ. Сега може всѣкой да разбѣре колко надиръ отиватъ говеда-та презъ това време, причина-та на кое-то е постоянно-то стоене на едно место, постоянно-то измъ държенне на вѣже, или цѣла зима (иѣщо 3 месеца) говедо-то не прави никакво движение. Навѣрно би ни попиталъ селениць-тъ: ами какъ можемъ избѣгна това лоше време за добитакъ-тъ, да ли нѣма съ що да си помогнемъ? Ние бихме му отговорили просто и скоро: както мислишь за скоро-то порастеванне на добитакъ-тъ си, така са распалагаш презъ зима-та.

Нѣкой може да ни отговорѣ, че сама-та природа е тѣжко потрѣдила т. е. до едно време да стои добитче-то вхрзано, а после да пасе на отворено, но въ такъвъ случай бихме пакъ повторили: бари не вхрзвай или не туряй на годиначето юларче до втора-та му година. Това като казваме за телета-та да не става, а колко по-лоше е за коне-тъ; за послѣдни-тъ не е доста нито една година време, дори и яхъръ-тъ не е

доста за тѣзи животни. За млади-тѣ кончета трѣбва много голѣмо место, да пренускатъ цѣль денъ за да имъ паякнатъ ставици-тѣ добръ, защото ако не е това свободно место, кончето си изгубя съ време цѣна-та.

Като говоримъ тука за млади-тѣ животни, не трѣбва да забораваме да преноржчамъ нѣщо и за чистение-то на яхър-тѣ.

Най-долна-та циганка знае, както и царица-та, че едно новорождено дегенце трѣбва всякога да са кѣши; ако му желае майка-та добро-то и разбира, тя ще прави това до това, до кѣтъ го обича. Сега кога имаме примеръ отъ сами себе си трѣбва ли да мислимъ, че съ наши-тѣ домашни животни са случва иначе? Ако са случи нѣкои животни по балкански-тѣ места да са кравить, тамъ трѣбва пакѣрно да мислимъ, че причини-тѣ на това измѣнение сѣ отъ честия дѣждъ, отъ росна-та трѣва, врѣхъ коя-то лежатъ, и отъ дървета-та нѣ кои-то са често чешатъ.

Сама-та природа е тѣй отрѣдила, дори принудява животни-тѣ да са чистятъ, а за фирмѣръ можемъ да вземемъ тѣй съ неправда презрѣна-та свиня, коя-то колко-то и да е стояла въ локва-та, пакъ си търси чисто место. На млади-тѣ животни за това е още по-потрѣбна чистота, защото изобщо тѣ сѣ най много изложени на нечистотия — най много у тѣхъ има вѣшки *).

Нека идемъ въ яхър-тѣ на наши-тѣ богати ступани и да видимъ каква нечистотия са вижда не само въ яхър-тѣ имъ, ами и цѣлия дворъ е потъналъ отъ години въ лайна, та не ще е злѣ да са намѣреше нѣкой юнакъ, какво-то е билъ грѣцкии герой Херкулесъ, да прекара презъ дворища-та имъ една рѣка за да имъ извлече гнусотии-тѣ. Туку видниъ дошелъ селеницъ-тѣ да си покажи богато-то стадо; той не си сжобразява малко, че е най-прочутия стопанинъ въ цѣло-то село, защото продавалъ сѣка година дѣ-да-си-е волове и крави, ами изгѣдва яхър-тѣ му? И таме въ агѣлъ-тѣ заврѣлъ кончета-та си, свѣрзалъ ги у коза добръ и отъ дълго-то имъ стоение, крака-та имъ са едули, туку до тѣхъ виждашиъ телена да са мѣчатъ да си извадятъ крака-та изъ гнусотии-тѣ — потънали до коленѣ; не можниъ да различиъ бѣли ли сѣ, червеникави ли сѣ, бозави ли сѣ, защото до онѣзъ минута тѣхния гърбецъ не е осещалъ нито единъ нѣтъ да ги стѣргатъ съ чесало-то!

*) Гл. Календара за 1875 стр. 87 за инсекти-тѣ и говеда-та.

Питами сега просто: има ли си това нѣкоя прилика? Не; изобищо то е една стара наука: що ми трѣбва мене да чистя, когато тате е тѣй преживялъ и пакъ не умрѣлъ отъ гладъ, или нѣкъ е нѣкакъвъ си грѣхъ, а други са отдумвать, че чиракъ-тъ не билъ вреденъ. Ние припознаваме гиусотии-тъ на хизмекери-тъ, но твърдѣ сме увѣрени, че това тѣх-но положение зависи отъ чорбаджие-тъ, защото твърде често са срѣща у насъ и суевѣрне, произлѣзло отъ много-то чистотия у яхър-тъ, та са премѣняло това и онова. У насъ има една пословица, та казва „между какви-то хора влезешъ, та бѣвъ и ставашъ“.

Съ това, наша-та задача са свършила, и намъ остава за до година питание-то още каква храна да даваме на добиче-та-та си още отъ рождението-то имъ и кое въ коя работа да употребяваме.

V.

Особена грижа за добитакa прѣзъ зима-та.

Макаръ и да не владѣятъ нѣкои особени зимни болести, но въшкашиа-та сурова и студена температура всякога дѣйствува твърдѣ много врѣхъ нѣкои голе места по тѣло-то на говеда-та; ако има нѣкои нѣжки поврѣжда ги и отъ студено-то време тѣзи маловажни причини са обрaщaтъ на цѣли болести. При това може да са появятъ и нѣкои белести по крака-та.

По слѣдствие на нѣмане храна или както може да са случи въ зла година, кога-то нѣма дори и плѣва, презъ зима-та могатъ да са появятъ различни болести, кои-то изведнажъ са преобрaщaтъ на епидемии по цѣло-то стадо и отъ това са заразявать всички-тъ говеда по околността. Не само отъ зима-та могатъ да произлезать болести, но още и отъ лoшеви-тъ яхъре, отъ лoше-то и ненавремено гледание добитакa, кога-то не са обрaща особено внимание за чистота-та, на тѣхни-тъ живѣлища, кога-то не са гледа и на добитакa да е топло.

Всѣкой знае, че въ мучорливи-тъ и задушени яхъре произлѣзватъ и много болести, особено какво-то е у наши-гѣ зимници, въ кои-то нито въздухъ може да влезе презъ прозорци-тъ. Но всичко какво-то рѣкохъ, то не е слѣдствие се отъ лoше-то време, кое-то на всѣкой начинъ има влияние, но просто отъ нехайство-то на стопанина.

Болѣсти-тъ отъ простуда са явяватъ зимно време изобищо отъ това, че говеда-та са намиратъ често въ лoшеви го-

рещи испарителни яхъре, послѣ ги изваждатъ изведнажъ на снѣгъ-тъ или да са расходятъ или да идатъ да ги напоятъ—иѣщо, което често имъ докарва простудяване. Зимни-тъ болести са случаватъ повече-то по конетѣ, кои-то, като ги чешатъ и търкатъ съ кесии, кожа-та имъ става по-чувствителна, особено кога-то стоятъ нѣкое време безъ работа у яхъра и тогава безъ кебе са употрѣбятъ на работа.

Жеби и Костенурки.

Твърдѣ често са случвало, що-то кога ходимъ по разходки сутрѣна рано по нива-та за да пригледаме какъ отиватъ сендби-тъ, туку гледанъ въ най-буйна-та нива като растение-то да има крака и да са мърда. Зачуденъ, ти са спрѣшъ и гледанъ да видиши какъво нѣщо излезе изъ зелена-та трѣва: то били жеби, скачатъ насамъ-натакъ, и помислиши си неволно що е идеело пощеска; види са работа-та, голѣмъ дъждъ и той ще бѣде принесалъ тѣзи печакани гости; ето едно чудо, кое-то и до днесъ у насъ още вѣрватъ, че жеби-тъ падали съ дъждъ-тъ наедно отъ небе-то. Слава богу! има и у насъ нѣкои да не вѣрватъ на тѣзи суетни нѣща, та голѣма добрица биха направили на простодушни-тъ селени да имъ докажеша веднажъ за всѣкога, че това нѣщо не е истинско. Сега да убѣдимъ нѣкого да не вѣрва на такъвои нѣщо, трѣбва да му посочимъ нѣкоя помощъ, съ коя-то тѣзи вѣдни живинки да не му развалятъ нива-та? — Ами какво зло правятъ тѣзи весели жебички? Ако попиташи. — Както ги видиши тѣ опасватъ сендба-та до сунитъ, отговарятъ нѣкои. — Може да са намери нѣкой по-между ни и да ни отговори: приятелю, ти са лажешъ много, защо-то жаба-та не яде трѣва, не са храни съ зелено, а най-главна-та ѝ храна сж: бубулички-тъ, червеи-тъ и всички други инсекти; за това ти по-скоро можешъ да ублажавашъ орача, че тя му е най-добрия приятелъ. Между такъви приятели ти излизашъ посраменъ; всѣкой единъ, кой-то са намери при насъ ще ти противорѣчи; всички разбиратъ работа-та, както имъ отсича самия умъ и доказватъ добръ, че е и грехота да са пзбиватъ жаби-тъ. Тука може да са отговори отъ друга страна тѣй: отвори си очи-тъ и виждъ, колко е пздеана трева-та и колко жеби подскочатъ изъ нея: ето тука видиши и зеленина и жебп, навѣрно кой другъ ще е опасалъ млада-та зеленина? — жеба-та. А най-смяно-то убѣждение става тѣй: затичи са, пздади поже-то си и

распорн една жебичка, на виждъ какво има въ коръмъ-тъ ѝ. Само тогава ще са увѣриниъ че жабата не яде зелено».

Наистина, не само у простия са срѣща това вѣрване, но дори и между по-опитни-тъ и умни земледелци, кои-то знаятъ да четатъ книга. Заради това ние считаме много за полезно да вхоржжимъ всички противъ това вѣрване, да имъ дадемъ всички помощи и закони на естество-то, до колко-то е испитано до сега. Цѣлия родъ жаби живѣе исклучително само отъ живинки, и за да са увѣримъ по-отблизко, нека разгледаме направа-та на тѣло-то имъ, кое-то никакъ не е сѣтворно за зеленчукъ. Само още до де не сж са развили, хранятъ са съ нѣкои изгнили корени, но тогава тѣ живѣятъ въ вода-та, въ коя-то дѣйствувать доста да са пречиства, а не въ нива-та. Отрасла-та жаба живѣе само отъ живинки. Тя може да гложде, но само малки кжсовце месо може да гжлта, защото гжрло-то ѝ е много тѣсно. Кой-то е държалъ у тѣхъ си зелени-тъ жаби, ще е забелѣжилъ навѣрно, че тѣ по нѣкой пжтъ исплювать голѣми мухи отъ уста-та си. Може ли да са мисли, че жаба-та са храни отъ сендби-тъ, подобно като агне-то, кое-та има сжвсемъ други орждия? Както сж направени орждия-то на жаба-та, нейна-та мегка гуша, не би могла нито да схापне нѣщо, както напр. е земя-та бжлха. Тя гжлта храна-та си жива, докле хвжрчи муха-та, но затова има задни-тъ си крака легки като перо; ще рече тя е назначена да яде само хвжрcati живинки, кои-то гжлта цѣли. Нейна-та голѣма, широка уста направена е само да преглжща; ако рече да схापне силни-тъ израсли растения, не щеше може послѣ да подскача лесно, нейна-та гуша щеше да е по-ягко построена. Като мѣсоядна живинка, са представя жабата по вжтрешина-та си направа, защо тя има единъ кжсичекъ каналъ, най-много дви пжти толкова джлжгъ, колко-то тѣло-то ѝ. Жаби-тъ не могатъ да пиятъ много вода; тѣ кога сж у вода-та не могатъ нито една капка вода да прокарать прѣзъ гжрло-то си, защото нѣмать устни, иматъ единъ срастенъ языкъ, и едно много голѣмо проджживанне между челюсти-тъ; тежнота, коя-то е погрѣбна за тѣло-то имъ, добивать презъ кожа-та си. И тжй много е направедно, кога-то са говори и доказва че жаби-тъ правятъ пакость на сендби-тъ, напротивъ тѣ сж едни отъ най-полезни-тъ живинки за сендби-тъ, кои-то може да си желае единъ орачъ: жаби-тъ поразяватъ всички-тъ инсекти, изобщо тѣ имъ сж най-голѣми-тъ неприятели; тѣ ловятъ мухи-тъ, пчели-тъ, червен-тъ, комари-тъ и всички тѣмъ подобни, още додѣ хвжркатъ и ги гжлтатъ тутакси. А кой не

знае злина-та, коя-то произлѣзва отъ тѣзи инсекти не само по сендби-тѣ, и по всички-тѣ овошки и др. полезни растения. Тѣй жаба-та са явива като добъръ пазачъ за орачъ-тѣ предъ инсекти-тѣ, той трѣбва много да ѝ благодари, и кой-то са труди да измори жаби-тѣ по сендби-тѣ си, той нанестина струва на себе си злина и е единъ варваринъ, кой-то обсеива хубава-та си нива само съ инсекти. Щомъ са покажатъ въ нѣкои сендба жаби, да знаемъ добръ, че посѣто-то е вече изядѣно и то или отъ охлюви, земни бѣлки, брѣмбари и червеи, подиръ кои-то жаби-тѣ много тичатъ да ги ядѣтъ и съ това упазватъ сендба-та отъ пропадане.

Ами що е съ желви-тѣ, тѣзи грозни и ядовити жаби — и тѣхъ ли трѣбва на всякадѣ да биемъ и моримъ? О никакъ, — тѣ толкова сѣ полезни, дори по-полезни и отъ жаби-тѣ, че тѣ не сѣ ядовити, а сѣ просто единъ живинки, кои-то не знаятъ никакъ какъ да са упазятъ, естествени тателни-тѣ отколѣ вече го доказаха; само кога-то ги мчимъ тѣ отпускатъ единъ силенъ сокъ, кой-то такожде не поврѣжда пакъ место-то. Всякой единъ човекъ е свободенъ самъ да направи единъ опитъ; напр. куче-то може много лесно да принесе една желва въ уста-та си отъ едно место на друго, безъ да са утрови. Единъ уменъ и образованъ човекъ не трѣбва никога да приказва че желви-тѣ сѣ ядовити, само ако не иде да му се подсмиватъ други-тѣ. Тѣй сѣщо тѣ не сѣ врѣдителни. Тѣ сѣ най-способни-тѣ ловци на инсекти-тѣ, псичстватъ всички кюшета отъ молци: въ градини-тѣ изчистватъ глестен-тѣ, перерудки-тѣ и пр.; по нивя-та тѣ не пояждатъ дѣ-да-си сѣ брѣмбари, мелчеви, вѣсенници, защо-то желва-та е много лакома живинка. Тѣ никога и въ никой случай не ни принесватъ врѣда, за това нанестина е за сѣжеляване, като гледами, че у насъ всички-тѣ земеделци ги мразятъ, прислѣдватъ ги както имъ прилѣгне по много — само да ги довършатъ. Желви-тѣ нагледъ сѣ много грозни, за това сѣ си нанесли голѣма омраза отъ челоуци-тѣ, но не трѣбва да забравяме, че макаръ желва-та да живѣе въ скрита кожа, тя има най-силни очи отъ всички живинки, що сѣ по земя-та. По други-тѣ места хора-та не мислятъ за тѣхъ тѣй. У Парижъ, Лонъ Брюссель и по други градища, има особни пазари, дѣто са продаватъ желви-тѣ и то по-скъпо; за тѣхъ хора-та са грижатъ въ дневно време толкова колко-то и за едно домашно животно; тѣ ги отхранватъ въ особни градини, пущатъ ги нарочно въ градини-тѣ си да имъ пазятъ цвѣте-то и зеленчука отъ разни-тѣ инсек-

ти, кои-то виждаме всеки денъ предъ очи-тъ си. Зато и ние трѣбва да вземемъ за примѣръ учени-тъ люде и да имъ подражаемъ, да си внесемъ нарочно жаби и кустенурки въ градини-тъ си, та и намъ да приносятъ полза, както и на други-тъ хора. Но нивя-та чловѣкъ не може да имъ заповѣда тукъ да седатъ, само въ моя-та нива, но бари да ги не биемъ и гонимъ, защото-то тѣ и безъ наша-та воля ще дойдатъ да ни пазятъ; тѣ са трудятъ да ни приносятъ полза, а ние ги не щемъ.

Време е вече, мислимъ, и наши-тъ хора да са оставятъ отъ тѣзи суевѣрія и да си отворятъ очи-тъ да видятъ отъ кого иматъ полза, а отъ кого врѣда; — послѣдний нека изгонятъ. Да не са трудятъ противъ естество-то, кое-то тѣй премъдро е наредило работа-та си, а да гледатъ други работи да постигатъ. Чудно забелѣжаванне е станало пакетина въ пстория-та на чловѣческия родъ, кой-то отъ начало-то си още е захваналъ да мрази всички живици, кои-то са влекатъ по поремъ-тъ си, и много между тѣхъ, отъ кои-то виждаме полза, преслѣдваме, безъ да знаемъ защо и гледаме да ги пестре-бимъ отъ този свѣтъ.

Настояща-та статийка нека привлече внимание-то на всички читатели, да са постараятъ да прикажатъ на онѣзи, кои-то не сж чули полза отъ жаби-тъ и желви-тъ и нека престанатъ да вѣрватъ че жаби-тъ падали като джда отъ небе-то.

Добра Къщовница.

Лошави времена, спико, стигнахме! Това е единъ отговоръ, кого-то чувашъ тврдѣ често отъ по-стари-тъ хора, кога излезешъ да ижтувашъ вжнъ по села-та; но и всички люде изъ едно гжрло говорятъ за лошави-тъ години и алжшъ-вериши, кага-то напр. речешъ да попиташъ нѣкого, какъ му отива работа-та: да ли стопанинъ-тъ може да са прехранива, да поддржа къща-та си и стопанка-та си, да ли фамилия-та отъ орачество-то може да преживѣе и да спести по иѣщо на страна, да ли може да си плаща джлгове-тъ на хора-та и въ случай на болестъ, има ли отъ дѣ да си помогне.

По села-та селени-тъ сж много пестовни, тѣ пестятъ много, но не тамъ дѣто трѣбва; у градове-тъ често са вжрши сжвсемъ напроотивъ: тамъ не мислятъ да спестятъ ни парица за утрѣ, защото това, сконония-та, като да е излезла вече отъ мода-та, та за тѣхъ лесно може да са приспособи по-

словца-та: „що-то испука, той го испука.“ Почти всеждѣ ще чуешъ отъ нѣкоя старъ чловѣкъ, че на еди кого-си баща му или дѣдо му остави една кжщница, лозе и покжщнина, ами той билъ нисенець, та не спастрилъ нищо: всичко отишло тамъ отъ дѣ-то си и дошло. Други са оплакватъ, че много давания имало, на най-сетиѣ дошелъ и владика-та! „Абе че пешинъ за кого да печелимъ, ами туку рекохъ да я удара на глава, та да види сега какво ще ми земать? Нѣкон бащи, влюбени въ единички-тѣ си синове или зетеове, безъ да размислятъ прѣдаватъ си кжща-та да са управлява отъ млади-тѣ, а тѣ стоятъ да гледатъ чудо и чудовище, до дѣ Иванчо испука кратунка, па послѣ чакъ стани стария да учи синъ-тъ си на умъ; но що да види? дѣ са обжрие борчъ и борчове, тамамъ той наместилъ всичко и работа-та пакъ тржгнала, ето нжкъ че дни-тѣ му са свжршили и той са калабикналъ. Сега пакъ всичко назадъ.

Тѣзи сж лошава припомнювания, но по зла честъ това си е чиста истина у насъ — зло нѣщо е кжща безъ рѣдъ.

Паистина ние откриваме тука нашия животъ; но ако е тѣй, кои сж причини-тѣ, дѣ-то наши-тѣ селяници па и граждани толкова злѣ сж са научили, и дѣ-то са намиратъ въ таковозъ лоше положение? Да не бждемъ ние по-долни, или да нѣмаме толкозъ умъ да знаемъ какъ да синствяваме какво-то сж правили наши-тѣ бащи? Не искали ни са пакъ толкова жито, ячменъ и др. колко-то ни трѣбва у дома? Да ли сж тѣзи причини-тѣ или ще е просто — незнайние-то какъ да си вжртимъ кжща-та?

Ако речемъ да опишемъ всички причини, не ще ни постигне време. За това нека са спрѣмъ само на едно место, което ни обажда какъ да водимъ нестовенъ животъ у домъ-тъ, дѣто всичко са изгубва що сме препечелили, ако не знаемъ какъ да го завардимъ; и може би да са случи да изгонимъ това зло изъ кжщи.

Нека кжщовиници-тѣ да не са уплашватъ и да викнатъ противъ насъ, като искаме да пишемъ за домакинство-то; въ теижери-тѣ имъ, какво готвятъ, нѣма нито да погледнемъ; за това сами нека са попитатъ тѣ спокойно. Не е наша работа да имъ обаждаме какво трѣбва да са вжрши въ яхъръ-тъ и въ кочина-та, или какъ трѣбва кокошки-тѣ по-много да несатъ яйца; това тѣ нека тжрсятъ и четатъ у книги-тѣ, които описватъ таквизи работи. Ние меримъ да прикажемъ друго по-важно и нждно за кжщница-та, въ ржка-та на коя-то лежи всичко да стори за да са изгони горепоменижто-то зло поло-

женне, а епозука-та на това зависи нанжано: отъ добрата отхрана на деца-та си.

Нека хвжрлемъ само единъ кратакъ погледъ, безъ да пресжждаме повече какъ ся отхранватъ малки-тъ селенчета и гражданчета. До шеста-та си дори и до десета-та си годинка, майки-тъ не залѣгатъ да научатъ деца-та си на пишничко; нито да пазятъ чистота, нито да са учатъ на нѣщо, да станатъ умни деца; тѣ ги облечатъ сутренъ на-двѣ-на-три, па хайде гражданче-то на улица-та, а селенче-то съ волове-тъ или биволе-тъ на поле-то, да са вжрнатъ на неопредѣлено време у дома да са нахранятъ като един добитчета и пакъ да ги испроводятъ да играятъ или да чуватъ кози-тъ по гора-та. Особно за селенчета нито са помислюва да ги пратятъ у школа-та, ами кога поотрастатъ станатъ на 15 години, тамамъ време кога-то да вжрнатъ работа на баша си, скимне имъ да ги дадатъ зимаска на даскала да научатъ бари име-то си да запиватъ, че е време вече да ги женемъ. Нѣкой си пжкъ са отрича и отъ това щомъ рече да го прати на школа-та, като токо са помисли че ще му трѣбватъ царвуле, ще яде готовъ хлѣбъ прѣзъ цѣла-та зима. А пжкъ ако са намерил нѣкое отворено дете, ето го че ти казало правичка-та: баща ми беки не разбира що ми трѣбова, той е толкова годишенъ, та не е умрѣлъ отъ гладъ като не е знаелъ да чете. На дете-то е по-угодно да не ходи на школа-та и да са не изучи; за по-добръ намира да са скрие нѣкаде и да чака додѣ пустнатъ момчета-та и тогава наедно съ тѣхъ си отива. Майка-та не нагледва дете-то що учи, защото-то сама тя не разбира да чете; ако учителъ-тъ селски да е забравилъ че еди кое си дете не е било днесъ на школа-та, а баща-та са научи отпослѣ, ето че даскалъ-тъ лонъ, че не пребира деца-та на школа-та. Тжй са изминува време-то за учение, и родители-тъ гледатъ кой часъ да го пратятъ пакъ съ волове-тъ да ги пасе по поле-то, та и що-то е научило, да го забрави до сунъ, защото не е потрѣбно. Може ли сега едно дете да са вжснута добръ кога сѣди само при говеда-та, отъ тѣхъ то не може научи нито обнасанне, нито благованне, нито нищо друго.

Това жалостно положение у насъ ние изказваме тжй както си е, що-то никой не ще е въ сжстояние да ни откаже нито една дума. Може да има по нѣкадѣ исключения, по тѣ сж нѣща твжрдѣ рѣдки, на тѣхъ трѣбова да се сочи съ пржстъ. Защо-то, ако има нѣкои родители да пращатъ деца-та си у школа-та, тѣ пжкъ не имъ даватъ време у дома си да преговарятъ, та да са ползуютъ отъ даскалъ-тъ що-годѣ нѣщо.

Иж нека да обхрнемъ Въпроса и тъй: може ли нѣкой да възпитава другиго, кой-то самъ не е видялъ по-добро нѣщо отъ себе си, не са е училъ никогатъ? А камо ли нѣкъ да научи сина си какъ правилно да орѣ, кога никогатъ самъ не е чувалъ това.

Въ предишно време, въ тѣй наречени-тѣ добри стари времена, разбира се, че е било сѣвсемъ друго. Тогава нѣкой не са е грижилъ да разбере, на каква земя по-добра сейба става, дѣ има чистъ въздухъ и какво влияние иматъ въздухъ-тъ и вода-та врѣхъ растения-та и пр. Человѣкъ-тъ са мислилъ тогива, като безсиленъ, т. е. не е било възможно да узнае що става въ естество-то, за това глѣдаше и на зли-тъ и на добри-тъ години, като на Божие наказание. Той тѣй си мисляше, защо-то толкозъ му скронѣлъ умъ-тъ, иначе не бѣше възможно и да мисли.

Но сега слава Богу, ние познахме по-отблизко приплни-тъ на добро-то и зло-то, знаемъ дѣ какво трѣбва да сеемъ дѣ каква земя трѣбва; какъ могатъ наши-тъ домашни животни по-добрѣ да са отхранватъ, сега трѣбва да разберемъ, какво е нужно и на насъ сами-тъ. Не е вече време да са равнимъ съ оногова, кой-то знае отъ насъ повече. Съ това име отхвърляме божия-та благодать, съ коя-то Всевисшій ни е надарилъ. И това струватъ всички онѣзи родители, кои-то не промисляватъ за добро-то отхранване на чада-та си, тѣ прѣкарватъ най-драгоценно-то време на дете-то си да имъ пазя говеда-та. Можемъ ли ние да мислимъ, че ще оставимъ на чада-та си нѣкои голѣми богатства, кои-то сѣ само за единъ мигъ, отъ колко-то да ги възпитаме както Господъ даъ. Колко често ние виждамъ нѣкои бащи и майки да отдѣлятъ и послѣдния-та ханка отъ уста-та си, само да направятъ економию, за да бѣ дѣна-та наслѣдили подиръ смъртъ-та нѣщо-годѣ нѣщо; тѣ мислятъ че съ това сѣ свършили нѣщо благословию и прѣди умираице-то си, казватъ твърдѣ спокойно: деца-та си нарѣдихме, иматъ бари подиръ смъртъ-та ни съ какво да са хранятъ, тѣ нѣма никогатъ да усѣтятъ нужда. По туку що са калабикналь стария, млад-тъ подиръ него като помнятъ думи-тъ на баща си, мислятъ са за много богати и всичко възможно; не са изминало много време, ето ги че оголѣли—нѣматъ нито риза на гърбъ-тъ си: всичко що-то бѣше оставилъ баща имъ, прахосали насамъ нататакъ по несмислени работи. И тѣй чада-та, за кои-то родители-тъ са грижили приживѣ да имъ дотѣкмятъ всичко що-то имъ е нужно, сега ги глѣдаме голи, безъ хлѣбъ и безъ покривка. Ако

бѣха родители-тѣ малко по-умни и употребиѣхъ само една часть отъ онази грижа да имъ натруиватъ купъ имане, за тѣхно-то възпитание и по-внимателно отгледване, въ този случай деца-та щѣха да знаятъ книга, щѣха да оцѣнятъ по-добрѣ какъ да си завардятъ наслѣдено-то имане. Па и да са случане едно несчастие на единъ колко-годѣ образованъ чловѣкъ, той пакъ не би са изгубилъ, не би пропадналъ тѣй скоро. Той има всякога едно богатство придобито отъ школа-та, кое-то не го остава на мира, додѣ не си патжми изново пакъ ново огнище. Колко-то по-много е училъ единъ чловѣкъ въ младн-тѣ си години, той толкова по-много бива и богатъ.

Затова, любезни родители, не отлагайте вече време, схзмете са, не сх сега преминали-тѣ времена въ кои-то всякой можеше и безъ наука да живѣе, не испущайте добрия случай, стреснете са всички, сговорете са часъ по-напрѣдъ да си зградите народни училища, въ кои-то ваши-тѣ собствени невинни деца да намерятъ въ младн-тѣ си години още голѣми богатства. Само училища-та ще ни накарать да станемъ — безъ да си щемъ — изведнажъ богати, наше-то земледѣние ще са въздигне скоро, тогава ние ще имаме достойни хора добри търговци занаятчи и орачи, не щемъ вече да са мѣчимъ да орѣмъ земя-та си толкозъ мудро: са мо наука-та и знаяние-то отваря очи-тѣ на чловѣка що да работи по-добро за себе си. — Не забравяйте, че онзи капиталъ, кого-то дѣца-та придобиятъ въ младни-тѣ си чрезъ наука-та, той ще ви донесе много по-голѣма лихва отъ колко-то, ако дадохме пари подъ файдъ. Онзи капиталъ и придобита-та му лихва нѣма никога да са изгуби, никой не ще бѣде въ състояние да имъ грабне спечелено-то въ глава-та, както грабва съ хитрость нѣкой чистн-тѣ ви пари изъ рѣцѣ-тѣ.

Любезний читатели! да не ми разбирате криво: за да сполучите това, трѣбва ви и друго нѣщо: за да стане едно чадо добръ мжжъ, и една девойка добра кѣщовница, трѣбва и двама-та да бѣдѣтъ сговорни, любовь да иматъ по между си, съ добри и откровенни сѣрца или съ други думи: умъ-тѣ имъ да е на мѣсто-то си. Кога-то това са сполучи, навѣрно въ онази кѣща ще могатъ да са отхранятъ добри деца. Въ младн-тѣ невинни сѣрдца на дѣца-та, трѣбва отъ рано още майка-та да вдѣжне основно-то възпитание — отъ мѣничка още възпитание-то да хване коренъ въ сѣрца-та имъ, да са приучи на покорность и добри работи. Сполучила ли е майка-та да посади въ сѣрце-то на чадо-то си тази искра въз-

питанье, тя може сигурно да са гордѣе, че ще има добри наследници, че всичко що-то имъ оставятъ родители-тѣ, ще бѣде снастрено и ако е малко ще са уголѣми — името на онзи домъ нѣма да са посрами, за тѣхъ не ще има зли години, па въ случай дори и най-усилни времена да настанатъ, добри-тѣ имъ наследници ще знаятъ какъ да си помогнатъ.

Прѣзъ повечето време на животъ-тъ си, мжжъ-тѣ са намира постоянно само на дюкяна или на поле-то, затова той има твѣрдѣ малко влияние надъ деца-та си, при кои-то още отъ пѣрвий денъ са намира около тѣхъ. Само ней е възможно да вдѣхне искра на добра отхрана у дете-то си; само тя е предизвикана да образува дете-то си, както си тя щѣ: да приучи дете-то на истина, да разпознава добро-то отъ лоше-то, да са държи чисто, да стане пѣргаво и живо — а тя е и въ състояние да го приучи и на противно-то!

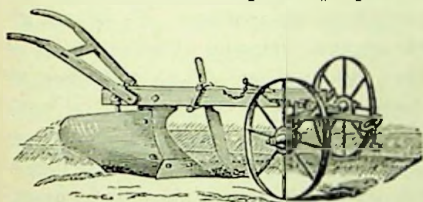
Добра-та майка са стареа всякога, да не допуска дете-то си при лошаваи слуги, отъ кои-то деца-та най-злѣ-тѣ работи запомниватъ, и кои-то твѣрдѣ често развалятъ и най-добро-то възпитание. Майка-та ще знае добрѣ да цѣни младѣ-тѣ години на чадо-то си, докѣлѣ ходи то на школа-та — било то момче или момиче. Защо-то и послѣдни-тѣ сж джжж-ни днесъ да знаятъ много повече отъ колко-то въ преминали-тѣ години; тѣ сега ще умѣятъ по-добрѣ да си урѣдятъ кѣща-та, учена-та мома става и добра кѣщовница, защото е можяла да научи нѣщо за това и въ училище-то.

Както гражданска-та кѣща, тѣж сѣщо и селска-та колиба нѣматъ потребба да бѣдатъ лугеизносно окичени, но въ всякой случай тѣ трѣбва да са държатъ чистичко и урѣдно. Лоши-тѣ работи да стоятъ далеко отъ тѣхъ: тамъ трѣбва да има искренностъ, добри работи, пестене и рѣдъ да има въ всяко едно кѣше, тогава драги читатели, ние ще имаме добри отхранени деца, кои-то ще ни бѣдатъ голѣма подпорка на старини, та нѣма да си кѣсаме сѣрце-то че един-кой-си станалъ хѣрежзинъ; тогава и добри слуги ще имаме, на кои-то въ рѣцѣ-тѣ ще можемъ всичко да повѣримъ, а не както сега да са страхуваме и отъ сѣника-та си.

Щомъ владѣятъ тѣзи добри работи въ една колиба или кѣща, старп-тѣ добри времена пакъ ще са завѣриятъ, дори и по-добри дни ще преживѣемъ: по-добро нѣщо отъ това никой не може да си желае.

Какви орачески сечива трѣбва да са намиратъ въ едно селско стопанство.

1. Едно добро орало трѣбва орачъ-тъ безъ друго да има, кое-то е единичко-то главно сечиво за селеницъ-тъ; защото нищо друго не може да го отмѣни. Това орало трѣбва да има една желязна повлѣкалка. Въ Австрия има прочута-та фабрика на Цугмайера, кой-то е увелъ добри-тъ орала тамъ, макаръ да има и много други ковачи, кои-то сж подражали неговата фабрика. Колко-то по-слаба е земя-та, толкова по-къса трѣбва да са направи повлѣкалка-та — дъска, а въ този случай може и по-остро да са постави, защото и булвани-тъ са растрошаватъ по-дребно, произлезли отъ първо-то оране и ще е лесно и за влачулка-та. При мекка земя може да принесе голѣма полза ако са употрѣби рухадло-то, а то са направя просто като са приложи една желязна дъска при черясло-то и повлѣкалка-та. Кога-то е земя-та яка тѣзи орала не могатъ са употрѣби, защото сж къси, а трѣбва да са зематъ по-дълги-тъ орала, какви-то прави фабрика-та Шуттлвортъ у Виена.

Я. 35. —

Тѣжи 73 килограма.

Орала-та на послѣдната-та фабрика сж направени много яки: прѣзъ сръда-та си иматъ една дървена ягка стърчпшка, дървени паръчки, а цѣло е направено отъ лѣино и ковано желязо; много практически е залостена повлѣкалка-

на-та дъска и стоманени-тъ ножъ. Заедно съ орало-то фабриката-та дава и два ножове.

Дѣто са случи да са орѣ стрѣжна нива на байръ, въ този случай са употрѣблява първо-то орало, кое-то са състои отъ двѣ орала насочени подъ единъ правъ ъгълъ, ако ли нѣкъ земя-та е мекка, зема са тѣй паръчено-то по-вра-тно о-ра-ло или едно просто орало съ обикновенъ ножъ. Само съ таквези сечива може да са орѣтъ стрѣжни-тъ ниви напърво, както трѣбва въ таквези случаи да са орѣ; зошто-то ако орачъ-тъ орѣ нагорѣ камъ байръ, чрезъ това не само работата-та бива по-мѣчна, ами кога удари джждъ, порой-тъ направя голѣми поврѣди въ таквези ниви, защото вода-та тече право надолъ прѣзъ брѣзи-тъ, поврѣжда ги много и отнася

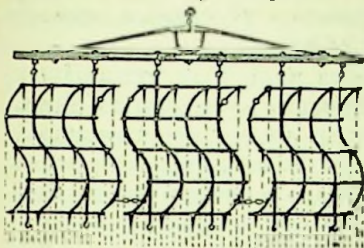
добра-та земя надолѣ. Макаръ че това нѣщо го знае всякой, но твърдѣ често се сапикасватъ таквизи поврѣди въ брѣзди-тъ и то само защото сѣ отъ горѣ надолѣ орани.

2. Една сѣйна-влачулка или единъ Екстириаторъ, на кого-то ножове-тъ сѣ по-право камъ земя-та насочени. Той ни служи да посеивае лѣгница-та на угаръ, коя-то сме още минала-та есенъ хубавичко изорале, оставаме я прѣзъ зима-та въ нерѣдовни брѣзди да стоп, а щомъ дойде пролѣтъ и ние видимъ че вода-та или влажността са е држинала, повлачваме я по-напрѣдъ, послѣ посеивае я, и заравяме посеено-то съ сѣйна-та влачулка. Послѣ това нива-та са повлачва съ влачулка-та и ако е нужно претисва са съ валъ-тъ или цилиндръ-тъ. Сѣйна-та влачулка много по-вѣрно заравя семе-то и по-рѣдно, нежелн обикновенна-та влачулка. Въ тойзи случай тя са предпочита много по-горѣ и отъ само-то орало, защото то заравя много дълбоко семе-то въ земя-та и рѣдове-тъ прави по-нараздалеко единъ отъ другъ, а освенъ тава и работа-та бива по-бавна.

3. Едно подкопачно-орало. Единъ добръ орачъ въ дневно време не остава благодаренъ само съ едно плитко преораване земя-та. Подобно на оногова, кой-то е изхарчилъ вече много пари и са принуждава по-дълбоко да бърка въ джебъ-тъ си дано намерене ошичко парии, тѣй трѣбва и ние да работимъ земя-та тамъ по-дълбоко, дѣ-то виждаме че горний пластъ на нива-та е остарялъ и са е изработилъ, а това може да стане само чрезъ дълбока оранъ. Ако ли са случи, че дълбока-та земя е мъртва т. е. нѣма у нея храна за наше-то семе, въ този случай тамо не помага дълбока-та оранъ, защото чрезъ това можемъ да си поврѣдимъ сѣйдба-та. За да избегнемъ това зло, можемъ спечали само съ подкопачно-то орало, т. е. подиръ обикновенно-то орало туряме едно по-дълбоко, за да могатъ влажността, въздухъ-тъ и корене-тъ на растение-то да стигнатъ по-надълбоко; земя-та задържа сега повече влага, по-полека извѣтрява и послѣ жътва-та придобива нова храна отъ иземхнали-тъ корени. Таквизи едно орало може не само да послужи на едного, а и на цѣло-то село.

4. Една добра влачулка, на коя-то тѣжина-та да са равни наспоредъ орана-та земя. Само кога-то земя-та е много мека и ровка може орачъ-тъ да си помогне съ една дървена влачулка, направена съ дълги криво-посочени зѣби. Въ повечето случаи са употрѣбява желѣзна влачулка съ желѣзни зѣби. И при тази влачулка зѣби-тъ трѣбва да сѣ посочени на напрѣдъ,

Както показва тука образъ-тъ. Много е добръ при всяка една

Отъ п 35. — до п 60. —
тѣжи отъ 58 до 107 килогр.

мерка и ровка прѣстъ, подиръ желѣзна-та, да има и една дървена влачулка, коя-то служи да заравя по-лесно лежки-тъ семена, като сено, овесъ и др., кои-то не бива да сж много дълбоко затрупани. За ягка земя, трѣбва да препорѣчваме на нани-тъ орачи като неизбежно нужно сечиво: желѣзни-тъ английски влачулки, кои-то пматъ не само

зѣби-тъ си отъ желѣзо, ами и само-то черчене е направено отъ желѣзо, та и съ сама-та си тѣжинна тѣ ни послужватъ по-вѣрно. Особно пжкъ у насъ, дѣ-то ние работимъ исклучително само съ волове, заслужва да обхрнемъ особно внимание на това сечиво, защото-то само по себе си е тѣжко, а пжкъ като волове-тъ вхрватъ полетка, то си вхрни работа-та по-сигурно отъ колко-то лежки-тъ влачулки, кои-то са теглятъ скоро-скоро отъ бхрзи-тъ коне. Таквези сечива могатъ да са добнятъ при всякой единъ желѣзаръ: тѣ струватъ нѣщо по-скъпо отъ обикновени-тъ, но за това сж пжкъ много по-трайни и си струватъ пари-тъ, кога-то даватъ по-добра работа, за коя-то сж предназначени.

5. Единъ равпачъ-валъ не бива да липсува въ никой орачески домъ, защото-то той ни е потребенъ въ всичко: било ровка, било ягка прѣстъ, сѣ трѣбва земя-та да са по-претисне, а това спомага още повече да ѝ са задхрни влажно-

п 180. —

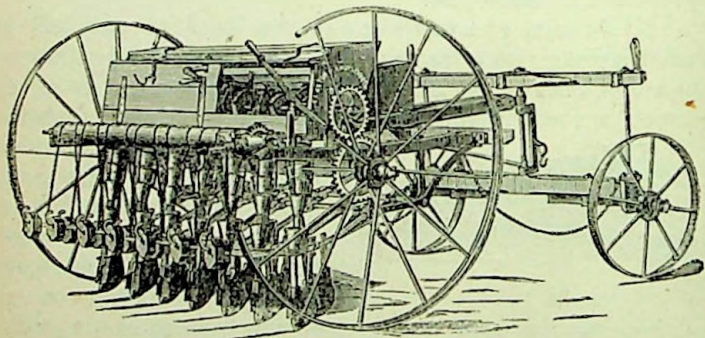
тѣжи 340 килограм.

ста да може да са извѣтрѣва порѣдно. Не само за нива-та, ами и за всяко друго место, кое-то сме посеяли съ семе, трѣбва ако искаме да го урѣдимъ добръ, да са изравни хубавичко, да са попретисне дребна-та прѣстъ,

коя-то може вѣтаръ-тъ да отнесе и съ това да отголи семе-то. За тази работа щеше да е достаточна, ако са употрѣбеше единъ обикновенъ валъ, направенъ отъ ягко дърво като отъ меше или букъ, но защото-то е по-полезно за сеидба-та и при претисканне-то ѝ да са затуватъ семена-та, ние препорѣчваме новп-тъ валове, кои-то по устройство-то си сж сами тѣжки. Този равпачъ-валъ е направенъ отъ желѣзо и наместо да има равно гладко устройство, той е направенъ на остри колелета едно

до друго, тъй що-то, непременно трѣбва сега всяка сѣмка да са заровни въ прѣстѣ-та. Преносване-то му е много легко направено, макаръ да тѣжи около 280 оки.

Кога е ягка земя-та, щомъ са преорѣ, тя става на буланп, кои-то не можтъ да са растурятъ отъ влачулка-та, а нужно е този валъ да ги растроши, за това и ние препорѣчваме въ тѣжавзи случай тѣжкия валъ. Освенъ този видъ равначп валове, има и други на кои-то коелата-та наместо остри да сѣ, тѣхнии-тѣ крайща сѣ съ бодли, наречени бодливи равначп валове. Има и други валове много по-тѣжки и кои-то сѣ въ сѣстояние само съ едно повличанне да разтрошатъ буци-тѣ прѣстѣ като на прахъ; тѣхнии-тѣ жетѣзни коелата сѣ различно изрѣзани и дѣ-то минатъ направатъ всичко на прахъ; тѣ сѣ — кроскилови-тѣ пулферизатори, кои-то малко по-скѣпичко дохождатъ, но сѣ и по-добри. Таквизи сѣкп сечива може само едно ораческо дружество да притежава и да помага въ подобни случаи на цѣло-то население. Ние ще са новѣрнемъ идуща-та година пакъ на тѣзи машини, кои-то приносватъ голѣма полза на орачѣ-тѣ, но като сѣ повече и струватъ по-скѣпно, за това препорѣчваме на всички наши земеделци да са сѣгласятъ да си устроятъ общества — орачески дружества, защото само тѣ сѣ въ сѣстояние да купуватъ много сечива и сѣкп.

съ 11 рѣда — п. 295. — Тѣжи 390 килограма.

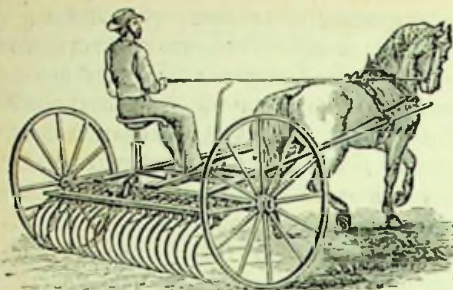
6. Една сейна брѣздна машина и то таквази, коя-то да има отдолѣ като лѣжница коелата-та си, а за таквизи ние препорѣчваме — Гарретски-тѣ машини, какви-то фабрицира прочута-та фабрика на Шутцлворта у Виена и то на разни широчини. Сѣвсемъ широки-тѣ нѣматъ си мѣсто-то, а по-практични и полезни сѣ само онѣзи съ 9—11 рѣдове.

Тѣй сѣщо и таквази една машина за сѣяне, съ помоща на която може чловѣкъ лесно да изсее на денъ шестъ пѣти толкова, колко-то два вола биха свършили за цѣль денъ. Да може таквази една машина да ни послужи за въ полза, нивата трѣбва да е добръ обработена, да нѣма булвани извѣтрѣ, каманаци, землята да е ровка вече; въ противенъ случай, тя не щеше да ни принесе ни най-малка-та ползица, дори не ще може и да са употребл. Тази машина принуждава орачъ-тъ да си обработва нива-та харно, да полага голѣмъ трудъ въ първото време до, дѣ си докара нива-та тѣй както са иска, а за награда той получава богата жѣтва. Прѣди 25 години тази машина пренесли, отъ I Лондонско изложение у Виена; тогава нѣмало у цѣла Австро-Унгария таквази машина, а днесъ освѣтъ дѣ-то орачески-тъ дружества иматъ повече отъ колко-то имъ трѣбватъ, ами и най-малкиятъ орачъ притежава по една. Тѣй сѣщо е много потрѣбно за единъ по-голѣмъ чифтликъ и една жетварска машина, сама да жѣне.

7. Едно орало за искореняване много е нужно за всяки единъ орачъ, който сее и едри семена па иска нива-та му да бѣде всякога чиста отъ голѣми-тъ кореници, а безъ него, ако орачъ-тъ нѣма време да си остави нива-та ялова, нищо харно не може да очаква отъ онова неизкоренено поле. Ако орачъ-тъ има само едно таквозъ орало, тогава трѣбва да си помага съ тѣриакопъ-тъ отъ най-напрѣдъ, но за да би постигналъ по-скоро и по-лесно цѣль-та си и да би могълъ да си свърши работа-та по-скоро, неизбѣжно нужно е да има тѣй сѣщо и

8. Една плевачка на корене, единъ твждѣ евтенъ инструментъ, който е назначенъ само да разровва прѣста между двѣ брѣзди и да раскѣсва корени-тъ на тросакъ-тъ (трева). Това сечиво са прави различно, наспротивъ работа-та. Промине ли веднажъ орачъ-тъ съ това сечиво помежду двѣ брѣзди, остава само още да са попрѣкопае съ мотичка-та испослѣ тревата и съ тази работа вече, орачъ-тъ вижда една урѣдна, чиста нива готова съ сичко — сега остава да очаква наградата си.

9. Кой-то чифтликчия има много ливади, твждѣ изиосно щѣше да е за него ако си имаше конска-гребулка. Тя може да му служи на отворено-то поле да гребе съ нея, както и да събира сѣно-то на ливада-та си. Тѣй сѣщо голѣмъ чифтликъ има нужда и отъ една друга гребулка, която да преобраща сѣно-то за да може по-лесно да исхѣне. Тѣзи двѣ

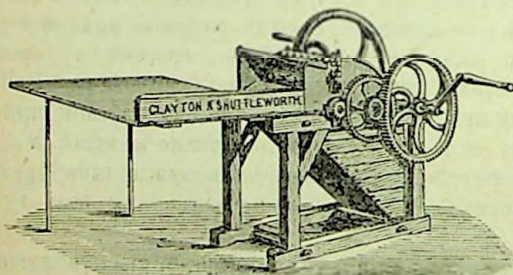
н. 110. — Съ 24 стоманени зѣби.

машини, износватъ само за голѣми ливади или ако едно дружество ги купяне, та относѣ да може да служи на цѣлото село. Слуга-та кой-то сѣди отгорѣ и кара конь-тъ, само съ едно помръдване на едно желѣзче, зѣби-тъ на гребулка-та са издигатъ на горѣ и прибрано-то сѣно

са изпраздва на страна. И двѣ-тъ тѣзи машини не сѣ много тѣжки защото сѣ направени отъ дърво и могатъ да са возатъ само отъ единъ волъ или конь, както показва нейния образъ.

10. За да бѣде ливада-та чиста и до дѣсно покосена, нужно е едно хиренде за ливада-та, кое-то да я изгладди добръ, да не останатъ и за до година лоши-тъ иежхнали корене отъ буренъ-тъ, а тази машина можеше не само за ливади-тъ да са употрѣби, а и за всяко друго поле, дѣто са изисква оглаждане на коренетѣ.

11. Една машина за вѣжршене. Истината въ днешно време е глупаво вече, кога единъ стопанинъ има много снопи да вѣжрнее и са мѣли недѣля време съ волове-тъ, до дѣ да извѣжрнее само една частъ отъ награда-та си, кога-то може съща-та работа да свѣжриши само въ нѣколко днѣ.

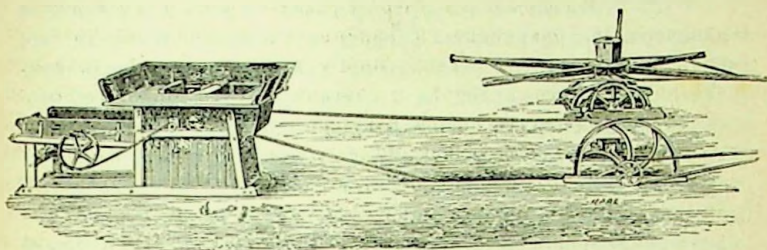
н. 130.

Тѣжи 276 кил., дава за 10 часа 25 австр. крини.

И насъ полза-та отъ врѣме-то не са хесапи никакъ, затова и не сме напръднале, ако да знаехме че времето е злато! Ами какъ да са купи една вѣжрначка, кога-то се трѣбватъ много пари? Има

машини съ рѣка и много ефтини, а по-износни-тъ сѣ онези на Геппелъ и парови-тъ машини. Изобщо всички орачи са захващали испървомъ съ паръчна-та машина, и понеже сѣ намирали голѣма полза, тѣ оставатъ извед-

пакъ паръчна-та и си купятъ таквази, каква-то да може да са кара съ конъ, и друга съ пара. Но защо-то всякой знае

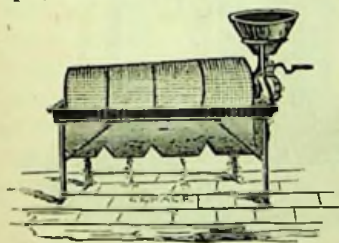

п. 330.

тѣжи 775 килогр., дава за 10 часа 60 австр. крини.

вече, че пара-та е евтино и бързо, а самиятъ челоуѣкъ иѣма толкова много пари да си набави всичко, за това ние препоръчваме и въ този случай да са съставятъ орачески дружества, кои-то тѣ сж само въ сжстояние да купятъ всичко. Кога има челоуѣкъ парова машина, той може съ нея да върше много иѣщо: може да си пречиства храни-та хубаво, въ свободно време може да патѣжи сжща-та машина и на друго иѣщо, тѣй що-то таквази машина, никога не губи стойпота си — и зимѣ и лѣтѣ тя пари докарва на притежатель-тъ си. При всяка друга машина за вършене, неизбѣжно нужно е да са има и

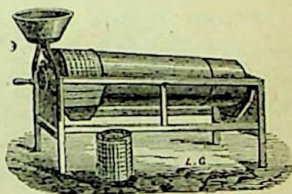
12. Една решетка за пресяване жито-то до-брѣ, а тѣй сжщо до нейдѣ и да го сортира; но тѣй до там-

No. 1 п. 80. —

тѣжи 90 килогр.

пречиства на 1 ч. 5 1/2 крини

N 2. п. 125. —

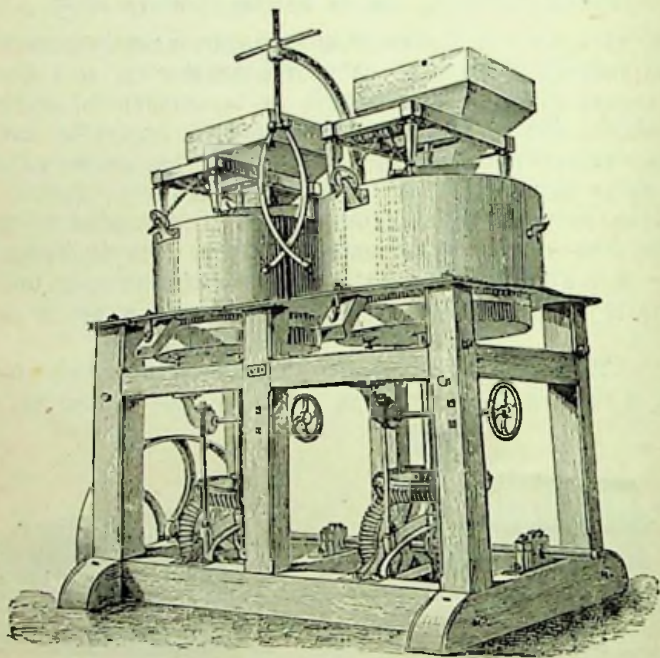
тѣжи 140 кил.

прочиства на 1 ч. 5 крини.

си пакъ не може, защо-то кѣклица-та никога не пзлиза изъ жито-то, както и други зрѣнца, кои-то ставатъ причина да са дава жито-то по-евтино. — Преди 20 години и новѣче у Франция са изнамѣри твѣрдѣ сгодна една машина, коя-то да очисти кѣклица-та сжвсемъ отъ жито-то, а въ днешно време са

изнамъри още по-добра машинка, коя-то е въ състояние дори да прѣчиства овесъ-тъ отъ ячмникъ-тъ; тази машина е:

13. Машина за сортиране жито-то и коя-то е изнамерилъ Французинъ-тъ Триеръ; съ помоща на тази машина, жито-то са пресява много хубаво, освенъ това прѣчиства са съвсемъ добръ и тогава чакъ стопанинъ-тъ може да види трудъ-тъ си най-ясно, до колко му чини. Съ тѣзи двѣ машиники всякой може да си пребере жито-то много добръ, нито едно зрънце да има меншено отъ друго жито. Въ таквази една машинка изведнажъ може да сатурятъ нѣколко вида храна, съ забелѣжка, че ако има длъжности зърна и коренчета по-добръ е да са употрѣбява машина N 1, но-но напрѣдъ

Съ 42'' камани французски в. 1650.

Двойна воденица на дървена основа.

трѣбва да с минало жито-то презъ веячна-та машина, да бѣде о-чистено отъ прахъ-тъ. Втора-та N 2 показва друга напраща; тамъ има нѣколко-сита изведнажъ и за колко-то вида храна има нужда да са прѣчистватъ, толкова и сита са турягъ въ дѣйстви-е.

Като описахме до тука потрѣби-тъ машини, кои-то трѣбва всякой единъ орать да има у дома си, ние му представихме и

въ образи повече-то отъ тѣзи машини, като назначихме и цѣни-тѣ имъ точно. Съ тѣзи машини орачъ-тъ приготви сурава храна за проданъ и може вече да си продава жито-то на пазаря въ най-добро състояние, но най-главно-то остава сега да речемъ, а то е че трѣбва хлѣбъ! Трѣбва въ село-то да има една воденица да мели брашно кое-то да са искарга на пазаръ-тъ. Тука изобразена-та мелница ни показва една двойна воденица основана на дърво, построена твърдѣ просто, за да може всякой единъ безъ много познания да работи съ нея. И два-та ѝ камака могат да са каратъ съ единъ кайшъ, и може да работи на пара или на вода, а кога са иска да работи само единъ камакъ, и това става твърдѣ лесно. Орждие-то за очукване камаки-тѣ е много практически направено, що-то единъ работникъ безъ повече познания дори и всякой може да работи съ него.

Градинарство.

Мразъ у пролѣтно време. Пролѣтно време, кога-то лозаринъ-тъ са излѣже нѣкой пѣтъ и си отгребе лозе-то по рано, а послѣ това време-то са измѣни и настане студено, главина-та измръзва доста; затова по други-тѣ места образувани-тѣ лозари сѣ са мѣчили много да изнамерять нѣкое срѣдство, кое-то да уназва лозя-та отъ мразъ. Особно въ Франциѣ, много пѣти са опитваха нѣкои лозари да образувать некуственни облаци около главини-тѣ, та тѣй да ги уназятъ отъ поврѣда. Тѣ турятъ въ онѣзи лозя, дѣ-то е нужно, единъ казанъ напанѣленъ съ дървено масло, въ кого-то запалватъ фитило изплетено само отъ слама, кое-то издава доста димъ и нѣкаква топлинка. Пазачи-тѣ по лозя-та предизвѣстятъ тутакси стопанинъ-тъ, кога забелѣжатъ, че има мразъ и всякой единъ е задѣляненъ да прибѣрза да прати слуга-та си на лозе-то да подпали казана, въ кого-то може и най-лоше-то масло да са употреби.

Прѣсно грозде зимно време. У насъ има обичай кѣщовници-тѣ да пробиратъ грозде за презъ зима-та; но никол отъ тѣхъ не са е потрудила да разбере причина-та, защо грозде-то преди още да е захванала зима-та, силува са на место-то си. Главна-та причина е тази, че грозде-то не са пренасва у дома здраво, а повредено, и друго у насъ нѣма обичай да са държи грозде-то на лозе-то до дѣ-то хубаво узрѣе и до дѣ почне малко да сѣхне; напротивъ, щомъ видимъ че са е по-

дуло дигнемъ са сница и отиваме да го беремъ — зрѣло незрѣло — се изедно. А може ли незрѣло-то грозде да трае много време, и още повече кога-то е натурено на гола-та земя? — Много стопани искатъ да ядатъ презъ зима-та прѣсно прѣсно грозде, като да е въ минута-та откъснато отъ главина-та. Кой-то може да държи грозде-то си до края на Октомврия на главина-та, може да си постигне желанието, да яде прѣсно грозде, по тойзи начинъ: щомъ падне мразъ вече на лозе-то, стопанина да отреже чепка-та заедно съ лозина-та малко дължко, какво-то да има отгоре и отъ пръчка-та. Горний край са замазва съ восакъ, за да не може да извѣтрява сокъ-тъ изъ пръчка-та. Послѣ са изхвърлятъ всички изгнили и лошеви зърна и са пуща лозина-та въ една гарафа съ вода; въ гарафа-та на дъното са туря единъ рѣди вѣглища за да удържатъ вода-та да е чиста всякога. Гарафа-та са затузва съ една плута (гѣба), презъ срѣда-та на коя-то са прекарва лозина-та, послѣ са налага наоколо плѣва на дебело, безъ да са вижда грозде-то отъ вѣтъ, и по тойзи начинъ презъ зима-та може да са удържи прѣсно, сладко и сочно грозде.

Нова метода за да озрѣватъ овощия-та по-скоро. Господинъ Столтъ намислилъ да са опита и да види да ли не е възможно да открие, овощия-та по-рано да накара да зрѣятъ. Увѣренъ че сичко-то дѣйствиє произлиза отъ корень-тъ на една вошка, осемъ недѣли прѣди да узрѣе плодъ-тъ на една круша, зема та отровва пръста около дърво-то на широчина до 4—4½ метра чакъ до сами-тъ корени, тѣй що-то само най-долни-тъ корени да сѣ покрити съ малко пръщина, до 5—6 сантиметра надебело, та слѣще-то да може да стоплюва сквѣршено цѣло-то дърво. Той са възчудилъ твърдѣ много като видѣлъ, че цѣлъ-та му са постигнала. Не само че плодове-тъ узрѣха по Іулия, т. е. много по-напрѣдъ, ами станали много по-сладки и сочни. За да са увѣри още по-добрѣ, той отровва пръста на друго дърво само на северна-та му страна толкова дълбоко и на широко, както по-прѣди. И тука сполучилъ; отъ тази страна на дърво-то плодове-тъ биле по-рано узрѣли, отъ колко-то на друга-та страна. Но за да не би да изсхиятъ корене-тъ на дърво-то, трѣбва постоянно да са поливатъ съ вода.

ЕСТЕСТВОНАУЧЕНЪ КАЛЕНДАРЪ

ЕЛЕКТРИЧЕСКА-ТА СИЛА

и нейни-тъ чудесни ползи за чловѣчество-то.

СКАСКА ПРОСТОНАРОДНА.

„Да не знаемъ що са върши около ни
ще рѣче : да спимо или не живѣемъ.“

Всѣки чловѣкъ, малко или много образованъ, увѣрилъ са е вече че само природни-тъ науки могатъ да ни покажатъ правия нѣтъ, кой-то ще ни заведе до една добра бѣднина. И наистина, отъ като захвана чловѣческия умъ да пепитва природа-та и нейни-тъ закони, по коп-то са тя рѣди, отъ тогава чловѣчество-то взе съвѣстъмъ друга насока въ живота си и са увѣри, че тая майка природа, коп-то ни храни и облича, тай въ утроба-та си такова богато и безцѣнно имане за чловѣческо-то добруване, за кое-то наши-тъ прадѣди не сж си ни помислили. По-близско-то запознаване съ природа-та, направя въ чловѣчество-то нова епоха, новъ превратъ. Наистина, че всички-тъ нейни тайни не сж още открити, по тия, коп-то неуморимия чловѣчески умъ постигна и може да издиря, принесоха му голѣма полза и го още повече насжрдиха въ нрѣдирнемания-та му; и кой знае още подиръ сто години съ непрѣстанно-то откриване отъ нови по нови тайни, на каква стѣпенъ на слава и величие ще са въздигне чловѣчество-то!

Една отъ тия природни тайни, коп-то зачуди и самитѣ ѝ изнаѣтрачи е безъ двоеумие и електрическа-та сила. На да ли ще са намѣри чловѣкъ, кой-то да не е слушялъ за тая чудесна сила и да не е позналъ нейни-тъ ползи. Тая сила е станала въ послѣдни-тъ 50 години най-силния лостъ за всеобщъ напрѣдакъ въ цѣло-то чловѣчество, като тѣй чудесно го свкрзва въ една фамилия. Всичко това като е

тъй, то си струва да вникне съки за да я изучи, и ние са наемаме да опишемъ и да запознаемъ по-отблизо читатели-тъ си съ тая чудесна сила.

История-та на електрическа-та сила ни учи, че единъ отъ седемъ-тъ гръцки философи Талесъ, кой-то живѣлъ въ VI. вѣхъ прѣди Р. Хр. зналъ, че кехлибаръ (илектронъ) кога са потърка съ вжлненъ парцалъ, придобива една свойщина да притеглява и отгласкува: косми, перушиницъ и други такива лѣпки нѣща. И тая привлекателна и отгласкателна сила нарѣкли относѣ по имя-то на кехлибара — сила кехлибарюва или електрика. Въ края на XVI вѣкъ са сжгѣдало, че и други нѣща като на пр. тяфъ (кюкюртъ), червентъ, восакъ, смола, стжкло, коприна, алмазъ и др. т. придобива съща-та електрическа свойщина какъ-то и кехлибаръ, кога-то са потъркатъ съ вжлненъ парцалъ или съ коця или заяшка кожа. Но и това не било доста. Человѣческия умъ не преставалъ да прави различни опити вжрху тия непознати за него личности. Списание-то на Английския физикъ William Gilbert, кое-то издалъ въ 1600 год. въ Лондонъ подъ названиее „De magnetе“ са вжлнило въ ума на сички-тъ тогавашни учени маже и тѣ захванали съ голѣмо присжрдце да испитватъ истина-та на това списание. И наскоро са увѣрили. Потрѣбно било да са изнамѣри единъ урѣдъ, съ кой-то да може да са произвожда повече електрика и да са сбира. Otto von Guericke билъ пжрвия, кой-то въ 1672 год. направилъ такъвъ урѣдъ, и го нарѣкалъ електрика. Той налѣлъ въ една праздна голѣма стжклена топка тяфъ (кюкюртъ) и като са вжравилъ счупилъ топка-та и наболъ тяфена-та на една желѣзна пржчка (ржженъ) и я вжрталъ силно съ една-та си ржка, а друга-та си ржка влачалъ по топка-та. По тоя начинъ той произвелъ много електрика. И тѣй той далъ поводъ за много други отпосѣ направени електрики. Но тая наука гледами да са истжщива най-много въ края на минало-то и въ начало-то на наше-то столѣтие. Въ 1734 год. французския физикъ Дюбрей сжгѣдалъ, че тѣла наелектрисани съ стжкло, привличатъ камъ себе си други тѣла наелектрисани съ смола, а тѣла наелектрисани съ едно и също нѣщо или съ двѣ однородни нѣща, едно друго са отгласкуватъ, и това дало причина да са распознаватъ двѣ противни електрики: — електрика стжклена и електрика смолена.

Веннаминъ Франклинь (род. на 1706 г. въ Бостонъ у Америка † 1790 г.) заслужва да са нарѣче баща на тая наука. Той съ свои-тъ изнамирания, на кои-то на пжрво место

стоп грѣмоотвода, много помогналъ за истѣщение-то на тая наука.

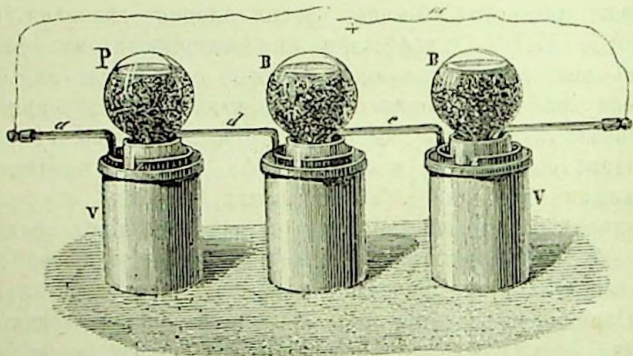
Борба-та между физици-тѣ, кои-то доказваха, че електрика-та са състои отъ двѣ твърдѣ леки, тѣжки и невидими влаги и до днесъ не е още свършена. Франклинъ нарѣче тия влаги положителна, коя-то са означава съ белѣгъ (+) и отрицателна (—). Ще може ли слѣдъ врѣме да са докаже същностъ-та на тия така нарислени влаги, не са знае. Да описваме тукъ по тѣжко какъ са разпознаватъ тия двѣ противни електрики, също и най-нови-тѣ изнамѣрени урѣди, мислиме, че ще е излишно, защото въ физики-тѣ прѣведени набѣлгарски отъ Груева и Гюзелева досга ясно расправатъ за това, стига читателя да иска да го разбере. Ние са ограничяваме тукъ съ особиний видъ електрика, коя-то е нарѣчена по имя-то на изнамѣрача ѝ «Галванова».

Въ 1790 год. кога-то страшна-та французска революция бѣше потърсила изъ дѣно цѣла Европа, е изнамѣрена «галванава-та» електрика, коя-то ще зазема твърдѣ горно место въ история-та на образование-то, както и общи-тѣ политически прѣврати! Въ нея година Алонсъ Галвани (род. 1737 г. † 1798 г.) профессоръ на Анатомия-та въ Болонъ открилъ нова електрична личба, коя-то съгледалъ на една осмъртена жаба; по понеже не билъ физикъ, твърдѣ криво си разяснявалъ тази личба. Въ тайна-та на тази личба викналъ Александръ Волта (род. въ Комо 1745, † 1827) профессоръ на физика-та въ Павия. Той разяснилъ тая сила и съ това растѣлкувалъ на здраво много до тогава непознати поличиби. Отъ тогава и до днесъ тая частъ отъ природна-та наука са е много обогатила и си струва да разкажемъ повече иѣщо за нея.

Основни-тѣ истини, отъ кои-то произлизатъ всички-тѣ личби на Галванова-та електрика могатъ да са искажатъ съ тия думи: всѣкога, кога-то и да са допрѣтъ двѣ еднородни тѣла, особено метали, възбужда са електрична сила. Наистина, че това не може да са каже за какви-то и да сѣ двѣ тѣла, но у метали-тѣ, а особено у цинка, мѣдъ-та, желѣзо-то, сребро-то, платина-та и др. електрична-та сила е очевидна. Ако земемъ два отъ помѣняти-тѣ метали и имъ изгладимъ добръ страни-тѣ, тѣй що-то като ги положимъ единъ врѣзъ други да прилѣгатъ добръ на себе си, изведнажъ ще видимъ, че отгорния металъ има положителна (+), а отдолния отрицателна (—) електрика. Всѣка тѣй изгладена метална площница, държи въ себе си скрити и два-та вида електрика, а кога-то са чиякъ допрѣтъ една у друга, тогава са размѣняватъ тия електрики и отъ дѣйствието имъ става явно, че сѣ

наистина електрични тѣла. Заради това метали-тѣ и други тѣла като напр: въглища, особено за това приготвени, са наричатъ будилници на електрична-та сила или електробудители. И тѣй, нѣколко такива електробудители съставени рѣдовно сж изворъ на галванова-та електрика.

Но защо-то, по тоя начинъ придобита-та електрична сила твърдѣ лесно са изгубвала, не са забавили да издирятъ другъ по-добър и траенъ начинъ, кого-то нарѣкли «химическа теория». Като правили така различни опити, изненадѣйно сжгледали, че ако единъ или два различни метали са допиратъ на право съ нѣкоя каллива киселота или съ нѣкоя растопена солъ, то електрична-та сила става по-силна. На това са ослонили, та направили тѣй нарѣчени-тѣ трайни намѣти (батерии). Такива намѣти или стрѣлкалки (батерии) има нѣколко напр: Даниелова, коя-то ся нарича цинко-мѣдена, Майднигерова, Гровсова или цинкоплатинова, Бунзенова, Робертсова, Смесове, Волгастопова и Саторична.

Фиг. 1.

Всички тия батерии сж си прилични съ твърдѣ малка разлика. Първа-та ние описваме по-долу и нагледно, а тукъ ще помѣнемъ въкратцѣ за послѣдния-та нарѣчена Саторична, защото тя трае цѣла година безъ да ѝ се придава нѣщо, а на други-тѣ се придава чясто, като напр. солъ, киселоти и метализъ. Саторична-та батерия са съставлява отъ въгленъ повлеченъ съ сгура отъ платина*), отъ цинкъ, кой-

*) Платинена сгура е черъ пращецъ, кой-то се прави, като сваримъ смѣсъ отъ платина и цинкъ съ рѣдкъ витриполъ (зачи) и послѣ пакъ съ кезанъ. Ако полѣмъ тоя пращецъ съ спиртъ запалимъ са.

то е положенъ на дъно-то въ сѣдѣ и отгорему е налѣтъ малко живакъ и послѣ отъ витриолъ съ много вода смѣсенъ.

Даниелова верига ^{*)}. Сѣставлява се главно отъ мѣдъ (Cu), синъ камикъ (Cu SO_4) цинкъ (Zn) и витриолъ (H_2SO_4) смѣсенъ съ вода. Има само два сѣда, единъ стѣклень и единъ глиненъ (по-добре порциранъ) пеглидосанъ. Нарѣдба-та ѿ е тѣй: (v) е стѣклени сѣдъ (фиг. 1), въ него се налива наситенъ растворъ отъ синъ камикъ; въ тоя растворъ се потопява завитъ цилиндрически мѣдена ивица (d); въ порцелановия вътрешенъ сѣдъ се налива вода-та смѣсена съ витриолъ (обикновено са смѣсва въ 1 ока вода 40 драма витриолъ); въ тая витриолова вода се потопява цинкова-та джечица пакъ цилиндрически завитъ (z). И тѣй турени единъ въ други тия два-та сѣда правятъ верига. Мѣдъ-та е положителенъ (+), а цинка отрицателенъ (—) полюсъ на тая верига.

И тѣй, нѣколко по тоя начинъ приготвени вериги и сѣединени помежду си така, що-то всекога мѣдена-та ивица (фиг. 1 прѣдставлява тия иници a d e) да е закована съ цинкова-та, правятъ тѣй нарѣчена-та „гальваническа батерия“ ². Ако съ помощъ-та на мѣденъ или пиринченъ телъ заловимъ крайна-та мѣдена ивица (т. е. полож. полюсъ +), съ другий край—цинкова-та ивица (отриц. полюсъ —), то положителна-та и отрицателна-та електрика се изеднажъ изравняватъ и въ сѣщия мигъ се явява нова — кой-то произвожда таково явление, кое-то наричаме електрически токъ. Да видиме сега, какво химическо дѣйствие става въ Даниелова-та верига. Знаемъ вече, че въ стѣклени сѣдъ има витриолова вода и цинкъ, а въ порцеланова е растоненъ синъ камикъ и мѣдъ. Цинка се сѣединява съ витриола на бѣлъ Камикъ ^{**) (Zn SO₄ + 7 aq)} и покрива цинкова-та джечица. Синий камикъ се разлага на мѣденъ окисъ (CuO) и покрива мѣдна-та джечица, изведнажъ пакъ тоя окисъ се разлага на чиста мѣдъ и кислородъ; мѣдъ-та си остава улепена у мѣдена-та джечица, а кислорода се сѣединява съ водорода, кой-то се е образувалъ при разлаганieto на витриолова-та вода и се преобраща изново на вода. И тѣй непрѣстанно слѣдватъ да се разлагагъ и сѣединяватъ додѣ най-послѣ растонения синъ камикъ исуствие сичка-та си мѣдъ. Верига-та ослабва и тока прѣстава вече. За да бѣде

^{*)} Сбора отъ нѣколко такива вериги се нарича Батерия.

^{**) Въ синия камикъ е витриолъ и мѣдъ, а въ бѣлий камикъ витриолъ и цинкъ. $7 \text{ aq} = 7 \text{ H}_2 \text{O} = 7$ части вода.}

тока еднакво силенъ, то трѣбва да гледаме, що-то раствора отъ синия камикъ да бѣде всѣкого наситенъ т. е. гжстъ. А това става, като пустнемъ въ тоя растворъ нѣколко бучки синъ камикъ.

Въ днешно време, распознаваме нѣколко вида електрическа сила, но отъ всички пѣрво место заслужва галваническа-та електрика, защото съ нея сѣ произлѣзли най-чудни-тъ изнамирания на челоуѣческия умъ. Тая тайниственна природна сила, кои-то въ разстояние на толкова столѣтия из-намерателния челоуѣчески зракъ не можялъ да испита, днесъ е вече по-голѣма-та ѣ часть испитана. Тя служи днесъ на челоуѣка за различни цѣли и за това сме длѣжнии да ѣ дадемъ пѣрво место въ наука-та, защото нѣмаме отъ нея по-вѣренъ и прилѣжателенъ слуга. Въ всички-тъ челоуѣчески общества на да ли ще са намѣри челоуѣкъ кому-то да не е послужило. Колко е наприм. нужна и услужлива на ихтешественици-тъ: трѣгваме нейде съ желѣзница-та и въ бжрзина-та си да не замине, збравили сме си на станция-та куфара, дръха-та, чяджра и пр., кой ли ще са погрижи и ги прибере да са не изгубятъ? Не ли електричество-то? Случи ни са въ странство нѣкое нещастие, кой ще яви у дома ни за да ни са притечатъ на помощъ? Не ли тая чудесно бжрза сила?

На една страна тя пристига убоеца, крадеца или подводника и го прѣдава на часа въ ръце-тъ на правосѣдие-то, на друга — явява на тжрговеца, че тая или оная стока слиза или са качи; и тжрговеца продава или вжспира продаванше-то ѣ. — Тая сила, ако ще би и на нѣколко стотини мизи далечина, свжрзва заеми, прави кондрати между компании; тая сила ни извѣстява всѣка заранъ нови и нови случки станали по наше-то земно кжлбо; да, тая сила прокарва пространния океанъ и въ нѣколко минути свжрзва стария свѣтъ съ новия! *)

Ако и тия електрически скоростии да сѣ нови учреж-

*) За да можемъ по-ясно да си представимъ огромпа-та бжрзина, съ кои-то са движи електричество-то по мѣдени телъ, доста е да си прѣдставимъ, че имаме сдинъ желѣзенъ пжтъ, кой-то води отъ земи-та до месеца, и по него пуснимъ напр. най-бжрзини тренъ, кой-то да вжрви непрестанно дени и ноця съ една и съща бжрзина. За колко време ще стигне до тамъ, не е мжчно да са прѣметне. Далечина-та на месеца отъ земи-та е 51,600 мили, желѣзница-та ще извжрви напр. за всѣка минута 40 стжпки, а отъ това излиза, че трѣва ще стигне до месеца за 358 дни и 8 часа; а електричностъ-та би извжрвила тои пжтъ по-скоро отъ 2 минути и то два пжти т. е. веднажъ отъ земи-та до месеца и обратно.

дения на земята повърхностъ, като едва 40 год. са минаватъ отъ какъ са направиха първи-тъ опити; но тяхната мръжа е до толкова размножена по всички-тъ земни крайща, щото ако биха са наредили всички-тъ въ една права линия, то сбора имъ излиза на огромно количество мили дължина. Тая дължина стига два пѣти отъ месеца до земята и артисва още толкова телъ, съ кого-то можемъ опася 5 пѣти цѣло-то земно кълбо. Споредъ статистически-тъ свѣдения, Европа брѣ 450,000 мили телегр. телъ и има 15,000 телеграфически станции; Америка 18,000 мили — съ 6,000 станции; Индия 15,000 м. — съ 200 станции и други още 10,000 м. — съ 270 станции. Освенъ това трѣбва още да притуримъ 30,000 мили подморски телеграфъ. Повече отъ 20,000 голѣми и малки градове са въ непосредственно телеграфическо съединение. Отъ това виждамъ, че Америка има най-много. Цѣна-та на всички-тъ телеграфически урѣди по земята повърхностъ възлиза на 2500 милл. гроши. Имъ да са мине много време и ние ще видимъ, че цѣла-та земя на образовани-тъ народи ще бѣде свързана направо съ тая чудесна сила.

Познато ни е отъ Истории-та, че царъ Карлъ V свършилъ въ уединение послѣдни-тъ дни на живота си въ испанския манастиръ св. Юстъ, дѣ-то цѣли 2 год. (отъ 1556—1558 год.) са мѣли да направи изкуствено, щото всички-тъ часовници да вървятъ равномерно. Но тая царска несполука са постигнала послѣ 300 год. съ електрическа-та сила. Днесъ са правятъ твърдѣ лесно тѣхъ наречени-тъ електрически часовници, кои-то, колко-то много и да сѣ, върватъ равномерно. Тия часовници са распространени вече въ много главни градове като въ Брюкселъ, Дрезденъ, Лейпцигъ и др. и могатъ да са наречатъ временни часовници. Все на това основание сѣ направени и тѣхъ наречени-тъ времемѣри (chronometru), на кои-то съ помощъ-та може лесно да са измѣри време-то, кое-то са е изминало отъ изгърмено-то гюрле до место-то, дѣ-то е ударило. Като знаемъ това време, лесно можемъ послѣ да пресмѣтнемъ и бързина-та, съ която е летѣло гюрле-то. За да пресмѣтнемъ тая бързина, доста е да дѣлимъ далечина-та, дѣ-то е ударило гюрле-то, съ сбора на секунди-тъ, кои-то сѣ са изминали отъ изгърмѣване-то на тоа до дѣ-то е пристигнало назначено-то место. Тия електрически времемѣри днесъ сѣ до толкова усъвършенствувани, щото могатъ да измѣрятъ и една-та хилядна секундна частица. Слѣдов. електричество-то измѣрва и време-то и пространство-то! —

А какъ е възможно, че тая електричностъ върши тъй лесно такива чудесни работи? Отговора на тоя въпросъ, не е твърдъ лесенъ; и ако бихме са наели да отговаряме на пространно, то би надминало и цѣль-та и граници-тъ на тая статия, за това ние ще са ограничиме да покажемъ и разяснимъ само, тъй да кажемъ, сжрдце-то, отъ кое-то сж произлезли въобще всички тия бжрзониен.

Още въ 1820 год. прочутия французски физикъ Амперъ казвалъ, че движими-тъ магнетически иглици под буждани съ гальваническа-та електричностъ можатъ да са употребятъ сжщо като днешни-тъ телеграфи. Но тая му мисалъ по причина на доста голѣми-тъ мжнотии за тогавашно-то време, останала само просто желание безъ никакво добро сѣдствие. Едва подиръ 12 год. гледами да са осжщесвяна макаръ отчясти тая негова мисалъ. На чело въ тия нжрви опити стои баронъ Шилингъ въ Петербургъ (1832 год.), послѣ една година (1833 г.) Гаусъ и Веберъ направили едниъ малакъ телеграфъ въ Генитъ между звѣздобройница-та и физикалия кабинетъ, чрѣзъ кого-то са споразумѣвали. Штайнхайлъ насжрдченъ отъ добри-тъ сѣдствия на тия пжрви опити и съ помощъ-та на Баварския кралъ, напразилъ въ 1837 год. свой телеграфъ между Мюнхенъ и Богенштайнъ. Изобрѣтателния духъ на тоя мжжъ забѣлежилъ въ опити-тъ си, че наместо телъ може сама-та земя да са употреби за разнасяние-то на електричество-то. И чрезъ това, са спестило много хиляди мили телеграфически телъ *). Англичанин-тъ Коокъ и Веатстонъ поосжжжршенствovali това европейско изобрѣтение съ свои-тъ тъй нарѣчени иглении телеграфи, а Американца Морсе довжршилъ съ своя-та система всички-тъ тогавашни потребности на практическия телеграфъ. И така изново са пакъ повжрналъ изъ Америка въ Европа, по много по-добръ усжжжршенствоважъ.

Телеграфи-тъ и желѣзници-тъ дадоха на чловѣчески-тъ общество сжвѣсъмъ другъ характеръ! Дѣ оставатъ сега напрѣжни-тъ цѣли недѣлни и месечни пжтувания отъ едниъ градъ по други прѣдъ ужасна-та бжрзина на желѣзница-та; ами извѣстия-та сжобщаваши за месеци, дѣ оставатъ сега прѣдъ телеграфа?—Ами дѣ оставатъ ония стракове отъ злодѣйци-тъ, кои-то прѣсрещаха горки-тъ пжтници по пжтища-та, та ги обираха и убиваха? Истинна, че това зло у насъ не са е още иско-

*) Най-пжрви-тъ телеграфи биле напразени съ двойни телове: едниъ, по кого-то са телеграфирвало, а другия, по кого-то трѣбвало да са върне електричество-то.

решило, като въ всичко сме надирѣ, но стремление-то къмъ образование-то, кое-то са сжгѣдва въ народа ни, скоро ще да даде край на тия злини, стига само да имаме твърда воля и постоянство.

Свойства-та, кои-то правятъ електрическа-та сила толкова полѣзна, сж три :

1). Безмърна-та ѝ скоростъ, съ коя-то са тя движи въ металлическия телъ. Скоростъ-та на галваническа-та електричностъ сж прѣсѣтънали Американци-тъ Gould и Walker да е 3951 Австрийски мили въ една секунда. Отъ тукъ са вижда да е много по-малка отъ електричностъ-та произведена съ тжрканне, но при всичко, пакъ е огромна.

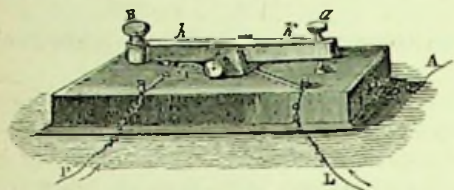
2). Простия и легкъ способъ, съ кого-то можемъ спорѣтъ какъ-то щемъ да пушаме или си прае електричностъ-та по тела.

3). Особенно-то свойство, кое-то електричностъ-та възбужда въ меко-то желѣзо, кога-то обикаля по осамотения (удинения) телъ, кой-то е навигъ около желѣзо-то.

Галваническия токъ мжгновенно промѣнява всѣко меко желѣзо въ магнетъ, но това желѣзо бива само до тогава магнетъ, до като тока обикаля около му. Щомъ спреме галваническия-тъ токъ, магнетическа-та сила са изгубва изведнажъ, слѣдователно и негова-та привлекателностъ, коя-то дѣйствува на всѣко желѣзо, кога-то го приближимъ до него (до тоя магнетъ) са изгубва.

До тукъ ако и въ краткъ, вдѣхми : що е електрическа сила и колко е тя бжрза. Потрѣбно е сега да са запознаемъ и съ нѣкои орждия, на кои-то съ помощъ-та можемъ спорѣтъ воля-та си да пушаме или си прае тока по тела, Такова едно орждане е тжй нарѣчения ключъ, (вижъ фигура 2.), кой-то е тжрдж простъ и са основава на свойство-то на галваническа-та електричностъ ; спорѣтъ кое-то (свойство) и най-малко-то разстояние на тела, по кого-то тече тока, зазира мжгновенно и най-силния токъ. Ако скачимъ изново телъ-тъ, явява са изведнажъ електрически токъ по всичкия телъ ако ще би джлакъ и стотини мили, въ сжщия мигъ дѣйствува и на желѣзо-то. На това основание, можемъ спорѣтъ воля-та си да намагнетисаме просто меко желѣзо и въ сжщия мигъ т. е. щомъ сме възбудили въ него магнетическа сила (електро-магнетъ) да спреме тока и желѣзо-то са пакъ отмагнетиса. По тоя начинъ, ние можемъ и хиляди пжти за чясъ да пушаме и си прае тока, безъ да осѣщаме нѣкое противодѣйствие или мжжъ.

Ключъ-тъ са съставлява отъ приреченъ лостъ *h* *k*, кой-то са клати около осьъ *o*. Една пжргава вилушка държи винаги издигната опашка-та му *B*, а другия край *a* са

Фиг. 2.

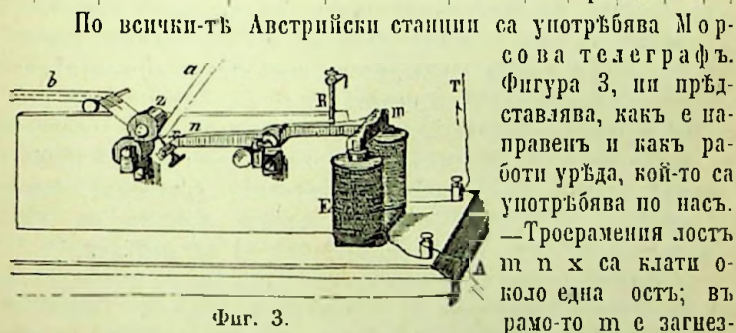
опира у върха на телъ-тъ *A*, кой-то е скопчанъ съ дългий телъ. Ако натиснемъ край-тъ *B*, то той ще са досегне съ край-тъ на телъ-тъ *P*, или все едно, съ тока, кой-то по телъ-тъ *P* излиза изъ батерия-та. До дѣто това тѣй скопчено трае, до тогава шилце-то прави черта на хартияна-та ивица (вижъ фигура 3 шилце *x*); ако само натиснемъ (чукнемъ) опашка *B*, тя са досегне до край-тъ на телъ *P*, и шилце-то прави само точки. Единия полюсъ на местна-та батерия е съединенъ съ ключа по телъ-тъ *P*, другия пжжъ полюсъ по телъ-тъ *A*; по телъ-тъ *L* върви тока отъ една-та въ друга-та станция.

На тия свойства са основава система-та на електрически-тъ телеграфи, кои-то сж и до днешний деиъ най-много распространени на повече-то места въ Европа. — Думата ни е за записователния Морсовъ телеграфъ.

За да можемъ по-ясно да разберемъ всичка-та основа на тия електромагнетически телеграфи, нека сравнимъ тѣхно-то дѣйствиe съ друго явление всѣмму познато, кое-то става отъ свѣтлина-та. Да си прѣдставимъ сега една колко-то е възможно дълга и сжвѣтъ тѣмнѣ стая, коя-то да има отъ кѣмъ истокъ единъ прозорецъ, затворенъ съ капакъ тѣй добръ, що-то да не може ни една слжичева луча да прѣмине вжтрѣ. Нека влѣземъ сега вжтрѣ и да пробнемъ на срѣдъ капака двѣ дупчини една по-малка, друга по-голѣма, но да бждѣтъ близичко една до друга, що-то да можемъ и двѣ-тъ съ единъ пржстъ да загулимъ. Като изгрѣе слжиче-то да отворимъ една-та или и двѣ-тъ дупчини изведиажъ; що мислите, че ще видимъ на отсрѣщна-та стѣна? — Въ сжщия мигъ ще видимъ тамъ едно или двѣ свѣтли кржгчета. Въ това явление са неизмѣнява нищо, ако срѣщна-та стѣна да е и много мили отъ прозореца далечъ; нужно е само до тая стѣна близо да стои единъ наблюдатель, кой-то да гледа, какъ са кржстосано обявяватъ и изгубватъ тия кржгчета. Отъ разнообразно-то кржстосване на тия два свѣтли знака въ опрѣделено время, можемъ твърдѣ лесно да си наръдимъ цѣла азбука и цѣли прѣдложения. И тѣй ето,

че ще имаме прѣдъ себе си иѣкакъвъ си свѣтливъ телеграфъ, разумѣва се, че това става, само кога-то грѣе слънце; но въ основа-та си са сравнява съ электрическия телеграфъ, само като измѣнимъ потребни-тѣ за него урѣди. А тия измѣнения сж, че вместо слънце да си мислиме една силна электрическа батерия, коя-то по-горѣ описахме и вместо дълга тъмня стая, да опжнемъ дългитъ телъ издигнатъ на дирекци отъ една-та до друга-та станция; вместо двѣ-тѣ дупчици на прозореца да положимъ тѣй нарѣченния ключъ: на кого-то съ помощъ-та да можемъ да назначаваме на друга-та стѣна (а сега станция) или точки (.) или чертички (—); най-послѣ вместо стѣна да си мислимъ дълга тъмня ивица бѣла хартийка, коя-то са влече полегична между два цилиндра, на кои-то тѣсно прилѣга едно шилце, та назначава точки, чертички и различни други знакове и ето че имаме отпрѣдъ си Морсовъ телеграфъ. Телеграфическа-та денеша са съставлява отъ рѣдъ точки и чертички на тая тъмня хартиена ивица, като напр:

с | б | о | г | о | м | б | р | а | т | е

Фиг. 3.

По всички-тѣ Австрийски станции са употрѣблява Морсова телеграфъ. Фигура 3, ни прѣдставлява, какъ е направенъ и какъ работи урѣда, кой-то са употрѣблява по насъ. —Троераменния лостъ *m n x* са клати около една ось; въ рамо-то *m* е загнездено напрѣки малко чирясло отъ мѣлко жѣлѣзо, кое-то са притегла и отгласква отъ електремагнета *E*, и то тогава кога-то прѣминува токъ по телъ-тѣ, кой-то е навить около цѣви-тѣ. На крайчица на рамо-то *x* има шилце, кое-то са достѣга у хартиена-та ивица *a b* кога-то лостъ-тѣ е притегленъ отъ електромагнета. Хартиена-та ивица е навита около колело, и прокарана помежду двѣ-тѣ колѣсца *z*, кои-то са курдпсватъ (навиватъ) сжщо като часовникъ. На *m* е приначено пжрвано перо *B*, кое-то съ бурница е завито на столче и са растѣга и стѣга така що-то да може рамо *x* изведнажъ да са оттегля отъ хартия-та, щомъ престане токъ-тѣ. Шил-

це-то са завърта като бурма въ х, и са доближава до пвица-та, колко-то е нужно. Има едно язиче, кое-то спира и подкаря часовниковиятъ урѣдъ; положение-то, въ кое-то стои (както ни го показва фигура-та) часовниковия урѣдъ, е подкаранъ. Ако завъртимъ язиче-то на една страна, то часовникътъ ще се спрѣ, коленца-та з са спиратъ и пвица-та хартиена а в не върви. Въ това време и нило-то са спуща на долу та са отдалечава отъ хартия-та, защото рамо-то m, кое-то носи черясло-то стои повдигнато отъ вилушка В, това става всѣки пжтъ, кога-то не работи токътъ. Сега отъ скоро са направиха на по-голям-тъ станции опити и съ Хугова печатни телеграфъ. Въ Виена има повече отъ 12 такива телеграфи. Тоя телеграфъ са различава отъ Морсова по това, че депеша-та са печата съ обикновенни букви и съдователно всѣки, кой-то знае да чете и пише може да испраща и приема телеграфи; а съ Морсова телеграфъ може да работи само искусения и добръ упражненъ телеграфчия. Освенъ това, Хугова телеграфъ работи три пжти по-скоро отъ Морсова.

Освенъ Морсова и Хугова телеграфи, въ послѣдний вртъ време сж изнамѣрени и още нѣколко сжвсехъ различни отъ тия. Газелый Италиянецъ съставилъ единъ твърдъ искусственъ телеграфъ, за кого-то всѣки мислеше, че ще надмине всички-тъ; но прѣди 2 години единъ Американецъ Лиделай изнамѣрилъ такъвъ телеграфъ, кой-то освенъ дѣ-то съ бързо-то си работенне надминува всички-тъ, а и за единъ день може всѣки да са научи да го употрѣбява, при това и телеграфи-тъ ставали твърдъ евтини. Въ Америка са съставило дружество, кое-то положило Я. 1.500,000 за да са въведе всеобщо въ цѣла Америка и ако има нѣкой недостатокъ да са поправи.

Минала-та година са распрѣтна извѣстие по цѣлния свѣтъ, че въ Парисъ спознали да изнамѣрятъ такъвъ начинъ за телеграфирание, що-то и 10 души отъ едно место, въ едно време по единъ и сжщи телъ, отъ една и сжща батерия да телеграфирватъ на различни градове безъ да са случи нѣкое непоразумѣние. Но защото тоя телеграфъ е твърдъ сложенъ и твърдъ мъчно вразумителенъ, то ние го изоставяме.

При електромагнетически-тъ телеграфъ бронме сжщо и тжй нарѣчени-тъ електрически часовници, кои-то съ всяко право могатъ да са нарѣкатъ временни телеграфи; защото означаватъ и опредѣляватъ време-то твърдъ точно и мгновенно на различни места; стига само най-напрѣдъ да са оправить по нѣкой нормаленъ часовникъ. Тѣхната направа е твърдъ проста и лесна. Съставлява са отъ

цифри и 2 ръчички, отъ кои-то една-та показва часове, а друга-та минути, така сжщо, какъ-то и въ обыкновенни-тъ часовници. Той е съставенъ отъ малко колелца, по задн цифри-тъ има желѣзна подкова обвита съ мѣденъ телъ—познатия ни вече е лектромагнетъ — на кого-то крайща-та сж прекарани както въ обыкновенния телеграфъ въ главна-та станция, т. е. у нормалния часовникъ и отъ тамъ у електрическа-та батерия. Подобни електрически часовници биле направени по-послѣ, кои-то не изисквали никакви други управители (нормални) часовници; но не можле да са распространятъ, защото тѣжна-та сила, коя-то движи махала-та на наши-тъ обыкновенни часовници е сила постоянна, и безъ масрафъ ни върши работа.

Електрически-тъ часовници сж отъ най-нуждни-тъ. Първо и главно за това, че всички-тъ часовници въ по-голѣми-тъ градове вървятъ все еднакво, а най-нуждни сж за желѣзнични-тъ станции, освенъ това сж и много ефтини и твърди проети. Да, и въ наука-та извършаватъ голѣма служба. Да видиме каква да си прѣдставиме двѣ далечни места на земната повърхность, едно-то на источна-та, друго-то на западна-та страна, кои-то да сж съединени помежду си съ телеграфи и електрически часовници като напр: Прага и Краковъ. Въ тоя мигъ, кога-то въ Прага показва електрич. часовникъ пладня, то електрическия токъ прокаранъ чрезъ телъ-тъ отъ Пражския въ Краковския часовникъ ще спре ръчичка-та на Краковския часовникъ тамамъ на това место, дѣ-то въ тоя мигъ ѣ показвалъ т. е. нѣколко минути прѣди или подиръ пладня. И тѣй ще знаемъ разлика-та на време-то между Прага и Краковъ и отъ това послѣ можемъ да изборимъ колко е далечъ Прага отъ Краковъ. По тоя начинъ са опредѣлява и поправя положение-то на места-та и са усъвършенствуватъ наши-тъ земенини карти. Това измѣрване ставало прѣди време по другъ начинъ. Отъ тоя и оия градъ гледахи въ едно и сжщо време затмѣние-то на Юпитерови-тъ месеци; по тоя способъ билъ твърдъ мѣченъ и неправиленъ.

Тукъ трѣбва да забележимъ, че далечина-та на двѣ места, кои-то лѣжатъ едно-то на сѣверъ, а друго-то на югъ, не са изброява по тоя начинъ; но са глѣда положение-то имъ по тѣй нарѣчена-та полярна (северна) звѣзда, коя-то стои на небето толкова по-високо, колко-то по-далечъ е место-то на северна-та (полунощна) страна. Въ полярни-тъ крайща, тая звѣзда стои тукурѣчи надъ главж-тъ ил, а въ крайща-та, кои-то сж около равноденника, тая звѣзда ся види надъ самия не-

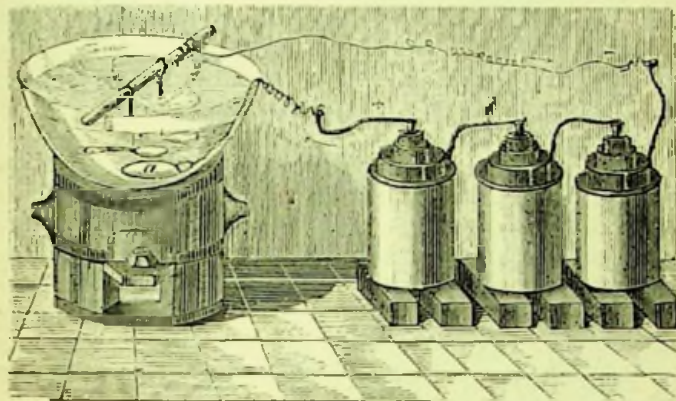
бесклонъ. Отъ различно-то положение на тая звѣзда, звѣздобройци-тъ изброяватъ, колко далеко лѣжи едно мѣсто отъ друго, какъ северъ или югъ.

И така нека, разглѣдаме и други-тъ ползи на тая сила, защо-то тя ни не служи само за съединение-то на далечни места, но и въ много други отношения, кои-то заслужаватъ особено внимание. — Електричество-то служи на науката и на искусства-та; то опрѣдѣлява твърдѣ лесно далечина-та на земята повърхност нарѣчена земописна, какъ-то вече по-горѣ казахми и поправя наши-тъ харти. Електричество-то измѣрва топлина-та на месеца, да, и на звѣзди-тъ, кои-то сж милиони мили далечъ отъ насъ и пр. —

И до днесъ у насъ наши-тъ златари позлатяватъ и посрѣбряватъ, какъ-то сж заварили отъ дѣда и баба безъ да знаятъ, че тоя начинъ е твърдѣ врѣдителенъ за здравие-то; защо-то живака, кого-то употребяватъ за това, са испарява, а живачни-тъ пари сж много утровителни. За това днесъ почти въ цѣлия образованъ свѣтъ е сжвършено изхвърленъ тоя начинъ, а на негово место е въведена електрическа-та сила. Тая сила днесъ твърдѣ скоро и лесно позлатява и посрѣбрява на наши-тъ дщери: обичи-тъ и прѣстени-тъ, а на младежи-тъ табакерки-тъ и различни къщи съдове. За тая цѣль са разстоява злато-то въ тѣй нарѣчена-та «королева лѣчи-телка» [кой-то е смѣсъ отъ три чѣсти хлороводородова (солна) кислота = HCl и една чѣстъ кезаиъ = H_2NO_3 ; п защо-то краля на метали-тъ — злато-то, са разстоява въ тая смѣсъ за това са и нарича тѣй]. Сега тоя златенъ растворъ са испаря на огния до дѣ остане на дно-то въ съда жжѣтъ прашецъ нарѣченъ златенъ хлоридъ; тоя прахъ послѣ са стопява въ чиста преварена (дестилирана) вода и капка по капка са смѣсва съ растворъ отъ циенкали; и по тоя начинъ добиваме жжѣта водница, съ коя-то са позлатява. Наместо циенкали, кой-то е твърдѣ утровенъ, може да са употребѣи вгленкали (5 чѣсти на 1 чѣстъ злато) и растворъ отъ обикновени морска или каменна солъ. Ако въ това капливо вещество дадемъ, вместо златенъ хлоридъ — срѣбаренъ хлоридъ, то ще добиемъ бѣла водница, съ коя-то са пакъ посрѣбрява. Имаме ли вече готова тая водница, остава ни сега да видиме, какъ тѣй лесно и хубаво може електричество-то да позлатява и посрѣбрява. Фигура 4 ни прѣдставлява такъвъ единъ урѣдъ въ кого-то са позлатява.

Предмѣта, кого-то искаме да посрѣбримъ или позлатимъ, трѣбва най-напрѣдъ да го очистимъ добръ отъ киръ, а какъ

са чистятъ такива нѣща, то наши-тъ златари знаятъ твърдѣ добръ. Да рѣчемъ, искаме да позлатимъ единъ прѣстенъ или какво-то и да било друго нѣщо. Въ сѣдѣ-тъ са налива горѣ-рѣчена-та златна водаца, и въ нея са потопява прѣстена о-каченъ на една мѣдена прѣчица, която е скачена съ отри-цателния (—) полюсъ на батерия-та. На крайчица на поло-

Фиг. 4.

жителния (+) полюсъ са прикача едно кѣсче отъ злато рас-плесканно на тънко кое-то прави, та водаца-та бива сѣко-га еднакво гѣста. Батерия-та като работи испуща токъ, кой-то върви по телѣ-тъ и влиза въ водаца-та, та я разлага. Злато-то са постѣпено утѣля еднакво у прѣстена и за мал-ко време (споредъ колко-то дебелъ искаме да бѣде златния повлакъ на прѣстена) имаме красно позлатенъ прѣстенъ. Нуж-но е само да са нагрѣва тая водаца, защо-то злато-то са по-скоро утѣля у прѣстена.

По сѣщия (съ малко измѣнение) начинъ електриче-ство-то отпечатва стари нари, печати, искусствено издѣлвани предмѣти, букви и други различни образи. Ако напр. имаме единъ предмѣтъ или копие-то му извадено въ гипсъ и пр. сѣдиняваме го най-напрѣдъ съ отрицателния (—) полюсъ и го потопяваме както горѣ (вместо въ златна водаца) въ растворъ отъ синъ камикъ. Мѣдъ-та, която излиза отъ синия камикъ са утѣля на повърхността му; слѣдъ нѣколко часове образува са доста дебелъ повлакъ, кого-то можемъ по-слѣ лесно да отгѣнимъ. И така получяваме вѣрно копие или образъ отъ първия предмѣтъ, кого-то послѣ, ако искаме, можемъ да посрѣборимъ или позлатимъ. Яланджийски-тъ нари

са правятъ по тоя начинъ. Тия и подобни дѣйствия на електрическа-та сила сжъ познати подъ име галванопластика.

Електричество-то издѣлѣва на металлически дѣски различни образи, хубаво написани слова, цифри, картини и пр. а това дѣйствие е познато въ културнии свѣтъ подъ име галванопоустика. Его какъ става това дѣйствие: искаме ли напр. да изографисаме (изрисуваме) на една мѣдена дѣска нѣкое цвѣте или какъвъ-то и да билъ други образъ, то най-напрѣдъ тая дѣска са уравнива — изгладяда добръ, па са полива тѣжко съ восакъ или съ друго непроводимо вещество. Като са втвърди восака, изографа издѣлѣва-цвѣте-то съ особени за това направени пожчета и перца и на това место дѣска-та остава гола. Тая дѣска са туря при положителния (+) полюсъ на галванопластическия урѣдъ, и на тия голи места са образувя мѣденъ окисъ, кой-то като са съедини съ витриола растоиява са изново въ вода-та. И така цѣло-то цвѣте са издѣлѣва на мѣдена-та дѣска. Ако искаме послѣ отъ това цвѣте да отпечатаме на книга платно и пр. то по познатия ни вече галванопластически способъ получаваме това сжщо цвѣте въ испечатано състояние и можемъ да си отпечатаме колко-то искаме.

Сжщо-то става и съ тѣй нарѣчена-та галванография, т. е. изобразяване различни изрисувани предмѣти съ помощъ-та на галваническия токъ. Най-послѣ тука му е место-то да кажемъ нѣщо и за боядисване-то на метали-тъ съ други метали или съ тѣхни-тъ окиси, кое-то дѣйствие са нарича галванохромия. Дребни металлически предмети получаватъ по тоя начинъ голѣма углѣдностъ и трайностъ, защо-то са запазватъ прѣдъ врѣдително-то окислородяване т. е. не ржжъ дясватъ.

Отъ всичко до тукъ казано, виждаме, че електрическа-та сила стоп на пѣрво место както въ химически-тъ и физически-тъ лаборатории, така и въ фабрики-тъ и други органически и неорганически породи въ цѣла-та земна повърхностъ. Отъ една страна разлага сложени вещества на елементи, отъ друга — съединява прости, нови и разни твари — съ една дума, най-нова-та химия може съ всѣко право да са нарѣче дѣщеря на електричество-то! —

Електричество-то служи и въ военни-тъ искусства. То е най-бързия и вѣренъ другаръ на генералнии-тъ щабы: приема и препраща извѣстия за движения-та и разположения-та на неприятеля — за множество-то и дѣйствия-та на войска-та. То изхвърля вжзбогъ горделиви-тъ военни кораби, мостове, мп-

тириси — да, и цѣли твърдини. За тая цѣлъ сж направени особенни фишеци измислени отъ Американеца Beardslee, които сто какъ са правятъ: тржстено (или дървено) масурче са напжлни съ барутъ, на единия край уста-та му сж залпнени съ хартийка на другия — сж затикнати съ дървена или гжбена затикалка, презъ коя-то затикалка сж прѣкарани два-та полярни тела, кои-то водятъ отъ батерия-та, иждѣ на далечъ скрита. Крайща-та на тия телове, кои-то сж въ масурче-го сж забодени въ двѣ малки дървени парченца, а тия парченца сж натжркани съ обикновенъ плаивасъ (жельзени калемъ) и сж положени едно до друго твърдѣ близо, но безъ да са достъгати. Тия тжй приготвени масурчета са турятъ въ ламъ-тъ, кой-то е напжленъ, разумѣва са съ барутъ или друго запалително вещество, накъ кога-то искаме да го подналимъ, затваряме батерия-та и изведнажъ тока щомъ стигне въ масурчето, на свѣт. ява телъ-тъ и дървени-тъ кжчета са запалитъ, отъ тжх пламва и барутя и слѣдователно и ламъ-тъ, и така нѣло-то здание, мостъ, твърдина и пр. са сжбаря. Всичко това става мжгновенно. Ако искаме да разстрошимъ стѣна или друго иждо подъ вода-та, то тия масурчета са турятъ въ други по-голѣми мждени, стжклени или каучукови масури, прѣзъ кои-то не може да минува вода за да измокри барута. Има и други запалителни вещества, отъ кои-то по-забѣжителни сж, тжй нарѣчения: стреленъ памукъ и динамитъ *). Динамита има това забѣжително свойство, че бие надолу. Доста е да ископаемъ въ стена-та дупка, колко-то за него, и като го запалимъ, разцѣнва трждѣ джлбоко стѣна-та. Ако оставимъ отгорѣ на иждо кжща динамитенъ фишекъ и го запалимъ, пробива кжща-та. Динамитени-тъ фишеци са продаватъ готови; но при употребенне-то имъ трѣбва да внимаваме защо-то са твърдѣ лесно запалятъ.

Електричество-то служи и въ лѣкарство-то; особено въ иждо отношения е твърдѣ полезно. Мнение-то на Галвани за животна-та електричностъ изново, възкресилъ и съ нови истинни доста обогатилъ Du Bois Reymond. Отъ неговите опити излиза на явѣ, че на електрическа-та сила настана отъ денъ на денъ по-велика задача. И слѣдователно, лѣкувание-то на иждо тѣлесни болести съ електрическа-та сила, не може ни-то сжвжршено да са извжрли като непотрѣбно, ни-то нжжъ

*) Динамитъ е смесъ отъ Нитроглицеринъ $\text{C}_3\text{H}_5(\text{NO}_2)_3$ съ дребенъ песакъ и жельзени стжрготини. Нитроглицеринъ са прави отъ глицеринъ съ вода и опредѣлено количество нитролъ и кезапъ.

да са приеме за непогрѣшимо, защото не е още испитано добръ. Но въ нѣкои случаи като напр. да съживимъ и съединимъ: ослабнали жили, откъпели минци, да поправимъ кръвообращението и д. т., електричество-то е послужило съ голѣма сполука. И така, за тия и пр. испитвания са отваря широко поле! — Най-голѣма-та мъчнотия, коя-то са срѣща при електрическо-то лѣкуване е тая, че не е измѣтено още срѣдство, чрезъ кое-то да може направо да са дѣйства въ животна-та електричностъ. При всички-тъ до сега електрически лѣкувания, човѣческо-то тѣло е изложено непосредствено като единъ простъ проводникъ до токътъ отъ галваническа-та електричностъ — и тукъ е гордевия възелъ! защото ако би поискали да съединимъ електричество-то въ наше-то тѣло, то като не знаемъ посока-та, по която то тече, възможно е, що-то ние съ искусствена-та (металлическа-та) електричностъ да дѣйствуваме съвсѣмъ противоположно и т. н. т. А отъ всичко това, можемъ да съдимъ, че искусствена-та електричностъ не е въ състояние да наградя естествена-та (животна-та), и за това всички хвалби, които ѝ са отдаватъ до сега сж още прѣдвремешни.

Тука ни са представя случай да поменемъ и за така нарѣчено-то магнетическо лѣкуване, съ кое-то лѣкаръ Mesmer прѣди 80 год. правилъ чудеса предъ прости-тъ хора и спечелилъ съ него голѣмо богатство! Съ голѣмъ успѣхъ са употребява електричество-то въ хирургия-та за отрѣзване на нѣкои болни части отъ човѣчешко-то тѣло. За тая цѣлъ са стѣгва болна-та частъ съ тѣнакъ платинианъ телъ, кой-то съ помощъ-та на силенъ електрически токъ са изведнажъ нажежава и като са притегне, изгаря и прекъсва тая частъ, освѣтъ това спира и кръвъ-та да не тече.

И така електричество-то е силенъ изворъ и на топлина-та и на свѣтлина-та. Отъ всички-тъ свѣтлинни, кои-то може човѣкъ да направи искусствено, електрическа-та, нарѣчена соларна свѣтлина, е най-ясна. Знаймо е, че ако приближимъ два-та края на телъ-тъ, кой-то излиза отъ два-та полюса на една силна галваническа батерия, явява са малка, но твърдъ ясна искра съ свѣтло-синъ шаръ. Ако съставимъ батерия-та отъ много вериги и по тоя начинъ я направимъ по-силна, па да натъжнемъ на два-та полярни тела възгленъ (нарочно затова направенъ) и ги приближиме единъ до други, то искра-та, коя-то ще са яви е много по-голѣма отъ първа-та и ще бѣде като слънчевъ свѣталъ кръгъ, кой-то свѣти дълго време, стига само да сме направили урѣдъ-тъ

тъй, що-то въгленитѣ да бждатъ винаги еднакво отдалечени отъ себе-си. Такавъ урѣдъ ни прѣдставлява фигура 5. Тая искусствена свѣтлина са употрѣблява за освѣтление на широки пространства по голѣмитѣ градове, както на примѣръ: булеваритѣ въ Парижъ и другагѣ; освѣтлява са също и морско-то тѣно; защо-то друга свѣтлина, коя-то изисква кислородъ за да гори и издава свѣтлина, въ вода-та угасва.

Фиг. 5.

Само тая (електрическа-та) свѣтлина затворена въ стжкленъ балонъ, свѣти и подъ вода-та съ еднаква силна свѣтлина, безъ да ѝ е потребенъ кислородъ. Електрическа-та свѣтлина въ тъмнитѣ ноци показва на ваноритѣ и гемпѣитѣ прави икѣти и безопаснитѣ пристанища. Съ тая свѣтлина са фотографияватъ подземни тъмни местности, т. е. долове за камени въглица, окни, катакомби и др. дѣ-то ще каже, че тая свѣтлина има както и слжичева-та — химически свойства. Знайно е, че слжичева-та свѣтлина образува въ растения-та тѣжъ нарѣчени хлорофилъ (зеленина), кой-то е основа на зелена-

та боя въ листа-та. Любопитно би било да са опита: дали и електрическа-та свѣтлина не би образувала подобна зеленина?

Соларна-та свѣтлина некутвенно ни оприличава по театра-та изгрѣване-то на слънце-то и много други чудесни явления. А главна-та причина, дѣ-то тая свѣтлина не е още въведена въ общежитие-то е, че добиване-то ѝ е още много скъпо; освенъ това и тая свѣтлина какъ-то и всѣка друга — ослабва на далѣчина (въ квадратъ отъ растояние-то) т. е. на растояние два — четири пѣти ослабва чегпри, деветъ пѣти и т. п. т.

Настина чудни и разнообразни сж работи-тѣ кои-то въ днешно време извършва електрическа-та сила! Ако си прѣдставимъ, че едва сега стѣнаме на прага на нейния великолѣпенъ храмъ, а тя ни е надарила съ такива велики знамѣвания! — Ако земемъ още въ внимание и това, че човѣчески духъ не прѣстава да усѣтва въ свои-тѣ издирвания, то и не безъ да искаме, прѣдставятъ ни са въпроси: « какви ли открития, какви ли урѣди ще да са поиятъ на свѣта подиръ 100 или 200 години, кога-то неморимия човѣчески духъ испита основни всички закони — правила на тая природна тайна! Не е възможно даже и да си въобразимъ прѣврати-тѣ, кои-то ще направи електричество-то на наше-то земно кълбо! —

Ако би са пѣкакъ научило, що-то сегашни-тѣ и бѣдущи испитователи по тая чистъ, да изнамѣратъ пѣкой лесенъ и евтинъ способъ за добиване-то на тая сила, сжщо и потрѣбни-тѣ урѣди за употреба-то ѝ; то настина тя би станала въ правия смислъ на рѣчъ-та всеобщо пригѣжане на човѣчество-то; ще може до нейдѣ си да застѣпи и парната сила. И тогава не ще имаме нужда да ходиме по гори-тѣ и да слизаеме въ долове-тѣ за дърва и камени въглища, по простичко — на рѣки-тѣ. Това са вижда туку май като пѣщо невъзможно, но е чиста истина, и не трѣбва съ голѣмо благодаре-ние и възхищение да очакваме това време! —

Знайно е, че гальванически токъ разлага вода-та въ свои-тѣ двѣ начала (елементи) на кислородъ и водородъ. И два-та тия газа (въздухобразни) сж безцвѣтни, безъ мирисъ и вкусъ. Кислорода самъ по-себѣ си не гори, но пѣкъ безъ него, нищо не може да гори. Водородъ-тъ гори самъ и издава най-голѣма топлина отъ всички други горливи вещества. Отъ тукъ слѣдва, че съ вода-та може да са топли. И тая топлина би била най-добра, защо-то не издава никакавъ димъ, нито сирадъ. Но отъ друга страна е сжединена съ прѣчки,

кой-то сж главна-та причина дѣ-то до сега не е въведена въ общежитие-то. Но при всичко това, има са надѣжда, че тия мжнотни и прѣчки скоро ще са отстранитъ, и тогава най-распространено-то нѣщо въ свѣта — вода-та, ще ни служи за топление! —

Отъ какъ си е свѣтъ, огнь-тъ и вода-та сж два най-вѣрни неприятели помежду си, а отъ горни-то виждаме, че тия неприятели си подаватъ — единъ на други приятелска ръка; отъ вода-та са произвожда оганъ — или по-ясно водородъ, а ние знаеме, че водорода гори, слѣдователно и отъ оганя пакъ вода, или като гори водорода смѣсва са съ кислорода и са образува вода; а кой извършева тия чудеса? Не ли пакъ електрическа-та сила? —

Тукъ ще спомѣнемъ нѣщо и за друго едно електричество възбуждано пакъ съ електричество и магнетизмъ и нарѣчено индуктна електричностъ, коя-то е направла въ послѣднѣе време твърдѣ големъ успѣхъ. Тая електричностъ ни представлява сжвсемъ нови и нови явления. Но какъ-то, кога излеземъ на разходъ по Божия-та природа, сжгждаме отъ красни по-красни явления, кои-то нѣматъ свършяка прѣдъ зрака ни, така сжщо е и съ тая природна сила. Тукъ си има место-то нания-та народна пословица наука-та джко нѣма.

Ако бѣше са появилъ нѣкой прѣди 100 год. и доказалъ би, че за толкова и толкова години напр. въ неше-то време, ще бжде челоуѣчество-то свързано помежду си въ една огромна фамилия, че жители-тъ на Еуропа въ разстояние на нѣколко минути ще могатъ да са споразумѣватъ съ жители-тъ отъ северна Америка, че думи-тъ на оратора едвამъ слѣзалъ отъ катедра-та, ще могатъ да са четатъ въ много далечни места и пр. и то, какво ли би отговорили на такъвъ пророкъ тогавашни-тъ най-просвѣтени хора? Безъ съмнение, нарѣкли би го лудъ! —

Единъ отъ знаменити-тъ чески фзици, Францъ Адамъ Петричъ (роденъ 1799 ÷ 1855 год. въ Прага) казвалъ, че ще дойде време кога-то въ Прага ще свири музика, а ще са чува и въ Виена. И не е ли възможно да бжде това? — Знаино е, че тоя Петричъ направилъ електрическа хармоника, коя-то на основание на електро-магнетичности, издава различни звукове. Да си прѣдставимъ такива два урѣда направени по способъ на пияно, отъ тѣхъ едина да е въ Прага, а другия въ Виена, и кои-то пияна да сж сждинени помежду си телеграфически. Ако свиримъ на пияно-то въ Прага, то опова въ Виена ще издава сжщи-тъ звукове; а

какъ става това? Лесно е да си го прѣдстави всѣки, ако само е чело съ внимание за телеграфа, кого-то по-напрѣдъ опсахме.

Единъ отъ най-важни-тъ въпроси, кой-то днесъ занимава всички-тъ учени е: какъ по-добрь и по-скоро да са скончатъ помежду си телеграфически (както електрически-тъ часовници) всички-тъ звѣздобройници по свѣта. А отъ това съединение са очакватъ голѣми ползи за челоувѣчество-то; особено ще може да са опредѣлява сигорно какво ще бѣде време-то слѣдъ 3—4 дни.

Не е далечъ време-то, кога-то електрически-тъ часовници и телеграфи ще бѣдѣтъ на всѣду распространени. Възможно е, що-то и прѣди единъ вѣкъ да има вече въ всѣка по голѣмичка къща телеграфъ, както е напр. сега и въздушния газъ^{*)}, и така всички роднини и приятели ще са споразумѣватъ за различни работи телеграфически безъ да иматъ нужда да биятъ нѣколко часа или минути нѣтъ. Особено на вѣстникари-тъ въ стап-тъ ще валитъ като градъ отъ врьдъ телеграфи?

Подиръ нѣколко столѣтия ще бѣде истински рай, би си миозина помпелили! Хора-та ще са още повече усилятъ и викинатъ въ тайни-тъ на природа-та, та не ще имъ са даже иска и да мрѣтъ вече. Казва са, че всичко може да бѣде на свѣта! Но ние за сега са придържаме у това, че природа-та са е за всичко погрижила. Дървета-та нѣма да израстатъ никогидо облаци-тъ, и челоувѣка ще си остане винаги челоувѣкъ. Отъ друга страна е пакъ вѣроятно, че челоувѣку е извѣстна твърдъ малка частъ отъ природни-тъ явления, а задъ гърбъ-тъ му са случватъ всѣки денъ прѣврати, за кои-то ние нѣмаме никакво понятие.

Но при всичко това положителна истина е, че въ бѣдѣше ще излезатъ на свѣтлина много рѣдки тайни изъ неизчерпаема-та природна утроба, кои-то ще ни немалко помогнатъ въ душевно-то ни и вещественно подобрьние. За това искаса трудъ, наука и постоянство.

И така ние свършваме сказка-та си съ надѣжда, че ще са приеме и чете отъ тия, за кой-то са пише. И ако ни са пепжали надѣжда-та, обѣщаваме са за до-година да поговориме за нара-та и ползи-тъ отъ нея.

I. Е.

*) Не ща сляжи, ако кажи, че повече-то у насъ не знаятъ шо е въздушенъ газъ и какъ може да са освѣтлява съ него. Но кой ни е кривъ? Никой, освенъ сами ние, защо-то за всичко чикаме да ни са пустне отъ горѣ! —

Астрономически и геологически белѣжки.

Една комета, коя-то прѣзъ минала-та 1874 год. са спу-стна тѣй непадѣйно близу до слънце-то, обхрна всеобщето внимание на вопросъ-тъ заради естество-то на материя-та, отъ коя-то са състоятъ комети-тѣ. Въ по-прѣдшнши-тѣ времена, чловѣкъ не смѣеше ни-то да предполага таково нѣщо, ни-то нѣкъ да искаже явно мисль-та си; изоб-що са мислене, че комети-тѣ сѣ единъ тѣмни маси сѣ извжирѣдна тѣжкостъ коя-то, са освѣтлява само отъ слънце-то. Но въ 1861 и 1862, Х. Клайнъ доказа че комети-тѣ нматъ собствениа свѣтлина, подобна на слънчова-та. Малко години подиръ това, особно въ 1866, на Хугниа бѣ възмо-жно съ помоща на спектроскопъ-тъ да узнае, че ядка-та на ко-мета-та отнуца заръ, подобни като на единъ само свѣтящъ газъ. И тѣй са породн вопросъ, да ли е възможно, що-то земя-та да са удари съ нѣкоя комета. Възможноста на това не можа да са отрѣче; слѣствия-та обаче отъ таквози едно облѣкване не бѣха нѣщо за исчисление. По бѣрзина-та, съ коя-то са движатъ маси-тѣ на комети-тѣ, на кои-то голѣмина-та не ще да е незначителна, твѣрдѣ възможно е да са вѣрва, че едно силно ударване на земя-та съ нѣкоя отъ тѣхъ, може да произведе много голѣми упронастявания, дори и пропада-ние-то на по-високнй-тъ органически животъ.

Вопросъ-тъ, колко сѣ надалеко неподвижни-тѣ звѣзди, планети-тѣ и слънце-то ота наша-та земя, отъ като са е съставила коперникова-та свѣтска система въ кръгъ-тъ на Астрофизика-та, захваща сѣ повече и повече да са разяснява. Съ голѣма точноетъ некаха минала-та година Астрономи-тѣ да измѣрятъ дѣйствителна-та слън-чева далечина отъ земя-та, кога-то на 8 Декемвр. пре-минувахе Венера презъ слънчевия кръгъ. Още въ 1761 и 1769 год. кога-то са случи послѣдно-то Венери-но преминуване прѣзъ слънчевий-тъ кръгъ, това нейно ялеще послужи накъ за подобни сжглеждания; и тогава всички о-бразовани народи испратиха, както и минала-та година бѣше, особни сжгледачи по различни места на земя-та, за да напра-вягъ особни-тѣ си забелѣжки, и тогава са опредѣли единъ резултатъ за далечина-та между слънце-то и земя-та на 20,682,000 географически мили. Но нисослѣ доказа са, че това опредѣление било погрѣшно и повече въ $\frac{1}{30}$ зето. А за да са достигне до една по-вѣрна точностъ въ това отношение,

употрѣби са сегашния случай при преминуване-то на Венера презъ 1874 год.; и защо-то по-голъма-та частъ отъ Европа, Запад-на Африка и цѣла Америка не можаха нищо да видятъ, по тази причина всички образовани държави испратиха астрономически експедиции по различни страни на источна Азия, Авсвразия и по Тихий Океанъ, за да би имъ било възможно да пригледатъ най-точно настанали-тъ моменти на феномена. При тойзи случай, Германия зѣ най-живо участие: петъ експедиции вхоружа Нѣмската-та Държава и испрати за Каргуелски-тъ острови, Аукландски-тъ острови, за Китай (Чифу), за Мавриция и за Персия. За вѣрка една експедиция имаше по двама Астрономи, двама фотографи, по единъ механически и единъ фотографически помощникъ. Фотография-та имъ бѣше главния помощникъ особно фото-хелиография-та, съ помоща на коя-то можяха презъ всичко-то време до дѣ преминуване Венера да снематъ много фотографически образи отъ слжлчевия кръгъ, за да би са могло испосиѣ, съ тѣзи снѣти образи въ схвсемъ опрѣдѣлени моменти, да са види положението на Венерина-та точка и съ това да би могло да са измѣреше микроскопически постепенно-то наголѣмвяване отъ минута-та на появяние-то ѳ до измицуване-то. Дадени-тъ на нѣмски-тъ експедиции фотографически дългоглѣди отъ Штайнхайль у Мюнхель, при схглеждане-то били много употребителни по метода-та съ колодиумъ и съ сухи-тъ плочки.

Вжизползувани отъ случая на това любопитно Венерино преминуване, ние препоржчваме на любонитни-тъ читатели на „Лѣтоструя“, наскоро излѣзла-та нова книга подъ названиее: небесни-тъ свѣтила или планетни-тъ и звѣздни минове отъ О. М. Митчеля, а преведена на бжлгарски, съ 41 образи въ текста, отъ Д. Витанова.

Най-голѣмий-тъ вулканъ на свѣта са откри въ 1874. Той покривалъ, приказва профессоръ І. Леконте, най-голѣма-та частъ отъ северна Калифорния, северо-западна Невада, почти целий-тъ Орегонъ, Вашингтонъ и Идахо и са простиралъ много по-надалеко камъ истокъ по Монтана и камъ северъ въ Британска-Колумбѳя. Негова-та повърхность захваща 200 хил. до 300 хил. □ мили. Негова-та дебелина са намира тамъ, дѣто са прекжева отъ Кулумбѳя-рѣка съ единъ наскадъ; тя не е по-дебела отъ 3700 стжикки. По нѣкои извѣстни материи, кои-то са намерили въ лава-та, можало да са узнае отъ тѣхъ, че това образуване на лава, спадало въ миоцениий-тъ перюдъ.

ЗДРАВЕСЛОВЕНЪ КАЛЕНДАРЪ.

Правило за здравие-то и живѣяние-то.

Всѣкой чловѣкъ е длъженъ да са запознае съ това нѣщо, кое-то може да ползова или да врѣди тѣло-то му. Само съ помоща на тѣзи познания той достига да опознае себе си и само тогава той може да са нази отъ болѣдуване дори и отъ безвременна смъртъ. Но кога настане болеста, много по-малко е да са спаси, отъ колко-то щеше да е да са прѣдизимъ отъ нея. — И тѣй за да можемъ по-правилно да отгледваме тѣло-то си, да му служуваме както трѣба за да му е добръ отъ всѣка една страна, потребно е да имаме основни познания: 1) за всѣчки онѣзи нѣща, кои-то са неизбежно нужди за живѣяние, като: въздухъ, вода, храна, свѣтлина и топлина; 2) да познаваме онѣзи орждия и явлѣния, кои-то ставатъ вътрѣ въ тѣло-то ни, и служатъ да го нахранватъ и кои-то са относатъ най-много къмъ кръвта—источникъ-тъ на животъ-тъ; 3) да знаемъ вредно-то и невредно-то влияние на климатъ-тъ, земя-та, температура-та, живѣлище-то, облѣкло-то, работа-та и т. н., кои-то дѣйствуватъ на наше-то тѣло. Наше-то тѣло може само въ известни случаи да навикне на външни-тъ промѣни, т. е. може само да са опира на тѣхно-то напрганне, като привиква малко-помалко, до дѣ най-сетне напрганне-то, кое-то напираше на тѣло-то ни, захване да са не уѣща.

Потрѣби-тъ и условия-та за живѣяние.

Чловѣкъ-тъ е сътворенъ не само да живѣе и да е здравъ, а са иска отъ него повече—да бѣде едно разумно същество; това може да са постигне само съ помоща на особено за тѣзи цѣли отрѣдени орждия. По тази причина, той трѣба

да знае непрѣменно нуждни-тъ и рѣдовни орѣдни що са намиратъ въ него и какъ да работи съ тѣхъ. Камъ тѣзи орѣдни принадлежатъ преди всичко: мозакъ-тъ заедно съ нервн-тъ си, умственн-тъ способности и орѣднито за говоренне. Тѣзи органи за да бждатъ полезни на умъ-тъ, искатъ не само естествена храна, но още и едно привикване споредъ както го изискватъ обстоятелства-та.

Человѣческо-то тѣло е подобно на една машина, на която всички сечива са намиратъ на место-то си, всичко е поставенно правилно тамъ, дѣ-то трѣбва, всичко прилѣга едно до друго; но тя пакъ не може да работи, до дѣ не са употребѣн една важнина сила: оганъ или вода, или въздухъ, кои-то да я подваратъ въ движение; тѣй сѣщо е и наше-то тѣло. Не е доста само да гледаме да си запазимъ живота и здравие-то, макаръ че всички ставици и жици, кои-то сжставатъ тѣло-то ни сж въ правилень рѣдъ, но тѣзи части трѣбва, както и машина-та, да са подклаждатъ — да са мажатъ. А това става само тогава, кога-то доставяме на тѣло-то си отъ важнѣ таквизи материи, кои-то да сж въ сжстоение да забавляватъ частаци-гѣ му или непрѣстанно-то му дѣйствиe за живѣяние. Тѣзи материи трѣбва да сж таквизи, кои-то не само да даватъ сила на наши-тъ органи, но въ сѣщо-то време да могатъ за замествиватъ опѣзи сжставни части на органи-тъ, кои-то сж исхабени. Защо-то всички-тъ части на наше-то тѣло полека-лека са исхабяватъ — изработватъ, то по тази причина трѣбва постоянно да са подновяватъ. Това постоянно подновяване става въ тѣло-то ни само съ помоща на кръвъ-та.

И тѣй главна-та разлика между парова-та машина и наше-то живо тѣло са сжстои въ това, че на машина-та части-тъ не са подновяватъ отъ само себе си, както става въ наше-то тѣло, и че подновяване-то както и подклаждане-то са прави съ други материи (железо, стомана, перинчъ; съ възлища, вода, въздухъ); всички-тъ тѣзи пѣща не сж потребни при наше-то тѣло. Кога са подновява една парова машина, въ продължение на това време, тя не може да работи нищо — тя почива; а пакъ съ наше-то тѣло, кога са подновяватъ сжставни-тъ му части, кога са промѣняватъ материи-тъ, таквизи едно почивание не са случва. Но и наши-тъ сечива, кои-то варатъ живогъ-тъ на тѣло-то ни, кога са исхабятъ и тѣмъ трѣбва малко почивка, какво-то да могатъ пакъ да са схвзематъ и подновятъ на ново за да почнатъ работа-та си. Кога са утроши тѣло-то ни, мускули-тъ искатъ да си починатъ; тѣй и умъ-тъ иска да са поуталожн, кога-то е работилъ

дълго време; па и мозакъ-тъ трѣбва да си отени, п. т. и. Тѣй сѣщо и други-тъ органи, кои-то и безъ да щемъ работятъ непрестанно, си почиватъ едно следъ друго. т. е. рѣдватъ са; като на пр. сърце-то, дихателни-тъ мускули, смилателни-тъ органи и др. Отъ тукъ са разбира, че всички наши органи, отъ кои-то нѣкои работятъ по наша-та воля (най-много умъ-тъ и мозакъ-тъ), всѣкога подиръ извѣриванне на работа-та си трѣбва да си почиватъ. Непрестанно-то наиванне докарва ослабване и омаломоощаванне на напръгнати-тъ органи; отъ това излиза, че главна-та подпорка за увариванне-то на тѣлесни-тъ сили е: работи умѣрено, вѣрни и всѣко мирно и тихо, и си промѣняй работа-та.

И така, най-високъи законъ, кой-то трѣбва да са изучава отъ челоуѣка за да да са упазни неговия животъ и неговото здравие, изричя са тѣй: Храни са рѣдовно, и са старай да си упазишъ всѣкога въ здраво сѣстояние орѣдия-та.

Тамъ дѣ-то престава храна-та, настава смъртъ-та, а перѣдовностъ-та и поврѣди-тъ въ подновивания-та на храна-та причиняватъ болестъ. Само съ помоща на кръвъ-та може и подновена-та храна да земе добръ ходъ, за това отъ само себе си са разбира, че тази животворна течностъ и този изворъ на живиени-тъ сили заслужава всѣкога да го дѣржимъ въ най-добръ рѣдъ. За това ние трѣбва всѣкога да са стараемъ да имаме всѣкога достаточное количество, добра и чиста кръвъ. За да имаме достаточное количество кръвъ и добра, нуждни ни сѣ двѣ нѣща:

1) Трѣбва да приносимъ на кръвъ-та таквези материи, отъ какви-то тя и наше-то тѣло изобщо сѣ сѣставени. Защо-то само чрѣзъ тѣхъ кръвъ-та е въ сѣстояние да даде таквизи материи на всѣка една частъ отъ тѣло-то ни, отъ какви-то то постоянно има потреба за подновение-то си. Тѣзи материи са предаватъ на кръвъ-та отъ храна-та съ помоща-та на смилателни-тъ орѣдия.

2) Материи, кои-то освенъ дѣ-то не сѣ добри и ползователни, но още и вредителни за тѣло-то, тѣхъ трѣбва сѣвеемъ да отстраняваме отъ кръвъ-та си.

Таквези материи има въ кръвъ-та доста много, защото тя прѣма постоянно исхабени-тъ — непотрѣбни-тъ и отлѣчени-тъ вече сѣставни частици, кои-то пзоставатъ всички органи. Отстранение-то на тѣзи непотрѣбни сѣставни части, а съ това и очистиванне-то на кръвъ-та, става чрезъ белий-тъ и че-

рий-тъ дробъ, бѣбреци-тъ и кожа-та. Работа-та на тѣзи части, коя-то на всякой начинъ и безъ наша воля са върши, трѣбва и ние всѣкога да подпомагаме.

Макаръ и да имаме достаточное количество добра кръвъ, съ това ние не сме спечалили още нищо, ако тя не са разнесе по всички-тъ части на тѣло-то. За това е нужно друго едно главно условие: Кръвообращение-то, кое-то е главна-та причина на нашия животъ и на наше-то здравие, трѣбва да става всѣкога рѣдовно.

Кръвообращение-то въ наше-то тѣло макаръ че става и безъ наша-та воля, то ние сме какъ въ състояние да му повлияемъ, защото нужди-тъ за това сечива (особно сърце-то), ние трѣбва да запазваме за да не са поврѣдять нѣкакъ си и въ работа-та ния (чрезъ движение, силни джхания и пр.) да сме всѣкога на помощъ.

За да са храни наше-то тѣло отъ чиста и рѣдовна кръвообращающа кръвъ, нужно е тя всѣкога да има една неизменяема температура и са иска да върви по правъ пътъ пзъ наше-то тѣло и да има топлина отъ около 30° Р. Както са произважда въ една нещъ топлина-та, се по тойзи начинъ са произважда и топлина-та на тѣло-то ни т. е. чрезъ въздуха (кислорода), кой-то запалва тѣй нарѣчена-та джхателна храна и отъ това горение са произважда топлина. Топлина-та на наше-то тѣло са развина изобщо въ кръжъ-та и подкладени-тъ матери ни даватъ отъ части храна, отъ части работа и отнимамъ исхжбени-тъ частици по различни-тъ части на наше-то тѣло. Потрѣбнии кислородъ, за изгаряние на този материалъ добиваме презъ бѣлия дробъ като дишаме добръ чистъ атмосферически въздухъ въ наша-та кръвъ. И тука са явява тѣй сжщо едно условие за животъ-тъ: **всѣкога, денъ и ноцъ, дишай добръ чистъ въздухъ и запазвай джхателни-тъ си органи отъ поврѣда.**

Едно главно условие за рѣдовно-то работение на джхателни-тъ орждия отъ една страна е това: дишай добръ чистъ неповрѣденъ въздухъ чакъ до послѣдни-тъ крайща на въздушни-тъ трѣби, сир. чакъ до мехурчета-та на бѣлий-тъ дробъ, а отъ друга страна: кръжъ-та трѣбва да тече свободно навсѣкадъ презъ бѣлий-тъ дробъ.

Както стои въ ржка-та на челоуѣка и въ сила-та муда подпомага и да са грижи за онѣзи орждия, кои-то са намиратъ въ дѣйствиe въ горѣречени-тъ служби, що поддържатъ живота; тѣй сжщо са състои въ воля-та на всѣкого, що-то органи-тъ, кои-то му работятъ да ги усъзнава и да ги прави

по-способни. Това е възможно чрез повторителни и продължителни упражнения, защото чрез тях са умножава кръвта, подновява са храна-та и нагква сила-та. Но и тук трѣбва да са внимава много, особно въ умножаване-то и трапезе-то на кръвта; тя трѣбва методически и правилно да расте, а подиръ това ней е потребно непрѣменно почивка. Изведнажъ слѣдъ това, напхвания-та биватъ вредителни — не са усиља чрезъ тяхъ нищо, напротивъ, отслабва и умоламошва са. Това нѣщо бива и при дѣйствие-то на нервни-тъ особно трѣбва да са дава внимание за това на мозакъ-тъ, както и при мускули-тъ. Изобщо ни са обажда по единъ вътрѣшни усѣщания, кои-то произлизатъ вътрѣ въ наше-то тѣло, до колко трѣбва да са простираме въ напхвания-та си. Тѣзи вътрѣшни усѣщания произлизатъ отъ уморяване-то и прехлаждане-то, отъ ситоста и ненаситане-то (отвращение-то).

(Бокъ).

ОБЛЕКЛО-ТО.

... И тъй види са, че прилиза-та служи да покрива истина-та, съ която (примана) хитро-то време излъчва дора и най-мъдро-то.

(Шекспиръ «Венец. търговецъ»).

Обленло-то. Колко-то за принадлежности-тъ на дрѣхи-тъ диететика-та има по-малко схвѣти и може да има твърдъ малко влияние на хора-та отъ както ни са показва това за пхрви пътъ. Тука трѣбва да са ограничимъ съ нѣкои общи правила, защото епромаха носи, какво-то има, а богатия — какво-то е узаконила мода-та. Срѣщу нѣмане-то и мода-та диететика-та направо не може да са бори, и за това тя не може скоро да навие.

Дрѣха-та прикрива тѣло-то отъ вѣнъ и има цѣлъ да умалява охлаждане-то му; слѣдователно, дрѣха-та служи като «економическо средство», защото ни позволява да употрѣбяваме за други цѣли тази частъ отъ нища-та, коя-то никакъ трѣбвало би да спомага да са образува топлина, и споредъ това облекло-то умалява количество-то на потребна-та храна, отчасти пжкъ то служи като «средство за защита» отъ вредни-тъ влияния на време-то и съ тѣва ни увардва отъ настинка и различни болести.

Тѣзи задачи облекло-то само тогава най-добрѣ удовлетворява, кога-то нийде не са стиска тѣло-то и съ това не са стѣ-

сняява кръвообращение-то, и още кога-то облекло-то ни една частъ на тѣло-то ни не сгрѣва повече, отъ други-тѣ органи; това е необходимо за това, за да не са събира кръвъ-та повече-то въ извѣстни органи.

Твърде топло-то облекло е вредно, защото разгорещява тѣло-то и възбужда отдѣленіе-то на пота, най-послѣ, може да бѣде причина на особена болестъ — «потна треска» (Schweissucht). Сжщо и твърдѣ тѣло-то не достига цѣлъ-та си, макаръ и добръ да обхваща тѣло-то. Въ два-та тѣзи случаи облекло-то, ту сжгрѣва, ту охлаждава тѣло-то, и искусственио докарва «настипка».

Долни-тѣ дрехи. Въ диетическо отношение долни-тѣ дрехи (платнени) са най-важни. — Въ нашия промѣнливъ климатъ, и два-та пола безъ друго трѣбва да носатъ долни дрѣхи. Болести-тѣ на гърди-тѣ и ослабване-то (сюрмекъ) са исцѣриватъ мжчно или сжвѣтъмъ не са исцѣриватъ, ако зимно време, както и въ лѣтно прохладно време, не са обличатъ долни, платнени дрехи (долни гащи). Пролѣтъ, лѣте и есенъ можемъ безъ сѣки страхотни да трѣгнемъ въ пѣтъ съ единъ катъ облекло, стига само да земемъ съ себе си тѣло-то и погъсто истѣжкано долне облекло, за да са преоблачае споредъ време-то.

Постоянно да са носятъ вжлнени фланели на голо тѣло ний не сжвѣтваме, защото това изиѣзва кожата и пай-подирѣ развива твърдѣ голѣма склонностъ къмъ настипка. За матрози-тѣ (гемиджи-тѣ), рибари-тѣ и онии, които работятъ близо до оганя е полезно да обличатъ вжлния риза, коя-то отъ като са прекжсне работа-та трѣбва да са замѣнява съ платняна, кжлчишна или памучна. При силна-та хропотивна при кашлица-та и ослабване-то (сюрмека), вжлнена-та фланела, коя-то са облича на голо тѣло, е полезна, като средство за исцѣриване; кой-то е трѣбва деня много да ходи и да са разгорѣщява съ тѣлесни движения (доктори-тѣ, пощари-тѣ и др.), на тогава е доста, да има на себе си такава фланела, само пощя, като я облича вечеръ, кога са врѣща у дома си, и я саблича сутренъ. Преди да излезе отъ дома си презъ деня трѣбва внимателно да си закончава при силния вѣтаръ суртука и да са не зазира на открития вжздухъ; наопаки кого-то занятие-то му го принуждава много или малко време да стои на прозорния вѣтаръ (ловци-тѣ, тжрговци-тѣ, слуги-тѣ и др.) този е длжженъ при казани-тѣ отъ настипка болѣсти, да носи вжлнена фланела само деня, и пощя да я облича отгорѣ на риза-та си тогава фланела-та може да бѣде по-мекка или

просто може да са замести съ обикновена риза. Кой-то тѣй, както казахме, употребява вълнена-та фланела, памѣрва въ нея превъзходно и не сѣкщо враческо срдѣство, не привиква камъ нея, и сѣкога може безъ да повреди здравие-то си, да са мине пакъ и безъ фланела, кога-то болеста премине и кога-то време-то не е твѣрдѣ сурово.

Ни една частъ отъ облекло-то не трѣбва да са носи 24 часа. Споредъ това никой не трѣбва да ляга въ постелка-та си съ обути крака. Кому-то са може, длѣженъ е да промѣнява риза-та си два пѣти на деня и да облича една за нощио-то почиване, друга за дневна-та работа; това е възможно за сѣкиго, кой-то има баремъ 3 ризи. — Кой-то работи кирлива работа (ковачи, машинисти, градинари) на тогова е необходимо да облича чиста риза, кога си ляга да спи, и друга деня предп да захване работа; наопаки, кой-то е заетъ съ чиста работа и прави малко движение (писмени занятия), той трѣбва да постѣнва наопаки. Кой-то има възможность, добръ е да облича за ноща длѣна, до кокалчета-та, риза отъ дебело памучно платно.

Като говоримъ за женски-тѣ долни дрехи, ний особенно сме длѣжни да кажемъ за малакофи-тѣ и за корсети-тѣ — врагове-тѣ на здравие-то и на красота-та. Но мода-та има такава обязательна сила за женския полъ, що-то дори и най-умни-тѣ жени не могатъ да са въздържатъ отъ искащя-та на мода-та. Толкова веки много е хортувано за вреда на казанни-тѣ принадлежности на женска-та прилѣна, що-то сяко това отъ дѣда и баба вече е извѣстно. Ката година умиратъ млади момѣ отъ болести-тѣ на черния дробъ, кои-то произвожда тѣсно-то пристѣгване на корсети-тѣ; ката година много млади жени, благодарение на затегайки-тѣ и малакофи-тѣ, тѣзи проводници на настика-та, раждатъ прѣдвременно, и съ това хвѣрлятъ въ опасность живота си или и умиратъ, и редено-то дѣте твѣрдѣ рядко остава живо; сѣка година жени и момѣ на сѣкаква възрастъ по-много болятъ и умиратъ по члостата на губителния малакофъ; сѣка година дѣвници умиратъ млчтелно отъ възпаление, се пакъ по млостата на тази смѣшна и грозна дреха отъ обрѣчи. Но тамъ, дѣ-то извѣстия-та за болни-тѣ и умрели-тѣ говорятъ тѣй краснорѣчиво, диететика-та трѣбва вече да замѣлчи. Благоразумни-тѣ ще предварди собствено-то имъ предназначение, а на неразумни-тѣ да са гърми била и цѣлъ вѣкъ, нищо нѣма да чуятъ.

Обуща-та. Ботуши-тѣ и чипици-тѣ трѣбва да иматъ широки гйонове, кои-то да са издаватъ напредъ отъ кра-

ка на единъ пръстъ широчина. Пенчета-та не трѣбва да бждатъ твърдѣ високи (въ обуца безъ пенчета кракъ-тъ повече са уморява и измокрива). Кой-то постоянно живѣе на едно мѣсто и слѣдователно може да си прави обуца за много време при единъ и сѣщи масторъ, нека поръча да му направи за сѣки кракъ особенъ калъпъ, като внимателно му земи мѣрка; не е голѣмъ харчъ за калъпъ кога-то са знае, че ще са вознагражда съ леко ходене и съ сжвжршено освободяване отъ „слини“.

Гйона трѣбва да бжде твърдъ, а отгорѣ на обуца-та трѣбва да са употрѣбява мека и жилава кожа. Обуца-та трѣбва равномѣрно отъ сички-тъ страни да обхващатъ кракъ-тъ и ниѣде да не стискатъ. Кой-то е длъженъ зима съ много да ходи и нека да носи застикови галоши, иѣка по-напредъ обува на нозе-тъ си ченици, направени отъ легка лѣтна мешина (ластикъ). Сѣки е длъженъ да сипма галоши-тъ си, кога излѣзва въ стая-та, макаръ и да не сѣди въ нея повече отъ $\frac{1}{4}$ часъ.

Женско - то облекло. Несгодността на женска-та примѣна въ наши-тъ времена са заключава въ това, че шия-та бива твърдѣ открита, глава-та незащитена отъ сѣжиче-то, джжда и вѣтара; малакофи-тъ докарватъ настинки на корема и нозе-тъ; най-послѣ, много жени и дѣвойки, кога излѣзватъ лѣтно или зимно време на откритъ въздухъ (или са срещатъ съ прозорния вѣтаръ по вратп-тъ) навличатъ на себе си болести; отъ сичко това, при длъжно-то благоразумие, могатъ са опази.

Мжжско-то облекло равномѣрно сгрѣва гърба, но оставя гърди-тъ безъ защита; тази негода може да са исправи, кога са носатъ жилетки, кои-то са закончаватъ до шия-та и суртуци, кои-то въ стая-та трѣбва да сж открити, а на открития въздухъ добръ закончани. Сѣкоги закончана у гърди - тѣ дреха (както у военни-тъ) разгорѣциява и изиѣжва тѣло-то и води камъ болести-тъ на гърди-тъ, а особено ако е отипредъ съ памукъ. — Фрака е сжвсѣмъ неприлична и смѣшна принадлежность на мжжска-та примѣна, и иѣког контета го мислятъ „приличенъ“ само за това, защото е измисленъ въ Франция. За кого-то не е обязателно да носи това плашило, добръ ще стори да са не примѣнява въ него. Панталони-тъ и вратовръзки-тъ сега са носатъ доста рационално; пжрви-тъ са кроятъ широки и безъ брѣчки (Stege), — втори-тъ тѣсни и меки. Кому-то сж слаби гърди-тъ нека са не опасва (какво-то правятъ наши-тъ Българе, като си стискатъ гърди-тъ съ широки пояси, а жени-тъ съ дълги корави колани и сребърни „чапрази“) и нека

не носи рамени ремаци, но да си придържа панталони-тъ, като ги закопчава отпредъ съ копче, и отзадъ да ги стиска съ халка не твърдѣ тѣсно. — Шапка-та трѣбва да бѣде бѣла съ широки поли и не твърдѣ плитка. — Кой-то налага пощя калпакъ, той не си е легко, за това изнеможава и му падатъ косми-тъ.

ПРЕДВАРДЕНИЕ-ТО НА КОЖА-ТА.

Конташа прикриха риза-та, риза-та
прикрива кожа-та, а кожа-та скри-
ва грѣхове-тъ на сърдце-то.

(Турско изрѣчение.)

Правствено-то влияние за грижа-та на кожа-та заслужва пълно внимание въ възпитание-то както на едного чловѣка, тъй и на цѣли народи. Възвишение-то на тѣлесна-та красота служи всѣкога като дѣйствително сръдство за възвишение-то на нравствено-то самоуважение, за съзнание-то на вътрешно-то си достоинство. Ако отъ една страна излишно-то тичане за външни хубости води къмъ дѣтство, къмъ самообожание, отъ друга страна, въ съща-та мѣра, външна-та чорлавостъ са държи ръка съ ръка съ немарение-то на вътрѣшн-тъ качества. Опи, кой-то увѣрява, че нечиста-та външностъ ни кара да подозрѣваме нечиста совѣсть, е доста правъ.

Грижа-та за кожа-та, за кое-то условия-та вкобще не сѣ доста извѣстни и не са рачително вардятъ — ограничава са не само съ предвардение-то ѝ, съ дозие-то облекло (платияно), къпане-то и съ умивания-та, но простира са също и на тѣзи нейни образования, кои-то или са зараждатъ и растатъ вътрѣ въ нея или пакъ общо съ нея са подвѣргатъ на вредни-тъ или неблагоприятни дѣйствующи влияния; такива сѣ: косми-тъ, пегти-тъ и зѣби-тъ.

Косми-тъ. Мода-та твърдѣ малко спомага за предвардване-то на косми-тъ; наопаки, повече имъ вреди. За да са уязвятъ тѣ свѣсъмъ, не са искатъ прославени-тъ козметически сръдства (помади отъ левска и мечешка лой и други измислени шарлатанства); но за тази цѣль стига да са разчесватъ косми-тъ два пѣти на деня, съка педѣля да са миятъ и подиръ миение-то леко да са натриватъ съ пѣкое растително масло, волска лой (отъ козе-тъ) или съ мѣка по-

мада (направена отъ свинска масъ, смѣсена съ нѣкоє етерио, мирризаниво масло). Но масленисту-тъ срѣдства не трѣбва да са цанатъ на края на косми-тъ, но трѣбва да са натрива самата кожа. За растение-то на косми-тъ спомагатъ, както по-казватъ обстоятелства-та, размѣсенъ съ вода спиртъ, французска ракия и др., но нѣкогашъ можатъ да са промиватъ съ слабъ оцетъ или съ други възбудителни медицински вещества. Спачи-тъ тѣзи срѣдства трѣбва да са употрѣбляватъ вечеръ, предъ ляганне-то за снание. Най съ вредни за косми-тъ напип-тъ покривала на глава-та, кои-то я разгорещаватъ, особено употрѣбление-то на поппи-тъ калнаци, наместо кои-то, дори и жени-тъ можемъ посжвѣтува да си превързватъ глави-тъ лѣте съ тѣжки конпринии или намучни мрежици, а зиме съ такива мрежици отъ дебела прежда, защото тѣ не пречатъ на отдѣление-то на испарения-та отъ глава-та и не възбуждатъ тѣзи испарения твърдѣ силно.

На малки-тъ дѣца, презъ нхрви-тъ 4 месеца подиръ раждане-то имъ, не трѣбва да са стрижатъ косми-тъ, а трѣбва да са миятъ само съ вода; а подиръ, до начало-то на 7 година, трѣбва и изко да са стрижатъ косми-тъ имъ и сѣка педѣля да си миятъ заедно съ трици, или съ санунъ, кое-то ще служи като най-добро предохранително срѣдство, както и срѣщу болѣсти-тъ на кожа-та на глава-та, тѣй и срѣщу поразитѣ. Ако оставиме у дѣца-та дълги косми, като не ги стрижемъ, макаръ и да ги яко плетемъ, се въ подирни-тъ години на живота имъ ще останатъ съ твърдѣ орѣдѣли косми, и дори често съ оголила глава. Мъже-тъ, за прилика и по причина на кроежа на дрѣхи-тъ имъ, можемъ схвѣтува да носятъ коси-тъ си колко-то е възможно по-късо; наопаки, брада-та трѣбвало би да са отпуца. Мустаци-тъ сгрѣватъ вдишания въздухъ, кой-то минува чрезъ тѣхъ и споредъ това тѣ служатъ за бѣзия дробъ като за успокоение. Косми-тъ, кои-то растатъ на чокана и на линия-та сгрѣватъ небе-то, предпазватъ отъ катарни-тъ възпадения на гърло-то и отъ набжвание-то на мажець-тъ; но опитъ е извѣстно, че у мъже-тъ, кои-то носятъ бради, тѣзи болѣсти биватъ много по-рѣдко, отъ колко-то у тѣзи, кои-то не носятъ бради и у жени-тъ. Изнежени-тъ и склопни-тъ камъ настишка хора не трѣбва да си стрижатъ ни бради-тъ, ни косми-тъ, кога не твърдѣ студено, а инакъ есенно и зимно време ще имъ даде случай да избѣгватъ сѣка настишка отъ прохладно-то време.

Негги-тъ. За да са варди чистота на негги-тъ, на рѣце-тъ и на крака-та, трѣбва сѣки денъ да са чисти съ

четка издадений имъ край отъ долния-та страна, и да са сиема кожа-та, която ги покрива отдолу, за това тази кожа трѣбва да са размекква съ топла вода. Твърдѣ късо отрезани-тъ нег-ти не даватъ на осизателни-тъ крайща на пржсти-тъ не-обходима-та защита и могатъ докара доста сериозни болезне-ни проявления. Чупение-то на негти-тъ на позе-тъ п ржне-тъ, или немарливо-то обрѣзване, също и дълбоко-то изрѣзва-ние на слини-тъ, не веднажъ сж докарваши трпки дори и смъртъ. Обрѣзване-то на свободния вѣнецъ на негти-тъ като полу-кржгъ пречи на болезнено-то вращаване и чупение на негти-тъ.

Ржце-тъ. Наедно съ негти-тъ трѣбва да са обраща вни-мание и на кожа-та на ржце-тъ, за коя-то за сжжале-ние, твърдѣ малко са грижатъ, както трѣбва, тжй що-то мо-жемъ пожела и за насъ, както е у Турци-тъ и Евреи-тъ мие-ние-то на ржце-тъ да са заповѣдва, като необходимъ религио-зенъ обридъ. При груба работа и често-то кърливяне на рж-це-тъ съ вапца (сѣдователно, също за жени-тъ подиръ до-машни-тъ имъ работи или плетение преждъ, коя-то излязва), най-добро срѣдство да са очистятъ е „пемзовия сапунъ“ (Vim-steinseife), кой-то замѣнява сѣка четка, сапунини пачаври и други таквизъ срѣдства. Дѣ-то не може са намери тоя са-пунъ, тамъ може са приготви и у дома си, като размекчимъ 3 части, на теглилка, обикновенъ сапунъ и 1 часть раздро-бена червена пржстъ (глина) и това всичко да са нагрѣ-ва близо до дѣ захване да кипи, съ колко-то е възможно малко вода; подиръ, като са добръ разбърква става като гжсто тесто. въ кое-то гуждаты още отъ 1—3 части дребенъ пресѣянъ пясакъ; подиръ това сапунъ изливаты въ калжпъ тенекненъ или отъ дебела книга и го оставитъ да истине. Срѣщу ко-роста на кожа-та зимно време можемъ сжвѣтува за масленистия сапунъ, напр. сапунъ отъ масло-то на земния орехъ. Освенъ това, недостатъка на лосви-тъ вещества и влажността на кожа-та, подиръ сѣко умиване трѣбва да са възнаградява, като натриваме кожа-та съ нѣкое масло, безъ кое-то тя закоравява и са напуква.

Твърдѣ распространено срѣдство е станалъ „cold cream“ (а буквално, студенъ каймакъ), кого-то сѣки може да си при-готви, като растони 1 часть, по теглилка, бѣлъ восакъ, заедно съ 8 части китовъ лой (сперманцетъ) и 2½ части миндал-но масло въ дълбока чашка или въ гжрненце, на умеренъ оганъ; подиръ вливаты въ него отъ 2—3 части масло отъ трандифилъ, синматъ го отъ оганя и го бъркаты на студа

(зимѣ, ако е пукино, при отворенъ прозорецъ, а лѣтно време сичко-то турягъ въ студена вода) съ лъжичка или лопатка до тогава, до дѣ сичко не застине и по форма-та си и на видъ не земе да са показва като гжсто бѣло мѣко.

Зжбн-тѣ и вѣнци-тѣ трѣбва да чистиме сѣки денъ по два пкти съ твѣрда четница и спиртъ.

Къпане-то. За чистота-та на кожа-та най-цѣлесобразно срѣдство е къпане-то на всичко-то тѣло, зимно време въ корита, лѣтно — въ рѣка-та. Полза-та отъ къпане-то, негли, много по-добрѣ е оцѣнена въ Англия и Франция, отъ колко-то въ Германия, дѣ-то направа-та на общи евтепи бани и места за къпане още не намѣрва голѣмо сжчувствие между хора-та. Разбира са, че къпане-то може да повлече камъ накожин-тѣ болести, ако са кжпнѣтъ двонца въ една п сжща вода (както правятъ въ Франция и Италия за економия) или ако са кжпнѣтъ въ общъ бассейнъ (както на истокъ въ Япония, и за сжжаление, въ много минерални источники, на прим. въ Бжлгария). Вода-та за къпане трѣбва да бжде чиста и да има умѣрена топлина. За по-добро и правилно употребление на къпане-то, ние предлагаме слѣдующи-тѣ общи правила:

1). Подиръ малко или много продължително пктувание никога не трѣбва да са кжпимъ на пжрвия денъ, особито въ студена рѣка, въ минераленъ источникъ и въ море-то.

2). Кога сж твѣрдѣ раздражени кожа-та и нерви-тѣ, или при силни умствени или телесни занятия, не трѣбва да са кжпимъ до пладня, а най-добрѣ да избираме за това предвечерно време. Никога не трѣбва да са повтаря къпане-то въ течение-то на 24 часа. Зимно време е по-полезно да са кжпемъ въ корито веднажъ въ неделя-та, и именно око-ло пладне, зашто-то вечеръ е сгудено; наопаки лѣте необходимо е да са кжпемъ въ рѣка-та сѣки вечеръ, предъ вечера-та ако само температура-та на това не пречи. За да не стане къпане-то въ рѣка-та вредно и ни доведе болести отъ настинка, камъ рѣка-та трѣбва да са вжрви полека, или пжкъ съ конъ; ако е тѣло-то още топло, трѣбва да почакаме да истине, като са разхождаме полека още несжблечени; подиръ набжрже да влизаме въ вода-та и да са не спиране за джлго на брѣга съ голо тѣло. Подиръ къпане-то трѣбва скоро и добрѣ да са отпва тѣло-то и да са обличаме безъ да губимъ много време.

3). Температура-та, коя-то трѣбва да има вода-та за къпане, доста вѣрно може да опредѣли само този докторъ,

кой-то е добръ запознатъ съ индивидуални-тѣ особености на известния организмъ.

Въобще трѣбва да имаме за правило да са кжнемъ въ рѣка-та само до тогава, до дѣ-то температура-та на вода-та е на половина съ температура-та на кръвѣ-та, слѣдователно, до дѣ-то не дойде на $+16^{\circ}$ р. Продължение-то на кжнане-то до месецъ Декемврий и дори въ рѣка, коя-то вече са покрива съ ледъ, — този способъ за уякчаване, може и да ни не докара лоши сѣтнини, но често или токо и сѣкога хора-та, които са тѣй раздражяватъ, страдатъ отъ прилива на кръвѣ-та камъ глава-та, отъ слабоста на нерви-тѣ и са чувствувать не добръ въ всѣко колко годѣ стоплено пространство. Вреда отъ твѣрдѣ студено-то кжнане по-добрь преминува, кога-то не са употрѣбювать горѣщи възбудителни питиета.

Вода-та, коя-то са употрѣбюва за кжнане въ коря-та, бива повече-то твѣрде горѣща. Това е влѣзло въ обичай на цѣль истокъ въ Италия и въ Япония. Споредъ този способъ на кжнане-то, жители-тѣ на казани-тѣ страни често иматъ увяхнала кожа, лесно настивать и сж принудени да носятъ фланели на голо тѣло. Най-правилна-та температура на топла-та вода въ корито-то са назначава 25° р. или съставлява $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ отъ топлина-та на кръвѣ-та.

4). Не трѣбва да са кжнемъ ни кога сме гладни, ни кога-то ни е нжленъ стомаха; кжнане-то въ тѣзи два случая може да докара опасни сѣтнини, ако често и да заминува безнаказанно. Тѣзи, кои-то сж подхвѣрлени на прилива на кръвѣ-та камъ глава-та, добрь ще струвать, ако преди кжнане-то въ корито, намокрятъ си добрь глава-та съ колко-то са може студена (кладенчава) вода; кога са кжнятъ въ рѣка-та трѣбва да си зативать уши-тѣ съ памукъ, кой-то да е наиптъ малко съ дървено масло, за да не може вода-та да влѣзва въ уши-тѣ.

5). Въобще кжнане-то можемъ да правимъ не за много време; наопаки лѣтно-то кжнане, кое-то има за цѣль да уякчава или друго нѣкое специфическо цѣрение не бива твѣрдѣ скоро да са прекжсва, но трѣбва да са продължава повече отъ 6—8 недѣли. Време-то, въ кое-то трѣбва да са сѣди въ вода-та, постепенно може да са увеличива; въ начало-то на морско-то кжнане можемъ да стоимъ само отъ 2—5 минути, въ рѣка — 10 минути, въ корито — 15 минути. Стаи-тѣ кои-то служатъ за кжнане въ корито (джипи-тѣ) не трѣбва да служатъ и за четене, както е въ Франция или да са приематъ тамъ гости, както е на Истокъ, или най-послѣ, да бѣде временно место за готвение, или за яране, въ кое-то на дърво

оппрать, изсушавать и сидросвать ризи-тѣ, както събога правятъ въ Америка.

6). Подиръ къпане-то въ топла вода съки трѣба да са облива съ студена вода, за да отстрани съ това разслабяюще-то дѣйствие на топло-то къпане, и съ това охлаждане кожа-та са предвардјува огъ настишка. Това е полезно дори и подиръ лѣтне-то къпане въ рѣка, за това желателно е що-то въ всички-тѣ рѣчни къпанни, както е въ Лейпцигска-та, около сама-та рѣка да са ископава кладенець съ студена вода (съ температ. 8° p.) съ коя-то, като са облѣмъ, можемъ опрѣсн тѣло-то си.

7. Само кога-то време-то лѣте с твърдѣ горещо можемъ да са ограничимъ подиръ къпане-то съ леко истриване на тѣло-то си. Но кога-то е въздуха прохладенъ, трѣба да употрѣбяваме доста дебела кърпа, съ коя-то силно да са истрива тѣло-то, що-то съвършено да изсѣхне кожа-та. Полезно е да са обвиваме подиръ къпане-то съ фланеленъ чаршавъ, или да са истриваме съ фланела, също и съ английски и кълпщии кърпи, истѣкани съ възелчета. Но най-добро срѣдство за истриване на тѣло-то зимно време служи английския *flest-gloves* видъ на твърди дебели ржавици, безъ прѣсти, улетени отъ памучна прежда, и на долня-та страна на кои-то е направена четка отъ конски косми, на височина около 1 прѣстъ. Истриване на сухо-то тѣло съ тѣзи ржавици, по свое-то дѣйствие, най-добрѣ огъ всички-тѣ други срѣдства може да замѣни къпане-то, ако или въ лѣтѣ или зимно време не можемъ доста да са предвардимъ отъ настишка.

Тугакси подиръ къпане-то, трѣба да са избѣгва силно-то вътрешно движение, душевно вълнение, съко безмѣрно тѣлесно усилне, уморяване или настишка. Дирня-та лесно са случва, ако стоимъ на прозорния вѣтръ, на откритъ въздухъ и пр. Най-добро подиръ къпане-то е расходка-та пешакъ, продължително ходене и скоричко, по кое-то трѣба да са съобразява съ температура-та на въздуха. Не по-рано отъ единъ часъ време, чакъ тогава можемъ да сп починемъ.

8. Какво-то е тука казано за къпане-то въ корито и въ рѣка еднакво, и още въ по-голѣма степенъ, са отнася и за морски-тѣ къпанния, солени-тѣ и други минерални источники. Кой-то иска да са запознае съ необходим-тѣ предписания за къпане-то въ тѣзи места, на тогова ний рекомендуваме малка-та брошюрка на Бюнау — „Правила-та за къпане-то въ морето и солени-тѣ источники“, въ коя-то въ 28 страници са намира сичко, що е потребно за това.

9.) За човѣческии организмъ кжпане-то е необходима потрѣба, коя-то, ако са занемари, не минува бѣзъ предъ за сила-та на човѣка, коя-то му е потрѣбна за работене. Дори ако болѣдува иѣкой отъ глава или страда отъ ревматизмъ (вѣтаръ), сюрмекъ и отъ други леки болѣсти, тѣ не бива да го пакарватъ да прекъсне обично-то си кжпане, кое-то отъ друга страна е като цѣлителио срѣдство срѣщу рѣчени-тѣ болѣсти. Дори кжпане-то може да допесе полза и при много други болести, кои-то иматъ видъ на треска. А зашо кжпане-то са прави само въ болници-тѣ, а рѣдко преминува въ частна-та практика; причина-та на това трѣбва да търсимъ въ глупава-та упоритостъ (хипнаетъ), въ страха на много хора съ кого-то заплаиватъ роднини-тѣ, а най-повече въ иѣмане-то сгодни заведѣния за кжпане. Кжпане-то трѣбуване да са приеме за всички-тѣ части на тѣло-то, а особито заради полови-тѣ органи (дѣтородни-тѣ). Сѣка образованна Френкия или Англичанка са бѣ стрѣсенала, като види нечистота-та на много иѣмки (а камо ли български) жени, у кои-то между принадлежноти-тѣ на туалета, никога иѣма най-важна-та — и именно добра църкалица (Spritze).

Омивания-та. Вместо кжпане-то може да послужатъ омивания-та на сичко-то тѣло, кои-то зимно време по-добъръ е да са правятъ вечеръ прѣди да си лѣгнемъ, а лѣтѣ сутренъ рано, щомъ са събудимъ. Тѣ спомагатъ на спокойствие-то и лекоста на сѣния, а дени поддържатъ охалностъ и бодростъ, кога работимъ, но ако омивания-та биватъ твърдѣ често още и съ твърдѣ студена вода и кога-то не съответствуватъ на другия образъ на живота, тогава тѣ могатъ стана вредни, като причиняватъ силно и общо възбуждене на нерви-тѣ. Но кога са употрѣбаватъ правилно, тѣ се пакъ служатъ като едно отъ най-добри-тѣ срѣдства да са поддържа здравие-то изобщо.

За това трѣбва да са събличаме голи, да са намѣстяме въ доста голѣмо корито (ванна) и подиръ бърже да омиваме тѣло-то отъ глава-та до позе-тѣ съ мека гъба (суперъ). Зимно време иѣма голѣма пужда за често омиване, та можемъ са задоволи само като истриемъ тѣло-то си съ мокра гъба, или съ нарочно за туй исплетени ржжавици съ голѣми прѣсти отъ дебела вълнена прежда.

Тѣзи ржжавици навличятъ по-напредъ на дѣсна-та, а подиръ и на лѣва-та ржа, намократъ я въ вода и на бърже истриватъ всичко-то тѣло.

Лѣтѣ постѣ кжпане-то можемъ са облива още съ вода отъ шише, кое-то трѣбва да са държи надъ вратъ-тѣ и да са

лѣе отъ него вода-та на гърба и плѣщи-тѣ. За това могатъ служи още и умивални фунии, кои-то можнѣ направѣ сѣки тене-кеджии; тѣ приличатъ на обикновенни-тѣ, само че сж по-голѣми и иматъ на края цилиндрическа главичка съ дунчици (ржшетка), држжка джлга и има дунка, коя-то са закрива съ голѣмия пржстѣ. Кога-то потопимъ фуния-та въ вода-та, въ ведро или каца, тя са налива съ вода прѣзъ ржшетка-та и са напълия цѣла држжка-та и. Затуляме съ голѣмия пржстѣ дунка-та, коя-то е на држжка-та, за да са не излива вода-та, фуния-та издигаме надъ тѣло-то, на кое-то вода-та са излива отъ многочислини-тѣ дунчици, кога са отгузи дунка-та на држжка-та. По-сгодна за употрѣбѣвание фуния трѣбва да има цилиндръ 1 футъ въ диаметра, височина — $\frac{3}{4}$ фута, а джлжина-та на држжка-та $\frac{1}{3}$ фута. Това просто приспособление за умиванне въ Англия е общеупотрѣбително, но въ Германия е още малко извѣстно, ако и да надминува по сгода-та си сички-тѣ стаини душове, и трѣбва да са предпочита повече отъ умивални-тѣ долаини, защото струи-тѣ на вода-та можемъ да измѣняваме по желание-то си.

Дѣйствието на кжнане-то. Кжнане-то на отдѣлни части на тѣло-то не прави голѣмо влияние на температура-та и промѣняване на вещества-та въ всичко-то тѣло. Но за това при распределение-то на кржвъ-та въ тѣло-то, то споредъ температура-та на вода-та исказва доста опредѣлено дѣйствието; студена-та вода гоини кржвъ-та отъ нагетоно-то въ нея место камъ други-тѣ части; наопаки, гореща-та вода измжква кржвъ-та отъ други-тѣ части на тѣло-то. За това кжнане-то въ студена вода въ корито, въ сѣдиано положение, не рѣдко докарна главовжртене, стеснение въ гърди-тѣ и други симптоми на прилива на кржвъ-та камъ гърди-тѣ и глава-та. Наопаки, потопяване-то на ржце-тѣ и нозе-тѣ въ гореща вода временно облегчава вътрѣшни-тѣ органи, камъ кои-то често прилива кржвъ-та. Твжрде често, впрочемъ, предишние-то болезиенно сжстояние са проявява съ доста голѣма сила. За да са избѣгне това, необходимо е подиръ кжнане-то да са заиватъ съ нагрѣтъ флазеленъ чаршавъ тѣзи части на тѣло-то, кои-то сж биле потопени въ топла-та вода.

При кжнане-то въ студена вода, кога-то, както вече казахме, само глава-та малко намокрена остава надъ вода-та, — тѣло-то може да остава подъ вода-та отъ 20 минути до $\frac{1}{2}$ часъ; такова кжнане снада температура-та на всичко-то тѣло на $+4^{\circ}$ р., а ако подиръ кжнане-то стоимъ на откритъ въздухъ, толиина-та на тѣло-то обикновенно са умялява още

на единъ градусъ. Скоростта на пулса въ време-то на къпане-то са умалява отъ 6—9 биенета, а въ време-то, кое-то слѣд-ва подиръ къпане-то, още на едно или двѣ. Наопакъ, диха-не-то, отъ камъ скоростта си, не са измѣнява, но става по-дълбоко. Това тройно дѣйствие на къпане-то за организма е твърдѣ много важно. Като си припомнимъ това, що казахме по-горѣ за промѣняване-то на вещества-та въ челоуѣческия организмъ, всѣки мислищъ читателъ по тѣзи влияния лесно може си обясни, защо подиръ къпане-то са отмориваме, и ни отлеква, и защо твърдѣ продължително-то енергично къ-пане може да ни доведе камъ иснадване и болѣсти.

Подиръ къпане-то, като са мине малко време, слѣдува, както е извѣстно, противодѣйствие, при кое-то кожата-та, охла-дена отъ вода-та, става пакъ топла — лесно испуща испарения-та; топлина-та на тѣло-то пакъ са възвишава, и тогава уско-рениия пулсъ ни дава да знаеме за ускорение-то на кръво-обращение-то. Това противоположно дѣйствие са показва тол-козъ по-скоро и енергично, колко-то повече е била студена вода-та, и колко-то по-скоро тѣло-то са изважда вжнъ отъ сту-дена-та вода, още натакаъ, колко-то по-силно жидкостта са опира по косми-тѣ, отъ сила-та на вжма-та или течение-то, колко-то повече челоуѣкъ са мърда при къпане-то и подиръ него, колко-то е по-топалъ вжздуха — най-сетнѣ, колко-то по-силно е била вжзбудена дѣятелността на кожа-та съ тръка-не-то. Отъ тука разбираме, какъ трѣбва да постъпваме, кога са кжшимъ лѣтно време само за прохлада или пакъ кога-то къпане-то са употребява, като цѣрително срѣдство. Тжъ като въ дириия случаи дѣйствие-то, кое-то слѣдва отъ къпа-не-то, са исказва съ най-голѣма сила, то най-добрѣ щеше да бжде да избираме такава вода за къпане, коя-то да е топла отъ 10—14° р. и да са стоп въ нея не твърдѣ дълго време (отъ 2 до 5 минути) и подиръ къпане-то да помагаме на казано-то противодѣйствие съ гимнастика.

(Изъ Игiena-та на К. Реклама.)

ГЕОГРАФИЧЕСКИ КАЛЕНДАРЪ

Ф. Каницъ и В. Лежанъ.

Минала-та година ние споменахме нѣщо за пѣтуване-то на Ф. Каница въ България и са обрѣкохме, на наши-тъ любопитни читатели, за тази година да дадемъ по-пространии свѣдения изъ I-вий томъ отъ негова-та книга, кой-то са появи още въ края на първа-та половина отъ минала-та година. За съжаление обаче, сега вместо подробни свѣдения, за читатели-тъ, ние сме принудени да имъ исповѣдаме една истина за тѣзи книга, а тя е, че всѣки отъ насъ, кой-то знае що-годѣ Народна-та наша История, и е ималъ случай да си сравни събигия-та и съ други по тази частъ странии списатели, кога прочете История-та за Българи-тъ, изложена отъ Ф. Каница, той безъ друго ще си схвати не до тамъ добро мнѣние за тази книга, на кой-то списателя, види са, при всички сгодиности, що е ималъ при издирване-то, да не я е основалъ на нѣкои понови собствении свои издирвания, освенъ на досегашни-тъ съмителни, дори и невѣрно издирени фрагменти. И наистина, до колко-то внимателно разгледяхме цѣла-та тази първа книга, ние я намѣрихме написана повече за Нѣмский-тъ народъ, кому-то, може би да е допростено, да познава Българи-тъ повърхностно и невѣрно. А само за подробно-то и хубаво описание на нѣкои всеизвѣстни намъ местности, (както е напр. описание-то на Св. Никола Балканъ, кой-то до сега не бѣше по-отблизо издирванъ отъ никого), кои-то въ тазъ книга тѣй сѣщо иматъ повече значение за страннеца, отъ колко-то за наше-неца; за това ние не намираме за нуждно да са превожда ти за сега на български, освенъ ако изиска непосредствениа-та ѝ свързка съ слѣдующий-тъ томъ, за кого-то Ф. Каницъ обѣщава въ прѣдговоръ-тъ на този си I томъ, че ще има по-напространно изслѣдвани нѣкои работи. Едно нѣщо, кое то виждаме да е сполучено въ това пѣтешествие, то е карта-та. Ние имавме много пѣти случай да видимъ Каницова-та карта, и засвѣдѣтелствуваме, че до сега по-добра и по-подробно изложена карта

частно за България не сме видѣли и смѣемъ да увѣримъ читателитѣ си, че Каницъ е по-сполучилъ до нѣидѣ съ карта-та си отъ колко-то съ Българската История.

Извѣстенъ е на читатели-тѣ ни, мислимъ, Г. Лежанъ, единъ отъ прѣдшественници-тѣ на Ф. Каница, въ издирване-то на наши-тѣ страни. Всички свои издирвания придружени съ една карта, Г. Лежанъ е ималъ намѣрение да издаде въ особени описания, както са вижда това отъ печатани-тѣ до сега откъсаци въ нѣкои френски списания, та ние има да очакваме и отъ него нѣщо по-вѣрно казано за наше-то отечество, дѣ-то е прѣстоилъ доволно време. За сега, следъ като вмѣстихме биография-та на тоя ученъ френски пжтешественникъ, на кого-то ние Българи-тѣ длѣжимъ признателность, ние даваме на читатели-тѣ си и едно кратко описание, извлѣчено отъ една частъ на това, що-то има до сега печатано за насъ, и обръщаме врѣхъ него особено внимание-то имъ.

Като даваме това кратко описание за нѣкои места, ние не можемъ да не забелѣжимъ тукъ на читатели-тѣ си, да не очакватъ отъ никой страненъ пжтникъ едно точно и вѣрно описание за една страна, коя-то имъ е прѣдставена пакъ отъ странци, и за единъ народъ, кого-то на вѣрно ни единъ отъ тѣзи пжтници не е приближилъ и изучилъ, зашто-то наше-то невѣжество ни е правило недостѣпни, (а не както ни увѣряваше, рѣдакция-та на Българско-то Читалище, брой 10, у Ц-градъ, прѣди още да види сами-тѣ списания). Това са е потвърдило отъ мнозина страни пжтници, както и отъ самия френски ученъ Ламартинъ, кой-то чистосовѣстно увѣряване въ Франция, че Едирне, Филибе и София, били населени изключително само съ Гърци, при кои-то притуряше всички други народности, освѣнъ насъ Българи-тѣ. Съ тѣзи думи ние не искамъ да смалимъ услуги-тѣ къмъ нашия-тъ народъ отъ поменати-тѣ личности. Тѣхни-тѣ описания, какви-то и да съ, иматъ днесъ голѣмо значение прѣдъ свѣта за насъ. Наша-та дума тука е да научимъ на наши-тѣ учени да са завзематъ сами съ исторически-тѣ издирвания въ отечество-то ни, зашто-то само тогава ние ще можемъ да са надѣяме да са сдобиемъ съ едно подробно, точно и вѣрно описание за всѣко место, всѣду дѣ-то Българинъ живѣе; а таково списание безъ съмишлене ще има голѣмо благотворно влияние върху нравствено-то развитие на младо-то наше поколение.

ВИЛХЕЛМЪ ЛЕЖАНЪ.

(† 1. Февр. 1871.)

Вилхелмъ Лежанъ (ou le Jean) са родилъ на 1-ия Февр. 1824 год. въ Плуегатъ — Герандъ въ окръжнѣ-то Морлекъ (Finistère). Баща му билъ земледѣлецъ. Споредъ малкия умъ-растъ и сгибаемый му въпикашенъ изгледъ, человекъ не можеше си помисли, че той ще бѣде испратенъ на наука въ духовно-то училище (Saint-Pol) въ Лионъ. Тамъ той, кога билъ на шестнадесять годишнина вржеть, написалъ повѣста за едина расходка по гора-та Броселанда на гроба Мерленовъ; и тая му повѣстъ била вече единъ белѣгъ за негова-та даровитостъ.

Като свършилиъ учение-то си, той трѣбваше да има що да са поминуватъ. Единъ неговъ закрильникъ го наставилъ на служба подъ градоначальникъ въ Морлекъ. Тамъ като преобращалъ и распорѣждалъ всекога старини-тъ на градскы сжвѣтъ, захваналъ са съ историческо изучаване, и за опитъ обнародвалъ много отъ тѣхъ, измежду кои-то били: историкъ-та на Морлекъ и биографии-тъ на „Британки-тъ“.

Но силно-то му желание да са учи, накарало го да са отрѣче отъ служба-та си, да са остави на случай, и да дойде на 1847 въ Парижъ. Всичкий му приходъ сжстоялъ отъ едина стотинъ франги годишнина, а малкий недостигъ, кой-то му билъ още потребенъ, трѣбвало да искара съ перо-то си. Той много залѣгалъ да слѣдва курса на науки-тъ въ Колѣж-де-франсъ, въ Сорбона, и Медицинско-то училище; между тѣхъ той често посѣщавалъ географическо-то отдѣлене въ библиотека-та на Ринселео. Въ едно особено обстоятелство, той привлякалъ внимание-то на единъ отъ високоучени-тъ академици чрезъ нѣкои научни критики, кой-то го прѣдставилъ на Географическо-то тамошно дружество. Веднага следъ това, той написалъ единъ мемоаръ „врху движения-та въ срѣдни-тъ вѣкъ“ и го испраща на Академия-та на науки-тъ и искусства-та; тогдѣ сполученъ мемоаръ направилъ да му са отреди една миссия въ Востокъ. На връщане отъ пжрво-то си пжтувание, той обнародва въ една отъ брошури-тъ за Митилингъ-тъ (отъ ученикъ доктора Петерманна) една монография за турско-то население и една карта, кои-то сж останали между по-главни-тъ неговъ географически трудове. Негова-та добръ скроена мисль (1-

да да направи по-сетиѣ иѣкои издирвания на една частъ отъ Востокъ. По вопроса за источники-тѣ на р. Нилъ, за кои-то въ него време имало твърдѣ распалена распря помежду всички учена Европа, живо обладали духъ-тъ му. Благодарение на една нова миссия, той са нае юнашки на това мъчно прѣдприятие: опѣзи отъ читатели-тѣ, кои-то сж имали случай да прочетатъ иѣкои негови описания, знаятъ че треска-та не го е оставила да прѣмине отъждъ Кондокоро; знаятъ още негови-тѣ опасни случки въ Абисиния, врѣхъ коя-то е начерталъ една твърдѣ хубава карта. По насетиѣ, по иѣкои прѣприеки съ министра на външнии-тѣ работи въ Франция, той трѣбваше да отложи продължаванне-то на свои-тѣ трудове въ тази „ужасна и очарователна“ (омайвателна) Африка, споредъ както казва самъ той, дѣ-то живота му бѣше толкова често въ опасностъ, но коя-то той страстно обичаше. Той са върна отъ Востокъ, откакъ обходи Турция, а особено Бѣлгария, прѣживѣ иѣколко години въ Вавилония, Панджабъ и Кашемиръ. . . Какви предмѣти за нови изучвания бѣше изчерпилъ въ тѣзи различни страни! и колко ли услуги той са надѣваше да принесе още на наука-та и на место-то си! Като са завърна въ Франция, той бѣше започналъ да оправя и допѣляя свои-тѣ различни описания, и да приготви други трудове, но на негови-тѣ уморявания (утрудненія) са притурили дѣлоки мъжки и тѣжки отъ несполука-та и бѣди-тѣ на Франция, та го залови една нагубна трѣска и на 1-ий февр. 1871 год. умрѣ въ Плуегать — Герандъ, въ къща-та дѣ-то са бѣше родилъ. *) Той имаше четиредесѣтъ-и-шестъ годишна врѣстъ.

Пътувание на В. Лежана по Бѣлгария.

I.

Пѣтници-тѣ, що сж навикнали да пътуватъ по рѣки и по други малко познати днесъ страни, съ трогателни очарования, помежду най-честити-тѣ свои въспоминания, трѣбва да притурятъ и долини Дунавъ отъ Виена доръ до Галацъ и Черно море. Единъ повърхностенъ пътешественникъ щеше да намѣри иѣкаква монотония (еднообразностъ) въ първата частъ на пътувание-то си, като прѣминува прѣзъ една равнина, широка колко-то четвъртина-та на Франция, и като не сѣгледва ни единъ хълмъ, на едно разстояние отъ сто и петдесѣтъ левги. Тази равнина е пустия-та на плодови-

*) Както увѣриватъ иѣкои отъ негови-тѣ по-ближни приятели, той билъ застрѣленъ въ време на комуна-та у Парижъ.

то-то Мажарско поле. Но голѣми-тъ чарди отъ едри волове съ джлги и малко увиснали рога, що са пазятъ отъ вжорлженя говедари съ джлги мустаци и лѣки дрѣхи, привличать много очи-тъ на пѣтникъ-тъ: тѣзи пастири сж синове на Арпада, потомци на Хуниядови-тъ войнници.

«Има нѣколко месеца откакъ моп-тъ занимаия ма впакаха да отида въ Бѣлгария. Съ сега четвърти пѣтъ прѣминувамъ прѣзъ маджарска-та пустия, и защото несахъ да пристигна бѣрже, трѣгнахъ по желѣзница-та отъ Виена за Базияшъ и за една нощъ прѣминахъ цѣла Долна-Унгария. По деветъ часа сутрѣнта, като преминувахме презъ ливади-тъ, съ еднѣоше сжизнив погледъ, едно мѣсто, кое-то твърдѣ скоро познахъ, изведнажъ ма разбуди. Това место бѣше бѣдний градецъ Базияшъ, кой-то са намира на лѣвий брѣгъ на Дунава между двѣ много гористи страни; тукъ са сирѣ желѣзница-та и азъ трѣбване да са кача на вапора отъ Австр. паракодно дружество за долиний Дунавъ. Базияшъ е на Австрийска земя, но брѣга на срѣща му е Сърбско. Оттукъ вече влизамъ въ Истокъ.

«Благодарение на чести-тъ сношения между Истокъ и Дунавски-тъ Княжества, долиний Дунавъ до влашка-та граница много пѣти е описванъ, та азъ не ща да затруднявамъ читатели-тъ съ едно описание, съ една картина, коя-то нѣма да имъ прѣдстави нищо ново. Азъ ще ги задоволя само съ това, като спомена за желѣзни-тъ врата (ада-калеси) на хубави-тъ, сѣбичести-тъ и странини места до Орпова, дѣ-то са срещатъ Австрия, Сърбия и Влашко, и за тѣхно-то население, облечено въ разнообразна носия (дрѣхи, костюмъ). Влашкий брѣгъ откакъ Орнова открива единъ безкрайни стѣпи съ една тѣмпа зеленина и една утомима голота, коя-то уморява око-то и го накарава да са обжрне къмъ хълмове-тъ на дѣсний брѣгъ, кои-то напротивъ го правяха още по-живописенъ. Навикналъ вече да гледамъ въ Истокъ голе вжрхове пламини, правеше ма тукъ да намирамъ една ненадѣйна и трогателна очарователностъ въ гѣсти-тъ гори, кои-то покриваха вспѣки-тъ височини на Сърбия, отъ долу до горѣ. Гори-тъ въ Сърбия са пазятъ споредъ едно тѣхно народно суевѣрие: «кой-то отсече едно дърво, убива единъ Сърбинъ», казва тѣхна-та пословица.

«Хълмове-тъ починаха малко-по-малко да са изгубватъ предъ очи-тъ ми и най-сетнѣ са яви една поляна отъ наситъ доста населена, на коя-то бѣ и града Неготинъ. Азъ поздравихъ съ

почетъ този градецъ, кой-то ми научи една история, колко-то героическа, толкова и малко позната.

«Този път азъ не са спирахъ въ Видинъ, защото не щеше ми бѣде възможно да извидя цѣла-та страна — сѣща-та България. Този градъ е населенъ отъ различни народности, но най-многобройни сѣ Българи-тѣ. Той е заграденъ съ двоестенна твърделъ (кале), въ коя-то стои войска-та; тази твърделъ е яко изградена и всѣка година са подновява.

«Дори до Видинъ население-то въ турска-та земя са сѣ-стон почти повече-то отъ селене Власи. Отвѣдъ Видинъ до Ломъ-Паланка око-то на нѣтникъ-тѣ са запознава малко съ отличителний типъ на Българи-тѣ: лица костеливи, косми на твърдъ различенъ русъ или жълтъ цвѣтъ, дрѣхи дебѣли; сѣ една дума, население съ особенъ ходъ, и между това симпатическо. Азъ заминувахъ тѣжко по време на коситба и имахъ случай да изуча твърдъ по тѣжко това особено и толкова мѹдно население. Увѣрихъ са твърдъ скоро, че тѣлпи-тѣ отъ косачи, кои-то на всѣка стѣпка срѣщахъ, не бѣха промѣнили обичио-то си облѣкло (носеня-та) и земеделчески-тѣ си сѣчпва, отъ както сѣ биле още въ време-то на славни-тѣ имъ царие въ Търново, и не трѣбва да разказвамъ по-надълго, колко ма ползува това само-увѣрение въ настоящи-тѣ ми изучаваня.

«Въ Никополъ прѣстояхъ малко и направихъ нѣколко расходки кѣдѣ юго-западъ; но напраздно търсихъ въ досто-намятни-тѣ записки на жители-тѣ нѣкои запазени въспоми-наня за славни бой, сторенъ отъ наши-тѣ рицари въ 1396. Хълмове-тѣ, на кои-то е изграденъ града, са простиратъ на нѣколко левги камъ юго-западъ и са обрѣщатъ на едно поле твърдъ сгодно за сражение на двѣ войски: явно е, че тукъ тактика-та (пехватъ-тѣ) на турски-тѣ войски, въ четир-надесатий вѣкъ, кога-то бѣха тѣ най-силни, нанесе славна по-бѣда надъ наши-тѣ рицари.

«За удовлетворение на горня-та несполука въ един раз-валини близу до рѣка-та, три километри на Западъ отъ града, азъ познахъ града Асемусъ, кой-то (споредъ историка Priscus) е ималъ участъ да бѣде безполезно обсажданъ отъ Атила, кога-то отъ негово-то страшно нападение, въ 442 год. цѣла Мизия прѣтърпя голѣмо опростаиванне, тогава само два града му са опряха. Асемусъ, както и всички-тѣ покрай ду-навски места, е билъ изграденъ на една голѣма скала; той бѣше прибралъ въ стѣни тѣ си едно многобройно число пехранимайковци, кои-то нѣмаха за пищо да са надѣятъ отъ всички-тѣ варварски народи на два-та брѣга по Дунава; и така

тѣ бѣха запазени съ толкова яка стѣна, що-то Хуни-тѣ, отбл-
снати съ крѣвопролитни нападения, са рѣшили да са при-
миратъ. Обсадени-тѣ обѣщали да не притѣсняватъ вече остана-
ли-тѣ войници на неприятели, а пѣхъ тѣ отъ своя страна
са обрѣкли да не чинятъ нищо на града и да устоятъ на обѣ-
щание-то си.

Прѣминуване-то на Атилла прѣзъ тази страна бѣше
отъ рѣдки-тѣ нѣща, та тя не трѣбваше да са забравя тѣхъ толкова
скоро. Галски-тѣ градове и Италия сѣ са прославили много
съ свои-тѣ нападенци на този злочестъ главатаръ на тѣхна-
та! Всеки знае тѣхни-тѣ имена, но име-то Асемусъ бѣше тѣхъ
забравено, що-то Лебо, като разказва за случка-та, обажда въ
една забелѣжка, че положение-то на това место било скѣпѣмъ
непознато. Между това име-то Асемусъ са познава съ по-
пово-то име на Осемъ-калеси (кале или кула на Осемъ: О-
семъ е рѣка, коя-то Турци-тѣ викатъ Осма, както е забѣ-
лѣжена отъ нѣкои и въ харти-тѣ). Положение-то на место-то са
познава, както и всички-тѣ други римски развалини по тѣзи места,
по могили-тѣ натрупани отъ много пѣсакъ и покрити съ дебела
мурава; и сторн ми са, че старата римска стѣна можеше да
са види по-добрѣ само откамъ северъ, за това побързахъ да
прѣмина тамъ за да са увѣря на здраво.

Азъ бихъ схѣтувалъ любонитния нѣжестественникъ,
кой-то би ималъ случай да посѣти нѣми-тѣ развалини на А-
семусъ, да са вѣскачи малко по-високо, до върха, на кого-то
каже-то захваща една издадена скала. Оттамъ перспектива-та,
боя-то имахъ врѣхъ брѣгове-тѣ на Дунава, е най-хубава.
Отъ брѣгъ-тъ, кой-то е голъ и вдаденъ като чонка (носъ) въ
рѣка-та, види са отъ твѣрдъ високо една голѣма частъ отъ
долия Влахия. Този брѣгъ, кой-то отъ покрива на вавора
са гледа толкова пустъ и досадителенъ, щомъ са погледне отъ
малко по-високо, изведнажъ са преобраща на една прекрасна
градина, просечена съ широки шоссета и ален, прѣснати по
нея весели села, съ бѣли лѣтни кѣщи въ поле-то (мушии),
съ паркове, гори, набрѣдени отъ една хубава и широка рѣка
Алута или Олта. Новия красенъ градецъ Турно-Могурели
лѣжи задъ единъ гористъ рѣтъ, и са съобщава съ Дунава по
едно шоссе отъ два километра, по кое-то непрѣстанно вър-
вятъ коза (биржи и каруци) и пѣтници (по разходъ). Всичко,
що имахъ прѣдъ очи-тѣ си, дишаше богатство, радостъ, про-
изводителна дѣятелностъ и плодovitостъ, и всичко бѣ про-
тивоположно на заглѣхнало-то место, що бѣше задъ менъ, на

този затхитенъ, иснадналъ и неприятенъ градъ, кого-то наскоро щяхъ да оставя.

«Таквази противоположностъ са срѣща въ всяка-та дѣлжина по край долний Дунавъ, защото нѣма ни единъ поголъмичекъ градецъ покрай голѣма-та рѣка, кой-то да нѣма на срѣщний брѣгъ по единъ братъ близнакъ: отъ тѣхъ азъ ще спомена само по-главни-тѣ: Видинъ и Казафатъ, Свищовъ и Зимничъ, Русчукъ и Гюргево, Силистра и Казарашъ.

«По край Свищовъ прѣминахме безъ да са спремъ, а слѣдъ нѣколко часа излѣзохъ на Русчукъ. Тукъ погледнахъ съ едно истинско почудване на ново-то правителствено срѣдо-точие на Бѣлгария. Кога-то прѣди десѣтъ години за прѣвъ нѣтъ посѣтихъ този градъ, азъ са оправяхъ по една малка влашка книжка, дѣ-то изглѣда на старий Русчукъ бѣше смѣстенъ въ шестъ черти за истинска смѣхота: порти затворени, прозорци съ рѣшетки, тукъ тамъ по нѣкое куче, припекло са на сѣжиге, единъ глѣбъ подхвърча, единъ дринавъ нехранимайка (вагабонтинъ) сто ти Русчукъ. Стоки-тѣ що бѣха растурени на пазаря показваха по-малко удоволствени, а повече сиромашки потребности; тѣ бѣха: лузи, тютюнъ, бобъ, зелени овощия и плѣсенясао зерне. Единъ Еврейнъ вѣрви и продава разноцвѣтни шербети, и разхладява нѣжници-тѣ по за десѣтъ пари.

«Наситенъ отъ тѣзи стари вѣспоминания, като излѣзохъ сега изъ ванора и тръгнахъ камъ града, азъ влѣзохъ въ чудо: прави широки улици, построени по метода-та на Макъ-Адама, съ широки тротоари (нѣтеки за пешеходци-тѣ), по тѣхъ вѣрвятъ много каруци, по-добрѣ впрѣгнати, откозко-то наши-тѣ; иматъ на яве тарифа-та си на часъ изложена на турски и на бѣлгарски; едно место за градоначалство-то съ необходимо-то здание конакъ. Азъ слѣзохъ на единъ нечистъ гърчки ханъ, а сетиъ ходихъ и на голѣмий хотелъ Ислах-хане, кой-то са покровителствува отъ наша-та и чиновници-тѣ.

«Турско-то население въ Русчукъ не надмива друг-тѣ, ни по число, ни по богатство: защото повече-то отъ тѣхъ сѣ чиновници, а отъ граждани-тѣ има малцина богати. Занимания-та, що прѣдпочитатъ Турци-тѣ сѣ: кайкѣпѣжъ, емишерство, сакаджѣжъ, а най-вече дорамаджѣжъ и други. Това казвамъ за сѣщи-тѣ Турци, а не и за Помаци-тѣ (потурчени-тѣ Бѣлгари), кои-то сѣ срѣщатъ въ вътрѣшна Бѣлгария, и кои-то мѣчно могатъ са различни отъ сами-тѣ Турци, защото иматъ еднакви политически правдини и са женятъ само помеж-ду си.

Слѣдъ нѣколко дни ходихъ за малко въ Шуменъ, и въ връщане-то си отъ тамъ, за честъ-та ми са случи да се срѣщна въ Русчукъ съ мой добръ и учень приятель Ернестъ Дежарденъ, кой-то бѣ испратенъ по учена частъ въ Ромъния. Той са връщаше отъ камъ Добруджа и ма представи на управителя на единъ френски вапоръ (Magicien) Г-на Рихардъ, кой-то ма прие добръ и ми прѣдложи едно пътувание по Дунавъ назадъ, каго ми са обрѣче да са спира всѣду, дѣ-то искавъ да изуча нѣкои нѣща. Навстина за мене нѣмаше нищо по-приятно отъ тона.

II.

На 9-й Августа тръгнахме отъ тукъ и първо-то ни спаранне бѣше на устие-то на рѣка Янтра, кой-то има много живописни картини, и кой-то на джлго расстояние по матка-та си има могилисти брѣгове: това са познава и отъ скица-та (очерка), кой-то имахъ случай да направя близу прѣдъ града Търново въ друго едно мое пътувание по Янтра-га. Прѣминахме Свищовъ и Никополю. Тамъ излѣзохме на сухо и са вжскачихме на едно место въ прѣдградие-то, дѣ-то ни посочиха единъ латинскъ надписъ (монограмъ). Този надписъ бѣше обнародванъ въ едно списание съ име „Надписъ на Даклия“ отъ Агнера; но другара ми съ едно естествено удоволствие ма увѣряваше, че тѣ билъ до сега се злѣ прениевани и се едно копие на пжлно. Единъ отъ тѣхъ издѣлбанъ вржхъ една мермерена плоча, кой-то е гудена на лице-то на единъ чучуръ, бѣ на стихове, посвѣтени отъ единъ управитель на царско-то сжкровище на Мизия за споменъ на жена-та си. Стихове-тѣ сж слаби, освѣтъ единъ или два, коп-то сж пжлни съ краткосгъ и чувство. Азъ ги прѣпорѣчавъ на всички оубзи, кои-то поддржкатъ тази проста и уязвительна за чловѣческо-то естество теза, че жена-та никакъ не са почитала въ старина, и че особено Римляни-тѣ не познавали деликатеция-та на испиека-та сжпружеска нѣжност. Дежарденъ прѣведе този надписъ пакъ на стихове на френскъ, и ми ги прочете така:

Фронтонъ, сжкровищникъ на двама-та Императори (Маркъ Аврелия и Луций Вериса) въ областъ-та Долна Мизия, въздига този памятникъ на жена си, кой-то навжлно го заслужавъ.

Я послушай молба-та ми. О! пренеподни царнице:
Дано тѣзъ свити остатки, що ми параниха сжрдце,
Да почитатъ за всякога вжхъ благоухании цвѣти;
Мой-та обична сжпруга, Елиа. Ахъ! вѣтъ отлѣтъ,
Най-обична отъ жени-тѣ, но уни! нѣма и сега.
Всѣка похвала е пуста прѣдъ толко нейни добрини,

Като ядовити коси на безмилостни богини,
 Кои управливатъ край на този видимъ свѣтъ лъжовенъ,
 Покосиха живота и. и то толкозъ предвѣрменно.
 Нека ми е позволено върху нейния гробъ студения,
 Да прокъсна поне сега тази враждебна уреница,
 И да кажа за Елинъ живота и откровенно:
 Колко бѣше цѣломъдра и послушна глѣхбица.
 Да са знае топа между по тази обширна вселена,
 И въ потайни-тъ свѣти на прѣисподия-та бѣдна.
 Послушай пакъ молба-та ми. О! ти богино всееплика,
 Та да вселиши близу при тебѣ. мой-та епитимия обична,
 В' Елисейски-тъ полета, вѣнъ отъ печални-тъ места;
 Нек' мърта вѣхъ чело-то и са разнеса е' росни цѣсти.
 Тазъ, кои-то толко рано похити моя-та радостъ;
 Сама бѣ мой кльчицица, мой надѣжда и животъ,
 Еднакавъ ми бѣше вкуса и еднакви усѣщания.
 Сърдце-та ми повлѣчени. все камъ единъ желаниа;
 Между насъ бѣ неичко общо, и работа и наслада
 Ти обичаше да шие. знаеше да прѣде вѣлна.
 Рѣка-та и камъ мене венкога бѣ посочена;
 В' кльци нестоина кльчицица. в' общъ слободна и върна
 Ней гозби-тъ безъ мене. нѣмаха никаква сладостъ.
 И духа и сърдце-то и искрено ма сдружаваха;
 Нейний-тъ похватъ новъ еничко. умовитостъ и разбраностъ
 На вѣка мишута и часъ. въ живота ми пропихаха.
 Но кога менъ не ще има, О! ти кой-то ще да владашъ
 Надъ тази гробница моя. що не може ти познава,
 Моли ти са приплето. често да я украсявашъ
 Какво-то венкога да е отъ време-то учуана
 И покрита по нѣкога, е' червеиъ росенъ тѣхидѣленъ
 По-мерицилиъ и по-нѣсаръ и отъ всевеселии здравецъ;
 А пакъ пролѣтти-тъ цѣсти и плодове-тъ есенни
 Рѣдомъ тамо да са сръщатъ. и венчки мечти еуетни.
 Като мѣлкоиъ прѣмичуватъ. съ почетъ да останатъ гроба,
 Дет' почива за нѣкога мой-та обична сѣпруга.

Тѣзи стихове Дежарденъ преведе една вечеръ на Вапо-
 ра вервѣ глѣчка-та на офицери-тъ, сетиъ по наша молба,
 съсгави въ стихове и долии-тъ наши общи впечатлѣния:

Стѣдъ хилядо шестетотинъ години
 Дойде единъ неизвѣстенъ нѣтничъ,
 Тука в' рога и нѣти-тъ твѣрдини,
 Та назѣри вѣхъ тои паметничъ:
 Въ стихове ипо изложена
 Фронтонова молба камъ богини,
 Коя не е съвсемъ изгубена,
 Като сега гроба Елинии
 Са обжриатъ на биетръ кладенецъ
 И отвърдомъ обрасатъ съ здравецъ.
 Дѣ Вѣлгарки мочи и дѣчица
 Си наливатъ студена подица,
 Дет' са сбиратъ и Пролѣтъ и Есенъ
 На весели разходки съ нѣсенъ.

Тамъ Елиа въ Нимфа обжриата
 Но зелена мурава прѣлита,
 Дѣ дѣвойка млада и хубава
 Фронтони цвѣти замѣстюва,
 А чиста-та вода кладенчова
 Фронтони сжлзи отмиива.

«Отъ тукъ ние са спрѣхме при устие-то на рѣка-та Искръ. Но по-напрѣдъ забравихъ да ви кажа, че кога-то бѣхме слѣзли на Янтра, срѣщиа ни единъ сотникъ отъ граничари-тѣ, вардаче, кои-то сега изново сж наредени по граница-тѣ. Този солдатинъ не искаше да повѣрва, че ний не сме лопевн хора. Но полуоплашенъ отъ много глаголане-то и напервание-то на нашия Димитаръ, той свърши, като каза да повика главатаря, какво-то да са отжрве отъ отговорностъ, защо-то право си каза той: «азъ не искамъ да си посяпя жаръ на глава-та.» На Искра нищо подобно ни се не случи. Ние влезохме въ рѣка-та и прѣминахме близо до една мила въ играючи-тѣ му застоини води, послѣ излѣзохме въ една зелена ливада, прѣминахме край едно хубаво сѣмчесто малко дърво, и достигнахме до единъ правоугленникъ отъ развалнин, що отстоене на единъ куршумъ-мензилъ до село-то Гегенъ, населено повече-то отъ беженци Власи.

«Този правоугленникъ, кой-то е вече описанъ точно отъ Маренгли, е останалъ отъ знаменитий Римски стѣлбъ (Colonia Ulpia Aescus), — Траянова работа. Като пристигнахме тамъ рѣкохме да са позабавляваме; азъ сиехъ планове-тѣ, а Дежерденъ извади (откопира) три надписа.

«Казахъ, че село-то Гегенъ е Влашко, както и повече-то села по крайрѣжие-то на Дунава между Никополъ и Сръбска-та граница. Тѣзи Власи не сж твърдѣ отколѣинни прѣселници: най-напрѣдъ Български-тѣ имена почти на сички-тѣ села (Мечка, Островъ, Селоновецъ и др.) твърдѣ добръ доказватъ това. Приказваха ни, че тѣ сж изгонени по време на Феодално-то правление, кое-то додѣваше и тегнеше прѣди 1848 год. на Ромѣнски-тѣ Княжества, и по органически уставъ на 1831 год., кой-то подкрѣпняваше още това правление. Вѣщи хора, кои-то питахъ, увѣрватъ, че това прѣселение е отъ време-то на органическии, но азъ имамъ доказателства, че то е било още прѣди този вѣкъ. Любопитно-то е, че поданици-тѣ на едно урѣдно господарство, бѣха напустнали свое-то жилище за да прѣминатъ подъ закона на едно тѣи сжщо рѣдовно господарство, какво-то бѣ Турция. Но кога-то изучиха въпроса безъ прѣдразсѣдки, тѣ познаха, че старо-то влашко правление бѣше рѣдовно, а най-вече, кога-то управителна-та

машинна бѣше устроена за да покровителствува слаби-тѣ и сиромаси-тѣ.

«Въ турска-та земя нѣмаше бояре, нѣмаше кляки, нито строение на пѣтища, защото тогава Турция нѣмаше пѣтища. Тамъ имаше само нѣкой дневни притеснения, а не както у влашко-то управление: влашки-тѣ управители бѣха много по плячкаджие, отъ турски-тѣ мюдуре. Така, влашки-тѣ села у Бѣлгария усиѣвать; дори и днесъ, кога-то влашки-тѣ селяни станаха ступани на земи по милости-тѣ на Куза, тѣх-ни-тѣ братия не виждатъ за нуждно да са вращатъ въ отечество-то си.

«Нищо друго ново до Видинъ не видѣхме; тамъ първа-та ип грижа бѣше да посѣтимъ стара-та твърдина, коя-то е четвър-тита и приплатена до четири зѣбести кули; тя служи за сръба на днешния-та твърдина, за коя-то вѣтъ по-горѣ споменахъ. За това сръбднѣвѣково кале има една любонитна приказка. Единъ бѣлгарски царъ ималъ три дѣщери, отъ кои-то двѣ-тѣ били почтени, а третя-та не толко. Тѣзи дѣвойки били дарени съ най-добри-тѣ земи въ тази прѣкрасна страна и си изградили три кули. По-стара-та са наричала Вида: тя основала кула-та, за коя-то приказвахъ, и я наричала по име-то си, съ кое-то е нареченъ и града, Видинъ. Забравихъ имена-та на други-тѣ двѣ. Втора-та основала кула-та Видболъ, на три часа расстояние до Видинъ на брѣга на една веселопушяща рѣка, що иде отъ планини-тѣ Селахъ. Въ тѣзи сѣщи планини, въ сръдъ гори-тѣ, третя-та въздигнала своя твърдина, на коя-то развалини-тѣ носятъ и до днесъ име бѣлгарско Курвин-градъ.

«Оттамъ отдохме да видимъ военный музеумъ, кой-то е въ вѣтрѣшна-та кула; тука намерихме сбирка отъ всякакви видове военни оръжия отирѣди двѣстѣ години: отъ Маджаре-тѣ, Поляци-тѣ, Власи-тѣ и други империи; измежду тѣхъ най-много ми ся видѣха качулки-тѣ. Саникасахъ и Австр. сакози, кои-то мѣзаха на карикатури; но измежду друго азъ прѣпорѣчамъ на любонитни-тѣ пѣтувачи единъ видъ малки шапки, кои-то може да са вѣрва, че съ носили стари-тѣ Еничери.

«Управителя на Видинъ бѣше Расимъ паша, кого-то посѣтихме на чай. Приказвахме отъ сичко по-малко, даже и по политика-та. Той приказва много анекдоти и то по-старий ориенталски начинъ.

III.

«Отъ Видинъ са върнахме пакъ въ Русчукъ по рѣка-та Дунавъ, коя-то въ Европа по голѣмина са брои втора следъ рѣ-

ка-та Волга, но коя-то по пъкога презъ Августа намалява до толкова, що-то мъчно плуватъ Австр. вапори: по край Свищовъ прѣминахме съ голѣма мъка, а слѣдъ два дни насмазехомъ сяхмъ да затънемъ. Въ Русчукъ са раздѣлихме съ обичний ми приятель, кой-то замина за Галацъ. Дежарденъ отиде въ Добруджа да посѣти развалини-тъ отъ Тросемиса, а пакъ азъ са приготвихъ да пътувамъ на вжтрѣ изъ Бжлгария.

Въ Русчукъ имахъ случай да са срѣщна съ главний управителъ на Бжлгария, (обжриата въ Дунавска-та областъ, вилаетъ), Мидхатъ паша. Той е человекъ образованъ, отличенъ, разуменъ, желае да утими народна-та и религиозна ненавистъ между народности-тъ, и да тикне Бжлгария въ поле-то на напѣдъка, дори и въ материално отношение. Негова-та задача въ Бжлгария бѣше твжрдъ мъчна; той бѣ патоваренъ да приложи прѣобразование-то на управление-то въ мирна-та и послушна Бжлгария, и видя ми са, че доста бѣ изигралъ роля-та си. Попитахъ за него пъкои, кои-то го не обичать, и тѣхни-тъ свѣдения потвжрдиха мои-тъ впечатления.

IV.

На скоро трѣбваше да оставя цивилизований Русчукъ и да тржпа камъ срѣда-та на Бжлгария. Драгоманина ми Димитръ пакъ ма намѣри, купи коне и азъ като са простихъ съ пъкои мои познайници, съ кои-то проживехъ у Русчукъ, придруженъ отъ едно заитие тржгнахъ за София презъ Плъвенъ и Орхание. Место-то, прѣзъ дѣ-то минахъ прѣзъ четири-тъ дни, прѣдставяше великолепенъ хоризонтъ, макаръ малко еднообразенъ. Долня Бжлгария е насинъ отъ черноземъ вржхъ едно море дълбоко, колко-то въ Мала-Россия. Сама-та особена отлика на това место сж рѣки-тъ, кои-то си сж издълбали доста дълбоки корита въ тази насипана земя: долини-тъ ѝ простиратъ свои-тъ безкрайни гребени, постепенно вжлжнати или пенжжнати, въ стржмни брѣгове и съ приятни равнина, кои-то са губятъ въ основание-то на възвишени вжрхове. Оттова произлизатъ малки-тъ кжтове отъ хубави места, а най-вече тамъ, дѣ-то усамотени-тъ отъ горѣ-тъ джрвета разширяватъ на свободно клоне-то си въ тѣзи долини.

Това бѣше, за кое-то имахъ свободно време да са науча въ преминуване-то на пжрвий депъ прѣзъ рѣка-та Ломъ и на втория — Янтра при Бѣла.

Единъ твжрдъ добръ пзравненъ пжтъ отвождаше за

Плѣвентъ: той носеше дата-та на послѣдния-та година и едва туку що бѣше привършенъ. При Яитра-та, той ми прѣставише единъ оригиналенъ изгледъ. Като вхлизяхъ самъ на пагорнище-то на Ебели по обработени-тъ стени (но не масторски), кон-то заобикалиха село-то, право нарѣчено Студена, съгледахъ на странище-то единъ видъ голѣмъ храстъ (тржнѣ), кой-то ма силна. Тогава азъ са попитахъ: този пжтъ е новъ, скоро свършенъ и ностланъ съ камане, а защо той е покритъ отъ една бодлива гора, пжлнѣ съ тржне на единъ метръ височина? Никой конникъ, нито коларъ не вхрвеше по този пжтъ и азъ направихъ като други-тъ — отбихъ са отъ вжнѣ пжтя, и вхрвахъ по-лесно по трѣва-та на странище-то. Но откъде бѣха са зели тѣзи толкова гжсти тржне на пжтя, кога-то по странище-то ги нѣмаше никакъ? Макадова-та система за правене на пжтища-та много спомага на тѣзи тржне да растатъ, защото-то сж покрити съ чупени камане. Този омразенъ тржнѣ е сжщия, кого-то една руска експедиция е прѣнесла въ Ромжния, и то ето какъ: сѣки знае съ каква строгость главатарн-тъ на руска-та войска наложила прѣносияне-то на цѣлъ находищъ са подъ расположение-то пжъ баталионъ отъ Молдо-Влахия. Тѣзи сиромаси бѣха прѣнесени чакъ до Сливентъ, дорѣ до Адрианополъ, отъ дѣ-то едва една четвърта са вжрна въ Ромжния. Тѣ прѣнесоха тамъ, съ рогатий си скотъ, кой-то полека лека изгина, сѣмена-та на този тржнѣ, що чудесно расте въ отвѣдъ Дунавска-та земя. Това нѣщо ми каза единъ молдавски земеделецъ прѣди десетъ години.

«На единъ часъ и половина отъ Булгарени прѣминахъ по край една хубава могила, нарѣчена Султанъ-Тенеси. Този вржхъ бѣ край единъ пѣсачливъ проходъ, кой-то са простира почти отвѣсно вржхъ долина-та на рѣка-та Осмъ; отъ това крайще, азъ имахъ единъ прекрасенъ изгледъ вжрху тази широка долина, а най-вече вжрху тази поляна, покрита съ джрвета, села, чифтлицы, стада, пжлна съ движение и животъ. Плитка-та и шумяща рѣка са изгубаваше измежду високи-тъ си брѣгове. Поле-то, кое-то напуцахъ, бѣше частъ отъ поле-то на Никополъ, що остава отъ дѣсна-та ми страна.

«Долия България мяза сжвжршенно на наша-та Беанесе: сжщн-тъ вжлнообразни джлжници, сжщн-та плодovitость, сжщн-та рядкостъ на гори, освентъ въ нѣкои долини. Сега при стигамъ въ Плѣвентъ.

«Градъ приятенъ и нищо повече: слѣдъ нѣколко часа азъ изгледахъ всичко — и тръгнахъ на напредъ. Туземци-тъ са заинтересуваха и ма придружиха до единъ километръ вжъ отъ града. Тамъ въ скали-тъ, казваха тѣ, въ една малка долина, нарѣчена Каяликъ, извира единъ потокъ изъ една пещера, кой-то прониква доста на далечъ и са свършва въ единъ гйолъ или езеро, но кое-то може да плува единъ корабъ дърп и единъ малкъ вапоръ. Азъ полюбопитствовахъ да видя тази пещера и макаръ че ми приказваха много работи за нея, азъ не вѣрвахъ вече за такива чудесии, но запалихъ свѣщъ и влѣзохъ въ пещера-та.

Първа измама: пукнатина-та, отдѣ-то падане вода-та на извора, бѣше шесть стѣпки висока надъ земя-та, та трѣбваше да са иде на една близна воденица да земемъ една стѣлба за да можемъ да са качимъ по-високо. Колко-то вжрвахме навжтрѣ, толкозъ повече пещера-та са разширочаваше; бѣсгра-та и студена вода течеше бързо въ едно мочурливо корито, пжлно съ гуано (бубулечки) и съ прилепи. Моя-та свѣщъ, кой-то едва свѣтеше, не можаше да накара да са размърдатъ тѣзи птици, кои-то са виждаха по нѣколко окачени по стѣни-тъ на пещера-та. Азъ вжрвахъ все напредъ, потъпалъ до колѣне въ вода, на кой-то студенина-та бѣше толкова чувствителна, що-то не можихъ вече да изтрая. Повжрнахъ са до входа на рѣчено-то езеро, кое-то е едно доста дълбоко вместилище. Прѣувеличения-та на моя показвачъ ми научиха за други прѣувеличения отъ сжщия родъ заблѣжени отъ казване-то на единъ Арапинъ въ Сахара, кой-то разказвалъ на пжтника Леополда (Panet) и го увѣрявалъ за една малка долина, дѣ-то двѣ арабски племена са бле съ копни: «че станало тамъ едно вжрваво езеро, толкова дълго и толкова дълбоко, що-то вие не можете го прѣзина и като са качите на вашии каучуковъ корабъ.»

За тази измама азъ са утѣшихъ като сиехъ планъ на една добра римска кула, лѣжаща срѣщу пещера-та, и кой-то познахъ по единъ показалецъ на друма. Това место нѣма нво име: Турци-тъ го наричатъ Генуеска кула, Джиневизъ калеси, както и всички други стари развалини. Всичко старо, прѣдъ тѣхни-тъ очи е Генуеско, като: Джиневизъ пара, Джиневизъ йолъ, и др. Силно-то впечатление, що е оставила власта у тѣхни-тъ вжображения за старата сила на единъ малкъ народъ, кой-то е билъ покригъ съ твърдини всички-тъ крайбрежия на Черно море, Кръмъ, доръ и вжтрѣшня Георгія и Армения! Кога-то послѣ-

денъ нѣтъ минувахъ прѣзъ Цариградъ, тамъ градскій сѣвътъ за построение-то на пѣтища-та въ Цера откри твърдинп-тѣ на старий Генуески градъ, построенъ тамъ като за помянъ на паднала-та Восточна Римска Империа. Генуески-тѣ архиви сѣ много по тия места, но кога ли ще са намери единъ не само ученъ, но и патриотъ Италиецъ, кой-то да прѣдприеме да опише тѣзи знаменита страница на Историа-та за Италиански-тѣ колонии, отъ като обходи съ внимание места-та, дѣ-то тѣ са намирать.

На 27 Авг. оставихъ Плъвенъ и са отиравихъ камъ Югъ съ намерение да излѣза по-скоро отъ тѣзи прехубави полени. Слѣдъ два дни пристигнахъ подъ Балкана или почти до низки-тѣ бърда, кои-то са досѣгатъ откамъ Северъ до послѣдний пласть отъ тази голѣма планина. Тѣзи бърда сѣ отъ третична-та геологическа формация и са отварятъ тукъ отъ дълбокъ улей, на кой-то стени-тѣ сѣ усѣчени отвѣсно и паралелно. Този улей запризидия рѣка-та Видъ, коя-то тукъ на едно место са вжспира, та прави единъ видъ дълговато водовмѣстнище, кое-то има твърдѣ прпятенъ изгледъ. Приказвахъ ми, че на камъ Югъ са намирали нѣкакви развалини; азъ тръгнахъ камъ тѣхъ и слѣдъ два километра видѣхъ, че улей-тъ на рѣка-та са разширяваше като единъ хубавъ зеленъ окръгъ на дължина 1500, а на широчина до 4,000 метрп, кой-то е заобиколенъ отъ всички страни съ гористи голѣми могили, отъ послѣдний пласть, за кого-то споменахъ. На Северъ отъ този окръгъ вѣрху една издадена скала бѣха развалини-тѣ, кои-то ми насочиха, и кои-то бѣха една живописна работа. Това бѣше единъ български манастиръ у Сладовецъ; той е работа отъ около тринадесятий или четиринадесятий вѣкъ. Една скала на колело, отъ друга-та страна на рѣка-та Видъ, на разстояние десетина минути отъ тамъ, привлече внимание-то ми; азъ веднага са унѣтихъ за тамъ и това излезе съгласно съ прѣдположения-та ми: тази скала била една римска кула съ твърдѣ чудесно устройство. Ти изгледваше като една скала въ видъ на правоугленникъ, що излизаше отъ планина-та и като рогъ са изпущаше въ полѣна-та. На вѣрхове-тъ ѝ бѣха единъ вѣти напѣрѣви. Ако този правоугленникъ, съ сквършенна правилностъ бѣше естественъ, това щеше да бѣде игра на естество-то. Ако това е едно искусственно дѣло, то е една извжиредна работа, защо-то скала-та виски надъ р. Видъ до тридесать, четиридесать стѣпки. Въ сѣки случай не е мжчно да са познае, че тази тукъ е една отъ тѣзи четири или петъ стотинъ кули, кои-то Юстинианъ е градилъ или

подновявалъ измежду Хебръ и Дунавъ, за да въспрѣ варваръ-гъ, кои-то бѣха станали господари на голѣма-та Европейска рѣка.

«Юстинианъ може би да е ималъ най-вѣщия инженеръ и най-голѣмий строителъ отъ всички извѣстни царе. Кога-то Римско-Гръцка-та цивилизация била вече твърдѣ задушена и заприщана отъ всички страни отъ млади-тъ варварски побѣди, тогава той са опиталъ да я подкрѣпи съ построяние-то на толкова твърдини. Пуста помощъ! Твърдина-та никога не помага, кога-то сѣрдце-то е пропаднало. Но това неотнема никакъ отъ заслуга-та на Юстиниана и на неговитѣ инженери, що извърнѣваха заповѣди-тъ му. Азъ прѣмънахъ нѣколко месеца помежду развалини-гъ на неговитѣ работи; можахъ да влѣза пажливо въ духа на бранителната му система, коя-то са сѣмѣжда на нѣкои места, проходи и правоизлени жгли, и ще кажа, че бѣше невъзможно що-то Римляни-тъ да бихъ заземарили тѣзи позиции; ходихъ тамъ и наистина намѣрихъ твърдини-тъ, кои-то тѣрсахъ. Едно вѣрно снемание на Юстиниановитѣ кули въ България е лесно ищо и би доставило нови основи отъ Римска Архитектура у Печопца-та Римска Империя. Колко-то за менъ, малко-то, що можахъ да вида, ми даватъ една висока идея за дѣятелността на Юстиниана, а въ сѣще-то време подаде ми са случай да си състави едно миѣние заради историческа-та имъ важность, за коя-то толкозъ са надира Прокопий.

V.

«Читатели-тъ може да си мислятъ, че ще да имъ спомена за всички-тъ непознати места въ прѣминуване-то си прѣзъ Балкана, по кого-то отъ петъ дена пасамъ нѣтувамъ, и кой-то бѣ пжленъ за менъ съ вѣтрѣнни облаги за очп-тъ и за духъ-гъ ми; тѣ ма правяха да забравя всички мжнотни и малки несгоди на живота, що прѣминувамъ сега тукъ, въ тѣзи тѣсни проходи (клисури). Азъ бѣхъ вече въ сръдъ планина-та, но между туй още почти на два миряметри далечъ отъ централний вѣрхъ, кого-то трѣбваше да прѣмина при Орханне.

«Сутрѣшъ-та, на 30 Августа, прѣминахъ прѣзъ една углѣдна, тиха и доста лжкатушна рѣка Панега, и са отправихъ камъ вѣрха на планина-та, кой-то затуля огръжа на Ветрѣшъ, откамъ Югъ на Орханне, за да видя равнище-то. Този изгледъ бѣше твърдѣ хубавъ. Равнище-то, кое-то безъ двое-

умие е джипо-то на едно изсушено езеро, както ги има много такива около Балкана, можеше да има четири леви надлъжъ и петъ километри напиръ. Нѣкои расклонения отъ тази формация раздѣлятъ това равнище отъ друго едно по-малко и още по-животносно равнище, кое-то прѣминахъ сутрѣята. Това равнище бѣ голо: безъ гори, съ петъ-шестъ села, добра земи отъ пасишъ; напротивъ, планина-та, дѣ-то бѣхъ, и венчик-та околина, освенъ откъмъ Северъ, сж покрити съ расталакъ и гъсти гори. На Западъ, токо подъ нхтя ми, бѣше околина-та на Вѣтрень, съ българско сиромашко село подъ сжще-то име, расхладявано отъ хубави дървета, между кои-то село-то почти на половина са затуляне. Тамъ сж свършваха четири каменити долини съ расталакъ.

Орханне е единъ новъ градъ на правий друмъ, вржето-нхтъ, на кого-то бѣли-тѣ и нови кхция са струнани на купъ; той са видѣше отъ место-то, дѣ-то бѣхъ азъ и имаше единъ приятенъ изгледъ. Този градъ е изграденъ отъ Султанъ-Абдулъ-Азиса, и е наименованъ, въ честь на Султанъ-Османа, основателя на владѣюща-та династия, Орханне. Н. В. Султана обича стариин-тѣ, както и Прускій царъ, и никога пензгубва случая да прави пѣща въ честь и въспоминание на славин-тѣ си прѣдшественници.

Орханне е населенъ съ Турци, Българи и Черкези, Емигранти. Отъ послѣдин-тѣ сега има до около триста села, кои-то правителство-то засели въ Българию, вѣроятно за да доизлхиятъ турско-то население, кое-то по-ле-лека намалява. Турци-тѣ както и Българи-тѣ сж твърдѣ неблагоприятни отъ новин-тѣ си гости, кои-то нито знаятъ, нито искать да работять, а сж са прѣдали на грабителства и убийства; разказваха ми още и за два случая отъ челоуѣкоядство, слѣдствие, види са, отъ глада; но турско-то население наистина вѣрва, че тѣ обичать да ядатъ месо. Това послѣдне-то, може би да е клевета отъ селянин-тѣ, кои-то бѣха насилени, както казвать, да имъ сжграджать безплатно кхция и да имъ отетхиятъ отъ земи-тѣ си. Маже-тѣ на тѣзи Емигранти сж едри и смѣли, жени-тѣ имъ сж хубавици и деца-та живи; но венчки изобищо сж мжрзеливи и опорити. Не са знае още да ли отъ пужда и отъ обичай тѣ продаватъ деца-та си.

VI.

На друга-та сутрѣна, кждѣ шестъ часа, излѣзохъ отъ Орханне и поехъ нхтя за камъ София, дѣ-то имаше до пет-десять душъ работници (ангарии), кои-то трошеха камане за

да са постели пътя — шосе-то. За забелязване и за чудение бѣ, че между тѣзи работници Българи, нѣмаше ни единъ Турчинъ.

«Слѣдъ два часа пристигнахъ до единъ караулъ, срѣщъ връха на планина-та, кой-то ми се виждаше на раздалечъ около единъ километръ, но ние пристигнахме тамъ за три четвъртини отъ часа. Той бѣше единъ тръкалясъ голъ връхъ, сѣщо като откамъ южна-та страна, дѣ-то щяхъ да сѣза. Образуване-то на Балкана е всежду еднакво: откамъ Северъ, гористи рѣкове, съ долини, що са отдѣлятъ отъ велико-то бърдо подъ правъ ъгълъ; а откамъ Югъ, рѣбра по-отвѣсни и безгористи, съ долини паралелни по велико-то бърдо.

«Азъ обиколихъ още два часа по доли-тъ на планина-та и влѣзохъ въ Софинко поле при Таниъ-кесе, дѣ-то са спряхъ да пладиувамъ. Оттамъ едно добро право шосе ма отведе за шестъ часа въ София, дѣ-то Австрийскій Вице-Консулъ ма прие тѣй добръ, що-то скоро забравихъ петнадесетодневни-тъ мъчности по пътя.

«София е единъ голѣмъ градъ населенъ отъ около осемнадесать и повече хиляди жители, но тѣй разрѣдено, що-то можло би да побере два пѣти повече жители. Тамъ нѣма никакви паметници, освѣтъ една стара българска царска черкова обжрната на джамия, и развалена отъ едно послѣдне земетрисение. Тази саборна черкова е сжградена и наръчена храмъ на Свѣта София по подражане на прочута-та черкова подъ сѣще-то име въ Цариградъ, а споредъ нея и града е добилъ днешне-то си име. Но-наирѣдъ града София са е наричалъ Срѣдецъ, име, кое-то е послѣ въ време-то на римско-то владане (Ulpia Sardica). София е третя-та столица на българско-то царство; други-тъ двѣ сж били: Преслава и Търново.

«София, по причина че нѣма сжобщение съ свѣта, както е на примѣръ Русчукъ и Шуменъ, не може да са бори отъ пѣрвий редъ градове; сега има слабо търговско значение. Но слѣдъ време, кога премине прѣзъ нея желѣзний пѣтъ, а отъ друга страна, кога са свърже по желѣзници съ Плъвенъ и Никополъ, какво-то да могатъ да са изписатъ произведения-та ѣ, а особено жита-та, извѣтъ България, и да са продаватъ по-сжжно, тогава въ нея, както и въ много други граве по България, агрикултура-та има надѣжда въ скоро време да са развие и да достигне до такива учреждения, до какви-то достигна въ Молдо-Влахия.

«Желающъ да добия една права мисль за възвишение-

то и общия изгледъ на страна-та, азъ рѣкохъ да са възкача на Витоша Планина, коя-то е доста разширена и възвишена да около шестъ хиляди стѣпки надъ морско-то равнище и запазя града София откамъ южна-та страна. Поли-тѣ на планина-та сж прохлѣмени съ дълбоки долини покрити съ гори, а връха ѝ е, напротивъ, голъ, блатистъ и сѣвсемъ необработенъ. Прѣста, завличана малко по-малко отъ порон-тѣ, са е уталожила въ поли-тѣ на планина-та, и отъ нея е произгъзло тамъ, както и по други такива мѣста става, едно каменито и сипейно насипище покрито отъ страни-тѣ съ трънакъ и други храстие.

Азъ възлѣзохъ на това насипище, и следъ двадесетъ минути, по едни кривузе, що прохожда-тъ глѣста гора, пристигнахъ до единъ малкъ Български манастиръ, кой-то е посвѣтенъ на Св. Спасъ, и са намира на едно место покрито съ арджие, отдѣ-то са начина голѣмо-то Софийско поле. На този манастиръ обѣдвахъ набърже и продължихъ пакъ си по стѣпчести-тѣ брѣгове на единъ бистаръ и студенъ потокъ, кого-то Турци-тѣ изобщо наричатъ балканъ сую, но на кого-то вода-та на скоро става много тежка, като са смѣсп съ другъ единъ мжтенъ потокъ. Като повървахъ още половинъ часъ по скали-тѣ, стигнахъ на край на поле-то, и тамъ, умирень, си отпочинахъ и разгледяхъ околнота на София.

Тази околнотъ е наистина джмо-то на едно околчесто езеро, на което води-тѣ сж са изтекли прѣзъ единъ дълбокъ улей, кой-то са познаване въ срѣдъ стада-та, що пасеа по Балкана.

Два часа далеко отъ града София тече една бистра, бърза и лакатушна рѣка Искаръ, а прѣзъ самия градъ протича единъ потокъ нарѣченъ кървава вода. Поле-то е населено отъ около петдесетъ села; то е родливо и остави едно приятно запаметяване на зрителя съ своя-та плодovitostъ.

Малко-то дни що преседяхъ въ София, уиотрѣбихъ за да избиколя околнота ѝ, и да изуча вътрѣшнотѣ общественно и политическо състояние на место-то. Отъ всичко са види, че България за да изгъзе отъ настояще-то си усилно положение въ явни животъ, трѣбва ѝ прѣди всичко да са отхърве отъ свои-тѣ си стари и злѣ отхранени хора, кои-то по дѣла-та си са счисляватъ между други-тѣ нейни вътрешни и външнѣ неприатели; съ една дума, тя трѣбва отъ ново да са природи въ младий поясъ, кой-то сега са напоява съ истински знания и почтенностъ, свободни нови мисли и просвѣтенъ духъ въ Парижъ, Виена, Одесса, аи ай-вече въ Ческо, дѣ-то въ

сега са наброяватъ до 80 души млади Българчета на наука въ реални-тъ и други училища. Има надѣжда, че по завръщанне-то си нѣкои отъ тѣзи младежи щѣтъ да са загрижатъ свои-ски за да поставятъ въ добръ редъ, както училища-та, тъй и общественни-тъ работи въ отечество-то си. Нѣкои казваме, за що-то са увѣрихме, че има и такива бездарни момци, кои-то съ време са били по чуждина и при завръщанне-то си сѣ извършили дѣла по-лоши и отъ стари-тъ простаци. Такава примѣри има доста, за това Българи-тъ по-добрь биха сторили ако си въздигнаха високи училища въ свое-то си отечество, та новече-то подъ собственни си надзоръ да възпита-ватъ младежи-тъ си.²

(Le Tour du Monde).

Австрийска-та Северна Полярна Експедиция.

Твърде рѣдко са е случвало да са поддържа и под-помага таквози едно прѣдприятие отъ цѣло-то население на едно голѣмо царство, какво-то що бѣ прѣдприятието за из-дирване по северния полюсъ отъ австрийски-тъ прѣдприемате-ли — Найера и Вайрехта. За таквози издирване, най-много сѣ са наемали Англичани-тъ и Американци-тъ, но тол-жозъ далеко тѣ никога не сѣ достигали, нито сѣ дори мислюва-ли за по нови открития; защо-то всякой прѣдполагаше, че на пагорѣ е само море и то постоянно покрито съ лѣдове що-то отъ голѣми-тъ студове и отъ нѣмане суха земя, никой не ще може да проникне по-навътрѣ. По числене-то нѣкъ на Географи-тъ са доказваше, че имало около полюса една пространна суха земя отъ сто и чегиредесѣтъ хиляди квадратни мили още неоткри-та, кое-то ще рѣче, едно пространство близо петнадесѣтъ пѣти по-голѣме отъ Европейска Турция. И Австрийци-тъ, като единъ отъ образовани-тъ народи въ Европа, причислиха са въ този кръгъ Географи и намериха помощ не въ държавна-та каса, а въ цѣло-то население, кое-то зѣ живо учястие въ тава пред-приятие, а съ това спечели голѣма слава.

Най-голѣмий-тъ ревностенъ прѣдприемачъ бѣше единъ кавалеринъ — Графъ Ханисъ Вълчекъ, образованъ мѣжъ и мно-го предаденъ на наука-та; само нему има да са благодарни за постигане-то на тази цѣль. Въ какъо време той сполучи да събере една сума пари отъ фиорини 175,000, съ кои-то осигори приготвене-то на Експедиция-та.

Като са случил да са намерили таква една голѣма сума пари, избраха са послѣ и двама мъже за прѣдводители на тази Експедиция, мъже, кои-то бѣха доста дълго време пътували по Африка и притежаваха голѣми познания въ това отношение, а това бѣха Г-да Карлъ Вайпрехтъ и Юлий Пайеръ.

Тѣ тръгнаха на $1\frac{1}{13}$ Юний 1872 съ особено за това построениятъ параходъ „Тегетофъ“ отъ Бременско-то пристанище, придружени отъ 24 души и на $2\frac{1}{14}$ Юний преминаха Тремзѣ; поидиръ нѣколко дни тѣ сапикасаха вече отдалекъ подъ $74\frac{1}{2}^{\circ}$ север. шир., лѣдени-тѣ предѣли. Съ много голѣмъ трудъ можаха да стигнатъ крайбръжнѣ-то на Нова-Земля; тамъ „Тегетофъ“ са срѣщна съ парахода „Небѣрънъ“ приготвенъ отъ графъ Вълчека и Баронъ Стернека, и отпътуваха наедно чакъ до

Графъ Хансъ Вълчекъ.

острови-тѣ Барентъ, дѣто на $4\frac{1}{10}$ Августа оставиха отъ храни-та си нѣщо въ една пещера. На $9\frac{1}{21}$ Августа два-та вапора са раздѣлиха; параходъ-тѣ „Небѣрънъ“ са върна щастливо камъ устие-то на р. Петчора и камъ Тремзѣ, а Тегетофъ задими камъ северъ и още сѣща-та вечеръ на 21 Августа са видѣ окруженъ отъ лѣдове.

Неволно са носени вапоръ-тѣ камъ северо-истокъ, безъ да може да са освободи. Планъ са направи да са обжрне вапоръ-тѣ камъ северни-тѣ крайбръжния на Азия, дори искаше са да достигнатъ чакъ до Беринговъ Протокъ, но венчко биде

напраздно. Но Октомвриа суша-та са изгуби отъ очи-тъ нѣхъ и настана една страшна зима. До тогива седѣщия лѣдъ бѣше почти прѣзъ цѣла зима въ движение и ваноръ-тъ бѣ изложенъ на най-голѣми премѣждия да не би да са стромене и потони отъ лѣдове-тъ. Останали-тъ до тогива още седемъ кучета, заслониха въ сѣдѣжии. Маринери-тъ имаха много тѣжка работа, а особно офицери-тъ, защото трѣбваше непрѣстанно да пагледатъ що ставаше. Здравие-то на дружина-та не бѣше много добро. Отъ $16/28$ Октомвр. 1872 до $13/25$ Февруар. 1873, слѣнце-то са затули за 108 дни подъ хоризонтъ-тъ. Най-голѣма-та поляриа нощъ сега настана. За да бѣдѣтъ готови отъ всѣка една страна, какви-то случаи и да наставяха, Вайирехтъ и Найеръ, направиха единъ чадъръ не далеко отъ ваноръ-тъ, както и една кѣщичка издѣлбана въ единъ лѣденъ байръ, въ коя-то си стовариха венчки-тъ шейни, различни други погрѣби за живѣяние, баруть и други работи за всѣка минута погрѣбии. Тази кѣщичка са направи повечето да послужи на Вайирехта да може да сиеме нѣкои метеорологически явления, кои то предвиждаше, че ще са случатъ въ тази за тѣхъ страшна и неиззната страна. Презъ Ноемвр. егана толкова студено, що-то петролеума, кой-то имъ служаше за свѣщъ, замръзна въ лампа-та и тѣй свѣща не горѣше. Тѣй сѣщо и нѣкои работи, кои-то бѣха си приготвили за храна, много са поврѣдиха и отъ оизи децѣ, кога-то пакъ са появи слѣнце-то, патруивания-та на лѣдове-тъ престанаха, а студъ-тъ стана много по-голѣмъ, тѣй що-то въ край-тъ на Февруария термометръ-тъ показване 46° по Целзия. Презъ тойзи мѣсень настанаха таквици силни промунителни вѣтрове, що-то температура-та са промени сѣвсемъ, а това бѣше край-тъ на поляриа-та нощъ. Кждѣ пладиъ, слѣнце-то са появяване горѣ, придружавано често съ феноменъ-тъ на двѣ близини слѣнца.

Много биха са излѣгали читатели-тъ, ако вѣрватъ, че корабъ-тъ съ пѣтници-тъ стояше се на едно место; наиртивъ ваноръ-тъ бѣше наистина забиколень отъ твѣрди лѣдени стѣни, кои-то го държахъ на едно место, но засѣдно съ нѣла-та масса лѣда са движение постоянно отъ вѣтрове-тъ камъ северо-западъ. Чрезъ това, провидѣние-то, противъ воля-та на дружина-та, ги тласкаше камъ немислени места.

Въ идущи-тъ мѣсечи чакъ до Септемвр, вспѣчки-тъ работиха непрѣстанно да сѣкатъ лѣдъ-тъ, за да би могли да отхрватъ ваноръ-тъ, кого-то лѣдъ-тъ бѣше сѣвсемъ много издигналъ на горѣ, но не би да сполучатъ. На $19/31$ Августа, като са заличаше ваноръ-тъ „Тегетопфъ“ отъ лѣдове-тъ сѣ по-камъ

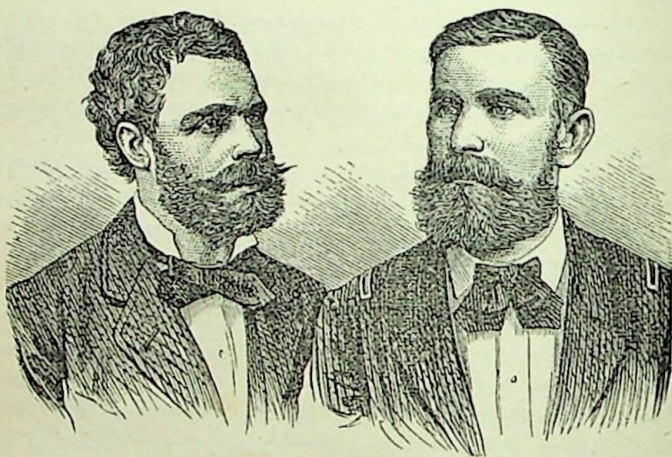
северъ, сжгледаха ненадѣйно суха земя, на около коя-то са видѣха лѣдени планини. Въ край-тъ на Октомври тѣ можаха да излѣзатъ на суша-та и я нарѣкоха Вжлчскъ-Островъ.

На 10го/22 Октомвр. настана втора-та полярна нощъ; без-пристанищний параходъ, закованъ между лѣдове-тѣ, остана да си вири на вай-горни-тѣ иластове лѣдъ, тъй що то сега можаха да опредѣлятъ точно, че положението имъ е между 59^о петоч. джлжина (Меридианъ отъ Кунградъ при Хива) и 79^о 51' севери. широчина. Спѣгъ приваляване често; по пѣкой пътъ наставаха вѣялици, бѣли мечки доходяха често камъ вапоръ-тъ и даваха прѣсно мѣсо. Живакъ-тъ бѣше нѣколко недѣли сжвеемъ замрзналъ; често са поболѣваха пѣкои отъ дружина-та, но са лецѣряваха твърдѣ скоро, защо-то имаха добръ докторъ и оздравяваха, съ исключение само на одного.

Кога-то са появи пакъ сжлице-то, дружина-та са рѣши да направи пѣкои пжтенствия за да открие суша-та по-от-близо, макаръ и да са страхуваше, че вапоръ-тъ можеше единъ денъ да са отнесе отъ лѣдове-тѣ. На 26го/10 Февруарий 1874, Найеръ са пустиа съ шестима другари, три кучета и съ една шейна камъ северо-западъ, покачи са на носъ Клинтонъ (800 м. високъ), намери тука суша-та пжлна съ глечери и са за-вѣршиа на 1^а/13 Марта назадъ; между това дружина-та тжрпеше студъ 50 цел. —

На 12^{та}/24 Марта рѣшиха са да предприематъ второ пжту-ване: Найеръ съ Орела са пустиаха съ други петима, три кучета и съ една шейна натоварена съ 16 кантара товаръ, пакъ камъ северъ, и откриха едно множество голѣми и малки острови, кои-то нарекоха съ обще-то име Францъ-Йосифъ-Ландъ, отдѣ-то продължиха пжть-тъ си по лѣдъ-тъ — по широкии Аустрия-Зундъ, излезваха на шестъ различни острови и най-сетне безъ да претжрнятъ голѣмъ студъ, както и вѣя-лици, достигнаха на 31^а/12 Марта на капъ Флигала, островъ-тъ на Крон-принца Рудолфъ-Ландъ, северна-та точка на 82^о 5' се-вер. широчина. Уморени и изнеможели отъ джлгий-тъ пжтъ, четирима отъ дружина-та наднаха и не можаха вече да продължаватъ пжтувание-то си, за това ги пратиа назадъ. Най-еръ, Орелъ и Церлиновичъ са оджрзостиха и придру-жени отъ двѣ кучета, продължиха на напредъ. Двама-та тегляха шейна-та, а другий-тъ я тласкаше изотзадъ; тя бѣше натоварена съ единъ чаджръ и съ храна, колко-то за осемъ дни. Стигнаха до единъ глечеръ доста колосаленъ и ту-ка са сирѣха да обѣдватъ и подиръ това вирѣгнаха са пакъ въ шейна-та. Едвамъ що бѣха изминали 20 стжнки—Орелъ

са обхрна да види да ли не е забравено иѣщо надирѣ — въ тази минута единъ трисакъ прогърми вжздухъ-тъ; хора, шейна, кучета — всички бѣха потънали вече, и Орелъ са видѣ самъ самичекъ при Глечера. Много са наскърби той за приятелово-то нещастие: той почна да ги тхрси и подирѣ малко подуши, че тѣ биле паднали въ една пукнатина въ глечара. По щастие Найеръ бѣше са увѣсилъ на вжже-то и висеше на стѣна-та облягнать на пукнатина-та. Орелъ легна по тхрбуха си на земя-та и са припъкна на четери крака до дупка-та; тамъ погледна на дозѣ и видѣ Найера въ една дълбочина отъ четире метра да виси, а отъ джю-то на дупка-та ечеше жалостния гласъ на матрозинъ-тъ — Церлиповича, и скѹвичене-то на впрегнати-тъ кучета. Орелъ хвхрли на Найера едно пожче да отреже вжже-то, съ това да са избави, а на матрозинъ-тъ викнаха да не сѣда никакъ, защото може да замръзне и да са вцѣни на место-то си; ностѣ са впустиха по чорани да пристигнать оставени-тъ си другари (1 $\frac{1}{4}$ ч. далеко)

Луий Найеръ и Карлъ Вайпрехтъ.

и скоро са вхрнаха назадъ при дупка-та. Туриха наирѣко двѣ дървета, и единъ слезе въ дупка-та дозѣ да изнесе матрозина, кучета-та и шейна-та. Но и това злощастие на пжтници-тъ не обезкуражи Найера, а го принуди да са отирави камъ западъ, та отъ тамъ искаше да са опита да са вхрие пакъ камъ западъ. Тука имъ са исиречи, едно голѣмо отворено водно пространство съ тукъ-тамъ купове лѣдове и ширѣше са предъ очп-тъ на глечерови-тъ пжтници, кои-то бѣха достигнали вече на една доста голѣма височина; камъ при-

странния северъ и северо-западъ хоризонтъ-тъ са пресичане отъ високи планински суши. Понякога бѣше скоро-то имъ заврѣщане при вапоръ-тъ, защото лѣдове-тъ бѣха починали вече да са растониватъ, и съ голѣми мъжки го достигнаха на $14\frac{1}{26}$ Априлий.

Едно трето пътуване стана отъ Пайсера, Броша и Хазлера, и то клѣдъ западъ. Четиредесетъ мили отъ вапоръ-тъ тѣ сѣсникасаха една планина, Капъ Брюнъ и други значителни пространства суша. Отъ тази точка са видеше цѣлата суша да бѣше прорѣзана съ множество фиорди. Тука тѣ намериша най-високийтъ върхъ на полярни-тъ региони, Хумболтова планина, около 5000 стѣпки висока. Дебѣлъ лѣдъ покриваше цѣло-то море камъ югъ, чакъ до хоризонтъ-тъ — едно жалостно припомнюване, кога-то си пресмѣтнаха, че сега трѣбва вече да са върнатъ за отечество-то си.

Каго свѣршиха и това пътуване и измѣриха точно лѣдъ-тъ при вапоръ-тъ, двама-та предводители прегледаха добръ параходъ-тъ, зека на протоколъ всичко, що-то имане въ него и рѣшиха: за да избѣгнатъ нѣкоя непадѣйна пропастъ, до дѣ бѣха още другари-тъ здрави и яки, да оставятъ вапора и да са върнатъ вече назадъ, защото захващаше и страхъ да ги обзема. И тѣй като свѣршиха сега тѣзи си пътувания по суша-та, на $8\frac{1}{20}$ Майй трѣбване вече да оставатъ вапоръ-тъ. Имаше вече никаква надѣжда, че ще може параходъ-тъ да са освободи отъ лѣдове-тъ, а показваше са, че трето презимуване дружина-та не ще да е въ състояние да изтърпи. Съ четери враници, кои-то лѣжаха надъ шейни-тъ и съ нѣколко шейни съ по $17\frac{1}{2}$ ктр. товаръ, дружина-та рѣши да трѣгне камъ югъ, по по-напрѣдъ презъ суха-та земя, послѣ отъ лѣдъ на лѣдъ да прѣминуваатъ камъ дѣ-то ги тласкане южния вѣтаръ; нѣтъ-тъ бѣше много страненъ. Пѣтници-тъ трѣбваше да са произвѣдъ презъ страшни тѣ планински лѣдове, презъ дълбоки лѣдени долини, а често са случваше да са продължаватъ много места подъ крака-та имъ. Шейни-тъ трѣбване често да са носятъ на рѣцѣ, а по нѣкой нѣтъ тѣй затѣваха въ сиѣгъ-тъ, що-то дордѣ да ги извадятъ, струваше имъ и животъ-тъ. На $22\frac{1}{3}$ Майй експедиция-та бѣше изминала седемъ мили отъ вапоръ-тъ „Тегетовфъ“. Враници-тъ трѣбваше презъ малки пространства да са носятъ на рѣцѣ и послѣ пакъ ги натоварваха на шейни-тъ. Храна-та, коя-то бѣше най-потрѣбно-то нѣщо, претоварваха ту отъ враница на враница, ту отъ шейна на шейна; сто стѣпки минуваха по лѣдъ-тъ, сто стѣпки въ водата, тѣй що-то пѣтници-тъ твърдѣ полегичка напредваха камъ югъ. Най-сетѣ настана по-благоприятно време и духна се-

верния вѣтаръ. Сега са забелѣзваха голѣми песачливи камани, лѣдъ-тъ са измѣни на полета, що-то една частъ изминуваха съ шейни-тъ, а друга частъ съ враници-тъ. На $24/7$ Нулий пжтинци-тъ уѣстиха, че лѣдъ-тъ подъ крака-та нѣмъ захвана да са местни и това имъ служеше като вѣренъ знакъ, че ще стигнатъ скоро на отворено море, та са и позарадваха малко. На $3/15$ Августа стигнаха до отворена вода. Тогава застрѣлиха кучета-та си, а шейни-тъ оставиха на лѣдъ-тъ. И тъй тука излезоха вече въ отворено-то море. Джрзки-тъ уморени пжтинци стигнаха на най-горния-та лѣдова граница и пустиаха вече враници-тъ въ вода-та; благоприятенъ вѣтаръ имъ помагаше много и тѣ стигнаха на $6/18$ Новая-Земля, а на $12/24$ Августа, кадѣ надовечеръ, схзрѣха единъ ваноръ въ Дуиския заливъ. Пжтинци-тъ употребиха и сега най-последип-тъ си сили да стигнатъ веднажъ до тойзи ваноръ. Той бѣше единъ русски спасителъ, управлянъ отъ капитанинъ-тъ Фео-дора Воронинъ, кой-то ги прии съ такава голѣма благодарностъ, кой-то отличава въобще русекия народъ на всякадѣ. Съ това чудесно избавление, пжтинци-тъ прииха пжрви-тъ пзвѣстия изъ отечество-то си. Воронинъ имаше много плема за поларип-тъ пжтинци, както и нѣкои пакети, тѣй сѣщо и историйка-та на дѣй-тъ години до Марта 1874. Подиръ 12 дни, русекия ваноръ стигна на $21/2$ Августа до суша-та и излѣзе въ Вардѣе. Тука са раздѣли Експедиция-та съ Воронина, като му подари три-тъ си враници, а четвърта-та зеха съ себе си да я оставятъ въ Триестекия музеумъ за помянъ. Пжрвата имъ грижа бѣше да са вчовѣчатъ, тѣ си купиша тонли дрѣхы, като за прѣдъ хора. Тѣхни-тъ уста бѣха навикнали само на диво-мѣсо, тѣй що-то бѣха изгубили и вкусъ-тъ за питомно мѣсо. Прибраха си пари-тъ, кои-то бѣха испратени отъ комитета и съ ваноръ-тъ „Финмаркенъ“ са оидиха за Хамбургъ.

На $10/22$ Септемвр. стигнаха у Хамбургъ (отъ като по-ѣти Найеръ и Кепенъ Стокхолмъ), а на $13/25$ Септемвр. 1874, са посрѣщнаха тържественно у Виена.

Отъ тогава са почна приготвяние-то на Английско-то правителство за нова С. Полярна Експедиция, коя-то на $17/29$ Май 1875, излезе отъ пристанище-то Портсмутъ: тя са състои отъ два вапора „Алертъ“ подъ управление-то на Алберта Марк-хама и отъ „Дисковери“ подъ управление-то на Стефенсонъ; прѣдводителъ на цѣла-та Експедиция, коя-то си е предначертала планъ да открие Смитзундъ и на северъ отъ него лѣжащо-то море, е капитанинъ-тъ Паресъ. Една третя нѣмска С. Полярна Експедиция са готви за презъ година-та 1876.

ЛИТЕРАТУРЕНЪ КАЛЕНДАРЪ

Погледъ на наша-та литература.

Духовний животъ на всѣки народъ се проявява чрѣзъ негова-та литература, коя-то въ широкъ смислъ на дума-та е сбора отъ всички-тъ умствени произведения на този народъ. Споредъ това литература-та е огледало за стѣпена на умствения напредѣкъ и нравственното развитие на народи-тъ, както за различни епохи отъ сѣществование-то нѣмъ, така и за цѣлий нѣмъ животъ изобщо. Онези народи, кои-то наричаме образовани и просвѣтени, тѣхний-тъ умъ е произвелъ голѣми умствени богатства; тѣхна-та литература е пълна съ всѣкакъвъ родъ умствени произведения. Още по-чудно е като погледнемъ умствено-то богатство на нѣкои отъ просвѣтени-тъ народи, неколко преминува презъ умъ-тъ на чело-вѣка, че за да постигне това умствено нѣщо, потрѣбни сѣ биле цѣли вѣкове на умствена работа, само тѣмъ можемъ да си изяснимъ, кога и какъ е можалъ тѣхний умъ да припесе толкова обилецъ плодъ за тѣхни-тъ богати литератури. А още по-забѣлжително е това, че безъ да глѣда на голѣми-тъ свои богатства, умъ-тъ на просветени-тъ хора, постоянно работи и са напруга на нови трудове, на нови изучения и открития — постоянно богатѣе.

Литература-та на сѣки просвѣтенъ народъ са с обработвала, може би, непрѣстатно отъ време-то на появлението на неговата писменность; но при все това и тя си има свои епохи на развитие, знаменитость, богатство и слава, съответственно съ живота на този народъ. Знаменитость-та на литература-та сѣстои въ по-голѣма-та нейна оригиналность; богатство-то ѝ обема освенъ това и така нарѣчена-та заимствувана частъ отъ чужда литература; а слава-та въ прѣвосходство-то на умствени-тъ оригинални народни творения. Тѣзи сѣ прѣимущества-та, за кои-то са стремятъ просвѣтени-тъ умове да придобиятъ на свои-тъ умствени произведения; тѣзи сѣ причини-тъ кои-то са повдигнали онази вѣкова борба въ международний-тъ духовенъ животъ въ поле-то на образование-то и просвѣщеніе-то.

Ако погледнемъ въ литературно отношение нашия народъ, той стои много долу отъ други-тъ просвѣтени народи, или дори може и да са каже, че ние нѣмаме още никаква литература. Било е време, кога-то наша-та литература, въ начало-то на появяние-то си въ скоро време са е развила и е направила забѣлжителна за време-то си епоха между просвѣтени-тъ тогавашни народи.

Кому отъ сжврѣмени-тъ тогавашни просвѣтени народи, а особено отъ сжиземни-тъ намъ Славяне не бѣше известно име-то на Великаго Симеона и други мнозина негови сжврѣменици и славни наши литератури? Отъ стара-та наша Литература за джло време сж са заимствovali Русси-тъ, както и други-тъ сжседни намъ славянски племена. Но ние оставаме на История-та да каже: какъ злочести-тъ обстоятелства, кои-то сж сполѣтили нашия-тъ народъ и сж нанесли такъвъ ударъ на литература-та ни, що-то почти всички ументвени произведения на народа ни да са опрапастени сжвжршенно и отъ неприятелска-та ржка на оганъ прѣддени; да каже още какъ съ литература-та и духовний животъ на народа ни е бедствовалъ сжвсемъ да угасне; и най-сѣтне, какъ той са сепна отъ пропастъ-та, до коя-то бѣ го довелъ неприятеля, като прѣдъ надлежачъ неговъ гробъ, и какъ са свѣсти и втурна въ пакъ на свое-то възрождение! А ние тука щемъ споме-немъ, че едва слѣдъ нѣколко вѣкове на нашия народъ било сждено да са появи пакъ на литературно-то поле прѣдъ просвѣтений-тъ свѣтъ, да опознае до каква духовна нишета е билъ той достигналъ, и да са найме съ сѣтни-тъ си сили за да излѣзе изъ свое-то жалостно положение. Едва отъ тридесетъ години насамъ може да са брои духовно-то възбужданне на нашия-тъ народъ.

Съ появяние-то на нѣколко книги, на нѣколко вѣстници и периодически списания, ние изразихме новий сп духовенъ животъ прѣдъ свѣта, и сторихме начало на наша-та писменность. Съ истечение-то на този малогодишенъ периодъ, наши-тъ млади ументвени сили доста напръгнато сж работили за свое-то развитие, и може са рѣче, че това тѣхно напръганне не е отишло сжвсемъ напусто. Днесъ за днесъ ние можемъ наброи доста голѣмо количество книги, и нѣколко вѣстници чисто научни, периодически списания. Всичко това ако прегледа чловѣкъ у насъ, не може да не каже, че и нашия народъ полека-лека са развива ументвенно и богатѣе. Но като сторимъ това прегледване сравнително съ други-тъ просвѣтени народи, ние находимъ, че въ нашия-тъ

започетакъ на уметвено-то ни развитие, ние не сме дошли още до здрава и самостоятелна стъпка, до съзнателенъ животъ. Споредъ това и оня кунъ разновидности книги, кои-то пламе, не могатъ и да са нарѣчатъ още наша народна литература; защото почти всички сж заимствования отъ чужди литератури: на рѣдко и твърде рѣдко ще са намѣрятъ нѣкои оригинални и сериозни уметвении наши произведения. Всичко, какво-то са отнася въ кръга на наше-то развитие, носи печатъ на бърза прѣсѣдба, и оттова не е можно да даде по-трѣбний плодъ.

Наше-то намѣрение за сега не е да влизаме въ подробно разгледване на уметвении-тъ произведения на наши-тъ учени и списовачи, а само съ единъ общъ погледъ да покажемъ, че насока-та коя-то сж взели въ книжевно отношение, почти никакъ не е съобразна съ духовний ни народенъ животъ. Доказало са е вече, че заимствования-та литература влияе силно върху уметвено-то и нравствено-то развитие на народи-тъ, но не въ чисто народенъ духъ, а най-вече кога-то това става чрезъ невящи ръце въ младенческо-то развитие на единъ народъ. А най-големо-то зло стои тукъ, че този народъ изгубва стремление-то си за самостоятеленъ духовенъ животъ; за това единъ ученъ казва: искашъ ли да променишъ прави-тъ на единъ народъ, да обладаешъ духъ-тъ му дори и да го прѣродишъ, дай му назаемъ своя-та литература. Ето защо казваме ние, че трѣбва да са отклонимъ отъ пътя, кого-то сме държали до сега, и да са завземемъ вече за собствененъ нашъ оригиналенъ трудъ, съобразно съ нашия миналъ, сегашенъ и бъдещъ народенъ битъ. Време е вече да са положи основа на наша-та нова литература. Този въпросъ трѣбва да бѣде за на-прѣдъ единъ отъ най-важни-тъ прѣдъ очи-тъ на наши-тъ учени. Нека тѣ са завзематъ да разработятъ народна-та наша словесностъ, и върху тази основа да приложатъ наука-та на младо-то наше поколение въ чисто народенъ духъ. Всичко това тѣмъ прѣдлежи да пзвѣрхнатъ, и то при само-то уметвено развитие на юношество-то въ училища-та, кои-то сж, така да са каже, лабораториумъ, въ кого-то са развиватъ млади-тъ уметвении способности и имъ са прѣдава материяла за работа въ литературно-то поле.

Отъ горне-то са види явно, че за развитие-то на единъ народъ първо место заематъ училища-та и отъ тѣхъ ся стича това уметвено богатство въ просвѣтени-тъ народи. Нашиятъ народъ въ възнаграждане-то си доста енергично са завзе за свое-то уметвено развитие, и въ малко го-

динъ неимовѣрно разшири кръга на училища-та си. Той съзна своя-та нужда: въ наука и знание, той си отгадаваше единъ честитъ животъ и знатна бѣднина. Това свое съзнание, той бѣ придобилъ отъ голѣма нужда и дълговѣчностъ опитъ, и въ невинностъ-та си той повика свои-тъ синове отъ позе-то, та ги прѣдаде на ръце-тъ на свои-тъ народни възродители. Народа ни стори, така да рѣчемъ, всичко за кое-то са е съзнавалъ, че е билъ длъженъ да стори; оставаше сега да очаква желаемий плодъ. Но безъ собствена наша книжнина, народни-тъ ни училища не можаха да иматъ здрава основа; всичко това не стоеше създано на народна земя. Народни-тъ учители, както и до сега, иѣмаха отъ да черпятъ потребна-га храна за развитието на гладни-тъ юношески умъ. Освѣтъ въколко — то криво-лѣво прѣведени учебници, учителя иѣмаше на народни-тъ ни языкъ никакви други учени описания за да почерпа потребна-га наука, както за себе, тѣй и за ученици-тъ си. Слѣдствие на това бѣше че тѣ приближаха до чужда-та литература. За малко време въ наши-тъ училища са изработиха много книги прѣведени, нарѣдени, събрани и на рѣдко съставени съ една дума, за насъ бѣше почти всичко пришито и далечъ да отговори на народни-тъ ни нужди, на народно-то ни слово. Това че бѣше тѣй, наскоро са доказа отъ незрѣлий плодъ, кого-то наши-тъ училища дадоха много нескръзвѣрно съ жертви-тъ сторени отъ народа ни. Но отъ друга страна като земемъ въ внимание време-то, и народно-то ни положение, всичко това може, ако не да унищожи, а то поне да ни облекчи отъ обвинение-то за минало-то; за до сега нека си кажемъ, че така ни е било наложено отъ досегашни-тъ обстоятелства да сторимъ.

Нашата дума тукъ не е вече за минало-то, ние искаме да отворимъ въпросъ-тъ: за напрѣдъ какво трѣбва и какво сме длъжни да сторимъ за да са турни здрава основа на народно-то наше умствено развитие и правственъ напрѣдакъ чрѣзъ собствени наши умствени произведения, съобразно съ народни-тъ наши трѣбования и съ духа на вѣка, въ кого-то живѣемъ. Като прѣдлагаме този въпросъ, ние имаме прѣдъ очи, че наши-тъ учени щѣтъ са завземъ за серпозно [размисленіе] за да са разгледа той въ всичка-та си важностъ и да му са отговори въ всестранна-та му пълнота. А ние отъ своя страна оставяме за въ идущий календаръ да направимъ по сили-тъ си наши-тъ възрѣния и забелѣжки.

НАРОДНИ ПЪСНИ.

(отъ Сборника на П. Р. Славейкова.)

Народни-тъ ни пѣсни сж токо кажи единственна-та' на-ша чистонародна стара и нова книжнина. Тѣ не служатъ са-мо за языкословни и други придирвания, но трѣбва да слу-жатъ и като образци въ изяцини творения на народеиъ духъ. При събиране-то прочее на пѣсни-тъ изъмежду народа трѣб-ва наистина да са забелѣзватъ точно и вѣрно не само разни-тъ думи по разни места и различия-та въ граматически-тъ форми на разни-тъ нарѣчия, поднаренция и провинциализми на языка ни, но ощен различно-то произнасяние и измѣнява-ние на букви-тъ въ изговаряние на думи-тъ. При напечатва-ние-то имъ обаче, азъ сжмъ на мислене, че тѣ трѣбва да бж-датъ по възможности свободни отъ тѣзи исключителни бе-лѣжки и отъ развалени и излишни изговаряния и да са о-браща повече внимание върху съдържание-то на пѣсни-тъ на спорѣдъ втора-та цѣль, коя-то е и по-обща.

Отъ това и въ мой-тъ Сборникъ отъ пѣсни, азъ като сжмъ отдѣлялъ белѣжки-тъ върху языкъ-тъ спорѣдъ местни-тъ нарѣчия за мене си и за онѣзи, кои то са занимаватъ въ издирвания по языкъ-тъ, оставилъ сжмъ съдържание-то сво-бодно съ едно по-нѣжно произношение спорѣдъ изговаряние-то на местни-тъ нарѣчия, за да могатъ така да служатъ за леско четение и за изучаване отъ онѣзи, кои-то трѣбва да ги учатъ за съдържание-то имъ, за духъ-тъ на творчество-то и начинъ-тъ на изложение-то.

Юнакъ помакъ.

1.

Ходилъ юнакъ, ходилъ помакъ
ни пуста-га войска,
войка татарийска;
Ранили го, ранили го,
триста тѣжки пушки,
три стрели татарски.
Надна юнакъ, надна помакъ
у-въ дълбоко доле,
въ пусто тѣмно горе.

Пищи юнакъ, пищи помакъ
 та са гласи сбивать
 чакъ до сине небе.
 Надъ долъ лѣти, надъ долъ лѣти
 ниле соколово,
 лѣти та са нне;
 Лѣти ниле, лѣти ниле,
 трепти, застоява
 и юнаку дума:
 „Умри юнакъ, умри помакъ
 умри не са мѣчи
 други ханръ нѣма,
 Да ти поямъ, да ти поямъ
 твои бѣли меса,
 бѣли насинели;
 Да ти ния, да ти ния
 твое черно крѣво,
 черно, сжсирено;
 Да ти кѣлва, да ти кѣлва
 твои пѣстри очи
 пѣстри испрѣснали . . .”
 Ихти юнакъ, ихти помакъ
 ихти та си пѣшка
 и на ниле дума:
 „Мѣлчи ниле, мѣлчи ниле,
 мѣлчи, не ми думай;
 иди не ма струвай.
 Не ма струвай, не ма струвай
 болки да развреждамъ
 болки зюти рани . . .”
 Трепти ниле, трепти ниле
 трепти застоява
 и юнаку дума:
 „Умри юнакъ, умри помакъ
 и недѣй са нани
 туй ще тѣй да стани:
 Ще *) ти поямъ, ще ти поямъ
 твои бѣли меса
 бѣли насинели
 Ще ти ния, ще ти ния
 твое черно крѣвие,
 черно сжсирено.

*) Вуйка ми изговаряше жа, а сестра ми шж.

Ще ти кълва, ще ти кълва
 твои пѣстри очи
 пѣстри непрѣснали . . .
 Разсѣрди са, разсѣрди са
 юнакъ иралаия,^{*)}
 юнакъ джаралия^{**)}
 Разверди си, разверди си
 свои люти боли,
 триста и три рани.
 Присегна си, присегна си,
 та си пушка хвана,
 Пушка гегалия;^{***)}
 Та замери, та померп
 пиле соколово,
 горѣ на високо
 Удари го, удари го
 у клето-то сѣрце
 подъ лѣво-то крице.
 Падна пиле, падна пиле
 до юнака долу
 у-въ дълбоко доле.
 Пиле ници, пиле ници
 ници та са кѣса;
 а юнакъ му дума:
 Ници, пиле, ници, пиле,
 двама да ницими
 Лежи, пиле, лежи, пиле,
 двама да лежимп
 Умри, пиле, умри, пиле,
 двама да умрѣми . . .^{†)}

*) Иралаия, раецъ.

**) Джаралия, съгноясали рани.

***) Гегалия вместо Гегалийска, т. е. таквази, каква-то
 Гегигъ, Ариаути, править или носить; този видъ пушки, дълги повече
 отъ челоуѣшки растъ и съ жѣлѣзна расова-та дрѣжка, сѣ били въ
 прѣдиочитание у горци-тъ юнаци. Въ Шипсо и Малешевско ги на-
 зувать (другояче), а тука гегалия вместо гегалийска са пѣе по
 наклонность ками съзвучие подиръ иралаия и джералия и като
 тѣхъ минава за прилагателно.

†) Тая пѣсень са вижда да е още отъ начало-то на XV
 столѣтие, отъ време-то на война-та на Турци-тъ съ Татари-тъ, въ
 кой-то е имало и Българи помагачи на Турци-тъ, както имало и Сър-
 би. По произхождение, по языкъ и по напѣвъ сочи да е отъ Дов-
 ченски-тъ помаци, кои-то сѣ добри пѣснопойци. Азъ съмъ и слу-
 шалъ въ дѣтнство отъ пуйка си, селянинъ изъ Вишовъ градъ.

Събрани отъ Дръ Ив. Богоровъ.

2.

Сама са пушка отисла (отихнала)
 Отъ върхъ отъ Стара-планина
 Отъ Банкова-та бачія (мандра).
 Двамина братя удари
 Стояна още Ювана.
 Стоянъ са съ дуни раздѣли,
 А Юванъ още не беше.
 Надъ Ювана са вѣяха
 Галуи черни гарвани,
 А Юванъ имъ са молене:

(Тжриовско) и записалъ съмъ я на преумица до колко-то я помияхъ преди 22 години въ най-първа-та си сборка пѣсни (отъ кои-то съмъ са ползували Безосовъ и др., но не съмъ и билъ записалъ тогъвъ вѣрно и точно както е тукъ записана, слушана непосредъ отъ сестра ми П., коя-то я помияла по-добри. Тя пѣеше тѣзи пѣсенъ до тука само, и по пататакъ пез пасие, по азъ ми са тѣлпийтъ въ умъ-тъ още два три стиха, като да ги чувахъ отъ вуйка си:

„Провикна си, провикна си,
 юнакъ, пралия
 отъ дълбоко доле.
 Дѣ си сестро, дѣ си сестро
 сестро самодиво . . .“

а по пататакъ не помни нищо и онова, що е приложено въ край-тъ на тази пѣсенъ отъ първа-та ми сборка, не е вѣрно, както не е и извѣтъ точна. Азъ съмъ пѣгалъ непосредъ и други пѣснопоици за тѣзи пѣсенъ, но не ми съмъ дали нѣкои по други свѣденія; освенъ една стара пѣвица отъ трѣвненски колиби, коя-то ми казуваше, че е слушала ужъ тѣзи пѣсенъ, но не и знае, а спомня ѝ са само, че соколови-тъ пилета биле два: едно-то принадлежащо на ранений-тъ юнакъ, кое-то стояло при него и му служало, а това, що искало да умре и да му иде меса-та, било чуждо и него той убилъ, а на свое-то заржчалъ, кога-то той умре, то да са наиде отъ меса-та, а само десна-та му ръка да остави цѣла и да и занесе на бащинъ му дворъ. Пиле-то неплънило заржжи-тъ му, и като са наило отъ меса-та му, взело десна-та му ръка въ уста, подхвържало съ нея и кацнало „на високи тополи въ бащино му дворъ,“ та и спуснало долу, дѣ-то я намерици сестри-тъ му и по прѣстенъ-тъ познали, че с братова пѣтъ, и какъ тѣ пѣнали да плачѣтъ, какъ ги дочула майка имъ, какъ са извѣстилъ баща имъ. — Азъ запасахъ пейни-тъ дуни като предание, защо-то не знаеше да ми ги каже като пѣсенъ. По единъ Конривиченецъ пѣснопоецъ въ Цариградъ ма унѣриване, че тѣя е сѣвсѣмъ друга пѣсенъ, коя-то пѣяли въ Конривичица, но той я не знае; остава прочее да са дири тая пѣсенъ въ Конривичица, а за тази що обнароднами тука, може пакъ между помаици-тъ да са дири, или у тетевенски-тъ цигулари, кои-то пѣятъ много помаици пѣсни.

Галунн черни гарвани,
 Вийте са вийте галунн,
 Още са малко нови(й)те
 Дордъ са съ душа раздѣля,
 На тогива си паднете,
 Бѣло са месо напните,
 Черно са кръви напн(й)те;
 Дѣсна ми рѣка не яжте,
 Но я подъ крило турете,
 На на високо хвръжките
 И на широко гледайтѣ,
 Дѣто видите каменъ дворъ,
 Каменъ дворъ порти желѣзни
 Въ двора дърво високо,
 Подъ дърво сѣнка дебела,
 Подъ сѣнка сѣди невѣста,
 Та ние на шаренъ гергевъ;
 Вия на дърво паднето
 Та си рачица пустиете
 Невѣсти на шаренъ гергевъ,
 Та да си види невѣста
 Ювану дѣсна рѣчица.
 И галунн го слушяха,
 Виха са виха галунн,
 Галунн черни гарвани,
 Още са малко повиха,
 Юванъ са съ душа раздѣля,
 И тия тогисъ паднаха,
 Бѣло са месо напни,
 Черни са кръви напнили,
 Дѣсна му рѣка не яли,
 Но я подъ крило турили,
 Та на високо хвръжнали
 И на широко гледали,
 Дѣка видѣли каменъ дворъ,
 Каменъ дворъ порти желѣзни,
 Въ двора дърво високо
 Подъ дърво сѣнка дебела,
 Подъ сѣнка сѣди невѣста,
 Та ние на шаренъ гергевъ,
 Тия на дърво паднаха
 И си рѣчица пустиаха
 Невѣстици на шаренъ гергевъ

Та си видѣла невѣста
 Ювану дѣсна рѣчица,
 Тя си рѣчица прѣгърна
 Тана си викна заплака:
 Майне ле, стара свежрво,
 Я излезъ, мале, да видишъ
 Ювану дѣсна рѣчица,
 Дѣкъ ми на гергевъ паднала,
 Излѣзла стара свежрва
 Та си видѣла рѣчица
 На си рѣчица прѣгърна
 И са съ душа раздѣли.

3.

Стояну гости додоха
 Три сестри и три зетове,
 Най мѣнина му сестрица
 Довела мѣинко дѣтенце.
 Кога е било полунощъ,
 Дѣтенце вода поиска,
 А то са вода не пайде,
 Водица нито лажница.
 Тия му вино даваха,
 То не ще вино червено,
 Но иска вода студена:
 „Водица мамо водица
 „Водица макаръ съ лажница.
 Стояниъ е юзелъ две стовии,
 Та е на вода отишелъ
 На тихи бѣли Дулава;
 Тамъ си завари младъ Стояниъ
 Три жени до три бродници,
 Та баремъ да са чужденки:
 Ижвата беше леля му,
 Втора-та беше баба му,
 Трета-та беше стрина му.
 Леля стояну думаше:
 Марѣ Стоене, Стоене,
 Недѣй са бави изъ друми,
 Да речешъ марѣ майци си,
 Майка ти да та лѣкува
 Отъ жени отъ три бродници (Самодиви).

Та си е тръгналъ младъ Стоянь,
 Люта го трѣсна растрѣси,
 Въ пѣтъ му са крака скратиха;
 Додѣ до дома да иде,
 Додѣ майци си да каже,
 Майка му да го лѣкува
 Огъ жени отъ три бродиници,
 Езикъ са въ гърло вхвлече,
 Не може Стоянь да каже,
 Майка му да го лѣкува
 Огъ жени отъ три бродиници,
 Нѣ ми са съ душа раздѣли.

4.

Нѣщо ми са чуй
 Вжвъ пусто усой,
 Да ли ягне блѣе, (напе)
 Или мома пѣе,
 Или кавалъ свирп.
 Нето ягне блѣе (напе),
 Нето мома пѣе,
 Нето кавалъ свирп;
 Мехмедова майка
 За Алиа плаче,
 Прѣбила го Рада,
 Рада Софианка,
 Дѣ го е прѣбила,
 Тамъ го е и скрила,
 На мали-тѣ врата
 Подъ крива-та круша.
 Доръ пѣгли-тѣ пѣли,
 Пѣли потретили,
 Три пѣти са Рада
 На сждъ некарвали;
 На не могле Рада
 На сждъ да отсждать,
 Че си дума Рада
 Се една-та дума,
 Се една-та дума
 Се хитра-та дума:
 Що тѣрси Алиа
 На мали-тѣ врата,
 На мали-тѣ врата

Подъ крива-та круша?
 Нищо сжмъ хлѣбарка
 Нищо сжмъ крѣчмарка;
 Не вино продавамъ
 Не върла ракия.
 Що търси Ала
 На мали-тъ врата?

5.

Деница каже месичку;
 Брашно месечко, мѣсечко,
 Я огрѣй да си огрѣемъ
 Тазъ гора гжета зелена,
 Тазъ гора и тозъ манастиръ
 И въ манастиръ келна,
 В' келна света Мариа.
 Христа е Бога родила
 И го е три дни вардила,
 На вжика не излазѣла.
 Кога е было трети день,
 Тя е на вжика излѣла
 С' червено са е завила
 С' морено сукно прикрила,
 Съ златъ са ржжѣнь подирѣла
 На ржженова ябълка,
 Златини нелени да сбора.
 Кога са назадъ повърна
 При Христа седжтъ три жени,
 Три жени три самодиви:
 Първа му шияка шижеше
 Втора му повои плетеше
 Трета му риза шнеше
 На Христа да ги харпжатъ.

6.

Леле Вжлко, младо Байрактарче!
 Свивай байракъ, джждъ да го не вали
 А Вжлко имъ тихомъ отговаря:
 « Не го вали не го огжнѣ гори;
 « Ний бѣхме деветима братя,
 « Осмина сме подъ байракъ умрѣли,
 « Токо оста Вжлко байрактарче

„И за него единъ Господъ знае.
 Рече Вълко, рече не изрече,
 Пушка пукна изъ Будина града,
 Коршумъ надна прѣдъ нанови порти,
 Та удари Вълко Байрактарче;
 Удари го между две-тъ очи
 Между очи, между тѣхни вежди.
 А той викиж, сиромашъ заплака:
 „Нѣмамъ баща михлемъ да купува,
 „Нѣмамъ майка рани да влрзва,
 „Нѣмамъ сестра вѣрни да ми пере,
 „Нѣмамъ братъ живъ да ма оплаче
 „Нѣмамъ либе живъ да ма жалѣе.
 На паржча Вълко байрактарче:
 „Кога умрѣ Вълко байрактарче,
 „Хубавъ ма лекомъ укхнете,
 „По хубаве лекомъ прѣменете,
 „По хубаве лекомъ погрѣбете,
 „На глава ми цвѣте посадете,
 „На крака ми чешма изведете;
 „Младъ да мине, цвѣте да набере
 „Да помене Вълко байрактарче,
 „Старъ да мине водина да пийне
 „Да помене Вълко байрактарче.

СТИХОТВОРЕНИЕ.

(отъ П. Р. Славейковъ.)

1.

. . . Мжки и теглило
 И бѣда голѣма!
 Клето е сираче,
 Никого си нѣма.
 Нѣма то горно-то
 Майка ни бащица,
 Свѣтлостъ на око-то —
 Братецъ ни сестрица. . .
 Расло и порасло
 Все помежду чужди
 Въ теглила и мжки

И въ голѣми нужди
 Гледа то какъ други
 Свой свое приглежда
 Нему всички чужди,
 Зла го честь прислѣжда.
 Теглило и тегли,
 И ще тегли поще...
 И не знае клето
 На кого да робщи, —
 Кому да са вжси,
 Кому да са сжрди,
 Дали на честь-та си
 Или на хора твжрди, —
 Прѣдъ кого да плаче,
 Кому да са моли,
 Бѣдно-то сираче,
 А че и защо ли?
 Бѣдний-тъ да тегли
 Не е иѣщо ново;
 Грижа ли ги тѣзи
 Все що имъ готово?
 Грѣй имъ свѣтло слжнице;
 Зло ги не обижда
 Клето-то сираче
 Слжнице не вижда
 Щастие ни на зржнице
 Хлѣбець ни комаче
 Честь ги тѣхъ посерѣща
 И добро живѣне;
 Сирота злочеста
 Въ злочестия вѣне...
 Никой не осѣща
 Милость, сжжалѣне.
 Всеи са радвагъ, смѣятъ
 Охотно живѣятъ...
 А сираче клето
 У невози стене
 Чака отъ небе-то
 Помощъ и спасение...
 Никой го не жали!
 Боже! до кога ли?

2.

За гробъ-тъ ми, стара майко
Не дѣй пита на кѣдѣй,
Не жали, не дѣй са вайка,
Що чедо ти не живѣй;

Не плачи ти, сиротице,
Що отидохъ сѣсь дене;
Нѣ дѣй мѣси „боговница“
За мост-то „Прощене“.

Не трудн са свѣщъ да палишъ
Ни таманъ да ми кадишъ;
Деветини да ми правишъ
Колнво да ми варишъ. . . .

Не заслужва, мамо, споменъ
Кой-то е въ свѣтъ-тъ живѣлъ
Безотечественъ, бездоменъ.
И мърщина е умрѣлъ.

Га-то чуешъ за смъртъ-та ми,
Ти ще сторинъ най-добръ
Да потъжнишъ, както тѣжнишъ
За говедо, га умрѣ.

Но ще кажишъ, майко мила,
Въ челоушкии образъ бѣхъ. —
Катъ човѣкъ си ма родила,
Катъ говедо поживѣхъ. . . .

Разпознавахъ мѣхъ отъ космъ,
Но не знаехъ, кой сѣмъ родъ,
Ни отъ дѣ сѣмъ, ни какво сѣмъ;
Ни защо ми-й тозъ животъ.

Работяхъ, но салтъ за хлѣба,
Само дѣтъ сѣмъ ялъ и пилъ;
А за мене и за тебѣ
Като че не сѣмъ ни билъ.

Днесъ ти, мамо, нѣмашъ чедо;
Господаръ-тъ нѣма робъ;
Нѣма на свѣтъ-тъ говедо. —
Говедо-то нѣма гробъ.

1875. Септемврий.

ПАВЕЛЪ ИОСИФЪ ШАФАРИКЪ.

(† 26. Юлий 1861.)

Ето ви, драги читатели, по-долу скромний ликъ на единъ великъ челоѣкъ въ славянскій свѣтъ—въ цѣло-то Славянство. Но прѣди да почнемъ живота на тоя отецъ на Всеславянска-та История, нека си опрѣдѣлимъ, що ще рѣче Славянскій Свѣтъ — цѣло-то Славянство.

Ако би имало и днесъ една такава власть, каква-то шо е ималъ иѣкогашии Римски царь Августъ — въ време-то, кога-то са родилъ Христосъ Спасителъ — та да заповѣда да са напишатъ всички-тѣ хора, кои-то на Бога казватъ: Господъ, на баща си Тате и на майка си Мамо; или на кои-то като рѣче иѣкой: помози богъ! а тѣ да му отговарятъ тѣй, що-то той да може да ги проумѣе добрѣ на своя си языкъ, Богъ ти поможе! и да зарѣча, казваме, този царь да са напишатъ всички тѣзи на една книга, той щеме да намѣри, че такива хора има на свѣта сто милиона души!

Цѣли сто милиони и толкова души отъ единъ родъ, отъ едно потекло, сипове и потомци на една майка Слава: това е Славянскій Свѣтъ, това е цѣло-то Славянство.

Ако има челоѣкъ, кой-то да занимава първо место въ литература-та на цѣло-то Славянство; ако има челоѣкъ, кой-то приживѣ да са е почиталъ за избавителъ на народи, кои-то сж били поробени и хвърлени отъ злочести обстоятелства въ тъмнина-та на невѣжество-то, и кои-то сж били забравили свое-то произхождение, своя-та стара слава и величие; и най-сетѣ, ако има челоѣкъ, кой-то да е достигналъ до такава слава и честь, каква-то иѣкон само подиръ смъртъ-та си достигнаха и кой-то да заслужва име-то „просвѣтителъ“ туку-рѣчи на всички славянски народи — то тоя челоѣкъ е, безъ съмнение, Павелъ Иосифъ Шафарикъ!

Малцина сж у насъ, кои-то знаятъ велики-тѣ дѣла на тоя знаменитъ славянинъ, кой-то доказа на свѣта, какъвъ е билъ историческии-тъ животъ на нашии-тъ Български народъ, какви сж неговии-тъ народни прѣимущества и какво славно бждже го чака. —

Павелъ Иосифъ Шафарикъ е родомъ Словакъ, роденъ на 1. Май 1795 год. въ село Кобеларово у северна Унгария отъ

родители протестанти. Тейко му билъ протестански мисонеръ (проповѣдникъ). Подъ попечительство-то на родители-тъ си, той преживѣлъ въ село-то си до единадесѣта-та си година.

Въ това време, той съ голѣмо присърдце четялъ Библия-та, Евангелие-то и др. черковни книги. Като саникавали родители-тъ му, че той има голѣма наклонность къмъ наука-та, пратили го въ 1805 г. прѣзъ есенъ-та въ близосѣдна-та Разнавска Гимназия. Въ три години той свършилъ тукъ долня-та гимназия и са научилъ нѣмски и унгарски. Отъ тукъ го пратили въ Добешинска-та хуманитна школа (училище за красноречие), коя-то свършилъ въ 2 год. съ отличность. Въ 1810 год. го пратили въ кежмарскія унгарски лицей. Тукъ той като ученикъ училъ и съвременно вженитавалъ дѣца-та на единъ богатъ человекъ. Ето що пише той самъ въ една нѣмска статия за прѣбиванне-то си въ Кежмаръ: „Ако и да сжъхъ родомъ Словакъ и между славяни отрасалъ, но до шестнайсѣта-та си година не бѣхъ въ състояние да различа ни народнии си языкъ, ни обачай; зашто-то въ унгарски-тъ училища ни бѣше строго запретеено да са казваме, че сме Славяни; цѣль-та имъ бѣше да ни изродятъ. Единъ день ми са допадна въ рѣчъ-тъ едно списание отъ Пражскія профессоръ Иосифа Юнгмана, на кое-то съдържанне-то бѣше: „за любовь-та къмъ матерний языкъ, и за народно-то вженивание.“ Това списание ма стрѣсна като отъ сжнь, пробуди народно-то ми самосъзнание и азъ са закльхъ да работа до послѣдня-та си въздишка за свобода-та и просвѣщение-то на народа си и въобще за сжединение-то на цѣло-то Славянство!“

Отъ тоя день са завзелъ той съ голѣмо пригѣжанне да изуча славянски-тъ народности и нжрвия плодъ отъ поетический му духъ ъ: „Tatranska muza s lyrou Slovanskou.“ Съ помощъ-та на приятели-тъ си, той събиралъ и словашки народни пѣсни, кои-то издалъ на 1823 год. въ Пеща. Додѣ-то още билъ въ лицей отъ 1813—1815 г., писалъ различни стихове и статии въ нѣмски-тъ вѣстници. Подбужданъ отъ любовь къмъ наука-та и подкрѣпянъ отъ тейка си, опжтилъ са въ 1815 год. до прочутія тогава Пешки университетъ. По желание-то на тейка му, главний му прѣдметъ билъ Богословие, но той посѣщавалъ рѣдовно и Филология, История, и Философия. И тѣхъ въ разстояние на дѣтъ год., той обогатилъ доста свои-тъ познания и споредъ една правителствена заповѣдъ принуденъ билъ да са вжрне при родители-тъ си. Въ Пеша той прѣвелъ Аристофанови-тъ „Облаци“ и Шилерова-та „Мария Стюартъ“. Въ 1819 год. го удостоили съ титла: док-

торъ на Философия-та. Въ сѣща-та тая година го повикали отъ Нови-Садъ за директоръ и профессоръ на новоотворена-та тогава тамъ Гимназия. Тая длѣжностъ той изпълнявалъ до 1833 год. Нови-Садъ билъ за негова духъ источникъ на велики дѣла. Тукъ той ималъ случай да са запознае съ сръбска-та интелигенция, коя-то му много помогнала въ събиране-то на стари антики. Отъ околнѣ-тъ манастири, черкви, училища и архиви събралъ много рѣкописи и печатни листове. А тамъ дѣ-то му не е било възможно да отиде самъ като на пр. въ Хрватско, Далмация, Бѣлгария и Сърбія, то нѣкои негови приятели му пишали и пращали различни сборки. По тая начинъ, той събралъ голѣмъ материалъ за най-стари-тъ славянски времена: Най-добри-тъ му сборки биле южнославянски-тъ рѣкописи и особено бѣлгарски-тъ — сборки такъвези каквито не е можалъ ни прѣди, ни послѣ него никой други историкъ да събере. Въ 1826 год. издалъ въ Пеща «История на Славянска-та литература», подиръ двѣ години послѣ това, — «за произхождение то на Славяни-тъ». Въ 1830 год.

Павелъ Иосифъ Шафарикъ.

засидо съ двоина Чехи, Ханка и Челаковски, билъ новиканъ отъ Русско-то правителство въ Петербургъ съ запла-та 4000 рубли, да изработятъ съ нѣкои Руски учени «Всеславянски Рѣчникъ» и да основатъ при Академия-та, славянска библѣотека. Той са вече и готвилъ да трѣгне, когато Ханка и Челаковски са отказали, и тѣй той билъ принуденъ да остане.

Но Палацки, кой-то го познавалъ още отъ Пенскій-тъ университетъ зналъ добръ, че ако го спечели на страна-та си, то Ческо-Моравския народъ ще има голѣма полза отъ него. Съ тая цѣль Палацки убѣдилъ нѣколцина свои приятели въ Прага и му събрали помежду си една сума, съ коя-то му оспорили живота за 5 години, и го повикали да отиде въ Пра-

га съ забелѣжка, да пише на чески языкъ. Шафарикъ безъ да губи време, заедно съ фамплия-та си отишълъ въ Прага, дѣ-то съ дружина-та си работилъ неуморно въ поле-то на Славянска-та литература. И главна-та причина на отиванне-то му въ Прага биле Уигари-тѣ, кои-то го строго прислѣдвали и прѣчили въ прѣдирпятие-то му. И тукъ той сръщналъ голѣми сижки отъ австрийско-то правителство, но не са улашилъ. Слѣдвалъ съ голѣмо присрѣце свои-тѣ исторически издирвания и съ бистрий-тѣ си духъ и тихъ характеръ надвилъ всички сижки и сполучилъ относѣ да има голѣмо влияние и почетъ прѣдъ правителство-то, кое-то въ 1837 г. го опредѣлило за цензоръ. Тая служба той приелъ отъ нужда и я извършивалъ цѣли 10 год., но билъ такъвъ цензоръ, какъвто ческий-тъ народъ длго време има да оплаква и тѣрси.

Въ 1833 год. писалъ въ ческо-то периодическо списание „Музейникъ“ „за Русалки-тѣ“ и „прегледъ на най-нова-та литература у Иллирийски-тѣ Славяни“; послѣ издалъ и особена книжка „за историческа-та топография на крайдунавски-тѣ места“. Като отишълъ той въ Прага, единичка-та му пѣрва и главна работа била да турнъ въ рѣдъ сбирки-тѣ си, за кое-то посвѣтилъ цѣли двѣ год., като работилъ денонощно. Въ 1835 год. билъ вече готовъ I томъ: „Славянски старини“, а въ 1837 год. излѣзълъ изъ подъ печатъ. Отъ сждѣржаніе-те на тая огромна и пѣрва научна книга изваждами слѣдующи-тѣ по-забелѣжителни членове „миѣние за Славянски-тѣ старини, источници за стара-та Славянска история, за народи-тѣ отъ Скитско-то и Литвинско плѣмя, имя-словие на Славянски-тѣ племена.“ Издание-то на тая книга стреснало всички добродѣтели и ученолюбиви европейски дружества, Още въ 1836 г. русска-та Академия надарила Шафарика съ златенъ медаль. Въ 1838 год. са превела тая книга на русски, въ 1842 на полски, въ 1843/44 на нѣмски въ Лайпцигъ. Дружества-та: Оссолинско, Ческо (на науки-тѣ), Петербургска-та Академия и Одесско-то друж., Берлинска-та Академия, National-Institution Waschingtonska, дружество-то на ерѣбска-та Словестность и Археологическа-та комисиѣ въ Петербургъ, Мюнхенска-та Академия, Естонско-то ученолюбиво друж., Корутанско-то историческо друж., Русско-то географическо друж., Харьковския университетъ и м. др. нарѣкли го рѣдовени и дописователенъ членъ. Въ 1834/35 год. издавалъ плустрованъ вѣстникъ „Свѣтозоръ“, билъ и редактъръ на „Музейника“, въ кого-то писалъ различни членове, като: „за черниѣ и бѣлъ Богъ, положение-то на Волинъ (сега Пруска провинція, а въ старо

време Славянски градъ), за старобългарския прѣводъ на Грѣхния Хронистъ, за положение-то и за историческо-то значение на Кюстендилъ или друго-яче наричанъ Justinianu Primu и пр. Освенъ това въ 1838 г. прѣвелъ Душанова законъ, кого-то придружилъ съ много разяснения. Най-послѣ въ 1842 год. издалъ „Славянски Народописъ“, кой-то е статистика на всички-тъ Славянски народи заедно съ описание на тѣхни-тъ живелища, характерическо нарѣчие и етнографическа карта. Тоя народописъ, тая „Златна Книга“ коя-то трѣбва всѣки Славянинъ да има, е най-популярно-то дѣло на Шафарика. Все въ това време писалъ въ „Музейника“ „за сборки-тъ на славянски-тъ народни пѣсни, за старославянски-тъ печатници въ Южно-славянски-тъ земи“. Въ 1847 г.: „Разяснение на нѣкои местни имена у Българи-тъ; въ сѣща-та година „за рѣшавяване-то на стара-та Славянска литература въ Българско“ и др. под. Трѣбва тука да поменемъ, че той въ 1841 г. още билъ опредѣленъ за библиотекаръ на царска-та Пражка библиотека, коя-то управлявалъ твърдѣ рѣдовно.

Всѣмъму е позната година-та 1848 по свои-тъ политически прѣврати. Станало-то прѣзъ тая година въ Прага всеславянско събрание, кое-то имало политическа цѣль, подѣйствиувало много на Шафарика и той показалъ свое-то достоинство и въ политика-та. Негови-тъ слова, кои-то той говорилъ въ това събрание звѣнѣятъ и до днесъ въ уши-тъ на Ческий народъ! И ако не била тогава Пражка-та (ученическа революция причина да са разиде безъ време това събрание, наистина страшенъ политикъ би билъ Шафарикъ! И тая революция е главна-та причина, коя-то възсирѣла Шафарика отъ да са пустне въ политическо-то поле. Въ Края на 1851 год. той напечаталъ съ нови отъ него самаго изрѣзани — кирилица — букви: „вжспоминание на древна-та южнославянска писменность“, сжщо и „животописи-тъ на Св. Кирила и Методия и Симеона“ и др. още рѣкописи и лѣтописи. На друга-та година издалъ „разяснение за глаголическа-та писменность“ съ особенни пакъ негови букви. въ кое-то доказвалъ, че още въ IX столѣтие била распространена измежду Южни-тъ Славяни, а особено измежду Българи-тъ, и че глаголица-та е направена по способъ на кирилица-та. И само тоя, кой-то оценява старобългарски-тъ древности, ще отдаде прилична-та честь на Шафарика. Въ 1855 год. намерилъ случайно въ Пражка-та библиотека два глаголически рѣкописи, кои-то ясно потвърждавали мнѣние-то му. Облѣгнатъ на тия рѣкописи, той доказалъ отпослѣ, че азбука-та, коя-то Св. Ки-

рилъ изнамерилъ и направилъ между Папоски-тъ Българи, била глаголическа, а не тая, коя-то днесъ наричаме кирилица, коя-то (кирилица) по-послѣ Българский Архиепископъ, Климентъ, употрѣблявалъ и распространилъ, та скоро станала обща и изхвърлила стара-та Кирилова. Въ 1857 год. готвилъ да издаде критическа биография на Св. Кирила и Методия, но за жалость голѣми-тъ трудове и прѣчки, кои-то той посрѣщналъ още и плачевно-то състояние на народъ-тъ му, разслабили гениялия му духъ, и той не можалъ да довърши тая знаменита особено за Българи-тъ биография; захванало да му са мае глава-та, изгубилъ до нейде си и умственни-тъ си чувства. Въ 1860 год. пооздравялъ и захваналъ пакъ да работи, но тая му относѣ работа са състои отъ кратки членове и не до толкова важни. Най-послѣ въ 1861 год, на 24 Іулия, ненадѣйно са разболелъ и на 26 слѣдъ пладне испустилъ духъ — пресекилъ са въ вечность!

Умрѣлъ Шафарикъ, умрѣлъ тоя знаменитъ и славенъ Славянинъ, но име-то и дѣла-та му никога. Додѣ свѣтъ свѣтува, славянския народъ нѣма да забрави тая благородна душа! На 28 сжщого, Прага испроводила тжржественно тѣлесни-тъ останки на тоя славянски ратникъ до гроба! Австрийско-то правителство заповѣдало да му са направи образа отъ мермеръ, кого-то въ 1866 год. положили въ Царска-та библиотека. Надписа на надгробния му паметникъ е глаголически. Двѣ години подиръ смъртъ-та му сж издадени II и III томъ „Славянски старини“. Освѣиъ това препечатена е История-та на Славянска-та и Южнославянска литератури. Всички-тъ му рѣкописи и стари древности сж купени отъ ческия народенъ съборъ. Шафарикъ билъ единъ отъ рѣдконаходящи-тъ са хора, съ кротакъ и тихъ нравъ, но въ сжщо-то време строгъ пенжлителя на чловѣчески-тъ си длжжности и храбръ защитникъ на народна-та си и собствена честь.

Много учени и писатели Славяни и не Славяни сж имали сношение съ него и мнозина сж послѣдвали по свѣти-тъ му, та сж станали полезни на своя народъ.

Слава и честь на память-та му!

I. Е.

ИЗЪ ПРОТОКОЛЪ-ТЪ
на
УЧИТЕЛСКИЯ СЪБОРЪ
въ
ПЛОВДИВЪ.

Отъ Редакция-та на Лѣтооструя, Бжл. Нар. Казен-даръ. Ине сме биле всекога на миѣние, че за да са подобрятъ наши-тѣ училища основно, на всекой начинъ ще е нужно да приематъ управленіе-то имъ учени, сжвѣстни и практически мжже, особно таквези хора, кои-то наистина сж слѣ-вале дж.го време съ внимание ходъ-тъ за изучаваніе и на наши-тѣ сегашни училища. Само тѣ ще могатъ да урѣдять основно наши-тѣ училища, само таквези хора ще докарать единъ день да са видимъ съ чисто народни училища, кои-то иматъ голѣмо значение за **първоначално-то самосжзване** на единъ народъ. Отъ всички-тѣ страни на Бжлгарско, наши-тѣ общини или по-развити-тѣ младежи, викатъ и иѣять иѣсни по вѣстници-тѣ, че само наши-тѣ владци биле въ сжстояніе да поддигнатъ училища-та ни, а сами тѣ хичъ не са завземать да промислятъ като какво иѣщо е потрѣбно за въздиганіе-то на училища-та ни. Но ако са попитать и сами-тѣ си отговоряхатъзи Господиновци, че и сами-тѣ ни владци не сж въ учителски работи вѣщи, като слѣдствие, че не е било тѣсно-то заниманіе съ урѣждане на училища. Отъ това слѣдва, че и оиѣзи, кои-то крясать, не знаятъ най-сетнѣ що искать и що имъ е потрѣбно; защото сами са исказватъ въ молба-та си до Екзархия-та, кога-то най-лесно-то бѣше тѣ да си намерять достойни учители, а за да увѣдять добръ рѣдъ въ училище-то си, това остава на учителъ-тъ да послѣдва поне сегашни-тѣ ни по-отлични училища. На ли и наша-та Екзархия не ще да

е въ състояние да направи повече, освенъ да имъ прати добръ учителъ, нѣщо, кое-то и тѣ сами могатъ си го намери?

За да са направи единъ общъ урѣдникъ за всички-тѣ наши училища за цѣла-та страна, това са доказа отъ много места като невъзможно нѣщо. Сега остава сами-тѣ общини да са завзематъ и си набавятъ добри и умни учители и измежду тѣхна-та срѣда да си избѣратъ едного като за управителъ на училище-то имъ, кой-то да промишлява повече за добрий-тъ вървежъ на училище-то, отъ колко-то и да учителствува.

За сега ние бѣхме щастливи да видимъ такъвъ рѣдъ до нейдѣ-си само въ Пловдивска-та доля гимназия, както и въ Габровска та. Всички ще си напомнимъ за прѣдшния-тъ рѣдъ на Пловдивска-та Гимназия при други управители, а всѣ-кой ще е забѣлѣжилъ и добрий-тъ му вървежъ въ послѣд-ни-тѣ четири години, отъ кога-то е зель управление-то и достойний-тъ нашъ познатъ Г-нъ Д. Благоевъ, кой-то въ много отношения послужилъ не само за добро-то урѣждане на училища-та въ Пловдивска-та околоостъ, но и спомогналъ още повече съ увѣждане на по-добри учебници за предание.

Ето ние даваме по-долу единъ изводъ отъ Пловдивския всѣкигодишенъ съборъ, кой-то са е засѣдавалъ подъ Директорство-то на Г-на Д. Благоева.

Засѣдание I. 17 Апр. 1875.

Първо-то засѣдание са отвори съ водосвѣтъ и съ едно словце отъ Негово Високопрѣосвященство Г-на Г-на Панарета. Директоръ-тъ Г-нъ Благоевъ му поблагодари за готѣма-та благо-склонность, кой-то исказа Негово Високопрѣосвященство камъ събрани-тѣ Г-да учители. Послѣ са хвърли на разискване слѣдующия въпросъ.

1. Какъ трѣбва да са нарѣдятъ и подраздѣлятъ училища-та въ Пловдивска-та Епархия? Този въпросъ остана да са доразисква въ второ-то засѣдание.

Засѣдание II. 17 Апр. следъ обѣдъ.

Следъ като са разгледаха отъ всѣка страна различни-тѣ мнѣния, кои-то са явиха въ разискване-то на горния въ-просъ, учителския съборъ намѣри за най-сгодно да ги раз-дѣли на три разреда. Първоначални, Срѣдни и Глав-ни училища.

Опредили са, първоначални-тъ училища да състоятъ отъ три отдѣления, най-малко съ единъ учителъ, или отъ четире отдѣления, най-малко съ двама учители.

Засѣдание III. 18 Апр. следъ обѣдъ.

2. Колко класса трѣбва да съдържатъ Срѣдни-тъ училища и какъвъ видъ да иматъ тѣ?

— Въ разискване-то на този вопросъ са явиха три мнѣния: а) Срѣдни-тъ училища да съдържатъ три класса, въ видъ завършенъ кратакъ курсъ; в) да съдържатъ четире класса, тѣхъ още въ завършенъ кратакъ курсъ, и г) Срѣдни-тъ училища да състоятъ отъ три класса съ завършенъ курсъ, а IV-й классъ да е като допълнение. Но като са зеха прѣдъ видъ срѣдства-та на повече отъ три класса, рѣши са, срѣдни-тъ училища да състоятъ въобще отъ три класса съ завършенъ курсъ, а онези общини, кои-то могатъ да поддържатъ и повече классове, тѣ трѣбва да слѣдватъ въ тѣзи классове программа-та на главно-то училище.

3. Колко класса трѣбва да иматъ главни-тъ училища?

— Въ разгледване-то на този вопросъ дадоха са двѣ мнѣния: а) главно-то училище да обѣма три класса повече отъ срѣдни-тъ училища по Епархия-та; в) — да обѣма четире класса, ако е възможно. Но като са зеха прѣдъ видъ и гука срѣдства-та, рѣши са за сега да обѣма само три класса повече отъ срѣдни-тъ училища, т. е. да състои отъ шестъ класса съ завършенъ курсъ.

4. Каква трѣбва да бѣде программа-та на първоначални-тъ училища?

— Следъ дълги разисквания и размисления върху программа-та на първоначални-тъ училища, най-сѣтиъ рѣши са да обѣма слѣдни-тъ предмети: Българскій Языкъ наедино съ Численосание, понятие отъ Законъ-Божий, Смѣтанне, първоначални познания отъ Землеописание-то, кое-то да състои само въ отечествознание-то, прочитъ отъ Старо-Българскій Языкъ (особено за селски-тъ училища), физическо упражнение въ Гимнастика или въ разработване едно место отъ ученици-тъ, особено за села-та.

Ето и подробно-то изложение на программа-та:

I. отдѣление на първонач. училище.

Въ това отдѣление учителя, както го иска и работа-та, по-прѣди приготвува ученици-тъ съ бесѣди за пзучване на

звукове-тъ и послѣ пристѣпва камъ само-то изучаване на звукове-тъ. Изучаванне-то на звукове-тъ върви наедно съ четене и писане на букви-тъ. Въ течение на 1-та година, ученика трѣбва да чете доста свѣсто и не само въ своя-та, но и на други книги; правилно да държи рѣжа-та си и свободно да пише цѣли прѣдложения. Изучаванне-то на числа-та до 10, уметвенно да смѣтатъ съ тѣхъ и да ги пишатъ. Учителя да налѣга, що-то да са изучаватъ числа-та постѣпенно, споредъ както тѣ са уголѣмняватъ, запознаване съ славянска-та азбука и да са изучатъ нѣколко най-кѣси молитви.

II. отдѣление на първонач. училище.

Въ това отдѣление да са залѣга за свободно, схватателно и обяснително четене; свободно писане на цѣли изречения; да са пишатъ краснописни-тъ букви и да са обяснява, дѣ трѣбва да са пишатъ; какъ и до колко да са спира на принципателни-тъ знакове. Место е да са обрѣща внимание на краснописностъ-та на писмо-то. Смѣтанне-то на умъ отъ 10 до 100; раздробяване на числа-та, тѣй що-то ученика безъ да схваща, да работи върху четири-тъ дѣйствиа, а тѣй сѣщо изучава Питагорова-та таблица, и въ този случай да са държи по-голъма постѣпенностъ, споредъ както наголѣмняватъ числа-та. Изучаванне на нѣкои молитви съ обяснение наустъ. Въ края на година-та да са дава на ученици-тъ и съ книга съ куришумена (молитвъ) писалка по линии да пишатъ. Да са прочитавремени и по други книжки за улеснение на скоро четене.

III. Отдѣление на първонач. училище.

Да са гледа за правилно, схватателно, обяснително и изразително (декламационно) четене; на кѣсо да са пристѣпни камъ практическо разбиране на главни-тъ части на прѣдложения-та. Писмо на книга съ черпило въ двѣ линии, че най-послѣ по една; прѣписване отъ нѣкоя книга у дома; най-послѣ диктовка за правилно писане. Смѣтанне-то да са простира отъ 10—1000 не само уметвенно, но върхъ 4-тъ дѣйствиа безъ да са обажда на ученика, както и писмено съ запознаване на белѣзи-тъ. Раскази отъ Св. История по-достѣпни за ученическии умъ, схватения отъ Вѣхтний и Новий Завѣтъ, изучаване на нѣкои потребни молитви съ обяснение. Славянско прочитане (особенно за села-та). Въ Тѣхъ и въ училища-та, въ кои-то иматъ само три отдѣления, да са дадатъ първоначални познания отъ Землеописание-то.

IV. Отдѣление на първоначалн. училище.

Четене съзнателно, особено да се обрща внимание на естетическа-та страна на дѣло-то, а тѣй сѣмко и на практическо-то изучаване на Грамматика-та сир. дѣте-то да разбира главни-тѣ чисти на прѣдложения-та, на допълнителни-тѣ и на опрѣдѣлителни-тѣ думи; да може дѣте-то да показва на кои други думи се отнасятъ, безъ да му са показватъ имена-та имъ; да распознава прѣдложения-та колко сѣм и пр. Бесѣди отъ Св. История на В. и Н. Завѣтъ *); запознаване съ Отечествознание-то (Землеописание на отечество-то ни безъ ръководство), Слав. четение, начяло отъ линейно чъртанне, практическо църковно пѣние (особенно въ села-та).

Засѣдание IV. 19 Апр. заранъ-та.

5. Каква трѣбва да бѣде программа-та за Срѣдни-тѣ училища?

—Подиръ разни разисквания и разглѣдания, събора оста-на съгласенъ да влѣзатъ въ программа-та на Срѣдни-тѣ Училища слѣдующи-тѣ прѣдмѣти: Законъ Божий, Българ. языкъ, Землеописание, Числителница, Всеобща История и Българска История, практическо изучаване на Старо-Българ. языкъ, Анатомия и Физиология, Физика, Числителница, Турски и Француз-ский языкъ, и то споредъ слѣдующий расписъ на различни-тѣ мнѣния по всѣкой прѣдметъ и рѣшения-та на учителскии съборъ.

1-во мнѣние, Законъ Божий да слѣдва три години: въ I-й класъ Старий Завѣтъ, въ II-й кл. Новий, а въ III-й кл. кратакъ Катихизисъ цѣлъ.

2-о. Въ I-й кл. Старий Завѣтъ, а въ II-й Новий Завѣтъ съ продължение на нѣколко урока за по главни-тѣ сѣбития отъ Църковна-та История и кратко изяснение на Литургия-та, а въ III кл. Катихизисъ на кратко. Събора одобри последне-то.

Българскии языкъ. Учителскии съборъ рѣши да са продължава и въ три-тѣ години — въ I-й кл. Етимология-та, въ II-й кл. Синтаксиса, а въ III-й кл. Ортография-та.

За Землеописание-то макаръ и да са явиха двѣ мнѣния, отъ кои-то едно-то поддржаше да са учи Европа слѣдъ други-тѣ части, учителскии съборъ рѣши да са прѣдава пакъ

*) За въ този случай, ние препорѣчваме издадени-тѣ презъ минала-та година отъ Книжарница-та Хр. Г. Дановъ: 30 образи за изучаване на Вѣтхий и 30 образи за изучаване на Новий Завѣтъ. Ред.

по старий начинъ, сир. въ I-й кл. Физическо-то, въ II-й — Европа, а въ III-й — Азия, Африка, Америка и Австралия.

Числителница-та. Споредъ едни, да се прѣподаватъ въ I-й классъ 4-тѣ дѣйстви и дѣлимостъ-та на числа-та до дробитѣ; въ II-й кл. Прости и десятинни дроби заедно съ верижни-тѣ дроби, именувани-тѣ числа и метрическа-та система до отношения-та, а въ III-й классъ отъ отношения-та до край. Спорѣдъ друго мнѣние, въ I-й кл. освѣтъ прости-тѣ четири дѣйстви да влѣзе и кратко запознаване съ метрическа-та система и именувани-тѣ числа безъ дроби; въ II-й кл. отъ дѣлимостъ-та до отношения-та, а въ III-й кл. отъ отношения-та до край, кое-то са и прѣдпочете съ одобрение отъ вишегласие-то на събора.

За всеобща-та История. Учителскій съборъ опредѣли да са слѣдва двѣ години, и слѣдъ дълги разисквания да ли заедно съ нея да са изучава и Българска-та История въ продължение на тѣзи двѣ години или не, най-сегитъ съ общо одобрение са рѣши: Българска-та История да са учи въ I-й кл., а Всеобща-та въ II-й и III-й. Разбира се, че История-та тука ще са слѣдва повече биографически и то по-главни-тѣ събития.

Практическо-то изучаване на Старо-Българскій языкъ въ I-й и II-й классове ще са продължава, заедно съ Черковно пѣние по нѣкой часъ между уроци-тѣ.

Анатомия и Физиология ще наченва и ще се свърша въ III-й классъ.

Чистописанне-то е задължително за I-й и II-й классове.

Дълги рѣширни и разисквания произлѣзоха за отъ гдѣ да са начинатъ Турскій и Французскій язици; най-послѣ вишегласие-то рѣши: Турскпй да са наченва въ I-й классъ, а Французскій отъ II-й, само че послѣдния ще бѣде волентъ за общини-тѣ по села-та, като са зеха въ съображение срдѣства-та и невъзможностъ-та да иматъ всички срдни училища по епархия-та учителъ, кой-то да познава френски.

Забѣлѣжка. За да са работи по-обширно върху прѣдмѣти-тѣ въ срдни-тѣ и главни училища, учителскій съборъ рѣши, що-то всѣки классъ да си има особенъ учителъ.

Засѣдание V. 19 Апр. следъ обѣдъ.

6. Каква программа трѣбва да иматъ главни-тѣ училища?

— Прѣдмѣти-тѣ, кои-то учителскій съборъ следъ много разисквания рѣши да влѣзатъ въ программа-та на главни-тѣ

училища, съ тѣзи: Законъ Божий, Словесность, Математика, История, Физика, Космография, Естественна История, Химия, Педагогика, Старо-Българскій языкъ, Диплография, Французскій и Турскій язици, и то споредъ слѣдующе-то разпредѣление.

Законъ Божий. Катихизиса ще са наченва и свърши въ IV-й кл. по-нашироко, а въ V-й и VI-й классове, Обща-та Черковна История, заедно съ История-та на Българска-та черква.

Словесность-та. Следъ джлти разнеквания въ три или въ двѣ години да са продължава, рѣши са най-послѣ, че теория-та на Словесность-та трѣбва да слѣдва въ двѣ години, именно въ IV-й и V-й кл., а въ VI-й да са въведе История-та на Литература-та, съ особенъ погледъ и връхъ Българска-та Литература.

Отъ Математика-та. Алгебра-та подиръ много разнеквания са прие да са начина отъ IV-й кл. и то най-успешно въ нѣрво-то полугодие, а въ второ-то вече трѣбва да устжи два часа на Геометрия-та, коя-то ще са свърши въ VI-й класъ, както и Алгебра-та.

Всеобща-та История, споредъ само-то ѝ раздѣление, учебскій съборъ рѣши да са продължава три години въ IV-й V-й и VI-й кл. заедно съ особеното изучение и на Българска История.

Физика-та са прие да слѣдва двѣ години и половина, именно въ IV-й и V-й кл. и до второ-то полугодие отъ VI-й класъ, дѣ-то ще са замѣсти вече съ космография-та.

Естественна История. Следъ различни-тѣ мнѣния дали да са начина отъ Минералогия-та или отъ Зоология-та, учебскій съборъ удобри да са начина пакъ отъ Зоология-та и да са продължава три години, именно: Зоология-та въ IV-й кл. Ботаника-та въ V-й, а Минералогия-та въ VI-й кл.

Химия-та са рѣши да слѣдва двѣ години и то въ V-й и VI-й кл., а наченва са отъ V-й кл. за това, че трѣбва да прѣдшествова Минералогия-та.

Педагогика-та са удобри отъ учебскій съборъ да слѣдва само една година въ VI-й кл.

Старо Българскій языкъ споредъ рѣшеніе-то на събора трѣбва да са продължава двѣ години, въ IV-й и V-й кл.

Диплография-та ще са начина и свърши въ VI-й класъ и за тѣзи срѣдни училища, при кои-то може да са отвори и IV-й кл.; въ него учебскій съборъ рѣши, че може да са прѣдава и диплография.

Французскій и Турскій яз. ще са продължаватъ въ всички-тѣ классове.

Черковно Пѣние въ главни-тѣ училища ще са слѣдва теоретически.

Засѣдание VI. 20 Апр. прѣдъ обѣдъ

7. Какви мѣрки трѣбва да са зематъ за да са приготвятъ добри учители за селски-тѣ пѣрвоначални училища?

— Въ учителския съборъ, слѣдъ дълги размисления върху този прѣдмѣтъ, рѣши са: а) да са отвори прѣзъ сегодни-тѣ месеци за селски-тѣ учители въ Пловдивъ единъ Педагогически курсъ, дѣ-то да може да са запознаятъ съ начина на преподавание-то по звучна-та метода, и в) че не е злѣ, ако са отворятъ такива Педагогически курсове за селски-тѣ учители и въ Казалийски-тѣ градове, като са зема прѣдъ видъ бѣдността-та на учители-тѣ и далечината на мѣста-та.

8. Какъ да са нарѣди единъ общий надзоръ надъ всички-тѣ училища, особено надъ селски-тѣ?

— На този въпросъ учителскиятъ съборъ отговори, че трѣбва да има общъ надзоръ надъ училищата-та по особено въ всѣка каза и нахия. Казалийски-тѣ и Нахийски-тѣ сжвѣти да опредѣляватъ по-опитни-тѣ учители, святици, или гражданци да ходятъ наредъ по села-та прѣзъ сегодни-тѣ времена за да нагледватъ училищата-та по нѣколко пѣти въ година-та. И този надзоръ да държи заниски за вървежа на училищата-та по села-та, и нѣкои статистически белѣжки. А тѣзи заниски и белѣжки ще да са предаватъ на Епархиалний сжвѣтъ чрѣзъ местни-тѣ сжвѣти.

Тукъ са дадоха мнѣния за съставление-то на една обща инспекция, или учена коммисия за училищата по цѣла-та епархия.

9. Трѣбва ли да има общъ надзирателъ надъ всички-тѣ училища по Пловдивска-та Епархия и въ що да сжстои неговата длѣжностъ и властъ?

— Учителскиятъ съборъ рѣши, че трѣбва да има единъ общъ надзирателъ за всички-тѣ училища по цѣла-та епархия, и неговата длѣжностъ да сжстои въ това: да посѣщава най-малко еднажъ въ година-та всички-тѣ училища по епархия-та, да нагледва изпълнява ли са насждѣ програма-та и училищни-тѣ наредби отъ учители-тѣ; тамъ дѣ-то намѣри недостатъкъ въ нѣщо да дава прилични-тѣ сжвѣти и наставления съ единъ благопристоенъ начинъ, тѣй що-то да недокачи чести-та и авторитета на учителя. А гдѣ-то сжвѣти-тѣ му не хвацатъ мѣсто, той е длѣженъ да пише на Епархиалния сжвѣтъ да земе потрѣбни-тѣ мѣрки за поправяне на зло-то.

Засѣданіе VII. 20 Апр. слѣдъ обѣдъ.

10. Какви срѣдства трѣбва да са употрѣбятъ за подобрене на религиозно-правствено-то вжситаніе у народа?

— Учителскій съборъ, като се прѣдъ видъ важностьта на този вопросъ, кого-то разви всестранио Негово Високопреподобіе, протосингела Отецъ Методій, рѣши, че да са спомогне що-годъ за въздиганіе-то на религиозно-правствено-то вжситаніе на нашия народъ, трѣбва да са трудятъ задружно священници-тѣ и учители-тѣ, и то по този начинъ.

а) Учителъ-тъ въ преподаване-то на всѣкой прѣдмѣтъ като отдава всичко на Божия Промислъ, трѣбва да изважда едно религиозно-правствено поучение за ученика; в) той трѣбва да бѣде живъ примѣръ съ поведение-то си, да посѣщава редовно цѣрква-та съ ученици-тѣ си и всѣкого слѣдъ цѣрква да имъ тѣлкува Евангеліе-то или Апостола; да не дава ни най-малка причина за сѣблазненіе, да не воюва противъ народни-тѣ обичаи, кои-то иматъ добра цѣль, нъ заглъхнали въ суевѣрія, а да открива тѣхна-та истинска смисль и добри послѣдствия за народния животъ.

Тѣй сѣщо живота на священника трѣбва да бѣде благочестивъ; священника трѣбва да помага въ всѣкой случай на учителя и да са труди за по-добро-то устройство на училища-та, като дава прилични-тѣ сѣвѣти на селяне-тѣ. Надзирательства-та на училища-та по кази-тѣ и нахи-тѣ трѣбва да сѣвѣтватъ учители-тѣ и священници-тѣ по села-та за точно-то исполненіе на длѣжности-тѣ имъ и да даватъ писменъ отчетъ за дѣла-та имъ на надзежни-тѣ места. Още тѣ (надзират. по кази-тѣ и нахи-тѣ) трѣбва да показватъ на селени-тѣ, че причини-тѣ на бѣдность-та и страдания-та имъ сѣ: пиянство-то, разврата, неслѣдствіе-та, прѣдательства-та и завистъ-та.

Най-послѣ, събора притурѣ и това, че трѣбва да са зематъ мѣрки за заштѣване-то на тѣзи учители, кои-то развратяватъ селяни-тѣ и не са поправятъ, и за лишене-то имъ отъ учителска служба въ цѣла-та епархія. А колко-то за поправление-то на священници-тѣ, грижа-та остава на духовно-то началство.

Засѣданіе VIII. 21 Апр. Сутренъ-та.

11. Какъ и кои учебници да са избѣратъ за всѣчки училища по Епархія-та?

— Учителскія съборъ едногласно рѣши, че учебници-

тъ трѣбва да са избиратъ по достойнство, и че трѣбва да са въвеждатъ въ училища-та постъпено тѣй, що-то да не ставатъ затруднения въ купуване два учебника, но съ строга забелѣжка, че всѣкой учителъ трѣбва вече да са води по системата на избрано-то ръководство. Следъ това учителскиятъ съборъ съ явно вишегласие одобри да са избира само едно ръководство по единъ прѣмѣтъ.

За Буквари-тъ най-напрѣдъ станѣха дѣлги разпеквания и прѣспирни, до гдѣ най-послѣ учителскиятъ съборъ съ тайно вишегласие одобри Г-нъ Благоевий букваръ. За I отдѣление, слѣдъ букваря, а за II и III отдѣления са приеха книжки-тъ Бащинъ езикъ на Г-нъ Манчовъ, (ние са научаваме че новоизявениятъ: Новъ Баштинъ и Майчинъ языкъ отъ Саранова, заместилъ всѣху Майчинъ Р.) а за IV отдѣление са одобри книга-та. «Нашъ приятель».

Засѣдание IX. Апр. 21-й, следъ обѣдъ.

12. Какви учебници трѣбва да са въведатъ въ срѣдните училища?

— **За Законъ Божий** слѣдъ разпеквания-та, коя отъ три-тъ Св. История: П. Маркова-та ли, Радуллова-та ли или Генадиева-та да са приеме, най-послѣ са рѣши по вишегласие да са въведе прѣвода на Г-нъ П. Марковъ.

По Българска-та История учителскиятъ съборъ съ вишегласие рѣши и одобри Манчевия изводъ изъ Гилфердинга.

Учебникъ за **Землеописание-то** са прие прѣвода на Б. П. отъ Смирновъ.

За Числителница-та са прѣдпочете Теоретическа-та Числителница на Г-нъ Дановъ.

За ръководство по **Всеобща-та История** са одобри прѣвода на Г-нъ Манчовъ отъ Пловайски.

За учебникъ по **Физика-та** са прие прѣвода на Г-нъ Груевъ отъ Шуберта.

Анатомия и Физиология — прѣводъ отъ Английскій.

Катихизиса на Г-нъ Дановъ въ скратенъ видъ.

За изучаване-то на язици-тъ: Старо-Българскій, Турскій и Французскій учителя самъ ще си избира ръководства. Само Турскій трѣбва да са начина отъ просто-говоримия. Кѣ-ко-то за Българскій языкъ са отложи за особено засѣдание.

13. какви учебници трѣбва да са въведатъ въ главните училища?

За Законъ Божий — Г-нъ Дановия Катихизисъ съ нѣкои допълнения. За Черковна История остана на учителя да си избере ръководство-то.

Всеобща История, Естественна История, Словесностъ. Педагогика, Химия и Диплография. За ръководства по тѣзи предметѣ остая на учителя да си помисли.

Физика и Геометрия отъ Гюзелевъ съ допълнение.

Козмография — превода на Г-нъ Енчева.

Алгебра — превода на Г. Тонджоровъ съ допълнения.

А за язици-тъ: Турекый, Старо-Българскый и Френскый учители самъ ще си търси учебници и начинъ за преподавание.

14. Какъ могатъ са подобри сръдства-та на селски-тъ училища, що-то да са награждава труда на по-достойни учители.

— За подобряване сръдства-тана селски-тъ училища за поддръжане по-добри учители, учителския съборъ рѣши, що-то освѣтъ обикновени-тъ приходи отъ черкови-тъ, за поддръжане на училища-та, надзиратели-тъ, като обикалятъ по села-та, да подканятъ селени-тъ да даватъ по нѣкое спомоществование отъ жито по въжришда, или да разработватъ нѣкои общи мѣста за въ полза на училища-та си, или да правятъ завѣщания отъ различни движими и недвижими имоти.

Засѣдание X. Апр. 22-й, прѣд. обѣдъ

15. Трѣбва ли да са даде образно изучаване на языка ни?

— Сѣдъ дълги-тъ разисквания, отъ кои-то излѣзе на явѣ, че до сега са е обрѣщало твърдѣ слабо внимание върху изучаване-то на языка ни, учителския съборъ пристѣпи до този въпросъ: — Етимология-та ли, или Фонетика-та да са зима за основа при изучаване на языка ни?

Въ Разгледвание-то на този въпросъ станаха дълги препирни и разисквания, най-сетѣ учителскый съборъ рѣши, че за напредъ при изучаване-то на языка ни да са зима за основа етимология-та. При това исказа са силно желание, че отъ сега трѣбва вече да са обраца особено внимание върху изучаване-то на народния ни языкъ. За учебникъ остая учителя да си избере; само за прочитъ въ I-й классъ може да са въведе Икономова-та Читанка, а за II-й и III-й классове пакъ учителя ще си търси.

Подигна са въпросъ и затова: трѣбва ли да са събира всека година учителскый съборъ? — на това учителския съборъ отговори едногласно, че трѣбва непременно да става веднажъ въ година-та събрание отъ всички-тъ учители по Епархия-та.

Забѣлѣжка. Най-послѣ стана въпросъ да са приготви и изработи единъ общъ уставъ за училища-та по цѣла-та

Епархия. Затова са задължиха учители-тъ по кази-тъ и на-
хип-тъ да изработятъ по единъ проектъ за уставъ, споредъ
свои-тъ мѣстни нужди, отъ кои-то да са изработи общия
уставъ. Тѣзи проекти трѣбва да са внесежтъ въ епархиалния
сѣвътъ най-късно до края на идущия Мая.

Засѣдание XI. Апр. 23-й.

Въ това засѣдание са прочете протокола на всички-тъ
прѣдшествующи засѣдания, и Негово Високо-Прѣосвященство
склочи засѣдания-та на събора съ едно словце камъ 48 души
присѣдствовавши на този съборъ учители.

Забелѣжка отъ Ред. Единъ отъ най-важни-тъ прѣдмети.
върху кого-то учителскиятъ съборъ трѣбвало да обърне свое-то
най-голъмо внимание е Българскій языкъ. И наистина, ние ви-
димъ, че въ едно отъ засѣдания-та си събора отъ доста сериозна
страна са е занимавалъ съ размисленіе за по-основно-то изучаваніе
на языка ни и очаквахме да чуемъ послѣднѣ-то му рѣшеніе;
нъ кога дойдохме до тамъ, ето що четемъ: „при изучаваніе на
зыка ни, са зема за основа етимология-та“ и по надолъ: „а
за учебникъ остана на учителя самъ да си избере.“ Колко-то
за първо-то т. е. да ли етимологическо-то изучаваніе на на-
шиятъ языкъ трѣбва да са предпочете отъ фонетическо-то.
ние оставяме за другъ нѣтъ по-надълго да поговоримъ, а за
сега земаме да забелѣжимъ само, че не ни са види никакъ
логично рѣшеніе-то, дѣ-то е оставено на всеки учителъ да
си избира самъ учебника за изучаваніе на языка. Не мо-
жемъ да знаемъ точно отъ какви съображения воденъ, събо-
ра е дошълъ до такова рѣшеніе, чрезъ кое-то освѣтъ дѣ-то
не ще може да са изучава по-основно языка ни въ училища-
та, за кои-то събора е промишлявалъ, нъ още повече ще са
подпомогне въ тѣхъ владѣюща-та до сега вавилония при изу-
чаваніе-то било на правописаніе-то, било на други-тъ части отъ
Грамматика-та ни.

Днесъ, кога-то са знае, че почти у всички литературни
языци учебникъ-тъ по ников другъ прѣдметъ не бива тол-
кова строго задължителенъ, колко-то учебника по грамматика-
та; то ние бихме желали да знаемъ на какви основи Г-да учи-
тели-тъ сж си позволили да дадатъ толкова свободно и повърхно
рѣшеніе на единъ такъвъ важенъ въпросъ по языка ни!
Ето защо наши-тъ рѣшенія често биватъ безполезни, ето
защо наша-та коса удря се о камакъ.

РАЗМѢСЕНЪ КАЛЕНДАРЪ

Изложение-то у Филадельфия на 1876.

Прѣдъ лѣто-то на 1876 год., Сюзин-тѣ-Джржави на Северна-Америка ще празнуватъ сто годишния-тъ си юбилеумъ отъ тѣхна-та самостоятелностъ. За да си напомнятъ читатели-тѣ ни по-ясно предизвѣстения-тъ празникъ, ние вмѣстѣме тука накратко единъ откъсекъ отъ История-та. Едва опасна политика бѣше причина-та да са отдѣли Новия-тъ-Свѣтъ

отъ майчина-та-земля и най-сегне достигна до тамъ, що-то война-та са почна явно. Потвърдѣ полегка са осъществяване идея-та за съвършено отдѣление отъ Великобритания, и още въ онова

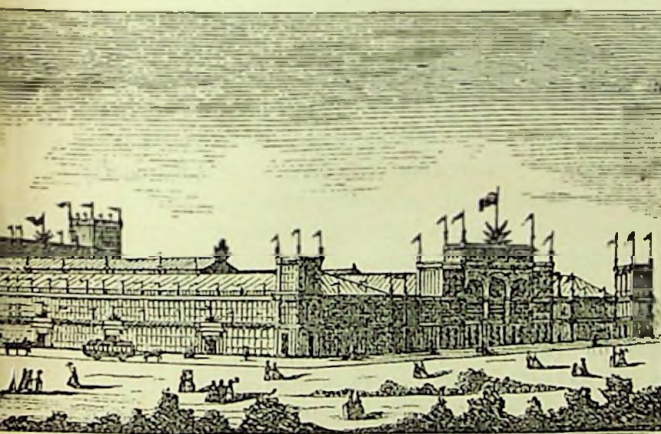

време въ 1775, прочутиятъ Джеферсонъ увѣриваше и доказваше на съотечественици-тѣ си, че никога нѣма въ цѣла-та страна толкозъ предаденъ на Английския-тъ-Сюзъ, отъ колько-то него. Но слѣдствие-то на продължителна-та война промѣни скоро умъ-тъ му и на 22/4 Юний 1776 събрания-тъ въ Филадельфия конгресъ отъ колонии-тѣ: Массачузетъ, Ньюйоркъ, Род-Исландъ, Пенсильверъ, Пенсилванія, Мариландъ, Вирджиния, Северна-Каролина, Коннектикутъ, Георгия, Новия-Джерсей и Делаваре, прие единогласно предложения-тъ законъ на Джеферсона, кой-то толкова много са простираше: че сюзин-тѣ Колонии на Се-

верна-Америка сж наметина свободни държави и трѣбва прав-
да-та си да осъществятъ; разрѣшаване всички сжюзници
отъ Английска-та Корона и да вѣматъ вече съ Британія нищо
общо нѣщо. Отъ най-напрѣдъ бѣха само 7 държавици, ко-
то са сжгласяваха на този проектиранъ законъ, но скоро по-
диръ това са сжгласиха и други-тѣ останали — най-последни бѣ-
ше Мариландъ, и на $24/6$ Сентемвр. на сжщта-та година сжюзъ-
тъ са сжключи навѣрно между 13 държави, кои-то сж за-
рѣкоха да са бранятъ общо отъ неприятели-тъ, щомъ имъ са
докачи земя-та, вѣра-та, търговия-та и др. Много години трая
война-та за освобождение-то на Колонисти-тъ, додѣ най-сетѣ
са сжключи миръ на $22/3$ Августа 1783 у Версайлъ и Англия
припозна независимостта на Колонисти-тъ. Тѣзи 13 Държави-
ци бѣха тогава (1783) не повече отъ 2.389,000 жители, а
градъ Филаделфия бѣше столица-та и нѣмаше повече отъ
21,000 жители. Днесъ това сжединение захваща 38 държави,
10 територии и неутрална-та областъ Колумбия, а всички на-
едно пматъ

39 милли-
она души, отъ
кои-то само
градъ-тъ Фи-
ладелфия
брои близо
700,000 жи-
тели.

Това бѣше
на кжсо И-
стория-та на
градъ-тъ Фи-
ладелфия,
кой-то са го-
тви да на-

на 1876-

прави едно всемирно изложение презъ 1876 год.; не так-
вози, какви-то бѣха въ Лондонъ и Парижъ и най-сетѣ у
Вена, а сжвсехъ грамадно и никакъ несравнително съ до-
сегашни-тѣ. Северо-Американци-тъ ще празнуватъ сѣ тогава
100 годишния си празникъ, кой-то ще са празнува не
въ единъ градъ, а отъ всичко-то население отъ Атланти-
ческия Океанъ до оттатакъ Великий. Ако земемъ частно
да разсждимъ кой народъ е сжставилъ този сжюзъ, ние
намираме дѣйствиетелно, че всички-тѣ племена, кои-то сжще-
ствуватъ днесъ на тойзи свѣтъ сж сждѣйствували за сжста-

вляне-то, и да са славя днесъ въ таквози блѣскаво настояще. Его гукъ ще е първо-то всемирно изложение, кое-то става важнѣ отъ Европа, а навѣрно ще има особености, кои-то до сегашни-тъ не сж имали. Много по-голѣми богатства ще са явяватъ тамъ отъ Американски-тъ народи, отъ колко-то сж видѣли Европейски-тъ народи на изложения-та си.

Едно нѣщо за забелѣжаване е, че изложение-то у Филадельфия не са е предприело отъ правителство-то, а само отъ частни хора; разбира са, че и правителство-то ги е подпомогнало съ половинъ милионъ доллари. Главенъ Директоръ на това предприятие е Алфредъ Т. Госамъ. Приготовление-то за това изложение е отъ много години насамъ. За него е избрано едно место въ среда-та на градъ-тъ Филадельфия на Филмунтъ-Паркъ. Подиръ нѣколко месеца тази градина ще бѣде заобиколена отъ най-прѣкрасни-тъ Фонтани и насклади, захлапени голѣми здания ще са издигатъ до облацѣ-тъ, въ кои-то са сбиратъ всички хора на този свѣтъ да са събра-тиматъ въ кръгъ-тъ на индустрия-та и искусство-то.

Тѣзи голѣми здания ще са състоятъ: отъ едно главно здание, отъ една сала за машини-тъ и друга за стоманени-тъ орѣдия; тѣзи три здания сж построени само за време-то на изложение-то, а подиръ ще са срутятъ. Освенъ тѣхъ ще има въздигнати други двѣ здания, кои-то ще останатъ за всякога като напоминание на изложение-то. Главна-та сграда, на която до-ница-та е построена отъ твърдъ камакъ, а горница-та само отъ желязо и стѣкло, има изглѣдъ на паралелограмъ, 1880 стѣпки дългъ и 464 ст. широкъ. По среда-та на сграда-та са простира единъ проходъ отъ единия край до другия, 100 стѣпки широкъ. Четири голѣми порти камъ четире-тъ точки на свѣта служатъ за влѣзване. Въ срѣда-та има единъ прекрасенъ фонтанъ, а тѣй сжщо има по единъ надраванъ на источни-тъ и западни-тъ входъ. Крайща-та на двѣ-тъ крилѣ, както и срѣда-та иматъ издигната по една кула, отъ кои-то чело-вѣкъ може да земе на очи градъ-тъ и рѣки-тъ: Делаверъ и Су-периоръ. Пространство-то, кое-то завзема главно-то здание е 21,27 акри=860 арени. Въ това здание ще бждатъ изложе-ни нѣща-та на сжучастници-тъ по народностъ.

Отваряне-то на изложение-то е опредѣлено за 7го Априля 1876. На тойзи денъ преди 101 год, протече първа-та гражданска вѣжъ, кои-то са рѣшили нападение-то на област-ни-тъ войски противъ генералъ Гаяжъ при место Лексингтонъ, между Бостонъ и Конкордъ, кой-то са вращане отъ Конкордъ, дѣ-то бѣше разрушилъ много магазини на американци-тъ. Из-

ложение-то щѣло да са затвори на 7/10 Октомвр. като годишен денъ на послѣдни-тъ дѣйствиа въ освободителна-та война. На 7/10 Октомвр. 1781 обсадения отъ Вашингтона въ Норктовитъ, Вирджиния, британски генералъ Коривалиссъ, видѣлъ са принуденъ да са предаде съ 7000 пѣшци и 1500 маринери заедно съ всички-тъ си тонове и припаси.

Като са чу повѣсти, че това изложение не са строи отъ правителство-то, Европейци-тъ много са уплашиха да си пратитъ изложби-тъ, защото си мислеха, въ случай, че не са покриватъ разноски-тъ, занмодавци-тъ ще туритъ рѣка на тѣх-ни-тъ прѣдмети. Но управление-то излизе на срѣща и увѣри всички да бѣдатъ безгрижни заради това страхуване. И тѣй, до половина на 1875 год. безъ да смѣтаме на американски-тъ държави, 31 чужди държави са врекоха да зематъ участие. Английско-то правителство опредѣли най-намалко 40,000 стерлинги за поддръжанне на поддани-тъ си; Франция 600,000 франги, а освенъ това пропаганди са появиха по цѣла Франция дано зематъ по-големо участие Французи-тъ на това изложение, цѣль-та на кое-то е да се распростране Француска-та индустрия повече; а за да са постигне намерение-то трѣбва и да има много француски индустриални съучастници. Самъ си Гамбета направи едно народно спомоществование за да са улегчеше нѣтъ-тъ на французи-тъ до Филадельфия. Тѣй също и други-тъ европ. държави опредѣлиха значителни количества пари за подпомаганне на изложители-тъ си. Европейци-тъ ще занесатъ (експортъ) само нѣща, кои-то могатъ да са изнасятъ, и кои-то носятъ и иматъ малакъ гюмрюкъ за въ Америка.

АНЕКДОТИ.

Испитание. Констанций Хлоръ, като станалъ, римски императоръ поискало му са да испита вѣрность-та на придворни-тъ си, отъ кои-то по-много-то биле Христиени. Той ги повикалъ и имъ рѣкъ да са отрѣкатъ отъ вѣра-та си, или инакъ, ще ги изгони отъ палати-тъ си.

Нѣкои отъ тѣхъ биле до толкози мѣкушави и умразни, що-то са съгласили да са оставятъ отъ вѣра-та си, но имало и други (по много-то), кои-то казали че съгласяватъ да изгубятъ сичко, а не да са изневѣрятъ.

Тогава Констанций, като му харесали тия дѣрици-тъ, немощалъ да са нахвали съ тѣхъ. Като не измѣнихте вѣра-та

си на вашия Богъ, казалъ той, то ще бъдете вѣрни и на царя си. Послѣ са обхриналъ камъ вѣроотстъпници-тъ и пия казалъ, че, както скоро са отрѣкохте отъ Бога, тѣй още по-скоро ще измъжите царъ-тъ; подиръ туй ги патираа п не искаа вече да ги види.

Двама-та приятели и мечка-та. Двамина приятели, като пжтували наедно, срѣщатъ мечка. Единъ-тъ щомъ я видяа покатерилъ са на срѣщно-то дърво и са отжрвалъ, а другий-тъ, като са видяа оставенъ отъ другаря си качурналъ са долу и са престорилъ на умрѣлъ; мечка-та дошла при него, наченаа да го мерише, той не джха (знаяа, че мечка-та не яде умрѣло нѣщо). И наистина мечка-та го не бутнала, а си заминала. Тогава пжтникъ-тъ, кой-то билъ на дърво-то, ся-залъ долу и съ присмѣхъ пониталъ другаря си: какво му е приценила мечка-та? Тя ми каза, отговорилъ той, за напредъ да ся не сбирамъ на пжтъ съ такива другари, кои-то оставяа приятели-тъ си въ нужда.

Добрий-тъ ученикъ. Добрий-тъ ученикъ са познава по това че:

1) Той обича майчиний си языкъ, и
2) са стареа да са научи да го чете и пише право.
За това той:

3) съ внимание слуша какъ приказватъ образовани-тъ хора, и съ прилѣжанне прочита сичко, кое-то е напписано въ най-добри-тъ книги на майчиний му языкъ;

4) мжчи са да проумѣ ясно и основателно сичко, да си обсеби сички представления, понятия и мисли, кои-то сж казани на языкъ-тъ му, и

5) винаги бива особено внимателенъ въ класъ-тъ, не испуща ни една дума, коя-то излазя отъ уста-та на учителя му; распитва за онова, кое-то не е разбралъ, записва обясне-но-то за да го помни, и всякога изучва урока си много добрѣ.

Такива сж качества-та на ученика, кой-то иска да изучи майчиний-тъ си языкъ. Ако ти, младий ми приятелю, си обсебишъ тия качества, то изучаване-то на языкъ-тъ ще ти докара го-лѣмо удоволствие. Ако ли пжкъ ти и сички-тъ си други учеб-ни предмѣти учишъ едъ тѣй съ присмѣдце и прилѣжно, то ще порастешъ за радостъ на учители-тъ и родители-тъ си и съ време ще сташешъ способенъ и полезенъ человекъ.

Като не си турилъ, не тжрси. Единъ селяиний сх-нувалъ, че на едно место въ гора-та, кое-то са нарича дя-волска могила, имало заровено имане. Не може вече наший селяиний нито да спи, нито да яде — прави що правишъ, а

трѣба да са тѣрси. Ами какъ? дѣ? Гора-та голѣма, а че освенъ това, селянина си мисли: чуваль сжмъ отъ стари хора, че туку-тѣй имане са не намира, а трѣбва да знаешъ какъ да го тѣрсишъ. Чакай да ида, дума той, да са допитахъ при бая Христа; той е ходилъ два—три пѣти на воденица, и се повече знае, и отъ менѣ, и отъ други-тѣ; освенъ това той и бае, и врачува — може би ще ма научи на умъ—разумъ. И наистина, бае Христо го научилъ; той му не мисли много много, той знае сичко. «Ти, казва му той, срѣщу Ивановъ-денъ иди въ гора-та, и тамъ, кога то цѣвти напѣхъ-та, ще намѣришъ или расковниче-то, или ижкъ имане-то, самъ ще ти падне въ рѣцѣ, както вече ти е идвало на-сѣмъ. Сѣдди подъ нѣкое дърво, не дреми, не са мърдай, стой мирно: имане-то ще ти доде или като дяволъ, или като человекъ, или като вѣлкъ, и ще върви направо върху ти, но ти се сѣди, и кога-то наближи, то не бой са, нѣма нищо лошаво, ако са не упланишъ, ами го цапни хубавичко по муцуна-та и кажи: «аминъ, аминъ, зехъ-та!» — то ще са раснигѣ отъ предѣ ти и тогава само гребни. Ами на менъ какво ще даденъ? Оипчай, си ума, ще дѣлимъ на полвинъ. — «На полвинъ», казалъ селянина и са прекръстилъ за да потвърди кѣтва-та си.

Дошелъ Ивановъ-денъ. Бае Христо учи и настанява селянинъ-тѣ, и се му казва, че кой-то и да доближи до него отъ нищо да са не бои, а да му лѣине единъ добръ юмрукъ и да каже: «Зехъ-та!» Селянинъ-тѣ отишелъ, седялъ до разсѣмване — нѣма нищо: нито имане-то иде, нито расковниче-то цѣвти. Станалъ и ще си трѣгне вече — повстрѣчва са, нѣкой като че ли е дяволъ, иде на срѣща му. Посжзелъ са малко, оставилъ го да понаближи, и кога му цапне една! . . . този скочва върху му: «ти лудъ ли си или още спиишъ, та не видишъ? азъ додохъ да видя що правишъ» . . . А то билъ бае Христо. Той са насналъ и на расѣмване намислилъ да види, що прави селянинъ-тѣ, да не би да намѣри имане, а че да го излѣже неспосѣ; отишелъ наистина и излягъ такава плѣсеница, що-то едва надиръ нѣколко време можалъ да си оправи ния-та. Той го докопча за косми-тѣ, онзи го цапа по муцуна-та; ти самъ си, казва му той, ми порѣча да бия отъ се сила, кой-то и да доближи, — азъ мисляхъ че е дяволъ или иакъ. . . .

И наши-тѣ селяне са набили хубавичко още при-зори: имане не намѣризи, а са върнале у тѣхъ-си съ надути отъ бой очи.

Дядо и внукъ. Имало единъ много старъ дядо. Очи-тѣ му не виждали вече, когѣне-тѣ му са тѣрсили и уши-тѣ

му едвамъ чувалъ. Кога-то сядалъ на трапеза-та, то едвамъ можалъ да държи лъжица-та въ ръка-та си, не сполучвалъ да я тури въ уста-та си и изливалъ супа-та по дрѣхи-тъ си. Синъ му и негова-та жена (снаха му) са гнусяли да го глѣдатъ, и най-послѣ го испѣдили въ едно кюше до врата-та, дѣ-то му занасяли твърдѣ малко храна въ една вѣта ушлърбена глинена паница.

Много пѣти са показали сѣлзи на очи-тъ на стареца и съ наскърбено сърце поглѣдвалъ камъ оная страна, дѣ-то била приготвена трапеза-та. Единъ пѣтъ той истървалъ паница-та, кой-то едвамъ можалъ да държи въ рѣцѣ-тъ си, и тя са разбила на къчета. Снаха-та наченала да крещи и хока нещастний-тъ старецъ. Той не смѣялъ да ѝ отвѣрне, а само въздънялъ съ наведена глава. Подиръ туй му купили дървена паница и отъ тогава вече той ядълъ сѣ отъ нея.

Подиръ нѣколко дена спитъ на стареца и жена му (снаха му) виждатъ, че дѣте-то имъ, кое-то било едвамъ на четири години, сяда долу на земя-та и са мжчи да скове нѣколко джечици. „Що правишъ?“ пита го баща му.

— Кутийка, казва то, за да са хранятъ отъ нея тати и мама, кога-то устарѣятъ.

Мжжъ-тъ и жена-та са попослѣдали, послѣ са расплакали, и отъ тогава наченали да викатъ старецъ-тъ на трапеза-та, и ни веднажъ вече не постѣпили съ него както испреди.

Хитростъ. Много пѣти Балакиревъ (лала на Петра Великий), като заназваше други-тъ отъ царскій гнѣвъ, знаилъ е съ некуство да запази и собственний си гърбъ отъ него. Единъ пѣтъ царя-тъ люто разсърденъ на него испѣдилъ го отъ палата си, и въ ядъ-тъ си запретилъ му даже да не стѣпва вече на руска-та земя. Балакиревъ са покорилъ и излязалъ изъ П/бургъ. Подиръ нѣколко дена, кога-то царя сѣдълъ при прозорци-тъ, вижда че Балакиревъ минува на кола край палата. Силно ядосанъ искача на улица-та, прѣзъ дѣ-то минувалъ лала-та, и му извика: „какъ смѣешъ да ма не слушаешъ и да додешъ пакъ на земя-та ми?“

— Полека, полека, Петре! Азъ не схмъ на твой-та земя, отговорилъ Балакиревъ. — Какъ да не си на земя-та ми? — Ей тѣй: прѣстъ-та, коя-то е въ талига-та, и на коя-то азъ сѣдя е шведека, а не на ваша милость (Балакиревъ ходилъ до граница-та и тамъ натоварилъ прѣстъ отъ шведска земя)! Що ми стори? Съ Богомъ! И, туй като казалъ, Балакиревъ спокойно продължавалъ пѣти си. — Петръ са засмѣлъ отъ

тази остроумна измислица и прати въ да го викатъ и да му кажатъ, че го прощава.

Чуденъ врачъ (хекиминъ). Иѣкой си богатъ и знаменитъ господарь, като изгубилъ жена-та и дѣца-та си, държалъ при себе си за забавление една маймуна, която го разсмивала твърдѣ много, кога-то той не бивалъ веселъ и расположенъ. Изведнажъ той непадѣйно се разболѣлъ. Надуло му са гърло-то, тѣй що-то неможалъ нито да диха, нито да глѣта, нито да хортува; силки быле увѣрени, че той ще умрѣ. Слуги-тѣ му са възползували отъ този случай, и сѣки грабилъ и изнасялъ онуй, кое-то му по-харесвало. Като забелѣжила такова нѣщо, маймуна-та наченала да сжглѣдва, какво да си земе и тѣ. Най-послѣ намѣрила отъ горѣ на дулапа една кутия, въ която господарь-тъ ѣ си държалъ тригълна-та шапка, и която той турилъ на глава-та си само въ тѣжестивени случаи; нахлула ѣ на глава-та си, опасала му и калѣча, който билъ тукъ наблизо окаченъ, и тѣй примѣнена, влиза при господарь-тъ си, поклонила му са нѣколко пѣти и послѣ наченала да са вжрти и оглѣдва предъ оглѣдало-то. Макарь и твърдѣ много да го болѣло гърло-то, болний-тъ безъ да иска са заемѣлъ, тѣй що-то сливица-та въ гърло-то му са пробила, и той подиръ нѣколко дена оздравялъ. — Лѣкаря му го поздравилъ съ това: че има новъ докторъ, а слуги-тѣ прибрзали да вжриятъ венчико, кое-то били открадали.

У страхливий очи-тѣ сѣ четири. Иѣкой си Евреинъ набърже отивалъ да свжрши твърдѣ потрѣбна сир. парична и тѣрговска работа въ другий градъ, и като минувалъ презъ едикъ горѣ, замръзналъ въ пѣти преди да измине и половина-та му. Неще мислене, трѣба да са вжрви напрѣдъ, си рѣкълъ той; но колко-то вжрвялъ, толкози повече го било страхъ: замръчвало отъ минута на минута повече, небо-то са затулило съ облаци, и Евреинъ-тъ вѣрвалъ, че гора-та е пълна съ хайдутѣ. Ожърта са насамъ пататакъ, и сжглѣдва на едно мѣсто, че нѣкой са исправилъ на срѣща му и го чѣка на самий-тъ пѣтъ; види са билъ и пушка-та на плещи-тѣ му Безъ да му мисли много, много, Евреинъ-тъ са рѣшилъ на измама. 'Чувай' казва той, 'и азъ ма не е страхъ отъ тебе; глѣдай, и не сме двамина.' Той прибрзвалъ та снелъ калпака си, турналъ го на рѣка и го издигналъ на равно съ глава-та си Хайдутинъ-тъ не продумва, мѣлчи и си стои. Евреинъ-тъ го посплашилъ нѣколко пѣти, но като вижда, че опзи и хаберъ нѣма, polegичка си сжблѣча антерия-та

зема я въ друга-та рѣка и наченва да увѣрива хайдутинъ-тъ, че вече сжвсехъ са не бои отъ него, защото му донелъ още единъ другаръ. «Отвори си пукари-тъ, казва той, глѣдай дѣ? защо мълчиши, казвай? Или не виждати че сме тримина? Мълчинишъ аа? Като та е страхъ, махни са отъ тамъ да миемъ Но нищо не излязвало отъ туй, хайдутинъ-тъ мълчи и си стои на мѣсто-то, а Евреинъ-тъ насрѣща му; най-послѣ наченало да са зазорява, и Чяфутинъ-тъ, на кого-то вече и колѣне-тъ треперяли, а че и зѣби-тъ му играли на рѣченици, изведнажъ са вторачва, попоглѣдва са, посжвзема са, облача си антерия-та, турна си шапка-та на глава-та, отъ сѣсила са исплюива и си трѣгва въ нѣтъ-тъ: отъ предѣ му бѣло пѣниъ, или по-добрѣ да кажемъ, той цѣла нощъ стоялъ диванъ-чапразъ предъ нѣжи-тъ, разговарялъ са съ него и го заплашвалъ съ шапка-та и антерия-та си.

Д. Енчевъ.

СТАТИСТИЧЕСКИ КАЛЕНДАРЪ

Родословие на по-знаменити-тъ Европейски владѣтели.

Турция. — Султанъ Абд-ул-Азизъ Ханъ, 32 й султанъ отъ Османа и 29-ий отъ усвояваніе-то на Ц-градъ. Родилъ ея на 9 Февр. 1830 (15 Шабанъ 1245 отъ Хиджрета), вжнчилъ ся на 13 Пуния 1861 (15 Зилхидже 1277).

Чяда. Юсуфъ-Иззединъ Ефенди, роденъ на 9 Окт. 1857 г.

Махмуд-Джамал-ед-динъ Ефенди, роденъ на 20 Ноемврий 1862.

Мехмед-Селимъ Ефенди, роденъ на 8 Окт. 1866.

Абд-ул-Меджидъ Ефенди, роденъ на 27 Пул. 1868.

Салихе-Султана, родена на 10 Авг. 1862.

Сестра. Адиле-Султана, родена на 23 Маий 1826, вдовица отъ Мехмед-Аали Паша.

Братанци и Внучки. Мухаммедъ Мурадъ Ефенди, роденъ на 21 Сентемврий 1840, наследникъ на прѣстола.

Абд-ул-Хамидъ Ефенди, роденъ на 22 Септ. 1842.

Мехмед-Рашидъ Ефенди, роденъ на 3 Ноемвр. 1844.

Ахмед-Кемал-ед-динъ Ефенди, роденъ на 3 Дек. 1847.

Мехмед-Бурхан-ед-динъ Ефенди, роденъ на 20 Маия 1849.

Нур-ед-динъ Ефенди, роденъ на 14 Анр. 1851.

Сюлейманъ Ефенди, роденъ на 12 Маий. 1851.

Фатиме-Султана, Родена на 1 Ноемврія 1840, водена отъ Аали-Галибъ Паша, оженена вторий пѣтъ за Мехмед-Нури Паша.

Рефийе Султана, родена на 6 Февр. 1842, оженена на 21 Пул. 1857 за Едхемъ паша, синъ на Мехмед-Аали Паша.

Джемиле Султана, родена на 18 Авг. 1843, оженена на 3 Пул. 1858 за Махмуд-Джелал-ед-динъ Паша, синъ на Ахмед-Фетхи Паша.

Рехидже Султана, родена на 16 Пул. 1848, оженена въ 1868 за Хюсни Паша, синъ на Мустафа Паша.

Салихе Султана, родена на 21 Ноемвр. 1851.

Фехиме Султана, родена на 26 Маий. 1855.

Шехиме Султана, родена на 1 Мар. 1855.

Англия. — Кралица Виктория, род. 24 Маия 1819; вжцарила са на 20 Пуния 1837, вдовица отъ 14 Декемвриа 1861, на Алберта, принцъ отъ Саксенъ-Кобургъ-Гота.

Австрия. — Царъ и Кралъ Францъ Йосифъ I. род. на 18 Августа 1830; вжцарилъ са на 2 Декемвр. 1848; ожененъ на 24 Април. 1854 съ Елисавета, дъщеря на Херцогъ Максимилиана отъ Бавария, род. 24 декемвр. 1837.

Бавария. — Кралъ Лудвигъ II. род. на 25 Августа 1845; вжцарилъ са на 10 Марта 1864.

Белгия. — Кралъ Леоподъ II. род. на 9 Априлия 1835; вжцарилъ са на 10 Декем. 1865; ожененъ на 10 Августа 1853 съ Мария Херниета, дъщеря на покойниятъ Ерихерцогъ Йосифъ отъ Австрия, род. на 23 Августа 1836.

Бразилия. — Царъ Домъ Педро II. род. на 2 дек. 1825; вжцарилъ са на 7 Април. 1831; ожененъ на 4 Септ. 1843 съ Тереза, Принцеса отъ Сицилия, род. 14 Марта 1822.

Българската чернова. — Антимъ I. Екзархъ Българскій и Митрополитъ Видинскій, род. на 1816 въ Лозенъ-градъ (Кърклисе); провжзведенъ въ 1867 за митрополитъ надъ Видинската Епархия, а на 16/28 Февр. 1872 са провжзгласи тържествено за Бжлг. Екзархъ.

Гърция. — Георги I. Кралъ на Еллина-тѣ, отъ домъ-тъ Шлезвигъ-Холштейнъ-Зондербургъ-Глюкебургъ, род. на 24 Декемвр. 1845, прогласенъ за кралъ на Пуния 1863; ожененъ на 27 Октом. 1867, съ великата княгиня Олга отъ Россія, род. на 3 Септем. (22 Августа) 1851.

Германия. — Царъ Вихелмъ I. Кралъ пруски, род. на 22 Марта 1797; провжзгласенъ за Германски царъ на 18 Иани. 1871; ожененъ съ Августа Принцеса отъ Саксенъ-Ваймаръ, род. на 30 Септемвр. 1811.

Дания. — Кралъ Христианъ IX, отъ домъ-тъ Шлезвигъ-Холштейнъ-Зондербургъ-Глюкебургъ, род. на 8 Априлия 1818; приелъ управлението на 15 ноемвр. 1863; ожененъ на 26 Маия 1842 съ Луиза, дъщеря на Ландграфа Вилхелма отъ Хесенъ-Касселъ, род. на 7 Септемвр. 1817.

Дунавски-тѣ княжества (Молдавия и Влашко) или Ромжния. — Князь Карлъ, Принцъ отъ Хоенцолернъ, род. на 20 Апр. 1839; прогласенъ за ромжиски князь на 30 Марта 1866 и на 24 Октомвр. 1866 припознатъ отъ страна-та на Висока-та Порта; ожененъ на 15 Ноемвр. 1869 за Елисавета, Принцеса въ Вийдъ, род. на 29 Декемвр. 1843.

Италия. — Кралъ Викторъ Емануелъ II. род. на 12 Марта 1820; приялъ управление-то въ Сардиния на 23 Марта 1849; приялъ на 17 Марта 1861 титлата кралъ на Италия; вдовецъ отъ 20 Януария 1855 отъ Аделанда, дъщеря на Ерцхерцогъ Райнера отъ Австрия.

Монако. — Князь Карлъ III. род. на 8 Декември 1818; приялъ управление-то на 20 Юния 1856; вдовецъ отъ 10 Февр. 1864 отъ Антоанетта Гислена, Графиня отъ Мероде.

Португалия. — Кралъ Лудвигъ I, род. на 30 Октомври 1838; приялъ управление-то на 11 Ноемвр. 1861; ожененъ на 27 Септемвр. 1862 съ Принцесса Мария Пия дъщеря на Кралъ Викторъ Емануила отъ Италия, род. на 16 Октомвр. 1847.

Испания. — Кралъ Алфонсъ XII, роденъ на 16 Ноември 1857; извиканъ за кралъ на Испаниѣ въ срѣдата на Декемвр. 1874.

Пруссия. — Кралъ Вилхелмъ I. род. на 22 Марта 1797; приялъ управление-то на 2 Яни. 1861; (по пататкъ видждъ Германия.)

Россия. — Царъ Александръ II. род. ^{29/17} Апр. 1818; приялъ управление-то на 2. Марта/18 Февруар. 1855; ожененъ на ^{28/16} Април. 1841, съ Мария Принцесса отъ Хес сен-Дармштатъ, род. на 8 Августа 1824.

Саксония. — Кралъ Албертъ, род. на 23 Априлия 1828; приялъ управление-то на 29 Октом. 1873; ожененъ на 18 Юния 1853 съ Карола дъщеря на Приицъ Густавъ отъ Вазе, род. на 5 Августа 1833.

Сърбия. — Князь Миланъ IV. Обрѣновичъ, род. на 22 Августа 1856; на 2 Юлия 1868 избранъ и на 30 Юлия потвѣрденъ отъ Султана чрезъ берать.

Холландия. — Кралъ Вилхелмъ III. род. на 19 Февр. 1817; приялъ управление-то на 17 Марта 1849; ожененъ на 18 Юн. 1839 съ Принцесса София, дъщеря на покойний кралъ отъ Вюртембергъ, род. на 24 Декемвр. 1837.

Черна-гора. — Князь Никола I. род. на ^{25/13} Септ. 1841; приялъ управление-то на 14 Августа 1860; ожененъ на 8. Ноемвр. 1860 съ Милена, дъщеря на свѣтлина Петра Вукотичъ, род. на 22 Априлия 1847.

Швеция и Норвегия. — Кралъ Оскаръ II. род. на 21 Януар. 1829; приялъ управление-то на 18 Септември 1872; ожененъ на 6 Юния 1857 съ София Приицесса отъ Пассау, род. на 9 Юлия 1836.

ПОЩАНСКА ТАРИФА^{*)}

Тарифа на писма за по сухо.

Платка-та за прѣносъ (порто) на едно обикновенно писмо за разстояние отъ 100 чѣса е 60 пари; за разстояние отъ 101 до 200 чѣса — 3 гроша; а за разстояние отъ 201 чѣсъ на горѣ — 6 гр.

Тяжина-та на едно обикновенно писмо е отъ 3 драма (10 грамма). За писмо по-тежко отъ 3 драма плаща се за всѣкой притуренъ драмъ по двадесѣтъ пари.

За оздравени писма се плаща двойна плата, отъ колко-то е за обикновенни писма.

Тарифа за писма по море.

Освобождение-то на отиравени-тъ писма за въ Турски-тъ краймория е тѣй сѣще задължително, и трѣбува да имъ се залѣватъ пощански печяти.

Платка-та на прѣносяние едно писмо отъ 3 драма е 1 гр. за кое-да-бѣло пристанище на турска-та страна. Повишение на такса-та става както се каза по-горѣ, или по 20 пари за всѣкой притуренъ отъ 3-тъ драма на горѣ.

Тарифа на вѣзели отъ златни или сребърни монети и нѣща съ стойность.

Вѣзели са прѣдаватъ и приематъ у всѣчки-тъ пощански пристанища (сѣкли), дѣ-то се отбѣва поща-та по сухо.

За прѣносяние на златни монети съ поща-та плаща се по 20 пари на чѣса за 1000 гроша. За прѣносяние сребърни монети — по 12 пари на чѣса за 1000 гр. За прѣносяние драгоцѣнни и всякакви други нѣща смѣтатъ се по 2 пари на всякой чѣсъ за 1000 гр. спорѣдъ оцѣнение-то имъ.

Прѣдавачи-тъ на златни или сребърни монети, както и драгоцѣнни нѣща, могатъ да си оздравиватъ прѣдадено-то на поща-та съ платка отъ 6 пари на 1000-то гр. за всякой чѣсъ отъ разстояние.

Прѣносяние на мѣдни монети не се приема отъ поща-та.

Въ случаи, ако сумма-та на единъ прѣдаденъ вѣзелъ на поща-та излѣзе повече, отъ колко-то е показана и забелѣжена

*) За пощи-тъ отъ Ц-градъ виждъ Лестоструи за 1871 г., стр. 59 и за 1873 г. стр. 42—48.

въ исправа-та, то за прѣносящие на вѣшека ще са земе двой-на плата, или отъ прѣдавача или отъ припмача.

За мостри отъ стоки и други такиви нѣща плаща са за всякой часть по 10 пари на ока-та.

За вѣстиници отъ 5 драма плаща са по 5 п. на листъ; за листовѣ отъ 10 др. по 10 пари, а за по-тяжки отъ 10 драма — по 20 пари. За периодически списания плаща са по 20 пари за вѣски 25 драма.

За книги печитани въ правителственина-та печитиница и пращани съ поща-та, плаща са половина отъ урѣчена-та плата за други вещи.

За емириамета, дефтери, сенеди и др. так. хартии, ако сѣ тяжки до 40 драма плаща са колко-то за обикновенно писмо отъ 3 драма, ако ли сѣ по-тяжки отъ 40 драма плаща са за всякой чиеъ расстояние по 10 пари на ока-та. А за оздравяние на такиви хартии плаща са двойно отъ колко-то са стои.

Мостри и др. т. са показватъ отворени на пощанския служитель за да имъ са види съдържанье-то.

Тариѳа за Османски-тѣ Телеграфи.

1. За да са намѣри колко е заплата-та за единъ простъ телеграммъ отъ 20 думи, трѣбува да са знае въ кой вилетъ е мѣсто-то, отдѣ-то са телеграфира и въ кой велетъ е мѣсто-то, до дѣ-то са испраща телеграммъ-тъ. Това като са знае, намира са на таблица-та заплата-та отъ единий до другий вилетъ. Така напр. за да намѣримъ колко ще са плати за единъ телеграммъ отъ Пловдивъ до Русчукъ, трѣбува да намѣримъ на таблица-та Едирненский Вилетъ, у кой-то са намира Пловдивъ, и отъ друга страна Дунавский Вилетъ, у кой-то ся намира Русчукъ. И така, намираме заплата-та 15 гр. за единъ простъ телеграммъ.

2. Заплата-та за единъ простъ телеграммъ отъ едно мѣсто до друго у единъ и сѣщий вилетъ е всякога 10 гр. Така, за денеши отъ Пловдивъ до Едирне са плаща 10 гр.

3. За всякои 10 думи или само за нѣколко думи повече отъ 20, притуря са при опредѣлена-та заплата още половина отъ нея. Така напр. за 25 думи отъ Пловдивъ до Едрене ще са плати $10 + 5 = 15$.

Таблица за опредѣление цѣна-та на
денеши-тѣ.

Отъ Виллетъ	до Виллетъ
Айджикеский	10 30
Алесский	30 10 4
Едрипенеский	30 10 30 15
Енгюреский	30 15 30 15
Архипелажеский	15 30 15 15
Багдадский	40 15 30 40
Босненский	40 15 30 40
Кастанболеский	30 30 15 15
Цариградский	25 35 15 25
Дунавский	40 30 15 40
Диарбекирский	40 15 50 30
Ерзерумский	50 30 40 15
Худавендикирский	15 30 15 15
Линиеский	50 60 30 50
Конинеский	15 15 30 15
Солунеский	40 50 13 40
Шкодренский	50 60 30 50
Сивасский	40 15 30 40
Сирийский	40 15 30 40
Требизондский	40 15 30 40
Айджикеский	10 30
Алесский	30 10 4
Едрипенеский	30 10 30 15
Енгюреский	30 15 30 15
Архипелажеский	15 30 15 15
Багдадский	40 15 30 40
Босненский	40 15 30 40
Кастанболеский	30 30 15 15
Цариградский	25 35 15 25
Дунавский	40 30 15 40
Диарбекирский	40 15 50 30
Ерзерумский	50 30 40 15
Худавендикирский	15 30 15 15
Линиеский	50 60 30 50
Конинеский	15 15 30 15
Солунеский	40 50 13 40
Шкодренский	50 60 30 50
Сивасский	40 15 30 40
Сирийский	40 15 30 40
Требизондский	40 15 30 40

Т а р и ф а н а ш т е м п е л и - т ъ.

ШТЕМПОЛОВИ ЗАКОННИ ПЛАТЕН.

I. скала за книги.				II. скала за полици.			
За количество отъ гроша		100 до гр.		За количество отъ гроша		100 до гр.	
"	"	1000	—	"	"	1000	"
"	"	2000	1	"	"	2000	1
"	"	4000	2	"	"	4000	2
"	"	6000	3	"	"	6000	3
"	"	8000	4	"	"	8000	4
"	"	10000	5	"	"	10000	5
"	"	150000	7	"	"	15000	7
"	"	20000	10	"	"	20000	10
"	"	30000	15	"	"	30000	15
"	"	40000	20	"	"	40000	20
"	"	50000	25	"	"	50000	25
"	"	750000	37	"	"	75000	37
"	"	100000	50	"	"	100000	50
"	"	150000	75	"	"	150000	75
"	"	200000	100	"	"	200000	100
"	"	300000	150	"	"	300000	150
"	"	400000	200	"	"	400000	200
"	"	500000	250	"	"	500000	250
"	"	750000	375	"	"	750000	375
"	"	1000000	500	"	"	1000000	500
"	"	1500000	750	"	"	1500000	750
"	"	2000000	1000	"	"	2000000	1000
"	"	3000000	1500	"	"	3000000	1500
"	"	4000000	2000	"	"	4000000	2000
"	"	5000000	2500	"	"	5000000	2500

III. скала — за штембиране разни уговори.

ВИДЪ НА ЗАПИСИ-ТЪ.	Гр.	Пар.
Присени и наложени (казнети) на съдилица или съвети, кои-то не спомогуватъ нѣкое количество, както равно изложение (мѣбата) дадено на интересующи-тъ се отъ местни-тъ съвети, за да се освети нѣкои работа въ Цариградъ или на друго мѣсто.	10	—
Поручителни записи, условни съгласителни, издължителни, кои-то не означаватъ нѣкое опредѣлено количество.	10	—
Рѣшавни ходжети на свещени-тъ съдилица (иери), кои-то не определяватъ нѣкое количество, съ изключение на ходжети за заветъ и за купуване и даване.	10	—
Тоскереветъ и такфиръ , кои-то се отпиратъ до публични начатства и опасатъ до частни работи.	3	—
За рѣши днѣтъ на издрѣте по стѣни-тъ или друго издрѣте.	1	—
Навлечени и пренеси.	3	—
Товарителници, съгласителни за преносение по водъ или по сухо.	—	10
Пронесени камиъ Суттанъ-тъ.	2	—
Просто прошение.	1	—
Удирителни (кавъ-хабери), назначаени-тъ канди , мюрусиѣ или други.	1	—
Позовение за носене на оръжие.	1	—
Позовителни записи (заиниакѣ).	10	—
Съдилицни заповѣди (мурасѣ).	—	20
Вестинци.	—	2
Заповѣди (Слѣques).	—	—

Сравнителна таблица за най-употребителни-тъ монети.

	Имена-та на монет-тѣ.	Монета-та са дѣли	Стойности.		
			въ франка	въ грошеве.	
1	Англия ;	Фунт-Стерлингъ	фр. 25	сан. 15	110
2	Америка ;	Долларъ	5	16	22
3	Австрия ;	(фиоринтъ (новъ))	2	50	10
4	Бразилия ;	(фиоринтъ (ветхъ))	2	14	9
5	Белгия ;	Милрейсъ	2	82	12
6	Германия ;	Франкъ	1	—	4
7	Гърция ;	Талеръ	3	75	16
8	Дания ;	Драхма	0	90	4
9	Франция ;	Райхсталеръ	2	83	12
10	Италия ;	Франкъ	1	—	4
11	Испания ;	Лира Италиана	1	—	4
12	Пруссия ;	Пиастро	5	32	23
13	Росия ;	Талеръ	3	75	16
14	Турция ;	Сребърна Рубл	4	—	17
15	Швеция ;	Грошъ	—	23	1
16	Холандия ;	Риксдагъ	1	44	6
17	Папска Държава.	Флорантъ	2	13	9
		Скудо	5	42	23
		== 10 паоли или 100 бакоччи			30

Таблица на метрически-тѣ Мѣри*).

Наименования	Стойности
Тулъ или Дѣлжина.	
Зира'и-а'шири . Метръ	Метръ-тъ прѣдставлява твърдѣ приближително $\frac{1}{1000000}$ отъ четвъртина-та на земния меридианъ
Мили-а'шири . . . Километръ	1000 метра
Ферсах-а'шири . . . Мириаметръ	10.000 метра
Ео'шири-зира' . . . Десиметръ	$\frac{1}{10}$ метръ
А'шири-зира' . . . Сантиметръ	$\frac{1}{100}$ метръ
Ми'шири-зира' . . . Милиметръ	$\frac{1}{1000}$ метръ
Сатхъ или Лице.	
Мюрабба'и-Ашири . . . Аръ	100 четворни метра или лице на единъ четвъртакъ съ страна отъ 10 метра
Джерибъ Хектаръ	10.000 четворни метра или лице на единъ четвъртакъ съ страна отъ 100 метра
Хаджмъ или Обемъ.	
Ео'лчекъ Литра	1 Кубический десиметръ или кубъ съ страна отъ 1 десиметръ
Онзукъ Декалитръ	10 литри
Килеи-а'шири . . . Хектолитръ	100 литри
Зарфъ Десилитръ	$\frac{1}{10}$ литръ
Везиъ или Тегло.	
Дирхем-а'шири . . . Граммъ	Граммъ-тъ е тегло на единъ кубический сантиметръ прѣкапа на вода при 4°.
Векъси-а'шири . . . килограмъ	1000 грамма
Кантаръ-а'шири . . . метрический кантаръ	100 килограмма
Тошелата-а'шири . . . метрическа тошна	1000 килограмма
Ео'шири-Дирхемъ . . . Десиграммъ	$\frac{1}{10}$ граммъ
А'шири-Дирхемъ . . . Сантиграммъ	$\frac{1}{100}$ граммъ
Ми'шири-Дирхемъ . . . Милиграммъ	$\frac{1}{1000}$ граммъ

*) Видѣть органический законъ за метрически-тѣ мѣри у Лѣтоструя 1872, стр. 72.

**Стойности на метрически-тѣ десятични
мѣри по ветхи мѣри.**

МЕТРИЧЕСКИ ДЕСЯТИЧНИ МѢРИ				стойности по ветхи мѣри	
Метръ . . . (Зира и- а шири)	10 Десн- метръ	100 10 санти- метръ	100 100 10 мили- метръ	зира 1,319	зира 1— пармак. 7— хатт. 7— локта 11
Метръ				аршини 1.471	арш. 1 грехъ 7. 5
Метръ				ендазе 1,539	евд. 1— грехъ 8, 6
Четворецъ метръ	100 четвор. десим.	10.000 100 четвр. сантим.	1.000.000 10.000 100 четвор. м.	четвор. зира 1,745	
Четворецъ метръ				четвор. зира 2,1626	
Четворецъ метръ				четвор. ендазе 2.3669	
Хектаръ (Джерибъ . . . Аръ (мюраббаи-а'шари	100 аръ	10 000 100 четвор. метръ	10 000 100 четвор. метръ	дионномъ 10,97781 0.10878	дионномъ 10— четвр. зи. 10—1404 174.05
Кубич. метръ	1000 куб. десни.	1,000.000 1000 куб. сап.	1000,000.000 1,000.000 1000 куб. мил.	кубич. зира 2,296108	
Хектолитръ Литра . . .	10 Декалитр.	1000 10 литра (еолчекъ)	1000 100 10 Дес. (зар.)	кила 2,703 кила 0.02703	кил.—2 кут. 5,62 кут. 0.22
Метрич. Тонна (Кантаръ) . . . Килограммъ Граммъ	10 Кантаръ	1000 100 Килогр.	1000 000 100.000 1000 грам.	Кантаръ 17,71492 оки 0,779 каратъ 4.9885	оки 779- дир. 183- дирхем. 311— каратъ 12,52

**По-знаменити търгове (Панаири)
въ България, Тракия и Македония.**

- Въ Балджикъ отваря са слѣдъ Назарджишкый (Петровденъ).
 « Джумая « « по Гергев-денъ
 « Ели-Загора отваря са на Врхбища.
 « Кара-Су (въ Добруджа) лѣтний — на 15 Иуния.
 « « « « « есенний на 15 Септемврия.
 « Карнобатъ по Св. Троица.
 « Пекрочонъ 8 Августа.
 « Прилтънъ 1 Августа.
 « Прищина 23 Април.
 « Съръ (Керванъ-Панаиръ) отваря са на 15 Февр.
 « Татаръ-Назарджикъ (Маринъ-Панаиръ) съ аби по Петров-
 денъ.
 « Узунджева на 8 Септемврия.
 « Хаджиогу-Назарджикъ — слѣдъ Джумайскый.
 « Чирианъ на 1 Септемврия.
 « Ямболъ слѣдъ Карнобатскый.

Цѣна на османски-тѣ монети.

Османски-тѣ златни монети (меджидие) сѣхъ отъ 916 $\frac{1}{2}$ проба, сирѣчь на хилъдо-то по тегло има 916 $\frac{1}{2}$ чисто злато и 83 $\frac{1}{2}$ мѣдъ; а сръбъжрин-тѣ монети (меджидие) сѣхъ отъ 830-та проба, сирѣчь на хилъдо-то по тегло има 830 чисто сръбъро и 170 мѣдъ.

Вѣсъ на меджидиета-та по турска и по французска мѣри.

	златни	гр.	драмове	кратове	грам.	миллига.
5	меджидие отъ	500	11 и	4	36 и	80
2 $\frac{1}{2}$	« «	250	6 «	10	18 «	40
1	« «	100	2 «	4	7 «	216
$\frac{1}{2}$	« «	50	1 «	2	3 «	608
$\frac{1}{4}$	« «	25	$\frac{1}{2}$ «	9	1 «	804
	сръбъжрин:					
1	« «	20	7 «	8	24 «	55
1	« «	10	3 «	12	12 «	27
1	« «	5	1 «	14	6 «	13
1	« «	2	0 «	12	2 «	405
1	« «	1	0 «	6	1 «	202
1	« «	$\frac{1}{2}$	0 «	3	1 «	601

На златни-тѣ меджидиета драмъ-тъ чини 44 гр. и 18 пари, а на сръбъжрин-тѣ драмъ-тъ иде по 3 гр. и 5 пари.

Основи и стойности прияти за обръща-
ние ветхи-тѣ мѣри на метрически деся-
тични мѣри.

ВЕТХИ МѢРИ				метриче- ска стой- ность
Зира' и-ми- шари (Архи- тектонскій Аршинъ)	24 пармака (прѣстіе)	288 12 хатт. (члрти)	3456 144 12 Покта (точки)	0,м758 0,031 0,0026 0,0002
Аршинъ четворенъ	8 рунове	16 2 грехове		0,м680 0,085 0,0425
Ендазе (лакхтъ)	8 рунове	16 2 грехове		0,м650
Зира' четворенъ	576 четвор. пармаки	89244 четворни члрти		м. четвор. 0,574564
(Аршинъ четворенъ) Ендазе четвъртито	64 четвор. рунове 64	256 четвор. грех. 256		м. четвор. 0,4625 м. четвор. 0,4225
Деономъ (Увратъ)		1600 четворни зира'		м. четвор. 919,30
Кубический зира'	13824 кубически пармаки	23887872 куб. хаттъ		м. куб. 0,435,519,512,
Киле		8 кутин		литры 33 4,625
Ока	409 Дирхемъ	6400 16 каратъ		граммове 1282.945 3.20736 0,00020
Чеки	4 Каптаръ	176 44 ока	400 100 лодра	килограмм 225,798 56,449

Нова Статистика на шестъ-тъ санджакъ отъ Дунавска-та областъ 1874.

	Клаци	Цигани Християни	Цигани Мюсюлмани	Еврее	Власи и Ка- толици	Ерменци	Гърци	Черкези	Турци	Българи	Простран- ство	
Санджаки	Н У Ф У З Е)										сборъ на муфти-тъ	Дюлукъ (уваритъ**)
Ручукъ .	—	1,790	9,579	1,102	500	991	—	16,588	164,455	114,792	333,797	7,162,367
Видинъ .	—	2,048	2,783	1,009	14,690	—	—	6,522	20,492	121,279	168,823	5,800,628
Варна .	24,072	231	2,825	110	—	808	3,421	4,307	52,742	21,359	105,803	3,083,450
Търново .	74,075	1,697	6,545	—	—	—	—	—	88,445	148,713	281,522	3,441,884
Тугла .	25,999	356	139	780	15,512	2,885	217	2,954	53,059	12,720	98,622	3,732,509
Сефин .	56,619	1,437	2,964	2,374	—	—	—	—	27,001	179,920	213,898	4,620,212
	180,765	7,559	24,835	5,375	30,702	4,084	3,638	30,573	406,194	598,783	1,202,465	27,838,050

*) Тука броежа на жителитъ е само на мъжете освѣтъ женитъ и дѣцѣ-та.

**) Сѣми уваритъ са сѣмитъ отъ единъ четвъртата по 40 крачки и отъ четири-тъ си страни.

Капитали-тъ на обществени-тъ касси и училища-та
руждие въ Дунавска-та областъ (1292 год.)

Санджаци и кази	В л о г о в е			Брой-тъ на		
	въ гражданскитъ (бес- сѣднѣ),	земельно- к-тъ касси (мѣнши),	Сираски-тъ касси (Иглазъ).	Училища-та (руждѣ),	Училищи-тъ (мюалли-тъ),	Училищи-тъ (маѣри-тъ).
Русчукъ		1.900.000	603.982	1	4	136
Силистра	57.011	2.645.569	837.000	1	1	52
Шумени	912.129	1.772.878	790.022	1	2	73
Разградъ	64.070	1.577.225				
Свѣшовъ	179.203	615.659	509.835	1	4	60
Никополь		1.706.571	550.014	1	1	83
Плѣвенъ		1.428.913	186.278			
Ески-Джумая	127.524	530.433	630.054	1	4	78
Тутраканъ		726.546	140.362			
Видинъ	425.639	663.631	207.650	1	4	90
Ломъ	128.746	1.079.484	595.860	1	2	64
Ряхово	150.000	1.500.000	190.000	1	3	43
Берковица	33.000	1.333.333	20.407	1	2	60
Адлие	14.450	528.218	15.850			
Вратца	84.294	1.223.365	345.738	1	2	35
Бѣлоградчикъ	220.000	343.868	220.000	1	3	69
Няшъ		834.354	819.603	1	3	53
Шаркюю		1.556.096	33.630			
Врани		1.304.579	461.103			
Лѣсковецъ		927.591	624.910			
Ерковъ		324.340	232.642			
Езнеболъ		396.058	171.064			
Куршунлу		74.874				
София	154.330	3.496.011	1.681.231	1	3	90
Кюстендилъ	9.818	919.241	382.617	1	2	45
Самоковъ	191.000	660.467	404.851	1	3	152
Душица	73.034	504.221	464.851	1	3	
Радомиръ	26.546	959.169	189.893			
Златица	51.838	244.380	106.875	1	2	
Орханше	51.130	606.801	20.000			
Джумая	60.707	378.457	74.000			
Търново	240.000	2.700.448	934.903	1	2	60
Ловечъ	130.000	1.935.524	373.125	1	3	70
Осм.-пазаръ	44.465	532.871	230.915	1	3	67
Севлиево	95.791	906.519	56.539	1	2	38
Габрово	121.088	321.233	195.047			
Тулча	307.553	431.411	307.553	1	3	46
Кюстенджа		1.134.340	1.049.317	1	3	71
Меджидие		1.230.715	927.212	1		
Сюние			160.509			
Мачинъ	66.962	447.056	960.009	1	2	55

Продължение отъ имена-та на кази-тъ.	В л о г о в е			Брой-тъ-на		
	въ градскій сѣвътъ. (фе- лдине),	земледѣлчес- ки-тъ казен (мѣнафи),	Сирашки-тъ казен (Штабъ).	Училища-та (Руждѣ),	Учител-тъ (юнаци),	Ученици-тъ (нишанъ).
Бабадагъ	14,868	1.319.031	397.191	1	2	67
Хърсово		677,905	249,212	1	2	28
Варна		855,246	713,765			
Правдиѣ		1.207,024	258.218	1	2	62
Валчикъ		1.755.725	556.068			
Манкали		2.170.277	627.535			
Назарджикъ		3.064.485	550.000			
		49.909,497	21.240,708	29	72	1749

**Бюджета на Дунавска-та Область за
година 1874.**

Приходи				Разноски	
Данокъ	въ	л. т.	300,177.—	За вжтрѣшви	
Бедель				работи	в. л. т. 170,560.—
(откупъ)	"	"	238,913.—	" работи на	
Десятокъ				Малие-то	" " 58,255.—
(бегликъ				" върозаконни	
на овцѣ-				работи	" " 22,770.—
тъ)	"	"	340,283.	" просвѣще-	
Ашаръ				ние-то	" " 4,375.—
(десятокъ)	"	"	1,004,869.	" търговски	
Други				работи	" " 100.—
приходи	"	"	136.031.	" общеполезни	
				работи	" " 10,745.—
	л. т.		2,020.273.		л. т. 266,805.—

Забелѣж. Всички-тъ броеве въ статистически-тъ забелѣжки за Дунавска-та областъ сѣ зети точно и вѣрно сторедъ Календари на тази областъ за 1292 година.

Статистически забелѣжки за Българитѣ въ града Русчукъ прѣзъ 1875 г.

Русчукъ е населенъ отъ различни народности: Българе, Турци, Арменци, Власи, Еврее, и няколко Итъли, Гърци и Цигане, но измежду сички-тъ най-многочисленъ сѫ Българитѣ. Тѣ сѫтивитъ почти двѣ-тъ трети отъ населението-то, и захващатъ Восточна-та, Западна-та и Северна-та страна (крайина) на града. Споредъ управително-то распределение на града, Българитѣ сѫ распределени въ осемнадесетъ махали, както сѫ изложени тука.

Имена на махалитѣ	Итъли	Бенчуга	Черковни	Училища	Ученици	Учители	Залата въ грешено	Учители	Залата въ грешено
Варушъ	124	142	СВ. ГЕОРГИЙ И СВ. ТРОИЦА	Главно Мъжко	раздѣленъ на 47 кл. 112.	Въ главн. мъжко:	7,200	Въ главн. Дѣв.	6,000
Абдишъ	97	116		Приготовителни	47	К. Кутинска	7,200	Магдал. Царска	3,600
Бахче	50	55		Главно Дѣвическо	117	Ив. Данска	5,400	Ст. Маринова	3,000
Войвода	182	190		Основ. м. у Варуша	58	Ив. Христофоровъ	6,000	С. Георгова	3,000
Гардапъ	150	140		Основ. м. у Гирдана		П. Черневъ	5,628	У Основни-тъ	
Хлѣданъ	47	50		Основно Дѣвическо		Н. Поповъ		Училища:	
Х. Али	84	97		у Варуша	150	Ев. Основ. мъжки:		Ев. Веклиова	3,000
Х. Меминъ	87	100				Т. Чериска	3,000	Ст. Иванкова	1,500
Х. Хюсейинъ	63	76		Основно Мъжко	123	Горк. Джумалиевъ	3,000	Мар. Абджиева	1,500
Я. Капитанъ	50	59		Основно Дѣвическо		Г. А. Кхрижевъ	3,000		
Х. Хасанъ	78	93	СВ. ГЕОРГИЙ И СВ. ТРОИЦА			Ив. А. Златевъ	3,000		
Кятѣвъ	35	41				Хр. Бабевъ	4,200		
Мечка	48	53				Учителъ по звукова метода у основни-тъ училища	5,000		
Егузана	62	70				К. Кипровски			
Чугуръ	80	90		Основно Мъжко	64				
Х. Бекмуръ	39	42		Основно Дѣвическо					
Сарафъ	34	39							
Нова махала	82	96							
	1,352	1,549			517		52,628		18,600

Статистически забелѣжки за Българско-то насе-

Брой и имена-та на села-та.	Население.	Българс. къщи.	Възпала.
1. Абланово.	Българско.	80	107
2. Баниска.	Българи и Турци	39	58
3. Басарбово.	Българи	101	150
4. Бабово.	Българи и Турци	68	111
5. Батинъ.	също	58	70
6. Божичено.	също	33	54
7. Белчевъ.	също	75	103
8. Брешленъ.	Българи	56	73
9. Брестовецъ.	Българи и Турци	50	67
10. Бжзовецъ.	също	46	70
11. Бъла.	също	150	180
12. Гагали.	Българи	147	198
13. Горие Албаново.	Българи и Турци	109	191
14. Дулаинъ-тъ.	Българи	84	115
15. Двъ могили.	Българи и Турци	70	108
16. Долне Манастирци.	Българи и Турци	42	68
17. Ендже-кюй.	Българи и Турци	79	113
18. Иванъ.	Българско	86	125
19. Кацелево.	Българи и Турци	76	143
20. Костаецъ.	Българи и Турци	155	283
21. Красинъ.	Българи	93	155
22. Кушовъ.	Българи	78	119
23. Кара-Коджалие.	Българи и Турци	87	148
24. Конривецъ.	Българи и Турци	55	71
25. Кула-та.	Българи	62	81
26. Липникъ.	Българи	117	133
27. Мартенъ.	Българи и Турци	104	124
28. Мало-Врацкюй.	Българи и Турци	12	15
29. Мечка.	Българи и Турци	60	78
30. Ново Село	Българи	138	205
31. Нисово.	Българи	80	136
32. Обретеникъ.	Българи и Турци	69	99
33. Пиргосъ.	Българи и Турци	153	240
34. Пенелица.	Българи и Турци	36	64
35. Писапецъ.	Българи и Турци	130	175
36. Ряхово.	Българи и Турци	188	288
37. Сваленикъ.	Българи и Турци	86	134
38. Саръ-Бей.	Българи	77	120
39. Табачка.	Българи	115	160
40. Трестеникъ.	Българи и Турци	55	76
41. Тетьовъ.	Българи и Турци	139	187
42. Табанъ.	Българи и Турци	49	59
43. Хюджекин.	Българи и Турци	43	74
44. Церовицъ.	Българи и Турци	7	17
45. Челновъ.	Българи и Турци	17	30
46. Червена-вода	Българи и Турци	203	281
47. Черешово.	Българи	78	109
48. Червепъ.	Българи и Турци	49	94
49. Широко.	Българи и Турци	45	48
50. Щръклево.	Българи и Турци	155	252
51. Юперъ.	Българи и Турци	70	91

ление въ Русчупшка-та каза прѣвъ 1875 година.

Церкви	Свѣщенници	Училища мѣстѣ	Учители	Заплата въ т. лври	Ученици
пѣма	Ив. Поповъ	1	Ив. П. Николов.	л. 20	20
Св. Парашк.	Т. Мариновъ	пѣма	—	—	—
Св. Димитр.	П. Димитров.	1	Ст. Атанасовъ	18	35
пѣма	Х. Стефанъ	1	Г. Пецовъ	15	18
—	Н. Ивановъ	пѣма	—	—	—
—	Г. Михайлов.	—	—	—	—
—	Ст. Ивановъ	—	—	—	—
—	Д. Николовъ	1	П. Ивановъ	14	20
—	Ст. Ивановъ	1	Г. Стефановъ	10	20
—	Х. Петковъ	1	М. Радевъ	20	25
Св. Богород.	Ив. Ивановъ	1	Ив. Петровъ	20	70
Св. ?	Ив. Поповъ	1	?	30	40
Св. Димитр.	Н. Ивановъ	1	Д. Кръстевъ	16	25
пѣма	П. Никола	—	—	—	—
Св. Атанасъ	Х. Петковъ	1	К. Николовъ	14	30
пѣма	Н. Димитров.	1	К. Поповъ	8	15
Св. Арханг.	Т. Мариновъ	1	М. Даміановъ	17	30
Св. Парашк.	Г. Михайлов.	—	—	—	—
пѣма	П. Велико	1	К. Ивановъ	15	40
Св. Димитр.	П. Алдонъ	1	П. Ивановъ	20	80
Св. Троица	Евтимий	1	П. Николовъ	15	30
Св. Арханг.	П. Христо	1	Хр. Стояновъ	15	20
Св. Арханг.	Ст. Ивановъ	1	М. Стояновъ	8	10
Св. Арханг.	Г. Ивановъ	1	С. Стойковъ	7	15
пѣма	Х. Николовъ	—	—	—	—
Св. Димитр.	Н. Колевъ	1	Н. Йордановъ	25	20
Св. Георгий.	Г. Савовъ	1	Д. П. Ивановъ	20	15
пѣма	Д. Ивановъ	—	—	—	—
пѣма	М. Гергевъ	—	—	—	—
Св. Пр. Илия	М. Петковъ	1	Т. Кърджиевъ	30	75
Св. Арханг.	Ц. Илчевъ	1	М. Късогодовъ	15	20
Св. Троица	Н. Димитров.	1	Т. Поповъ	12	30
Св. Богоявл.	П. Кръстевъ	1	Хр. Ивановъ	15	30
пѣма	Д. Стойчевъ	—	—	—	—
Възнесение	Д. Костадин.	1	Р. Мъгловъ	27	70
Св. Георгий	Х. П. Стефан.	1	Н. Стояновъ	35	75
Св. Парашк.	Д. Ивановъ	1	Г. Николовъ	15	15
Св. Арханг.	Д. Николовъ	1	П. Ивановъ	10	60
Успение	Ив. Неновъ	1	Т. Геновъ	18	20
пѣма	П. Димитров.	1	Ив. Петковъ	9	16
Св. Парашк.	С. Ивановъ	1	С. Михалевъ	15	30
пѣма	Г. Савовъ	1	Т. Ивановъ	12	12
Св. Димитр.	Т. Мариновъ	1	Д. Белчевъ	20	30
пѣма	П. Велико	—	—	—	—
пѣма	Х. Петковъ	—	—	—	—
Св. Арханг.	П. Кръсто	2	Т. Кърджиевъ и	78	160
Успение	Д. Ивановъ	—	Н. Цаневъ	—	—
пѣма	Ив. Неновъ	—	—	—	—
Св. Арханг.	Д. Стойковъ	1	К. Христовъ	14	20
Св. Никола	П. Христо	1	Хр. Николовъ	20	70
пѣма	Д. Ивановъ	1	С. Станевъ	13	20

Желѣзница-та Солунъ — Митровицѣ и Митровицѣ — Солунъ.

Трѣгва отъ	чисъ	м.	по Европейски	Трѣгва отъ	чисъ	м.	по Европейски
Солунъ	7	15	заранъ	Митровицѣ	1	30	вечеръ
Топчинъ	8	2		Прищина	2	49	
Хаматано	8	47		Дипинъ	3	44	
Кара-Суанъ	9	18		Верцовичъ	4	40	
Гевгелне	10	18		Качиниъ	5	37	
Мировца	11	14		Елестъ-Ханъ	6	15	
Демир-хисаръ	12	40		Скопие	7	10	вечеръ
Криволакъ	1	40		Скопие	7	—	заранъ
Гратско	2	40		Зелениконо	7	56	
Велестъ	4	3		Велестъ	9	10	
Зелениково	5	16		Гратско	10	34	
Скопие	6	10	вечеръ	Криво-Лакъ	11	41	
Скопие пакъ	6	30	заранъ	Демиръ-Хисаръ	12	53	
Елестъ-Ханъ	7	37		Мировца	1	55	
Качиниъ	8	16		Гевгелне	2	57	
Верцовичъ	9	3		Кара-Суанъ	3	53	
Дипинъ	10	5		Хаматано	4	22	
Прищина	11	6		Топчинъ	5	5	
Митровицѣ	12	15		Солунъ	5	50	

Тарифа на Тракийска-та желѣзница.

Едрене — Цариградъ.

Разстояние между станицата въ километри.	Станица						
			Пристига		стиг	трагва	
			ч.	м.		ч.	м.
—	Едрене.....		. СУТ Р Ъ Н Ъ				6 10
25.00	Урли	52	7	2	1	7	3
11.	Куллен Бургасъ..	24	7	27	10	7	37
10. 4	Узунъ Кюрюю	35	8	12	1	8	13
20. 9	Павло Кюрюю.....	44	8	57	1	8	58
21. 5	Баба Ески	45	9	43	3	9	46
16. 5	Дуле Бургасъ	35	10	21	5	10	27
17. 9	Сидлеръ Чифликъ .	38	11	4	3	11	7
15. 3	Кейнекли	33	11	40	1	11	41
25. 2	Чорлу	54	12	35	25	1	—
24. 5	Черкесъ Кюю.....	51	1	51	1	1	52
21. 2	Синекли.....	66	2	58	3	3	1
22. 5	Кабакче.....	70	4	11	3	4	14
14. 8	Чатаалдже.....	32	4	46	5	4	51
19. 6	Ханамъ Кюю.....	49	5	40	3	5	43
29. 5	К. Чевмедже.....	73	6	56	1	6	57
4. 2	Ст. Стефано	8	7	5	1	7	6
5. 0	Макри Кюю.....	9	7	15	1	7	26
5. 4	Еди-Кула.....	10	7	26	3	7	29
3. 5	Кумъ-Кану	7	7	36	1	7	37
3. 8	Цариградъ	7	7	44	вечеръ		

Желѣзница-та — Русчукъ-Варна и Варна-Русчукъ.

Тржгва.	отъ	Мини, една мина Англ. има 2.144 лантинъ.	Бара-та Желѣзница I. и II. Класъ (въ Срѣа и Недели)	Обикновена Желѣзница, I. II. и III. Класъ (Пон- Авляникъ, Чет- Вяртанъ Петкъ, См.ббота.)	ОПРЪДѢЛЕНИЕ на платки-тъ за пжтинци.			Тржгва. отъ	Бара-та Желѣзница I. и II. Класъ (Срѣа)	Обикновена-та Желѣзница I, II и III. Класъ (Недѣли, Втор- никъ, Петакъ).
					въ Лира Тур. 100					
Ч а с о в е										
I. II. III.										
Русчукъ	13	сутрѣвъ	11.38	14	10	7	Варна	сутрѣвъ	11.35	сутрѣвъ
Червена-Вода ..	25	сутрѣвъ	12.17	26	19 1/2	13	Гюбежъ	"	12.08	"
Ветова	44	сутрѣвъ	1.19	47	35	23 1/2	Правадия	вечеръ	1.12	"
Разградъ	58	сутрѣвъ	1.59	62	46 "	31	Шумейъ	"	2.14	"
Ишикаръ	71	вечеръ	3.4	74 1/2	56 "	37	Шайтаджикъ	"	3.23	вечеръ
Шайтаджикъ ..	88	сутрѣвъ	3.58	94	70 "	47	Ишикаръ	"	4.05	"
Шумейъ	107	вечеръ	4.57	115	85 "	57	Разградъ	"	4.48	"
Правадия	128	сутрѣвъ	5.58	137	102 "	68 "	Ветова	"	5.47	"
Гюбежъ	140	вечеръ	6.29	150	112 "	75	Червена-Вода	"	6.29	"
Варна пристига .							Русчукъ	"	7.02	"

Тарифа на желѣзница-та отъ Солунъ до Скопня и Митровица. (Лира турск. гр. 125).

Отъ Солунъ до Стациони:	Класъ I		Класъ II		Класъ III	
	гр.	п.	гр.	п.	гр.	п.
Митровица						
Прищина						
Дипиялъ						
Вершовичъ						
Качишкь						
Елесъ-Ханъ						
Скопня	206	—	152	20	99	20
Зелениково	186	30	138	10	90	—
Велесъ	163	—	121	10	79	—
Гратско	140	—	103	30	67	20
Криво-Лакъ	122	10	90	20	53	—
Демиръ-Капия	104	20	77	20	50	20
Мировца	85	10	63	—	41	—
Гевгиле	60	20	49	10	32	30
Кара-Сули	47	10	35	—	22	30
Хаматово	36	10	26	30	17	20
Толчишъ	18	20	13	30	9	—
Солунъ	—	—	—	—	—	—

Забѣлжаніе. Разница-та въ числа-та между стационитѣ е постоянна и въ всякой случай плата на това расстояние.

Изяснение на таблица-та за намира- ние годишна лихва.

По слѣдующа-та таблица са намиратъ годишни-тѣ лихви на всички капиталы въ цѣли числа, какви-то могатъ да се смѣстятъ между броеве-тѣ 1 и 50,000 по забелѣжені-тѣ такси, и онѣзи кои-то би желали да са ползватъ отъ нея щатъ забелѣжатъ:

1) Въ капиталы-тѣ отъ 1 до 90 лихви-тѣ са добиватъ и съ дробни части; тѣзи дробни части сж отдѣлени отъ цѣли-тѣ броеве съ запятая, както сж на пр. 0,06, 0,09, 1,20 1,08 и показватъ части отъ гроша, раздѣленъ на сто части, т. е. за тѣхъ гроша, е раздѣленъ не на 40 пари, но на 100 други по-малки части нарѣчени стотинки. Отгукъ са види, че всѣка нара са е раздѣлила по на $2\frac{1}{2}$ стотинки, кои-то за по-лесно приемѣтаніе са пиматъ съ десятична дробъ 2,50. Сега като знаемъ, че всѣка нара има $2\frac{1}{2}$ стотинки, или наопаки, че всѣки $2\frac{1}{2}$ стотинки правятъ една нара, то ни е доста за да прѣобрацаме едини-тѣ въ други споредъ нужда-та.

Така на пр. ако сме добили при лихва-та на нѣкой капиталъ 10, 15, 20, или 80 стотинки, и искаме да знаемъ, колко пари чинятъ, доста е да ги раздѣлимъ на $2\frac{1}{2}$ или все едно на 2,50; така: $10 : 2\frac{1}{2} = 4$ пари; $15 : 2\frac{1}{2} = 6$ пари; $20 : 2\frac{1}{2} = 8$ пари; $80 : 2\frac{1}{2} = 32$ пари. Тѣй сжщо и кога искаме да обхрнемъ 5, 10, 17 или 39 пари въ стотинки трѣбва да ги помножимъ на $2\frac{1}{2}$ или все едно 2,50; така. $5 \times 2,50 = 12,50$; стот. $10 \times 2,50 = 25$ стот.; $17 \times 2,50 = 42,50$ стот.; $39 \times 2,50 = 97,50$ стот.

2) Кога ни са даде нѣкой капиталъ между 1 и 50,000 за да му намѣримъ годишна-та лихва, то най-напредъ намираме лихва-та на най-гольмо-то наименование и вхрвимъ камъ по-малко-то дори до единица все въ сжщій стжабъ, що е подъ дадена-та такса: на пр. ако искаме да намѣримъ годишна-та лихва по 12 % на капитала 5839 гр., то въ стжаба подъ 12 % тхремъ:

лихва-та	на броя	5,000,	и	намираме	гр. 600. —
>	>	800,	>	>	96. —
>	>	30,	>	>	3. 60
>	>	9,	>	>	1. 08

Лихва-та по 12 % на кап. 5,839, ще бжде исцѣло 700. 68 или 700 гр. 68 стотинки.

В.

Таблица за намиране

на всички капитали съвместими измежду броеве-

капитали	6 %	7 %	8 %	9 %
1	0,06	0,07	0,08	0,09
2	0,12	0,14	0,16	0,18
3	0,18	0,21	0,24	0,27
4	0,24	0,28	0,32	0,36
5	0,30	0,35	0,40	0,45
6	0,36	0,42	0,48	0,54
7	0,42	0,49	0,56	0,63
8	0,48	0,56	0,64	0,72
9	0,54	0,63	0,72	0,81
10	0,60	0,70	0,80	0,90
20	1,20	1,40	1,60	1,80
30	1,80	2,10	2,40	2,70
40	2,00	2,80	3,20	3,60
50	3,00	3,50	4,00	4,50
60	3,60	4,20	4,80	5,40
70	4,20	4,90	5,60	6,30
80	4,80	5,60	6,40	7,20
90	5,40	6,30	7,20	8,10
100	6,00	7,00	8,00	9,00
200	12,00	14,00	16,00	18,00
300	18,00	21,00	24,00	27,00
400	24,00	28,00	32,00	36,00
500	30,00	35,00	40,00	45,00
600	36,00	42,00	48,00	54,00
700	42,00	49,00	56,00	63,00
800	48,00	56,00	64,00	72,00
900	54,00	63,00	72,00	81,00
1000	60,00	70,00	80,00	90,00
2000	120,00	140,00	160,00	180,00
3000	180,00	210,00	240,00	270,00
4000	240,00	280,00	320,00	360,00
5000	300,00	350,00	400,00	450,00
6000	360,00	420,00	480,00	540,00
7000	420,00	490,00	560,00	630,00
8000	480,00	560,00	640,00	720,00
9000	540,00	630,00	720,00	810,00
10,000	600,00	700,00	800,00	900,00
20,000	1200,00	1400,00	1600,00	1800,00
30,000	1800,00	2100,00	2400,00	2700,00
40,000	2400,00	2800,00	3200,00	3600,00
50,000	3000,00	3500,00	4000,00	4500,00

ГОДИШНА-ТА ЛИХВА

тъ 1 и 50,000 по забеляжени-тъ такси :

10 ‰	11 ‰	12 ‰	15 ‰	18 ‰
0,10	0,11	0,12	0,15	0,18
0,20	0,22	0,24	0,30	0,36
0,30	0,33	0,36	0,45	0,54
0,40	0,44	0,48	0,60	0,72
0,50	0,55	0,60	0,75	0,90
0,60	0,66	0,72	0,90	1,08
0,70	0,77	0,84	1,05	1,26
0,80	0,88	0,96	1,20	1,44
0,90	0,99	1,08	1,35	1,62
1,00	1,10	1,20	1,50	1,80
2,00	2,20	2,40	3,00	3,60
3,00	3,30	3,60	4,50	5,40
4,00	4,40	4,80	6,00	7,20
5,00	5,50	6,00	7,50	9,00
6,00	6,60	7,20	9,00	10,80
7,00	7,70	8,40	10,50	12,60
8,00	8,80	9,60	12,00	14,40
9,00	9,90	10,80	13,50	16,20
10,00	11,00	12,00	15,00	18,00
20,00	22,00	24,00	30,00	36,00
30,00	33,00	36,00	45,00	54,00
40,00	44,00	48,00	60,00	72,00
50,00	55,00	60,00	75,00	90,00
60,00	66,00	72,00	90,00	108,00
70,00	77,00	84,00	105,00	126,00
80,00	88,00	96,00	120,00	144,00
90,00	89,00	108,00	135,00	162,00
100,00	110,00	120,00	150,00	180,00
200,00	220,00	240,00	300,00	360,00
300,00	330,00	360,00	450,00	540,00
400,00	440,00	480,00	600,00	720,00
500,00	550,00	600,00	750,00	900,00
600,00	660,00	720,00	900,00	1080,00
700,00	770,00	840,00	1050,00	1260,00
800,00	880,00	960,00	1200,00	1440,00
900,00	990,00	1080,00	1350,00	1620,00
1000,00	1100,00	1200,00	1500,00	1800,00
2000,00	2200,00	2400,00	3000,00	3600,00
3000,00	3300,00	3600,00	4500,00	5400,00
4000,00	4400,00	4800,00	6000,00	7200,00
5000,00	5500,00	6000,00	7500,00	9000,00

БЪЛГАРСКА-ТА ПЕЧАТНИЦА

на

ІАНКО С. КОВАЧЕВЪ

ВИЕНА, ФЛОРИАНИ-ГАССЕ 48.

Препоръчва се на българска-та публика и приема всякакви
Учебници, Обявления, Циркулари.
и приема и пр. книги

ЗА ПЕЧАТАНИЕ

съ черни, златни, сребърни боп, като обѣщава най-добра послуга,
добро и бързо печатание съ умѣрени цѣни.

ПРЕДПРИЕМА ПОДЪ СИГУРНИ УСЛОВИЯ
ИЗДАВАНИЯ

на

периодически списания, седмични и катадневни
вѣстници.

ПРИЕМА ЗАРЪКН

КСИЛОГРАФИЧЕСКИ И ЛИТОГРАФИЧЕСКИ.

Доставя всички потребности

ЗА ПЕЧАТНИЦАТА.

Наша-та Печатница има всички черковни бсѣки.
Из състояние е да печати всякакви черковни кни-
ги съ титли и безъ титли — червенословъ.

КОНДИЦИИ И ПОСЛУГА ИЗНОСИ.

Ianko S. Kovachev.

БЪЛГАРСКА-ТА ПЕЧАТНИЦА.

Тукъ могатъ да са отпечататъ или литографирайтъ най-хубаво всѣкакви до това завѣденіе относящи са работи:

ЗА ТЪРГОВЦИ:

ВИЗИТЪ-КАРТИЧКИ; КНИПИ ЗА ПИСМА СЪ ФИРМА-ТА
ОТПОРЪ; ФАКТУРИ НА ВСЪКАКВА ПОЛЪМИНА ОТ-
ДѢЛНО И СЪ ПИСМО-ТО ЗАЕДНО; ПРИКОВИ СЪ ФИР-
МАТА ОТПОРЪ; РАЗНИ ЕТИКЕТИ ЗА ПАКЕТИ НА ТЮ-
ТЮНЪ; ЦѢЛИ КОЛИ СЪ ФИРМА-ТА НА СРѢДА-ТА СЪ,
ЕДРИ ВУКВИ НАПЕЧАТАНИ, ЗА УВИВАНІЕ ВСЪКАК-
ВИ РАБОТИ; НАДПИСИ ЗА ВСЪКАКВИ НЪЩА.

ЗА ОБЩИНИ:

КОНТРАКТИ; СВИДѢТЕЛСТВА; ОБЩИНСКИ ОТЧЕТИ; УСТАВИ;
ЧЕРКОВНИ БИЛЕТИ ЗА КРЪЩЕНИЕ И СВАДБИ; ЗА ВЪНЧАВАНІЕ.

ЗА ЧЕТЕЛЕНИЦА И ДРУЖЕСТВА:

УСТАВИ; ЗАПИСКИ ЗА ЧЛЕНОВЕ-ТЪ СЪ КУ-
ПОНИ; ГОДИШНИ БИЛЯНЦИ; БИЛЕТИ ЗА ЛО-
ТАРИИ; КАРТИ ЗА ЧЛЕНОВЕ-ТЪ И ДР.

ЗА УЧИЛИЩА:

Училищни отчети; училищни програми; ученически месечни, трѣ-месечни
и шестъ-месечни белѣжки; годишни свидѣтелства; главни свидѣтелства;
училищни припаивания; билети и др.

ЗА КНИЖАРЕ, УЧИТЕЛИ И ЧАСТНИ ХОРА:

Най-хубаво и евтино отпечатани учебници; разни периодически списания на голѣмъ
и малакъ Форматъ; географически харти литографирани и хелиографирани; пор-
трети, ландшафти, костюми въ бои, образи рѣзани на дърво; геометрически, фи-
зически, хемически и географически фигури.

Всячки гореспоменати нѣща могатъ, както въ една бол или и въ
пѣколко, да бѣдатъ и съ подпечатъ т. е. съ тоиъ въ разни шар-
ки.—Всячки интересующи са по тази частъ, нека са отнесатъ на-
право до менъ тука:

IANKO S. KOVATSCHEFF,

Wien, VIII., Florianigasse Nr. 48.

СЪДЪРЖАНИЕ

на

„Лѣтоструй“ Български Народенъ Календаръ за 1876.

Годишенъ Календаръ.

Лѣточисленія	стр. III
Владѣюща-та годишна планета	IV
Затмѣния	IV
Виждане на планети-тъ	V
Четири-тъ годишни времена.	VI
Знакове-тъ на Зодняка	VI
Пасхалии	VI
Християнски празници и посты	VI
Царски празници	VII
Какво ще бѣде време-то	VII
Изясненія	VIII
Месецословъ	XII—XXIV

Исторически Календаръ.

История на година-та 1874	1
Погледъ на прѣминали-тъ години 1874—1875 до Сеп- темврия	6
Българска-та Черкова. — Германия. — Австро-Ун- гария. — Швейцария. — Дания. — Холландия. — Бел- гия. — Франция. — Испания. — Италия. — Англия. — Россия. — Япония. — Китай. — Америка	13—32
Изарионъ Ст. Михайловскій	35

Стопански и Домашенъ Календаръ.

За сдружаване-то	43
Какъ трѣбва селеницъ-тъ да си развѣжда добп- такъ-тъ.	44
I Коя е цѣль-та за развѣждане-те на добитака	45
II Начинъ за развѣждане-то	49
III Какъ да са пробира добитакъ за подвѣда	50

	стр.
IV За отхрана-та на младий-тъ добитакъ	53
V Особна грижа за добитака прѣзъ зима-та	55
Жеби и Костенурки	56
Добра Къшовница	59
Какви орачески сечива трѣбва да са намиратъ въ едио селско стопанство	65
Градинарство: мразъ у пролѣтно креме; нова метода за да озрѣватъ овощия-та по-скоро	73

Естествонаученъ Календаръ.

Електрическа-та сила и нейни-тъ чудесни ползи за человѣчество-то. Сказка простонародна	75—96
Астрономически и Геологически белѣжки	97

Здравословенъ Календаръ.

Правило за здравие-то и живѣяние то	99
Потрѣби-тъ и условия-та за живѣяние	99
Облекло-то	103
Предвардене-то на кожа-та	107

Географически Календаръ.

Ф. Каницъ и В. Лежанъ	116
Вилхелмъ Лежанъ	118
Плутуване-то на В. Лежана по Бѣлгария	119—136
Австрийска-та Северна Полярна Експедиция	136—142

Литературенъ Календаръ.

Погледъ на наша-та литература	143
Народни пѣсни събрани отъ П. Р. Славейкова	147
Юнакъ Помакъ	147
Народни пѣсни събрани отъ Др. Пв. Богоровъ	150
Стихотворение отъ П. Р. Славейкова	155
Павелъ Мосифъ Шафарикъ	158—163
Изъ протокола на учителскии-тъ съборъ у Пловдивъ	164

Размѣсенъ Календаръ.

Изложение-то у Филадельфия на 1876	176
Анекдоти: Писитание; Двама-та приятели и мечка- та; Добрий-тъ ученикъ; Дядо и внукъ; Христосъ; Чуденъ вра- чъ (хскименъ); У страхливий очи-тъ съ четири	179—185 .

Статистически Календаръ. стр.

Родословие на познати-тъ Европейски владѣтели	183
Пощанска тарифа. Тарифа за писма по сухо	188
Тарифа за писма по море	—
Тарифа на взели отъ златни или сръбжрини монети и нѣща съ стойностъ	—
Тарифа за Османски-тъ Телеграфи	189
Таблица за опрѣделение цѣна-та на денени-тъ	190
Тарифа на штемпели-тъ	191
Сравнителна таблица за най-употрѣбителни-тъ монети	193
Таблица на метрически Мѣри	194
Стойности на метрически-тъ десятични мѣри по ветхи мѣри	195
По-знаменити-тъ търгове (Нанапре) въ Бжлгария, Тракия и Македония	196
Цѣна на османски-тъ монети	—
Основи и стойности прияти за обржцанне ветхи-тъ мѣри на метрически десятични мѣри	197
Нова Статистика на шестъ-тъ санджака отъ Дунавска-та областъ 1874	198
Капитали-тъ на обществен-тъ касни и училища-та руждие въ Дунавска-та областъ (1292 год.)	199
Бюджета на Дунавска-та Область за година 1874	200
Статистически забелѣжки за Бжлгари-тъ въ града Русчукъ прѣзъ 1875 г.	201
Статистически забелѣжки за Бжлгарско-го население въ Русчушка-та каза прѣзъ 1875 година	202—203
Желѣзница-та Солунъ — Митровицъ и Митровицъ — Солунъ	204
Тарифа на Тракийска-та желѣзница. Едрене — Цариградъ	205
Желѣзница-та — Русчукъ-Варна и Варна-Русчукъ	206
Тарифа на желѣзница-та отъ Солунъ до Скопия и Митровица. (Лира турск. гр. 125)	207
Отъ Белова за Едрене. Кузлели Бургазъ — Дедеачь	208
Изяснение на таблица-та за намиране годишна лихва	209
Таблица за намиране годишна-та лихва	210—211

